ALAMUT

öykü seçkisi

TARİHTE ve MİTOLOJİDE

İSYAN

N. ZAPOROZHETS-A. SVANIDZE

YTY
YURT
KİTAP-YAYIN

Kitap Üzerine

Bu kitap, insanların hem en çok sorguladıkları, hem de fazla bir şey bilmedikleri ortaçağı öykülerle gözler önüne serer. M.S. 5. yüzyıldan M.S. 15. yüzyıla kadar olan geniş bir zaman dilimendeki göçebe kabileleri, insanların yaşayışlarını, özlemlerini ve dostluklarını, derebeylik düzenini, baskılara rağmen gelişme arzusunu anlatır.

Bu kitabı Natalia Zaporozhets ve Ada Svanidze derlemiştir. Yazarlar, hazırladıkları kitapla, insanoğlunun gelişimindeki temel taşları ve nelere katlandığını okura aktarmayı amaçlamışlardır.

Progrès Publishers-Moskova, 1990
Orjinal Adı Tales of the Middle Ages

Yurt Kitap-Yayın 130 * Tarihi Romanlar Dizisi 33
ISBN 975-7076-53-8
1. Baskı Eylül 2002, Ankara

Çeviren Menekşe Bekaroğlu
Dizgi Yurt Kitap-Yayın
Kapak Ali İmren
Baskı Cantekin Matbaası, Ankara

Yurt Kitap-Yayın
Meşrutiyet Cad. 11/22 Kat: 6
Kızılay-ANKARA
Tel: (0 312) 417 35 49
Fax: (0 312) 425 36 40
e-mail: yurtkitap@e-kolay.net

TARİHTE ve MİTOLOJİDE

İSYAN

N. ZAPOROZHETS • A. SVANIDZE

öykü seçkisi

Çeviren
Menekşe Bekaroğlu

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

insanlık tarihinin göz alıcı dönemlerinden biri olan ortaçağ, bin beş yüz yıllık serüveni boyunca, tarihin temel oluşumlarına sahne olmuştur. Modern Avrupa ve Asya'nın sınırlarının çizilmesi de bu döneme rastlar. Amerika'nın keşfiyle başlayıp, matbaa ve teleskop gibi insanlığa yeni uruklar açan araçların bulunması ile devam- eden ortaçağ, günümüz tarihçilerine de olanca haşmeti ile ışık tutar.

Ortaçağ boyunca geçen çeşitli olayları konu alan bu kitabı okurken, Alman ve Slav kabileleri hakkında bilgi sahibi olup, söz konusu halkların yaşayış tarzları, kanunları, askeri teşkilatları vb. kurumlara göz atabilme fırsatı bulacaksınız. Böylelikle Ortaçağ boyunca sıklıkla karşımıza çıkan derebeyliği kavramını da çok daha iyi anlamış olacaksınız.

Bizans sarayının içinde bulunduğu mali krizin yol açtığı Nike isyanı, Laon komününün oluşumu ve gelişimi, Haçlı Seferleri, bu savaşlann neden ve sonuçları vb. Konular okurun da görebileceği gibi tarihi belgelere başvurularak açıklanmaya çalışılmıştır.

Elinizde tuttuğunuz kitap, sizlere Arap kavimleri hakkında bilgiler sunacak. İbn-i Batuta gibi âlimleri ve bu âlimlerin yaşadıkları dönemlere bağlı kalarak nasıl düşünme yöntemleri geliştirdiklerini benzerlerinden çok daha iyi anlatacak. Kitabı okuduktan sonra, Avrupa ve Asya halklarını birbirleriyle çok daha iyi kıyaslayabilecek hale gelmiş olacaksınız.

CERMENLER

^ J u n d a n uzun yıllar evvel Kelt, Cermen, Slav ve Fin kabileleri, kendilerinden önce tüm Akdeniz ve Avrupa'da hüküm sürmüş olan Büyük Roma İmparatorluğu'nun eski topraklarında yaşıyorlardı.

Kendilerinden başka tüm halkları barbarlıkla suçlayıp aşağılayan Romalı ve Yunanlılar kültür ve medeniyetleriyle daima gurur duyarlardı. Fakat M.S. 2. yy.'da Alman kökenli olan Cimbri ve Toton kavimleri kuzeyden Roma'ya akınlar düzenlemeye başladılar. Çok iyi bir asker olan Gaius Marius, tüm güçlerine rağmen dağınık Alman kavimlerine yenik düştü.

Roma İmparatorluğu'nun kalbi olan İtalya'da, saldırgan Alman kavimleri hakkında dedikodular çıkmaya başlamıştı. Dedikoduların halk arasında kulaktan kulağa yayıldığı bu dönemde, Roma'nın ünlü komutanlarından biri olan Gaius Julius Sezar'ın barbarları bozguna uğratması, şehre kısa da olsa bir soluk getirmişti. Bu yeni dönemden elli yıl önce Galya'ya seferler düzenlenmişti. Sezar bu seferinde hem Galyalıların hem de Ren Nehri'nin etrafında yaşayan Suevilerin zorlu direnişi ile karşılaşmıştı. Galya'nın alınışı ise çok uzun süren savaşın neticesinde neredeyse mucize gibiydi. Zaferden sonra Sezar, Galya Seferi adlı kitabını kaleme aldı. Her ne kadar Ren Nehri'nin doğusunda yaşayan bu Cermen kavimlerinin adını tarihte ilk kez Sezar'ın "Galya Seferi" adlı kitabından duymuş olsak da, kitapta,

Galyalılara ait verilen tek bilgi onların et ve peynir yiyerek beslenen bir kavim olmalarından ibaretti.

Kitaptan ayrıca Ren ve Tuna nehrinin bataklıklarla çevreli olduğunu öğreniyoruz. Bu yüzden Alman kavimleri tarımla çok fazla uğraşmamışlar, sadece ovalarda mısır, akdarı, arpa yetiştirebilmişler, çoğunlukla hayvancılıkla uğraşmışlardır. Galya seferinin hemen ardından başlayan büyük kuraklık burada yaşayan Cermenleri göçe zorladı. Kendilerine yeni yaşam alanian arayan bu halk Ren Nehri'ni geçip, Keltlerin yaşadığı bereketli topraklara yerleşmeye karar verdiler. Böylece hayvanları için geniş otlaklara, kendileri içinse su pınarlanna kavuşacaklardı.

Sezar, kitabında Cermen halklannı ne kadar anlaşılmaz bulduğuna da değinmiş. Bu insanlar sahip oldukları toprakları asla bölmüyor, şahsi mal haline getirmiyorlardı. Hasat zamanlarında birleşerek tüm ürünü toplayıp, depoluyorlardı. Elde edilenler hepsinin ortak geliri oluyordu. Baharda arpa, akdarı, yulaf eker, kışları toplarlardı. Hasattan sonra, bir dahaki yıl için asla eski ekeneklerini kullanmazlar, yeni tarlalar bulurlardı. Sahip olduktan ürünü daima eşit paylaşır, kimseyi kimseden üstün tutmazlardı. Halkın bu birbiri ile kenetlenmiş hali Sezar'ı çok etkilemişti. Hayatı boyunca bu sistemin Roma halkı tarafından benimsenmesini arzulamış ama asla başarı kazanamamıştır.

Cermen halklan için sert geçen kış ayları yaşamlarının devamı için topluca karşı koyacakları düşman gibiydi. Bu büyük düşman yüzünden avlanacak hayvan kalmaz, tarlaları zarar görürdü. Üstelik iyi tanm yapabilmek için gerekli olan metal araç gereçleri de yoktu.

Sezar dönemiyle başlayıp devam eden yüz elli yıllık süreç içerisinde Cermen kavimleri ile ilgili bilgiye sadece iki kaynakta rastlıyoruz. Birincisi Sezar'ın ünlü yapıtı Galya Seferi, ikincisi de Tacitus'un "Germenia" adlı eseri.

Sezar kitabında Cermen kavimlerinin yaşayış biçimlerine

çok az değinmiş, daha çok askeri stratejileri üzerinde durmuştur. Tacitus ise Sezar'ın aksine Cermen kavimlerini kitabına ana tema edinmiş, onların yaşayışları ile ilgili çok derin bilgiler vermiştir. Kitabı için bilgiyi ise Galya savaşı sırasında esir düşüp Roma'da yaşamaya başlayan Cermenler ve onların çocuklarından, ticaret amacı ile gelip giden Cermen tüccarlardan ve Galya'ya yaptığı ziyaretler sırasında bizzat edindiği izlenimlerden toparlamıştır.

Tacitus kitabında Cermen kavimlerinin yüz elli yıllık süreç içerisindeki gelişiminden bahsetmiştir. Söz konusu insanlar hakkında tarafsız incelemeler yapmış, bazı incelemelerini belgelerle gerçeklere dayandırmıştır. Roma'da gün geçtikçe ahlak değerleri yıkılıyor, müsriflik, karmaşa ve dedikodu artıyordu. Buna rağmen Cermenler arasındaki dayanışma her zaman olduğu gibi kuvvetini koruyordu. Adeta cesaret ve adaletin yeryüzündeki temsilcileri gibiydiler.

Cermenlerin mütevazı hayatı Sezar'ı olduğu gibi Tacitus'u da derinden etkilemişti. Cermen ve Roma halklarının tek benzer yanları ise üzerlerine giydikleri elbiselerle zenginlik ve yoksulluklarını ifade ediyor olmalarıydı. Ancak Cermenlerde elbiseler Roma'daki kadar önem taşımıyordu. İnsanlann fakir veya zengin olmaları ile ilgilenmiyorlardı. Burada çocukların, hatta hatta kölelerin bile hakları vardı.

Sezar, Galya seferinden sonra ele geçirdiği Cermenlere Roma'nın kurallarına göre yaşama zorunluluğu getirmişti. Topraklannı herkesin kendisi üzerine zimmetlemek kaydıyla bölüştürmüştü. Roma yönetiminin belirlediği dönemlerde ekim yapılıyor, hatta yine yönetimin belirlediği zamanda hasat yapılıyordu. Elde edilen ürünün yarısı da Roma İmparatorluğu'na vergi olarak veriliyordu. Bu dönemde kuraklık en büyük problemlerden biriydi.

Yüz elli yıl sonra, Tacitus'un yaşadığı dönemde ise Cermen

topraklarındaki kuraklık sorunu ortadan kalkmıştı. Hasattan sonra tarlalar nadasa bırakılıyordu. Nadas döneminde tarlalar otlarla kaplanırdı ve bu otlar hayvanlar tarafından tüketilirdi.

Tacitus kitabında Cermenlerin arazilerini toplumsal statülerine göre ayırmaya başladıklanndan bahsetmiştir. Sezar döneminde toplumsal sınıf farklılıklarından habersiz yaşayan Cermen kavimleri daha sonraları köylerine saldıran Romalı askerlerin de etkisi ile yaşamlarında toplumsal sınıflandırmalara gitmişlerdir.

Romalılar nihayet Tacitus döneminde Cermenlerin güç ve cesaretlerinin farkına vardılar. Geçirdikleri bu toplumsal ürperti neticesinde Cermen köylerine ardı arkası kesilmeyen saldırılar düzenlemeye başladılar. Bu saldırılar neticesinde Cermen köyleri yakılıp, yıkılıyor, ele geçirilen Cermen erkekleri esir alınıyordu.

Roma adına esir edilen Cermen köylüleri yine Romalıların gösterdiği tarlaları onlardan aldıkları at ve öküz gibi hayvanlann da yardımıyla ekip biçmeye zorlanıyor, karşılığında da Romalı efendileri kölelerinin ve ailelerinin ihtiyaçlannı gideriyorlardı.

Romalıların aşırı baskılarına dayanamayan Cermenler, bir gece toplanıp, gelecekleri hakkında kararlar aldılar. Alınan karara göre Cermen halklan özgür ve bereketli topraklara gideceklerdi. Böylelikle tarihte Cermen akınları ve savaşlar başladı.

Tacitus'a göre, Romalılar Cermen topraklannı işgal etmeseydi, savaşlar asla gerçekleşmezdi Çünkü Cermen kavimleri, Roma İmparatorluğu'nunki gibi işgalci bir tavır gütmüyorlardı. Tüm geçmişleri boyunca barışı daima savaştan üstün tutmuşlardı. Ancak Cermenlerlfı banşçı bir toplum olmalarına bakarak, savaş yeteneklerinin olmadığını söyleyemeyiz. Cermen toplumlarının en tipik özelliklerinden biri de erkek çocuklarını yetiştiriş biçimleriydi. İyi bir Cermen gencinin ergenlikten çıkma-

dan önce mutlak suretle geçmesi gereken eğitimler vardı. Bunlar silah kullanmayı çok iyi bilmek, ata binme yeteneklerini geliştirmek ve sert şartlara dayanıklılık kazanmış olmaktı. Hatta Cermen bir erkek çocuğu erkekliğini ispat edebilmek için mutlaka vahşi bir hayvanı tek başına avlamak zorundaydı. Bu zor şartları yerine getiren her erkek bir kalkan ve mızrak taşımaya hak kazanırdı. Ancak bu silahlar savaşmak için değil, özgür bir birey olduğunu simgelemek içindi. Yaşadığı toplumda kabul görmek için verdiği bu zorlu sınavın sonunda o da diğer Cermen gençleri gibi askerlik payesi ile onurlandırılırdı.

Tüm Cermen kavimlerinin ortak bir diğer özelliği de seçilmiş bir meclis tarafından yönetilmeleridir. Tüm kavimlerden oluşturulmuş bir meclis, düzenli olarak dolunay zamanlarında bir araya gelir, üç günlük bir süre boyunca halkları ile ilgili önemli konulan tartışıp kararlar alırlardı. Bataklıkların geçilmesinin zorluğu yüzünden meclis üyeleri toplantı merkezine iki ya da üç günde ulaşabilirlerdi. Toplantı sürecince meclis üyeleri geniş bir daire oluştururlardı. Liderler ve soylular bu geniş dairenin merkezinde yerlerini aldıkları zaman toplantılar başlardı. İlk olarak grup sözcüsü ayağa kalkar, toplantıda tartışacakları konuları bildirirdi. Sıra ile söz alan üyeler, sorunlar için düşündükleri çözümleri meclise sunarlardı. Öneriler beğenilirse, diğer üyeler mızraklarını kaldırıp, konuşmacıya katıldıklannı belirtirlerdi. Ancak konuşmacının fikrini beğenmedilerse, ortalığı korkunç bir uğultu kaplardı. Bu yüzden olmalı ki "Cermenler her şeyi silahla onaylar" demiştir Tacitus. Bu mecliste sadece sorunlar tartışılmazdı, aynı zamanda suç işlemiş olan meclis üyelerine de ne ceza verileceğine karar verilirdi. Cezaların ağırlığı işlenen suçla doğru orantılı olurdu. Hainler ağaçlara asılır, korkaklar bataklıklara atılırdı. Hırsızlarınsa elleri kesilirdi. Meclisin yeni üyeleri yine bu toplantılarda seçilirdi. Görünüşe göre, Cermenlerin dini inançlarını da vahşi doğa şartları belirlemişti.

Kötülüğü gece, iyiliği ise gündüz simgelerdi. Cermenler de Romalılar gibi çok tanrılı bir dine sahipti. Ancak inandıkları tanrılar birbirlerinden tamamen farklıydı. Cermenlerin yağmur tanrısı Thunor'du. Thunor'un demir eldivenleri, kızıl sakalları vardı. Bulutların üzerinde otururdu. Kızarsa bulutları birbirine çarpardı. Thunor demir çekicini elinde tutar, baharda yağmurların yağması için çekicini fırlatır, yağmurları durdurmak içinde çekicini geri çağırırdı. Yağmurlar bitince vadiyi toz ve yaprak kaplardı. Bu sırada uyanan Rüzgâr Tanrısı Wotan, esneyerek ortalığa saçılan toz ve yaprakları temizlerdi. Karlar eriyip, çiçekler açınca, toprak ana, Tannça Nerthus insanlara bereket ve sıcaklık getirirdi. Nerthus'un doğumunu Cermenler bayram ilan etmişlerdi. Her yıl Nerthus'un doğumu şerefine şenlikler düzenlerlerdi. Bu şenlikler sırasında tüm köy çiçeklerle bezenir ve hiç doğurmamış bir ineğin üzerine çiçeklerle süslenmiş olarak köyün en güzel kızı oturtulurdu. Bu kız Nerthus'u simgelerdi. Nerthus gizemli bir tanrıçaydı. Rahipler bile onun ne zaman gelip, ne zaman gideceğini bilmezlerdi. Tek bilinen, Nerthus'un bereketin güzel tanrıçası olduğuydu.

Cermenlere göre dünyada pek çok doğa üstü yaratık yaşardı. Mesela kötülüğü iyi kalpli devlerin gelerek yok edecekleri inancı tüm kavimlere hakimdi. Irmaklar, dereler ve ormanlar periler tarafından korunurdu. Cinler ve periler ormanların derinlerinde dans eder, şarkı söylerlerdi. Yıldızlı gecelerde dağların derinliklerinden sakallı cücelerin sesleri yankılanırdı.

Onlar her tanrı için bir başka zamanda, bir başka tören düzenleyerek yaşarlardı. Tanrılarına çeşitli hediyeler sunulur, hatta bazen insan bile kurban edilirdi.

Yola çıkmadan önce mutlaka toplanıp, çam ağaçlarında yaşadıklanna inandıkları tanrılarından yardım dilenirlerdi. Atlar kutsal sayılan arabalara koşulur ve en önde yola çıkartılırlardı. Hemen arkalarında rahip ve kabilenin liderleri yer alırdı. Cer-

menler atların, tanrılarının kendileri için yazdığı kaderi bildiklerine inanırlar, bu yüzden de onların önderliklerinde yola çıkarlardı. Her yolculuk onlar için büyük bir titizlikle hazırlanılan birer âyin gibiydi.

Cermenler savaşa çıkmadan önce, mutlaka tanrılarına düşmanlannın cesaretini alıp götürmeleri için dua ederlerdi.

Tacitus kitabını, zaman ilerledikçe kabilelerin birleşerek, Batı ve Kuzey sınırlarından Roma'ya saldıracaklarını söyleyerek bitirdi.

FİLOZOF ve KRAL

Esir nemli parşömenin üzerine her şeyi yazdı, altına imzasını attı... Boethius

Bataklıktan sızan zehirli gaz zindanın içini doldurmuştu. Güneş, demir parmaklıkların arasından süzülerek, içine sızıyordu. Tek tesellisi "Felsefenin Ödülü" adlı bir kitap yazmış olmasıydı. İnsanlık bu kitap sayesinde özgürlüğün, adaletin, korkunun ve cesaretin ne anlama geldiğini anlamıştı.

Kral içinse şu dizeleri yazmıştı:

Taş kalbin seni nereye götürecek bakalım
Gururunu hiç bırakma
Yayını geniş omuzlanna tak
Bakalım yıldızlar önünde eğilecek mi?

Aylardan beridir zindandaydı ama ümidini yitirmemişti. Boethius geçmişte yaşayan Plato ve Aristotle gibi büyük düşününce yaşamda en iyi şeyin özgürlük ve doğruluk olduğuna inandı. Birkaç dakika sonra ayağa kalktı. Her şeyi rutubet kaplamıştı. Küfle kaplı duvarlann arasından yürürken çocukluğunu ve üvey babasının Roma'daki duvardan duvara kitaplarla, papirüslerle, parşömenlerle dolu kütüphanesini hatırladı. Ondan ne çok şey öğrenmişti. Kitaplar sayesinde insan ve evrenin birbirinin ayrılmaz parçaları olduğunu fark etmişti.

Roma İmparatorluğu'nun geçmişini düşününce gururlandı. Atlantik'ten, Argonotların altın postu bulmak için gittiği Kafkasya'ya kadar her yer Romanın topraklarıydı. Hatta imparatorluğun sınırlannın kuzey kutbundan, Libya çöllerine dek uzandığı söyleniyordu. Ancak 2. yüzyıldan sonra Roma İmparatorluğu çökmeye başlamıştı. 4. yüzyıldaki barbar Cermen kavimlerinin saldırılan sonucu imparatorluk ikiye aynlmıştı; Doğu ve Batı Roma İmparatorluğu.

410 yılında 80 yaşındaki Alaric'in yönetimindeki Gotlar, Roma'ya saldınp, şehri yağmaladılar. Orada yaşayan insanların pek çoğu çareyi kaçmakta buldu. Kalanlarsa açlık ve susuzluktan öldüler. Romalıların "Tüm dünyanın başkenti" ya da "ölümsüz şehir" diye adlandırdıklan büyük Roma şehri yerle bir olmuştu. Gotlar gitmişti gitmesine ama Batı Roma İmparatorluğu bir daha asla kapanmayacak yaralar almıştı. Bu trajik olayın hemen arkasından gelen vahşi Vandal saldınlarını püskürtmek Romalılar için bir hayli zor olmuştu. Son darbe Asya bozkırlarından kalkıp, Avrupa'ya gelen ve buraları işgal eden göçebe Hunlardan geldi. 476 yılında, Batı Roma İmparatorluğu'nun en son imparatoru olan Romulus Augustus yaşamını yitirdi.

Boethius henüz on üç yaşındayken, Cermen kavimlerinden birisi olan Ostrogotlar İtalya'yı fethetmişler'di. Fetihten sonra Apenin yarımadasının kuzeyinde bir krallık kurdular. Theoderic'i de kral ilan ettiler. İşte Boethius bu kralın emri ile hapsedilip, ölüm cezasına çarptınldı.

Üvey babasının kütüphanesine ne olmuştu? Tıpkı Roma'daki bütün her şey gibi bu kütüphane de yerle bir olmuş olmalıydı. Okullar kapatılmıştı, bu yüzden çok az insan okuyup yazabiliyordu. Oysa eskiden Roma'daki pek çok özgür insan okuyup yazabilirdi. Artık kimse bununla ilgilenmiyordu. Kütüphaneler ve kitapçılar kilisenin malı olmuştu. Yunan ve Roma edebiyat ile ilgilenecek insan kalmamıştı. Barbarlar sadece sa-

vaşa, geri kalan insanlar da rahiplerin vaazlarına önem verir olmuştu. Ne yazık ki kitaplar onlar için hiçbir şey ifade etmiyordu. Fakat kısa bir zaman sonra insan ruhunun öğrenmeye olan açlığı, tüm bastırılmışlığına rağmen çoğalarak ortaya çıktı. Bu arada Kral Theodoric kendisi için üzerinde ismi yazılı olan altından bir kâse yaptırdı. Boethius'un kırgın kalbi Kral Theodoric'i düşününce tarifsiz bir öfkeyle doldu.

Üvey babası ile birlikte Ostrogot krallığının başkenti olarak bilinen Ravenna'ya gittikleri günü anımsadı. Kalın duvarlı, dar pencereli evleri ile şehir, gerçek bir zindanı andırıyordu.

Boethius'un üvey babasını meclis başkanı yaparak onurlandırmıştı Theodoric. Kral Romalı imparatorlar gibi giyiniyordu. Boethius Theodoric'i ilk gördüğü an onun ne kadar gaddar ve kurnaz biri olduğunu anlamıştı. Askerler ara vermeksizin kralın başanlannın övüldüğü şarkıları söylüyorlardı. Theodoric'in Roma'ya olan derin hayranlığı onu iflah olmaz bir Roma taklitçisi yapmaya yetmişti. Gotlar ve Romalılar tek bir vücut olacaklardı. Bunun için eğitimli Romalılar yardıma çağırılıyordu.

Boethius henüz yirmi yaşındayken Theoderic'in orta elçisi unvanını aldı. Bazı günler kral ile birlikte Gotların askeri okulunu ziyaret ederlerdi. Kral Boethius'un bu cesur askerlerden nasıl etkilendiğini görünce, ona şöyle dedi:

"Savaş sanatı felsefe kadar ilginç değil mi? Bilim sadece Roma'ya ait değildir. Gotlar da bilimle ilgilenirler. Mesela kızım o şu anda bilimle ilgileniyor. Ancak delikanlılarımız ve çocuklarımız ne yazık ki okuyacak kitap bulamıyorlar. Çocuklanmız okumaya olan ilgilerini yitirdi. Tabii bunda kitap eksikliği kadar, öğretmenlerinin sopalarının etkisini de unutmamalıyız."

"Bilgi insanlığa yeni ufuklar açsa da felsefe olmadan insan gelişemez demiştir Plato" dedi Boethius.

"Felsefe mi?.." diye sordu Theodoric. İlgisiz bir sesle devam etti. "Felsefe ile sen uğraş dostum, böyle saçma sapan konularla krallar uğraşmazlar."

Bu konuşma Boethius'u çok rahatsız etmişti. Bu cahil ve barbar adam onu nasıl aşağılayabilirdi? Aradan geçen birkaç yılın sonunda Boethius, kralın baş danışmanı olmuştu. Artık orduyu denetleyebiliyor ve kral adına anlaşmalar imzalayabiliyordu. Vergileri topluyor, dış ülkelerden gelen elçileri kabul edebiliyordu. Savaşlar sonucunda bozulan ülke ekonomisini düzeltebilmek için var gücü ile çalışan, âdil bir yönetici olmuştu.

5. yüzyılın başlanndan 7. yüzyılın sonlarına kadar geçen zamanda yaşayan aydınlar, antik çağda yazılmış ansiklopedi ve el yazmalarından yararlandılar. Boethius henüz çok gençken aritmetik, geometri, müzik ve astronomi ile uğraşma fırsatı yakalamıştı. Bu süre içerisinde bir şey dikkatini çekmişti. Yazılan tüm kitaplar yapılmak istenilenin nasıl yapılacağını açıklamıyordu. Örneğin aritmetik kitapları problemlerin nasıl çözüleceğini, müzik kitaplan enstrümanların nasıl çalınacağını anlatmıyorlardı. Pisagor bile yazdığı aritmetik kitabında aritmetikten çok dünyanın nasıl oluştuğundan bahsetmişti.

Her öğrenci gramer, bilim, matematik, geometri, aritmetik ve müzik öğrenmekle yükümlüydü. Ancak derslerde pratik yapılmazdı. İşte bu ortamda Boethius, öğrencilerine felsefe öğretmeye başladı. Boethius'un yazdığı kitaplar Londra, Paris, Hamburg ve Bologna'daki tüm üniversitelerde okutulan ders kitapları oldu.

6. yüzyılda Avrupa'da yaşayan pek çok insan Yunanca konuşuyordu. Latince'yi ise barbarlar kendi dilleri ile kanştırıp, konuşmaya başladılar. Böylelikle Fransızca, İspanyolca ve İtalyanca'nın temelleri atılmış oldu. Latince bozulmuş olmasına rağmen, Ortaçağ boyunca bilim dili olmaya devam etti. Boethius, Aristotle ve Platon'un eserlerini Latince'den başka dillere çevirmeye karar verdi. Hepsi olmasa da bir kısmını çevirecekti. Çevirilerin yapılacağı fikri Kral Theodoric'i çok etkiledi.

"Bilgileri kendine saklamayarak, insanlığa büyük bir iyilik yapıyorsun" dedi.

Kral Theoderic 522'de Boethius'a meclis üyesi unvanını verdi. Ancak Boethius kısa bir süre sonra sarayda bir konuşma yaptı. Konuşmasında barbarların getirdikleri kültürle Roma'yı mahvettiklerini söyledi. Boethius'un kaderini değiştirecek olan bu talihsiz konuşmayı, Kral Theodoric sessiz bir öfkeyle dinledi. Bu olayı takip eden günlerde Boethius'un kralı yok etmek istediğine dair mektuplar saraya yağmaya başladı. Sonunda kral dayanamayarak Boethius'u Verona'daki mahkemede yargıladı, onu suçlu bulup, hapsettirdi.

Yıllar geçtikçe Theodoric tüm gücünü yitirmeye başladı. Artık herkesten ve her şeyden korkan ve şüphelenen bir adam olmuştu. Sonunda Roma'da bilim yapılmasını yasakladı. İşte bu sancılı günlerden birinde, ansızın kapı açıldı ve içeriye kralın muhafızları doluştu. Theodoric Boethius'u durdurmayı başarmıştı ama onun ortalığa saçtığı özgürlük ve bilim tohumlarını durduramayacaktı. Bundan emin olduğu için muhanzlann arkasından yürüyerek daragacına giderken içi rahattı.

FRANKLARIN KRALI CLOVİS

F

Ä^ski Roma yolu boyunca Frank ordusu ağır ağır yol alıyordu. Aylar süren bu sefer orduyu açlık ve susuzluktan yorgun düşürmüştü.

Birden uzaklarda ışıldayan dereyi gördüler. Genç bir asker sıradan çıkıp, coşkuyla dereye doğru koştu. Dereye varınca dizlerinin üzerine çöküp, kana kana su içti. Tüm askerler onu takip etti. Sonra hep bir ağızdan hüzünlü bir şarkıyı söylemeye başladılar. Kim bilir kaç aydır evlerinden uzaktaydılar...

Ordu bu derede birkaç dakikada olsa dinlenme fırsatı bulmuştu. Şimdi yola koyulmak zorundaydılar. Üzerlerinde ketenden yapılmış ince gömlekler, bacaklarında kısa pantolonlar vardı. Sivri uçlu şapkalarının altından, ikiye ayrılıp örülmüş uzun saçları omuzlarına düşüyordu. Ayaklarındaki uzun çoraplar, deri şeritlerle sıkıca bağlanmıştı. Deriden yapılmış ayakkabıları atılan her adımın izini taşıyor, adeta geldikleri uzun yolu işaret ediyorlardı.

Franklar cesur ve iyi savaşçılardı. Üzerlerine kalın deriden yapılmış zırhlar giyerlerdi. Her savaşçının kalkanı, yayı, baltası ve çekici vardı.

Dört kabileden oluşan Franklar, uzun yıllar birbirleri ile kavga ettikten sonra Kral Clovis yönetiminde birleştiler. Diğer üç Frank kralı Sigebert, Ragnachar ve Chararic sonunda Clovis'in üstünlüğünü kabul edip, krallığını tanıdıklarını bildirdiler.

Kral Clovis Merovingian, Frank soylularının da desteğini alarak, yeni topraklar bulabilmek için seferler düzenlemeye başladı. Orduyu toparladı ve hiç vakit kaybetmeden yola çıktı. Önlerine gelen her yeri yakıp yıkarak ilerliyorlardı. Hiç kimse onlara karşı duramıyordu. Ta ki Batı Roma İmparatorluğu'nun dağılmasından sonra ortaya çıkan, küçük bir devletin kralı olan Syagrius ile karşılaşana kadar.

Susuzluk ve açlıktan yorgun düşen Frank ordusu, gece olunca Kral Syagrius'un başkentine ulaştı. Burada ciddi bir direnişle karşılaşan Franklar, şehre girmeyi başaramamıştı. Geri çekilip, şehrin hemen önünde kamp kurdular. Askerler öküz arabalarının yanlarına çekilip dinlenmeye başladılar. Yanan kamp ateşi her tarafı parlak bir ışığa kavuşturmuştu. Yaşlı bir Frank askeri ayağa kalktı, kaleyi işaret etti.

"Balcın Kral Syagrius'un başkenti!.. Sonunda Clovis'in olacak. Tanrılann yardımıyla bu savaşı kazanıp, kaledeki silahlan, öküzleri ve atlan alacağız. Topraklarını ekip biçeceğiz ama yetmez. Galya'yı fethedene kadar durmayacağız" diye haykırdı. Sesi gecenin karanlığında yankılandı.

Şafak gökyüzüne kızıl çizgisini henüz atmışken, sabahın ürperten serinliğinde iki ordu kalenin önündeki ovada karşı karşıya geldiler. Sessizliği bir nara bozdu, ardından kılıç ve kalkanlardan yayılan metal sesleri tüm ovayı çınlattı. Yer gök inliyordu. Her taraf kana bulanmıştı. Savaşı Syagrius kazanıyordu. Bunun üzerine cesur Clovis savaş baltasını çekti, nara atarak düşmanın üzerine yöneldi. Bunu gören Franklar birdenbire güçlendi. Tüm askerlerin gözlerinde cesaretin ürperten ışığı vardı.

Güneş kanla sulanmış ovayı aydınlatırken, Franklar bir zafer daha kazanmışlardı. Yeni zaferlerinin coşkusuyla yorgun Frank ordusu yollarına devam etti. Yeni ülkeler onları bekliyordu. Tüm dünya Frankların olacaktı.

Clovis fethettiği topraklan diğer üç Frank kralına ve soylula-

ra paylaştırmayı planlıyordu. Ancak askerler bu durumdan memnun değillerdi. Bu onların zaferiydi ama toprak alamıyorlardı. Üstelik askere ganimetten de pay verilmeyecekti. Sadece bir kaç kuruş maaş.

"Bu para bize yeter mi zannediyorsunuz?" diye bağırmaya başladı askerler. Huzursuzluk her geçen gün daha da artıyor, Clovis bu başkaldırıya sinirlenip cezalar yağdırıyor, hatta bazen askerlerini öldürterek kalabalığı yıldırmaya çalışıyordu. Aslına bakılırsa başarılı da oluyordu. Clovis'in her yerde gözü kulağı vardı ve her zaman ilk çıkan sesi yine ilk olarak Clovis duyuyordu.

Kral Syagrius'u yenen Franklar üç gün boyunca başkent Soisson'u yağmaladılar. Ancak kilisedeki çok değerli bir kadeh kaybolunca, Soisson'un piskoposu kral Clovis'e bir elçi gönderip, kadehi geri vermesini istedi. Kral elçiye:

"Papanın elçisi olan piskoposa söyleyin biz ganimeti paylaşacağız, bu arada kadehi bulursak söz veriyorum kiliseye geri vereceğim" diyerek cevap verdi.

Clovis askerlerini şehir meydanında topladı. Yağmaladıklarını paylaşmak için ortaya çıkarmalarını istedi. Çok süslü kınları olan keskin kılıçlar, örtüler, rahip cübbeleri, altın ve gümüş kâseler, inciler ve piskoposun istediği kadeh birbiri ardından meydana düşmeye başladı.

Aniden Clovis ganimetlerin yanına gitti, kayıp kadehi yerden aldı, havaya kaldırdı.

"Benim cesur askerlerim, her şeyi alabilirsiniz, yalnız bu kadehi alamazsınız. Söz verdim onu piskoposa geri vereceğim" dedi.

"Buna nasıl karar verdin?" diye sordu askerler hep bir ağızdan. Ardından meydanı bir uğultu kapladı. Genç bir askerin öfkeli sesi uğultuyu bastırdı.

"Bunu yapamazsınız. Ganimetten hiçbir şeyin geri verile-

meyeceğini bilmiyor musunuz? Geleneklerimize nasıl karşı geliyorsunuz?"

Clovis gözlerini öfkeyle askere çevirdi ve

"Benim kararıma nasıl karşı çıkabilirsiniz? Unutmayın ki ben sizin kralınızım" diyerek kükredi.

Aradan tam bir yıl geçmişti. Durmaksızın yeni fetihler yapılıyordu. Clovis daha da güçlenmiş maiyeti de iyice zenginleşmişti.

Mart ayında askerler her zamanki olağan toplantılarını yapmışlardı. Clovis o gece askerlerini topladı. Keskin bakışlarını her birinin üzerinden dikkatlice geçirdi. Derin bir nefes aldı. Bakışlarını diktiği genç bir askerin yanına yavaş ama emin adımlarla yaklaştı. Ortalığı bir sessizlik kaplamıştı. Sessizliğin sesini Clovis'in öfkeli sesi boğdu.

"Şuna bakın... Ne rezil bir askersin Bu kılıç ve kalkanla nasıl savaşıyorsun? Cebindeki şişkinlik de ne?"

Ani bir hamleyle askerin elindeki kılıcı kavrayan Clovis, tek bir vuruşla askerin başını gövdesinden ayırdı. Birkaç saniye içinde kanlı gövde garip bir patırtıyla yere yıkıldı.

Clovis öfkeli bakışlarını kalabalığa çevirdi ve

"Eğer siz de bu kadehi çalarsanız, sizde ölürsünüz" diye haykırdı. Sonra hiçbir şey olmamış gibi arkasına döndü ve yürümeye başladı. Ancak o zaman gökyüzüne küçük bir fısıltı yayıldı. Korkak minik bir uğultu...

Askerler hiçbir şey söylemeden kesik başı ve kanlı gövdeyi gömdüler. İçlerindeki nefret gün geçtikçe daha da büyüyordu. Fakat nefretleri korkulanndan daha büyük değildi.

Bu arada Kral Clovis ruhunun derinliklerinden yükselen endişeyi bastırabilmek için, çevresindeki herkese hediyeler yağdırıp, durmaksızın yandaş toplamaya çalışıyordu.

Franklar arasında ihanet kol geziyordu. Rüşvet ve kurnazlık tüm halkı kuşatmıştı. Kimse kimseye güvenmiyor, kimse kim-

şeyle ilgilenmiyordu. Artık tek ortak nokta Clovis'e duyulan nefretti.

Kral Clovis'in en büyük düşmanı ise başka bir Frank kralı olan Ripuarian Franklarının Kralı olan Sigebert'ti.

Clovis ondan ve ailesinden kurtulmalıydı. Bunu yapabilmek için akılcı bir plan yaptı. Sigebert'in oğlunu kışkırtarak babasını öldürtmesi, onu amacına ulaştırabilirdi. Bu iş için en güvendiği adamlanndan birini seçti ve gizlice Sigebert'in oğlu Chloderic'in yaşadığı Cologna'ya gönderdi.

Clovis'in adamı kısa zamanda Chloderic'in güvenini kazanmayı başardı. Hatta Cologna'da kralın adına bir ziyafet verdi. Ziyafet boyunca durmaksızın Sigebert'e karşı Chloderic'i kışkırtıyordu.

"Baban yaşlı ve hasta. Eğer o ölürse sen Ripuarianların genç kralı olursun. Clovis seni destekleyecektir. Efendim senin gibi genç ve cesur bir kralı daima koruyacaktır."

Aradan yalnızca birkaç gün geçmişti. Yaşlı Sigebert Ren Nehri'nin kıyılarında avlanmaya çıkmıştı. Nehrin hemen yanında kurulan kampı muhafız alayı koruyordu. Güneşin pırıltılı yüzü yerini sessiz ve karanlık geceye bırakmış, kampta bulunan herkes derin bir uykuya dalmıştı. Karanlık bir gölge yaşlı kralın çadınna sinsice sokuldu. Birkaç dakika sonra Chloderic'in adamı işini bitirmişti. Kılıcını sessizce kınına koydu ve geldiği yöne doğru hızla uzaklaştı.

Sigebert'in ani ölüm haberi Clovis'e iki gün içinde ulaştı. Chloderic Clovis'e bir elçi göndermişti. Elçi tahtın varisinin sözlerini iletti:

"Babam Sigebert öldü. Bu yüzden tahtın ve hazinenin sahibi benim. Sizden benim krallığımı tanımanızı rica ediyorum. Karşılığında hazinemden ne isterseniz sizin olacaktır."

Clovis'in Chloderic'e cevabı şuydu:

"Seni ve krallığını tanıyorum. Ayrıca gösterdiğin cömertlik için de teşekkür ediyorum."

Genç kral Cologna'da Clovis'in elçileri onuruna büyük bir ziyafet verdi. Onları hediyelerle onurlandırdı. O gece hazine odasının kapılarını açtırdı. İçeride el dokuması halılar ve tahtadan yapılmış bir sandık vardı.

"Bakın! Bu sandığın içinde babamın altınları var."

Bunu gören elçiler yanlanna hediyelerini de alarak hemen saraya doğru yola çıktılar. Saraya vanr varmaz doğruca Kral Clovis'in yanına gidip, tüm gördüklerini özellikle büyük altın dolu sandığı anlattılar. Clovis derin bir sessizlikle onları dinledi.

"Hazırlanın Cologna'ya gidiyoruz" diye emir verdi.

Cologna'ya gelen Clovis, şehirdeki herkesi toplayarak bir konuşma yaptı:

"Dinleyin! Scheide Nehri'nin kenarında Kral Sigebert'in oğlu Chloderic ile yürürken bana babasını öldürüp, kral olmak istediğini söyledi. Bu katil, benim değerli dostum Sigebert'i haince uykusunda öldürttü. Chloderic'in ellerine babasının kanı bulaşmıştır."

Bu konuşmadan sonra herkes sustu. Alanda hiçbir ses duyulmuyordu. Sonra liderlerden biri ayağa kalktı.

"Bizim kralımız olmayı kabul edin yüce Clovis. Böyle kanlı bir katilin bizi yönetmesine izin vermeyin" dedi

Kalabalık hep beraber silahlannı havaya kaldırıp, sallamaya başladı. Eski Cermen âdetlerine göre, Clovis'in krallığı onaylanmıştı. Clovis'i büyük bir kalkanın üzerine oturtup, omuzlannın üzerine kaldırdılar. Bundan böyle Clovis Merovingian, Ripurian Franklan'nın da kralı olmuştu. Aynı gün pek çok küçük Cermen kabilesi de Clovis'in krallığını tanımış, kabilelerinin toprakları da Kral Clovis'in malları arasına girmişti.

Clovis için tüm bunlarda yeterli değildi. Hâlâ düşmanlan vardı ve yok edilmeliydi. Sırada diğer düşmanı Kral Ragnachar vardı. Onun için hazırlanmış bir de planı... Kısa bir zaman sonra Kral Ragnachar'ın yandaşlanna değerli taşlarla süslenmiş he-

diyeler gönderdi. Hediyelerinin içine sahte bilezikler koydurdu. Böylece kralı içten çökertecekti. Ragnachar'ı zayıf düşürdükten sonra savaş ilan etti. Yalnız kalan Ragnachar savaşı kaybetti. O ve ailesi Clovis tarafından esir alındı. Kral Ragnachar:

"Evet Clovis haince planlarınla beni yendin. Şimdi senin esirinim. Benim başımı bu kılıçla kes ki daha sonra yaşayabilesin" dedi.

Sonra Clovis'e bir adım daha yaklaşarak sözlerine devam etti.

"İstediklerine ulaştığını mı zannediyorsun? Bizi öldür" dedi ve alay edercesine güldü. "Yoksa o kadar cesur değil misin?"

Clovis, bu cesur esirin karşısında hiddetle ayağa kalktı ve elindeki kılıçla hepsini öldürdü. Takip eden günlerde Ragnachar'ı alt etmek için uyguladığı hain planın sonuçları için beklemeye başladı. Çok kısa bir süre sonra eski Kral Ragnachar'ın yandaşlarından çatlak sesler çıkmaya başladı. Clovis'in beklediği an gelmişti. Clovis çevresinde hain insan istemiyordu. Kralın kendilerine sahte bilezikler hediye ettiğini söyleyip duran herkesi öldürttü. O gece yalnız kalan Clovis neşeyle bağırdı:

"Hainler! Sizin asıl hak ettiğiniz demir bileziklerdi."

Ragnachar ve yandaşlarından kurtulan Clovis derin bir uykuya daldı.

Ertesi sabah Kral Clovis Ragnachar'ın hazinesini açtırdı. Hazineyi ve toprakları yandaşlanna dağıttı. Artık hem eski gücünü, hem de etrafındaki adamlarının sadakatini kazanmıştı. İsmi bile herkesi korkutmaya yetiyordu. Şimdi o neredeyse tüm Galya'nın tek hakimiydi.

Lambanın titrek ışığı, tahtın arkasındaki, Clovis'in azametini göstermek için yapılmış tasvirlerin üzerine düşüyordu. Kral pelerinini giymiş, tahtına oturmuş, danışmanlarını bekliyordu. Eliyle çenesini ovalarken danışmanlarının kendisinden ne istediklerini düşünüyordu. Kısa bir süre önce toplantı istemişlerdi. Gerçi Frank soyluları belli aralıklarla toplanıp, krallığın durumu-

nu, ekonomiyi ve hatta ordunun içinde bulunduğu hali tartışıp, kararlar almayı âdet haline getirmişlerdi. Anlaşılan danışmanlar yeni alınan toprakların akıbetini, krallığın akıbetini ve meclise yeni alınacak üyelerin kimler olacağını vakit kaybetmeden bilmek istiyorlardı.

Clovis krallığının uç noktalarına kanunlarını uygulayabilsinler diye güvenilir adamlarını yolladı. Bu arada askerler arasında yıllardan beridir sürüp giden hoşnutsuzluk her geçen gün çoğalarak artıyordu. Clovis her şeye bir çözüm buluyor ama askerlerini susturamıyordu. Bu durum kralın beynini her gün biraz daha kemiren ciddi bir sorun halini almıştı.

Kral Clovis'in derin düşüncelere daldığı bir gün, kralın dalgınlığından faydalanan askerlerden biri tarafından Clovis'in içinde bulunduğu oda ateşe verildi. Kral bu korkunç yangından canını zor kurtardı.

Bu olay Clovis'i daha da şüpheci ve sinirli yaptı. Sonunda kararını verdi ve askerlerin karşısına çıktı.

"Şu hayatta kimseye güvenemiyorum" diyerek sözlerine başladı."Ben sadece sizleri ve Frank Krallığı'nın geleceğini düşünüyorum. Beni yok ederek kendinizi de yok edeceğinizi bilmiyor musunuz? Eğer ölmem tüm sorunlannızı çözecekse beni öldürün!"

Sözlerini bitirdiğinde tüm kuvvetini yitirdiğini düşündü. Clovis'in yaşamının en kötü anlarından biriydi. Gözlerini boşlukta dolandırdı, yavaşça arkasını döndü. Adeta yorulmaktan korkuyordu, yorulup tükenmekten...

İki yıl geçmişti. Kral artık yapayalnızdı. Etrafında sadece parayla tutulmuş casuslar ve kahramanlıklarını anlatıp duran tarihçiler vardı.

5. yüzyılın sonunda Clovis komşu Cermen kavimlerine ait tüm toprakları ele geçirmişti.

Bu savaşlardan biri olan, 479 yılındaki Allemani savaşında

Frank ordusu neredeyse yenik düşmek üzereydi. Clovis tüm ümidini yitirmiş bir halde, inandığı tanrılara dua ediyordu. Tüm yakarışlarına rağmen yenilgisi devam eden Clovis, ani bir kararla Hıristiyanların Tanrısı'na seslendi:

"Eğer bu savaşı kazanmama yardım edersen, bundan sonra yalnız sana inanacağım."

Kısa bir süre sonra savaşın seyri değişti. Clovis Allemaniya'yı alıp, kralını öldürdü. Bu zafer onu öyle derinden etkilemişti ki o anda Hıristiyan oldu. Yaşadığı sürece Hıristiyanlığı koruyacağına dair söz verdi. Kiliseleri barbarlara karşı korumaya ve onları yağmalatmamaya karar verdi. Bu konudaki en büyük destekçisi de Hıristiyan olan karısıydı.

Kraliçe Klotilda Piskopos Remius'u ziyaret etti. Bu sahtekâr adamdan öyle çok etkilendi ki daha sonraki yaşamı boyunca daima piskoposun etkisi altında kaldı. Tüm isteklerine tartışmasız boyun eğiyor, kralı da bu konuda ikna etmeyi başarıyordu. Piskopos Remius kraliçe aracılığıyla Frankların Hıristiyan olmalannı istediğini Clovis'e iletti.

Kral bu çağrıyla sarsıldı. Çok kararsızdı. Evet o Hıristiyan olmuştu ama halkından bunu nasıl isteyebilirdi? O istese bile Franklar tanrılarından vazgeçmeyi kabul ederler miydi? Sonunda karannı verdi. Halkını Hıristiyan olmaya çağıracaktı. Herkesi sarayın bahçesinde yapacağı toplantıya çağırdı. Tarihçi Gregory de Tour kralın o bahçedeki sözlerini şöyle yazdı:

"Tanrılanmızı biz yarattık, beni izleyin ve siz de Hıristiyan olun."

Bu toplantıdan sonra, insanlar yavaş yavaş Hıristiyan olmaya başladılar. Bunun için eski Reims şehrine gidip, teker teker vaftiz oluyorlardı. Şehrin caddeleri rengârenkti. Her pencereden bir bayrak sarkıyordu. Kilisenin ön yüzüne beyaz bir örtü asılmıştı.

Tüm kiliselerde olduğu gibi, Reims şehrinin kilisesinde de

bir vaftiz kurnası vardı. Kilise âyin için hazırlanmıştı. Kral ve maiyeti vaftiz olmak için piskopos Remius'u bekliyorlardı. Mumlar yakılmış, papazlar kolsuz âyin kıyafetleri giymişlerdi.

Saraydan kiliseye kadar uzanan bir kortej oluşturuldu. En önde kral ve kralın elini tutan piskopos Remius vardı. Clovis başını yukan kaldırmış, görülmemiş bir gururla çevresini süzüyordu. Piskopos, kral ve maiyetiyle beraber kiliseye girer girmez ilahiler söylenmeye başlandı.

Üzerinde saflığın ve masumiyetin simgesi olan beyaz elbisesiyle piskopos, önce Clovis'i vaftiz etti. O gün orada Clovis'den sonra üç bin insan daha vaftiz oldu.

Bütün bu şatafata rağmen, Frank askerleri eski tanrılannı bırakmış olmaktan dolayı son derece rahatsız olmuşlardı. Reims şehrinden geri dönüyorlardı. Dinlenmek için kamp kurdular, yaşlı bir asker gizli gizli eski tanrılanna dua ediyordu. Bunu fark eden bir başka asker hiddetle bağırdı:

"Niçin hâlâ eski tanrılara tapıyorsun? Onları bizler yapmadık mı?"

Yaşlı asker cevap verdi:

"Senelerden beridir savaşıyorum. Ailemi görmeyeli çok uzun zaman oldu. Kralın her arzusuna boyun eğdim. Ailemi hiçbir zaman rahat ettiremedim fakat lütfen tanrılarıma karışmayın."

"Clovis'in emirlerine karşı mı geliyorsun?"

"Evet."

"Utanmalısın! Kralımız Frankları ne kadar güçlü hale getirdi farkında değil misin?"

Bu sözlerle ortalık yatıştı ve askerler şafakla yola düştüler.

Aradan geçen zaman kralı yatıştıramadı. Adeta tüm dünyaya karşı savaşıyordu. İçindeki hırs onu Bulgarların kralı Gondebaut'un karşısına çıkardı. Bulgarları yendikten sonra Clovis bir parça daha huzura erdi. Bu huzur Bulgarlara karşı daha vicdanlı

olmasını sağladı. Böylece Kral Gondebaut, Kral Clovis'den sadece yıllık haraç ödemeyi kabul ederek kurtuldu. Takip eden zamanda iki kral aralarında bir işbirliği yaparak, Vizigot Kralı II. Alaric'e saldırdılar. Bu savaşın ilk zamanlan bir hayli zorluydu. Her iki ordu da kıran kırana geçen, koca bir günün ardından, yorgun argın ama başarısızlığın ağır yükü ve endişesiyle geceyi geçirmek için kamplarına çekildiler. Franklar karşılaştıklan direnişle bitkin, üzgün ve kararsızdılar. Şafak sökerken bir geyiğin nehri geçip, yeşil topraklara koştuğunu gören ordu, şaşkınlıkla geyiği takip edip, azgın nehri geçmeyi başarmıştı. Bu mucizeden güç alan Franklar Allaric'in ordusunu bozguna uğrattı. Franklar; Toulouse ve Aguitania'yı, Bulgarlar da; Marsilya ve Provence'ı işgal ettiler.

Bizans İmparatoru Anastasius Clovis'e elçilerini gönderdi. Böylelikle Kral Clovis Bizans İmparatorluğu'nun da üzerinde pek çok imtiyaza sahip oluyordu. Hatta Anastasius onu Bizans Konsülü yaparak onurlandırıyordu. Elçi Clovis'e yaklaştı. Büyük bir ciddiyetle elinde tuttuğu parşömeni uzattı.

"Bu parşömenle, yüce imparatorumuz sizi Ogüstüs ilan ediyor. Ayrıca kabul etmeniz için size incili tacı ve mor pelerinini gönderdi."

Clovis parşömeni gururlanarak aldı. Pençesini avına atan bir aslan kadar kendinden emin ve hızlıydı. Tacı asil başına iyice yerleştirdi. Pelerini omuzlarına taktı. Tek bir hamlede atladığı atın üzerinden, Tour şehrini selamladı. Artık o Roma İmparatoru Ogüstüs kadar kutsaldı. Büyük Clovis'in kabarık göğsü daha da kabardı.

Ölümünden sonra, dört oğlu: Thierry, Clodemir, Childebart ve Chlothar krallığını aralarında bölüştüler. Tarihçi Gregory de Tour, "Frankların Tarihi" adını verdiği eserinde Kral Clovis'in zaferlerini ve acımasızlığını uzun uzun anlattı.

SALİK KANUNUNA GÖRE BİR MAHKEME GÜNÜ

^^ermenler Batı Roma İmparatorluğu'nu fethettikten sonra, hem Romalılarla hem de Galyalılarla kültürel bir alışveriş içerisine girdiler. Barbarların q zamana dek hiç görmedikleri bir yaşayışlan vardı. Ve hatta yazılı kanunları...

Cermenler kabileler halinde yavaş yavaş Roma'ya göç etmeye başladılar. Önceleri amaç çetin kıştan kaçmak, hayvanlarına geniş otlaklar elde etmekti. Ancak geldikleri yerlerde karşılaştıkları medeniyet, tüm barbar kavimlerini kendi kültürlerinden arınıp, yenilenmeye itti. Yenilenme sürecini kanunlanndaki değişikliklerle başlattılar. Artık onlar da sadece en yaşlılann ezberleyip, öğrettiği kurallar zinciriyle değil, yazılmış kesinliği olan yasalarla yaşamaya başladılar. Salik Franklarının latince yazılmış, Salik Kanunlan, Sakson Franklannın latince yazılmış Sakson Kanunları oldu.

... Güneşli bir gündü. Tüm Franklar yemyeşil bir tepede toplandılar. Rochimburg adını verdikleri jüri üyeleri tepede kendileri için aynlmış olan yerlerine oturdular. Bu jürinin üyeleri inek, domuz vs. gibi hayvanları olan zengin tüccarların arasından seçilirdi. Toplantıya kanunları çok iyi bilen Thungius adı verilen yargıç başkanlık ederdi. Yargıç ve diğer üyeler toplantıya kılıç kuşanarak gelirlerdi. Tepeden insan kalabalığının lakırdılarıyla uğultuya dönüşmüş sesler yükseliyordu. Başlamak için yargıcın yerini almasını bekliyorlardı. Bir süre sonra tüm gösterişi ile yargıç göründü. Üzerindeki elbiseler onun gücünü ve

zenginliğini yansıtıyordu. Yargıcın hemen arkasından, onun güvenliğinden sorumlu olan muhafızları kılıç ve kalkanlarının hışırtılan içinde dimdik yürüyorlardı. Sonunda yargıç yerini aldı.

İlk dava kralın maiyetinden birinin öldürülmesi ile ilgiliydi. Mısır püskülünü andıran bıyıklarının altından tükürükler saçarak homurdanan adam, tüm öfkesini gözlerinde taşıyarak katile bakıyordu. Bu adalet isteyen kırgın adam kurbanın ağabeyiydi. Mahkeme alanı mahşer yeri gibiydi. Bu kalabalık alışılagelmiş bir şey değildi. Yapılacak olan davada durum diğerlerinden farklıydı. Eğer öldürülen kişi, bir Frank askeri ise tüm askerler kılıçlannı kuşanıp, mahkemeyi dinlerdi. Bu korkunç kalabalığın içinde tek bir kişi vardı ki çaresizliği gözlerinden okunuyordu. Adam korkuyor, korktukça siniyor, sindikçe küçülüyordu. Ruhu bu ağır baskıya daha fazla dayanamadı. Ani bir hareketle yerinden fırladı ve

"Ben öldürmedim, ben yapmadım" diye bağırdı.

Tüm gözlerin üzerine döndüğünü gören adam, bu büyük öfkenin karşısında ayakta kalabilmek için bir parça merhamet istercesine sesinin tonunu alçaltarak konuşmasını sürdürdü.

"Evet... birbirimizi sevmezdik. Ama tann şahidim olsun ki ben öldürmedim."

Sözcükler korkudan gerilmiş gırtlağından çıkmaya çalışırken boğazını acıtıyordu. Artık susmuştu... Ne yazık ki cinayetin nasıl işlendiği belli değildi. En kötüsü de hiç tanık olmamasıydı. Yargıç gururla ayağa kalktı. Gözlerini kalabalığın üzerinde gezdirip, sanığa yöneldi.

"Sana inanmak isterdim" dedi ve bir an sustu. Sonra koca başını iki yana sallayarak. "Ama hiç şahidin yok."

Büyük Kral Clovis'in yaptığı Salik Kanunları'nı düşünürken son derece sessiz ve dikkatliydi. Şöyle devam etti.

"Kanunlarımıza göre, bir kişiyi cinayet işlemekle suçluyorsak, bu cinayeti onaylayacak yetmiş iki şahidimiz olmalı."

Kalabalıktan homurtular yükseldi.

"Yetmiş iki şahidi kimse bulamaz."

"Şahit yoksa suç yok mu?"

"Suçlular cezasız mı kalacak?"

Sonunda bu başı boş cümleleri jüri üyelerinin temsilcisi durdurdu. Ayağa kalktı:

"Salik Kanunlan'na göre, davacının istekleri daima ön plandadır. Bunu unutmuş olamazsınız sayın yargıç" dedi.

Ortalık tekrar sessizleşti. Yargıç başını önüne eğdi. Sol eliyle çenesini sıkıca kavradı. Gözlerini kaldırdı. Önce sanığı sonra öfkeli ağabeyi süzdü. Birkaç dakika sonra son derece kararlı bir tavırla tekrar ayağa kalktı. Konuşmaya başladı:

"Bu adamın suçlu olup olmadığını anlamak için onu bir sınavdan geçirelim."

Sanık bu küçük umut ışığıyla başını kaldırdı. Şükreder gibi yargıca bakıyordu. Yargıç cümlelerini sürdürdü.

"Elinin üzerine eritilmiş demir ya da kaynar su dökelim."

Bu sözlerle adamın gözlerindeki umut ışığının yerini derin bir keder aldı. Delirmiş gibi başını sallıyor, sadece hayır hayır diye haykırabiliyordu. Yargıç umursamadan devam etti.

"Yanan elini bir bez parçası ile sararız, eğer bir haftada iyileşirse suçsuzdur. Yok iyileşmezse bu adam bir katildir ve Salik Kanunu'nca cezalandırılacaktır."

"Evet tamam. İyileşmezse cezalandırılmasını istiyorum" diye bağırdı davacı.

Sanık korkudan bembeyaz oldu. Tirtir titriyor, boncuk boncuk terliyordu. Tek yapabildiği şey olan, hayır demeyi sürdürüyordu. Ama hiç kimse onu duymuyor, ona aldırmıyordu. Hazırlıklar başladı. Kocaman bir ateş yakıldı. İçi suyla doldurulan kazan kaynamaya başladığında zavallı adam korkudan bitap düşmüştü. Yargıç kazanın yanına gelip, işaretini verdiğinde, muhafızlar sanığı kollarından kavrayıp kazanın yanına getirdi-

ler. Kolunu kıyafetlerinden sıyırıp, korkunç bir öfke ile fokurdayan suya soktular. Adamın iç yakan acı feryadı tüm alanda çınladı. Herkes nefesini tutmuş neler olacağını izliyordu. Kolu sudan çıkardıklarında fena halde yanmış olduğunu gördüler. Etrafı yine uğultu kapladı. Zavallı adam acıdan muhafızların üzerine yığılmıştı.

"Evet, bakın bu tanrının adaleti, o bir katil. Bu el bir haftada nasıl iyileşir?" dedi kalabalıktan bir ses. Adamın yanık eli sarılırken, orada bulunanlar onun suçlu olduğuna karar vermişlerdi bile. Yargıç yüksek sesle kanunu okudu.

"Bir Frank, Frank ülkesinde yaşayan bir başka Frank'ı öldürürse katil davacıya sekiz bin denar öder. Yani iki yüz şilin. Fakat ölen kişi kralın maiyetinden biriyse, yetmiş iki bin denar yani bin sekiz yüz şilin öder. Eğer suçlu bu parayı ödemezse, mallarına el konur. Sahip olduğu mallar bu miktarı karşılamaya yetmezse suçlu öldürülür."

Karar kesin ve çok acımasızdı. Suçlu güçlükle ayağa kalktı. Salik Kanunu'na göre bin sekiz yüz şilin cezaya çarptırılmıştı. Ancak bir inek bir şilin, bir boğa iki şilin ediyordu. Çaresizlik ve acı içindeki adam devamlı bağırıp feryat eden karısını ve çocuklarını da o an görebildi. Karısı durmadan yargıca yalvarıyor, aman diliyordu. Sürünerek ailesinin yanına kadar gitti. Yargıcı alıp, evlerine götürdüler. Tüm mal varlıkları birkaç domuz, bir inek, bir boğa, nehirde bir sal ve eski bir balık ağından ibaretti. Bunlar ceza için yeterli değildi. Çocukları ve karısı vardı, yargıç tekrar düşündü ve kararını açıkladı:

"Eski âdetlere göre davranalım. On iki yemin etmiş adamla evine gideceksin. Her köşeden ve kapı eşiğinden birer avuç toprak alacaksın. Toprakları sol omuzunun üzerinden en yakın akrabana atacaksın. Bu davranışınla, artık hiçbir şeyinin kalmadığını, ailenin de ömürlerinin sonuna kadar senin suçunun cezasını çekeceğini göstermiş olacaksın. Sonra sadece bir göm-

lek giyeceksin, kemer takmayacaksın. Ayakların çıplak olacak, elinde bir değnek tutarak, evinin önündeki sazdan yapılmış çitin üzerinden atlayacaksın. Bu hareketinle de artık ne ailenin ne de evinin barkının kalmadığını göstereceksin. Artık sen evsiz barksız zavallı bir adamsın. Seni öldürmüyoruz ama bundan böyle ölene dek davacının kölesi olacaksın."

Karar kesindi, dava bitmişti. Artık hiçbir şeyi olmayan adam, çıplak ayaklarına ve yanık koluna bakıyordu.

Yargıç ikinci davaya geçti. Bu adam zengin bir Frank'tı. Kaba, ukala, zengin bir adam. Boğasının çalındığını söylüyordu.

"Jüri üyeleri ve saygıdeğer yargıç, bu adam en iyi boğamı çaldı."

Yargıç:

"Tanığın var mı?"

"Evet, hepsi burada" dedi davacı, tanıkları göstererek.

Yargıç tanıklara döndü:

"Doğruyu söyleyeceğinize yemin eder misiniz?" Kalabalıktan bir gürültü yayıldı. Yargıç devam etti:

"Yeminliyken yalan söylerseniz, hepinize iftiradan ceza veririm. İftiranın cezası on beş şilindir."

"Biliyoruz saygıdeğer yargıç, bu adam bir hırsızdır. Ahırdan boğayı alıp, komşu köylerden birine sattığını gözlerimle gördüm. Yemin ederim" dedi, tanıklardan biri. Hemen ardından yanındaki adam söze karıştı:

"Sayın yargıç, bu adam bir köledir. Efendisi olan bu soylu ona hiçbir zaman iyi davranmazdı, evlenmek istediği kadını bir başkasıyla evlendirdi. İşte bu yüzden efendisinin boğasını sattı."

Yargıç elini havaya kaldırdı.

"Bu kadar yeter" dedi. "Bu davaya ben karar veremem. Çünkü bu adam bir köle, kölelerin akıbetine efendileri karar verir. Efendisi isterse öldürür, isterse bağışlar. Ancak eğer bir adam bir boğayı çalarsa, Salik Kanunu'na göre, yüz seksen denar, yani kırk beş şilin para cezası alır. Sıradaki..."

Üçüncü dava yaralama ve hakaretle ilgiliydi. Ortada iki adam karşılıklı durmuş birbirlerine laf atıyorlardı. Yargıç yüksek sesle "susun!" diye bağırdı. Sesini düzeltti:

"Sen anlat" dedi.

Sağ gözü sargılar içindeki adam, işaret parmağını kısa boylu olana doğru yöneltti.

"Davacıyım sayın yargıç bu adam beni yaraladı" diye bağırdı.

"Benim sağ gözüme vurdu ve serçe parmağımı kırdı. Ya bana para ödesin, ya da ben de onun sağ gözüne vurup, serçe parmağını kırayım. Eski kanunlara göre, göze göz, dişe diştir. Tanıklarım var" dedi ve sustu. Kısa boylu olan, yargıcın söz almasına fırsat bile vermedi.

"Bana hakaret etti yüce yargıç. Benim korkak olduğumu söyledi. Son savaşta savaş alanından kaçtığımı iddia etti. Herkes bilir ki ben cesur ve onurlu bir askerim. Asla savaştan kaçmam. O bunu hak etti, hatta daha da fazlasını. Cezalandırılmasını istiyorum ben de davacıyım."

Yargıç ayağa kalktı:

"İkiniz de susun, ikinizi de cezalandırıyorum. Sen bir adamın gözünü ve parmağını yaraladığın için, yüz on beş şilin ödeyeceksin. Sana gelince, sen de bir başkasına hakaret ettiğin, onurunu kırdığın ve savaştan kaçtığını söylediğin için dokuz şilin ödeyeceksin."

O gün hırsızlık, yaralama, cinayet gibi davalar birbirini izledi. Fakat şimdiki dava daha önce hiç karşılaşılmamış özel bir davaydı. Toprakla ilgiliydi. Bu, kalabalıkta şaşkınlık yarattı. Franklar davadan hiçbir şey anlamadılar. Dava otlaklarla ilgiliydi. Davacı davalının kendi arazisindeki otlakları kullandığını iddia ediyordu. Ama bu ne demekti? Kimse anlamadı. Salik Kanunu'na göre kimsenin arazisi olamazdı. Dava düştü düşmesine ama uğultu bir hayli uzun sürdü. Franklara göre topraklar herkesin ortak malıydı. Buraları Galyalılardan ve Romalılardan

savaşarak almışlardı. Herkesin herkes kadar hakkı vardı. Benim toprağım da ne demekti? Bu günlerde Frankların aralarındaki ilişkiler zayıflamıştı. Köyün kızları, başka köylerdeki delikanlılarla evlenir olmuştu. Köylerin ortak kullandığı arazilerde durmadan sorun çıkıyordu. Hatta birbirlerini bu arazilere sokmamak için kavga edip duruyorlardı. Yargıç öfkelenmişti. Davayı hiç ciddiye almadı.

Bir sonraki davacıyı çağırdı.

"Saygıdeğer yargıç ve jüri üyeleri davalı benim komşumdu ve benden otuz şilin borç aldı. Sekiz aydır tek şilin ödemiyor, borcunu faiziyle ödemesini istiyorum."

"Haklısın" diye onayladı yargıç, davalıya döndü:

"Bu adama faizi ile birlikte otuz dokuz şilin ödeyeceksin, ödemezsen onun kölesi olursun."

Güneş batıyordu, mahkeme sona ermişti . Şimdi cezaların ödenme zamanıydı.

KAÇAKLAR

^**Jilgin** pencereyi kapattı, perdeyi çekti. Oda kitap okuyabi**lecek** kadar **sessiz** ve **sakindi** artık. **Elinde** tutuğu el yazması kitaba heyecanla baktı. Orijinali en az sekiz yüz yıl önce yazılmış olmalıydı. Ancak elindeki iki yüz yıl kadar öncesine ait bir kopyaydı. Bazı kelimeleri okuyabiliyordu. Bu kopya orijinaline oranla bir hayli kısaltılmıştı. Adeta her dokuz, on kelime yerine, bir kelime kullanılmış, kullanılan kelimeler süslenmiş, bir yuvarlağa yerleştirilmişti. Henüz birkaç sayfa okumuş olmasına rağmen, binlerce hataya rastlamıştı. Gördüğü hatalar heyecanını bastırmaya yetmiyordu. Aceleyle diğer bir sayfaya geçti. Bu sayfanın sağ tarafına kısaltmalar yerleştirilmişti. Gümüş bir iğneyle kitaba iliştirilen kısaltmalar sayfası için çok farklı bir kâğıt kullanılmıştı. Kalın, ağır ve sarı renkteki tabakalanmış dana derisinin aksine, ince, parlak ve beyazdı.

Bilgin okumaya devam ettikçe, yazarın bir keşiş olduğunu anladı. O yıllarda sadece keşişler kitap yazabilecek kadar okuma yazma bilirlerdi. Kitapta, İncil'den ve Tann'dan bahsedilirken birdenbire konu değiştirilmiş, Franklar anlatılmaya başlanmıştı. Şanssız Hautselm, neşeli Adalold, gözüpek Harinhavd ve gururlu Nitad başlıca karakterlerdi.

... Hautselm hüzünle içini çekti. Çalılıklar arasından sürüklenirken, her şeyin nasıl başladığını ve o lanet günün nasıl geldiğini anımsadı. Oysa her şey ne kadar güzel olacaktı. Heirlinde

ile evleneceklerdi, dağın yamacına yapacağı minik kulübesi için araziyi bile bulmuştu. Evin önüne su kanalları açacak ve üzüm yetiştirecekti Birbirinden güzel kokulu ve lezzetli üzümler. Tabii şalgam ve bezelye de... Tohumları ona, kadınlar manastırındaki muhafızlardan biri verecekti, söz vermişti. Hautselm tıpkı babası gibi onun küreği ve onun çapası ile yine onun işini yapacaktı. O zamana kadar çalışıp çabalayıp zorlukla biriktirdiği altı gümüş sikkesi ve hayalleri vardı. Titreyen avuçlarının içindeki altı küçük sikkeyi büyük bir özenle deri çantasının içine yerleştirdi. Çantayı kadınlar manastırının bahçesindeki dev meşe ağacının kovuğuna gizledi. Tek dileği bu paralarla tavuk, domuz ve bir inek alabilmekti. Ama Hautselm'in bu küçük rüyası fazla uzun sürmedi. Güneşli bir sabahta gökyüzüne manastınn mutfağından çıkan dumanlar yayıldı. O sabah Aziz Hillary günüydü. Bu özel gün için hazırlanılıyordu.

Heirlinde'nin babası manastırdan toprak kiralamak istiyordu. Bu toprak için de başrahibeye beş tavuk, onbeş yumurta, bir çuval buğday, iki tunç sikke, üzüm, bir araba ve manastır çitinin onarımı için yirmi kazık verecekti. Fakat bir tilki Heirlinde'nin babasının tavuklarını yedi. Aynı gün komşu köyden at arabasıyla evine dönerken, şövalye Albrick olduğunu iddia eden bir adamla karşılaştı, adamı arabasına alarak evine getirdi. Heirlinde babasının eve getirdiği yabancıya şaşkınlıkla baktı. Bu alışılmışın çok dışında bir ziyaretçiydi ve ondan hiç hoşlanmamıştı. Daha önce hiç görmediği yabancının belinde bir hayli gösterişli kabzası olan bir kılıç vardı. Adam âni bir hamleyle kılıcını çekti ve Heirlinde'ye doğrulttu. Göz ucuyla Heirlinde'nin babasına bakan yabancı:

"Eğer tüm paranı vermezsen kızına her türlü kötülüğü yapabilirim" dedi, alaylı bir eda ile. Endişeye kapılan zavallı adam, sesinin titremesine engel otamadan, "kızımı rahat bırak, tüm param senin" diyebildi.

Gözleri hayretle ve korkuyla açılmış bir halde devam etti:

"Tamam, tamam işte cüzdan" deyip, elindeki küçük cüzdanı yabancıya uzattı. Adam cüzdanı hızla kavradı ancak parayla yetinmedi. Kılıcı kızın boğazına dayayarak onu da kaçırdı. Zavallı adam bu kötü günde hem kızını hem parasını kaybetmişti. Dehşete düşmüştü. Kızına ne olacaktı? Üstelik başrahibeye olan borcunu da artık ödeyemezdi. Bu borç ödenmezse başrahibe sahip olduğu her şeye el koyardı. Elinde kalan bir çuval buğdayı, tekerlekleri ve kazıkları bir at arabasına koydu, başrahibeye götürdü. Fakat tabii ki borcunun tamamını ödeyememişti. Artık ne evi ne de tarlası vardı. Üstelik zavallı kızı için de acı çekiyordu. Sevgili karısı tüm bu olanların şoku içinde ağlayıp duruyordu. Oğullan olanları duyunca sinirle köpürerek kükreyip, bir oraya bir buraya dolaşmaya başlamışlardı. Hautseim'e gelince tüm bu olanlara inanamıyordu. Bir anda koca bir ailenin yaşamı yok olmuştu.

Heirlinde başına gelen bu korkunç olay yüzünden sarsılmıştı. Artık yaşamdan hiçbir beklentisi kalmamıştı. Kalbi derin bir yarayla sızlıyordu. Uzunca bir süre düşündükten sonra manastıra kapanıp, tanrıya sığınmaya karar verdi. Vakit kaybetmeden manastıra gidip, rahibelerle konuştu. Beline siyah bir kurdele bağladı, bu kurdele kendini tanrıya adadığının işaretiydi. Ve çanlar üç kez Heirlinde için çaldı. Bu çanlarla zavallı Hautselm, gelinini ve aşkını sonsuza dek kaybettiğini anladı. Oysa yaşamı boyunca her şeyi onunla olacağı zamanlar için yapmıştı. Tüm yaşamının altüst olduğu bu zamanda köylü kıyafetleri giymiş olan üç genç adamla karşılaştı. İçlerinden birisi hiç durmadan manastıra su taşıyan Ebbon'du. Manastırın baş rahibesi ona, yaptığı yardımlardan dolayı cennete gideceğini söylemişti. Bu onun için büyük bir ödüldü. Cennete gideceği düşüncesi onun küçük dünyasının, tek umuduydu. Hautselm ise bunlara inanmıyordu. Manastırdaki din adamları zırvalıyordu. Yaşam öylesine bir şeydi. Burada adalet yoktu. Zenginler mutlu yaşıyor,

köylüler ise ızdırap içinde acı çekiyorlardı. Onlar için esaret asla bitmeyecekti

Hautselm karşılaştığı diğer iki adamın, Ebbon'un arkadaşları olduğunu anladı. Güçlü ve cesur görünenin adı Harinhavd'dı. Diğeri ise sihirbaz olabilmek için gece gündüz çalışan Adalold'du. Onun sihirbazlık numaraları Hautselm'in hiç mi hiç ilgisini çekmemişti. Onun tek düşünebildiği şey bir daha asla göremeyeceği için, gece gündüz acı çektiği güzel Heirlinde'siydi. Çektiği bu acı, yaşamını zehir ediyordu. Daima mutsuz, daima ümitsizdi. Onun bu hali Ebbon'u çok meraklandırdı. Sonunda Hautselm bu acının sebebini Ebbon'a anlattı. Sonra başını hırsla gökyüzüne çevirdi, avuçlarını yumruk yapıp boşluğa savurdu. Adalet nerede diye haykırdı. Öfkeliydi, çok üzgündü. Bir anda karar verdi, tüm evi parçaladı ve ateşe verdi. Oturup alevleri izledi. Nasıl olsa artık Heirlinde ile evlenemeyecekti. Bu eve hiç ihtiyacı kalmamıştı. Zaten sevgilisini unutsa bile köyde onunla evlenebilecek sadece birkaç kız vardı, ancak hepsi de köleydi. Çocuklarının köle olmasına nasıl razı olacaktı? Şimdi ne yapabilirdi? Ne evi ne de toprağı vardı. Eğer toprak istiyorsa, sonsuza dek bir köle gibi çalışıp, borç ödemesi gerekirdi. Ateşin alevleri sakinleşmişti, ev yanıp kül olmuştu, yavaşça ayağa kalktı. Yapabileceği en iyi şeyin, kralın topraklarına yerleşmek olduğunu düşündü. Karannı vermişti ancak bu yaşam şeklinin hiç de kolay olmadığını biliyordu. Öncelikle yılda iki kez yapılan askeri eğitim vardı. Bu zorunlu eğitimin yanı sıra ücretsiz işçi olarak da çalışması gerekecekti. Yapacağı işler arasında kale, yol, köprü yapımı gibi zor işler vardı. Eğer bu işleri yapmazsa sonunda yine köle olacaktı.

Dört köylü genç yine bir aradaydılar. Baş başa vermiş, köylü olmanın ne kadar zor olduğunu düşünüyorlardı. Çok az konuşan Harinhavd, Adalold doğduğu zaman köyünde yaşananları anımsadı...

O yıllarda köydekilerin pek çoğu Lord'un kölesi olarak çalı-

şıyor, karşılığında ailelerinin geçimini sağlayabiliyorlardı. Bundan iki yıl kadar önce bir gece yarısı köyde korkunç bir fırtına başladı. Yıldırımlardan çıkan sesler kulakları sağır etmek ister gibiydi. Sonra birdenbire tüm köyü aydınlatan bir ışık belirdi, ardından büyük bir patırtı ve alevler... Lord'un evine yıldırım düşmüştü. Tüm ev alevler arasında kayboldu. Evde bulunan diğer her şeyle beraber parşömenlerin de büyük bir çoğunluğu yanmış, kalanlar da tahribata uğramıştı. Böylelikle köylülerin Lord'a olan borçlarını ispat edecek belgeler yok olmuştu. Bundan güç alan köylüler ayaklanıp, özgürlüklerini ilan etmişlerdi. Aradan bir yıl geçti ve köye bir savcı geldi. Savcı köylülerin durumunu araştırmaya başladı. Lord köylülerin kendisine ait köleler olduklarını iddia ediyor, halk ise özgür köylüler oldukları konusunda ısrar ediyordu. Savcı Lord'un elinde kalan üç beş belge ile insanlann hangilerin köle, hangilerinin özgür olduğuna karar verdi. Yedi kişiyi de komşu köyün Lord'una sattı. Kalan herkes yine Lord'un kölesi olarak çalışacaktı. Bu zavallı insanlardan sadece Harinhavd ve dostu Adalold bu karara karşı çıkıp, köyden kaçtılar. Bir yıl boyunca oradan oraya savruldular. Hiçbir yerde uzun zaman barınamadılar. Gittikleri yerlerde kiliselere yardım ettiler. Çok az ücretler karşılığında köylülerin topraklarını ekip biçtiler. Son üç ay boyunca da tacirlerin mallarını panayırlara taşıdılar. İşte hepsi bu kadardı, bundan sonrası için bir planları yoktu.

Şimdi bu dört genç adam, kaderlerinin karşısında baş haşaydılar. Her türlü zorluğa birlikte göğüs gereceklerdi. Yaşamlarını kazanmak için, ormana gidip avlanacaklar, avladıklarını da köylerden sebze ve meyve alabilmek için kullanacaklardı. Bu yeni durum karşısında Hautselm düşünceli, Harinhavd heyecanlı, Adalold ise çok neşeliydi. Utangaç Ebbon bile bu hali benimsediğini kolayca ortaya koyabilmişti.

Kürek seslerini duyana değin nehrin kenarında yürüdüler. Sesler onları bir parça korkutmuştu. Ani bir kararla çalılıklara

gizlendiler. Sesin geldiği yöne doğru merakla bakmaya başladılar. Sonunda her iki yanında da yirmişer adamın kürek çektiği gemiyi gördüler. Gemi direğinin üzerinde metal bir küre vardı. Yelkenlerini yere indirmişlerdi. Güvertede silahlı askerler bekliyordu. Geminin yan taraflarında yarı çıplak bir halde oturmuş kürek çeken, kızıl saçlı adamlar çok pejmürde görünüyorlardı.

"Kuzeyliler" diye fısıldadı Adalold. Hautselm ise bu insanları çok iyi tanırdı. O daha küçük bir çocukken kuzeyden gelen Normanlar köylerini nasıl da yağmalamıştı. Her şeyi yakıp yıkan, parçalayan o barbarları nasıl unutabilirdi ki? O günleri, köyünün halkını düşününce kalbi acıyla doldu. Tüm hatıraları gözlerinin önünde canlandı. Normanlar, köydekilerin tüm erzaklarını, karılarını, kızlarını alıp gideceklerdi. Tıpkı daha önce yaptıkları gibi. İşte tam o anda, daha birkaç gün evvel Ebbon'un nehirden su taşırken, akıntı yönünde giden bir gemi gördüğünü anımsadı. Normanların gemileri gözden kaybolana dek çalılıklardan çıkmadılar.

Köyün etrafındaki dumanlara bakılırsa bu barbarlar köye ulaşmış ve her yeri yağmalamış olmalıydılar. Normanların ziyafet sofraları için tüm kümes hayvanlarına el konulmuş, karşı çıkan köylüler öldürülmüş olmalılar. Çocukluğunda gördükleri tekrar tekrar gözünün önüne geliyor, Hautselm'i hırstan çıldırtıyordu.

Kaçak dört genç o yazı ve takip eden kışı ormanda geçirdiler. Sık sık kraliyet topraklarında yaşayan köylülere gidip, avları ile sebze meyve değiştirdiler. Köylülerden hep kibirli kâhyaların onlara nasıl eziyet ettiklerini dinlediler. Kâhya o kadar gaddarmış ki sık sık köydekileri meydana toplar, hepsinin suratına tek tek bakar, bu sırada kendisine bakan birini görürse öldürene dek kırbaçlanmış. Kâhya yanında daima fakir bir köylü gibi giyinmiş olan iki muhafız dolaştırıyormuş. Bu iki asker daha önce Sakson ve Bretonlarla savaşmış cesur iki kişiymiş. Kâhyaların yanlarında muhafızlarla gezmeleri aslında çok eski

bir âdet değilmiş. Yine zor geçen bir kış günüydü, kâhya teftiş-ten dönüyordu. Bir anda arabasının tekerleri çamura saplandı. Tekerleri kurtarıp yola devam edebilmek neredeyse imkânsızdı. Tam da yürümeye karar verilmişti ki orada bulunan iki asker arabayı kaldırıp tekerleri çamurdan kurtardılar. O gün-den sonra yolda başlarına gelebilecek her türlü olay için yanla-rında muhafız dolaştırmaya başladılar.

Kâhyanın koruyucu muhahzlanndan biri olan Nitad, kralın hizmetine girmeden önce Hautselm ve arkadaşlarıyla bir süre ormanda yaşamıştı. Hautselm yaşlı Nitad'ın kendine olan gü-veninden ve sakinliğinden çok etkilenmişti. Nitad, Hautselm ve dostlarına yardım etmeye devam ediyordu. Gündüzleri çok fazla ortalarda dolaşamayan kafadarlar için köylerden yiyecek topluyordu. Aslında bu yasal olmayan durumdan kâhyanın da haberi vardı. Ancak kâhya Nitad'a olan güveninden dolayı, bu küçük hatayı görmezden geliyordu. Nitad da bu işi kâhyanın adamları ortalarda yokken yapıyor, eğer birini görürse hemen gözden kayboluyordu.

Yine birgün Nitad ormanda avlanıyordu. Karşısına bir geyik çıktı. Geyiği avladı. Sırtına aldı, köye doğru giderken sırtından oklandı. Oku fırlatan kişi Heirline'yi kaçıran şövalye Albrick'ten başkası değildi. Albrick Nitad'ın öldüğünü sandı, geyiği alarak oradan uzaklaştı. Aradan birkaç saat geçmişti ki Hautselm ve arkadaşları yaralı Nitad'ı buldular. Yaşlı adamı ormandaki barı-naklarına taşıdılar. Yarasını şifalı otlarla temizleyip, sardılar.

O gece hava çok soğuktu ve kulübelerinde hiç yiyecek yok-tu. Köyden yükselen dumanlar, Adalold'un burnuna fınndan yeni çıkmış ekmek kokularını getiriyordu. Dayanılmaz bir açlık hissine kapılmıştı. Dostları uyuyordu. Bir anda köye gidip, yi-yecek bulmaya karar verdi, sonra da arkadaşlarını uyandırdı. Nitad yaralı olmasına rağmen, onlarla köye gitmeye kararlıydı. Dört kafadar yanlanna yaralı ihtiyarı da alarak yola koyuldular. Köye yaklaştıkça dumanlar artıyor, savaş çığlıkları duyuluyordu.

Köylüler ayaklanmıştı, kâhyanın malikânesi alev alev yanıyor, köylüler alevleri kendi evlerinden uzak tutmaya çalışıyorlardı. Atlarını köylülerin üzerine süren muhafızlara, silahsız köylüler tırpanlarıyla karşı koyuyorlardı. Ortalık tam bir savaş alanına benziyordu. Yaralı Nitad, kendinden beklenmeyecek büyüklükte bir çeviklikle elindeki mızrağı siyah kısrağın üzerindeki baş muhafıza fırlattı. Adam kanlar içinde yere yığıldı. Askerler, baş muhafızın ölümüyle afalladılar ve geri çekildiler. Köylüler sevinç nidaları ile zaferlerini kutladılar. Hautselm bu yaşlı adamın çevikliğine inanamıyordu. Aradan geçen birkaç ay boyunca köyde her gün bu inanılmaz zafer kutlandı. Ancak bu duruma öfkelenen kral, köylülerin üzerine ordusunu gönderdi. Silahsız ve az sayıdaki köylüler bu düzenli orduya karşı koyamadılar. Adalold'u yardım istemek için komşu köye gönderdiler. Adalold ormana dalıp, hızla koşmaya başladı. Ancak muhafızların köpekleri onun izini çabucak buldular. Adalold korku içindeydi. Bir kilise bulup, sığınabilirdi. Bu umutla önüne çıkan ilk tepeye tırmandı. Tam bu anda askerler deri bir kement yardımıyla onu yakaladılar. Kementi kesip kurtulmayı denedi ama başaramadı. Hemen orada öldürüldü.

Ebbon da dostlarının yanında kralın askerleriyle boğuşurken, sırtına yediği bir olda yaşamını yitirdi. Hautselm arkadaşının cansız bedenini görünce, derhal yanına gitti ve dostunu sürükleyerek o cehennemden çıkarmayı başardı. Ebbon için yapacak bir şey kalmamıştı. Kederli Hautselm, kalan dostlannı topladı. Nitad, Harinhavd ve Hautselm kaçıp ormana saklandılar. Uzunca bir süre ormanda saklanıp, kralın askerlerini öldürdüler. Bu onların işi olmuştu. Askerlerle aralannda sonu gelmez bir kovalamaca başlamıştı. Askerler hepsini bulup, teker teker öldürmeden durmadılar.

NİKE İSYANI

^Jün ağarmaya henüz başlamıştı. Şehrin sokakları alışılmadık bir kalabalığı ağırlıyordu. İnsanlar bu alaca karanlıkta Konstantinopol'un hipodromuna doğru ilerliyorlardı. Yol boyunca herkes nereden oyunları daha iyi izleyebileceğini tartışıyordu. Şehir büyük bir coşkuyla çalkalanıyordu.

Hipodromda hazırlıklar tamamlanmak üzereydi. Hummalı bir çalışma aralıksız sürüyordu. Artık sadece arenayı güneşten koruyacak ipek mor örtü, bir de yerlere serpilmesi gereken kum eksikti.

Andronic ve Costos adlı iki köylü genç neredeyse köye varmak üzereydi. Her ikisi de daha evvel iki kez Konstantinopol'e gelmişlerdi. Karşılaştıkları ilk andan beri dost olan bu iki genç adamın zengin olabilmekten başka hiçbir gayeleri yoktu. İşte muhteşem şehrin sokaklarında bir kez daha yürüyorlardı. Bu kez oyunları izleyebilecekler ve hatta şansları yaver giderse İmparator Justinian'ı bile görebileceklerdi.

Birkaç saat sonra hipodromun kapıları büyük bir gürültü ile açıldı. Orada bulunan binlerce insanın sevinç nidaları bile kapının sesini bastırmaya yetmiyordu. Otuz binden fazla insan delice bir coşkuyla koltuklara yerleşti. İmparator henüz locadaki yerini almamıştı. Tahtın sağında ve solunda duran muhafızların zırhları, güneşin o ilk ışıklarının da yansımasıyla parıl parıl parlıyordu. İki genç bu pırıltıdan çok fazla etkilenmişti. Zırhlardan

gözlerini atamıyorlardı. Tam o sırada imparator çok değerli taşlarla süslenmiş elbiseleri ile kapıda göründü. Halk imparatoru selamladı.

Justinian imparatorluk soyundan gelmiyordu. Ona bu büyük onuru ve kudreti kaderi vermişti. 6. yüzyılın başlarında Makedonyalı basit bir köylü olan amcası Justin Konstantinopol'e gelmişti. Uzun zaman şehrin arka sokaklannda sefil bir hayat yaşadı. Durmadan kendilerine bakabilecek düzgün bir iş aradı. En sonunda kralın muhafızlarından biri oldu ve bu işi çok ciddiye aldı. Uzun yıllar imparatora sadakatle hizmet etti. Hizmetlerinin karşılığında da muhafız alayının komutanlığına getirildi. 518 yılında hiç çocuğu olmayan Bizans İmparatoru Anastasius ölünce, komutan Justian tahta çıktı. Böylelikle sıradan bir köylü olan Justian, Büyük Bizans'ın imparatoru olmuştu. Ne yazık ki Justian'ın da çocuğu yoktu. Bu sebeble yeğeni Justinian'ı başkent Konstantinopol'e çağırıp, onu varis ilan etti. Justinian'ı zamanın en iyi hocalarıyla eğitti. Böylece yoksul köylü çocuğu Justinian'ın hayatında muhteşem bir dönem başladı. Amcasının ölümünden sonra zalim, kurnaz ve düzenbaz Justinian tahta çıktı. Aslına bakılırsa sadece Justinian'ın değil, değerli eşi imparatoriçe Theodora'nın da yaşamı bir peri masalını andırır. Çok güzel, cesur ve zeki olan Theodora, fakir bir sirk bekçisinin kızıydı. Kendisi de bu küçük sirkte isimsiz bir dansçıydı...

İmparator oyunların başlaması için izin verdi. Yan yana duran dört büyük kapı aynı anda hızla açıldı. Kapılardan yeşil, mavi, kırmızı ve beyaz renklerdeki, her birine dört iyi cins atın koşulu olduğu, sürücülerinin de arabalarla aynı renkteki elbiseler giydiği dört yanş arabası aynı anda fırladı. O dönemin en popüler oyunu yarış arabalarıydı. Halk iki gruba ayrılmıştı. İmparatorun ve imparatoriçenin de içinde olduğu bir grup insan mavileri, geriye kalanlar da yeşilleri destekliyordu. Bu iki grup insan takımları yüzünden birbirlerinden ölesiye nefret ederdi.

Yarış tüm hızıyla devam ediyordu. Önceleri yeşil araba maviye küçük bir fark atsa da mavi araba kısa bir sürede yeşili yakaladı. Mavi takımın taraftarları neşe içinde tezahüratlara başladı. Fakat bir anda durum yine eski halini aldı. Taraftar ciddi bir hayal kırıklığı ile karşılaştı. Yarış sona ermişti. Etrafı palyaçolar, pandomimciler, güreşçiler, hayvan terbiyecileri kapladı. Tüm bu cümbüşe rağmen, ortalık bir türlü yatışmıyordu. En sonunda maviler ve yeşiller yumruk yumruğa birbirlerine girdiler.

Bizans'ta hipodrom sadece sportif faaliyetlerin yapıldığı alan değildi. Şehrin kalbi burasıydı. Zaferler burada kutlanırdı. Ganimet burada bölüşülür, imparatorun emirleri halka buradan duyurulurdu. İmparator ve imparatoriçe burada taç giyer, halkı ilk kez yine buradan selamlarlardı. Hatta geleneklere uyulmadığını düşününce halk, hipodroma gider, imparatora yönetimle ilgili eleştirilerini sunarlardı. Yani Bizans için hipodrom şehrin her türlü aktivitesine ev sahipliği yapan özel bir alandı. Ülkede yaşayan çok fakir insanlar, köleler. Kaçaklar ve köylüler imparatorlarına sorunlannı aktanp, ondan yardım alabilmek için durmadan Konstantinopol'e gelirlerdi. Andronic ve Costos'ta bu insanlardan sadece iki tanesiydiler. Hipodromda bağrışmalar artık son raddesine ulaşmıştı. Costos şaşkınlık içinde sağına soluna bakan Andronices'e döndü. Bu genç adamla nasıl tanıştıklannı anımsadı. Konstantinopol'e doğru yola çıktığı zaman böyle bir dost bulacağını akıl edemezdi. Onunla yolda tanışmışlar, buralara kadar birlikte seyahat etmişlerdi. Hipodroma doğru ilerlerken birbirlerine hayatlannı anlatmaya başlamışlardı.

"Efendim Sir Dracos çok zalim bir adamdı. Bir gün babam ve bana şöyle dedi: Özgür olmak istemiyor musunuz? İşte fırsat. Sana bu araziyi veriyorum. Ek biç ve hasattan sonra payımı ver. Ödemeni de hasattan sonra yaparsın. Babam bu zor teklifi kabul etti ve onun kölesi oldu. Daha ilk yıl büyük bir kuraklık yaşadık. Tarladaki mahsulümüzün hepsi kurudu. O yılın sonun-

da zavallı babam bizlere bakabilmek için Sir Dracos'tan borç aldı. Bir sonraki yıl hasattan sonra borcunu ödeyebileceğini düşünüyordu. Ancak o yıl kuraklık sona ermedi ve bizde hasat sonunda ürün sahibi olamadık. Böylece Sir Dracos'a olan borcumuz katlanarak çoğalmaya başladı. Sezonun sonunda Dracos sahip olduğumuz tüm tarlalara el koydu. Annem ve iki ağabeyimde borçlarımızı ödeyebilmek için o zalimin hizmetine girdi. Zavallı babamsa tüm bu olanlardan kendisinin sorumlu olduğunu düşünerek, kederinden öldü. Babamın ölümüne sebeb olan o acımasız adamla çalışamazdım. Böylelikle Konstantinopol'e gelmeye karar verdim. İşte hepsi bu kadar."

Aralarında birkaç dakika sessizlik oldu. Sonra Costos derin bir nefes aldı ve konuşmaya başladı.

"Benim hikayemde en az seninki kadar hüzünlü dostum. Bizim arazimizde kuraklık yüzünden kaybedildi. Borçlar, açlık, sefalet işte bildiğin gibi. Şimdilerde birde ekmeğin fiyatının artması her şeyi olduğundan daha da çekilmez yaptı. Sende bilirsin. Bende başkenti bir kurtuluş olarak düşünüp, yollara düştüm."

Her ikisi de imparatorluğun içinde bulunduğu durumdan haberdardılar. Son yıllarda insanlar vergilere dayanamıyorlar, bu ağır yükün altından kurtulmak istiyorlardı. Demirciler, nalbantlar, balıkçılar ve tüccarlar imparatorun vergileri düşüreceğine inanıyorlardı. Ancak imparator halkının umutlarını boşa çıkardı. Bu adaletsiz vergilerin altında günden güne daha da ezilen insanlar, artık isyana başlamıştı. Büyük arazi sahipleri yani yeşil taraftarları, tüccarlara (mavi taraftarları) oranla imparatordan daha fazla nefret ediyorlardı. Özellikle imparator adına çalışan aç gözlü vergi memurlarına hiç dayanamıyorlardı.

Oyunların düzenlendiği 11 Ocak 532 günü insanlar hipodroma yanlarına nefretlerini de alarak gelmişlerdi. Aslına bakılırsa araba yarışları onlar için sadece nefretlerini boşaltmaya yarayacak bir araçtı. Yarışların sona ermesi ile tezahüratlarda çığı-

rından çıkmıştı. Yeşiller hiç durmadan imparator Justinian aleyhinde sloganlar atıyorlardı. İmparator duyduğu şeylerden hiç hoşlanmamıştı. Sonunda dayanamayıp olup biteni anlamaları için adamlarını kalabalığın içine yolladı. Galeyana gelmiş olan halk, imparator tarafından gönderilen elçileri yuhalayıp, yumruklamaya başladı. Bu arada imparatora yönelik tehditler savurmayı da sürdürüyorlardı.

"Eğer bir tek yeşil taraftarı öldürülürse, olacaklardan imparator sorumludur. Tanrı katında herkes eşittir."

Uğultular arasından bu ve buna benzer pek çok şey duyuluyordu. İmparator tüm bu olanlar yüzünden öfkeden çılgına dönmüştü. Her yana emirler yağdırıyor, isyancıları susturmaya çalışıyordu. Ne yazık ki şehrin her tarafında çığ gibi yayılan isyana karşı hiçbir şey yapılamıyordu. Şehrin güvenliğinden sorumlu olan Eudemon ayaklananları tek tek yakalamaya çalışıyordu. İşte tam o anda Costos da isyancılarla birlikte bir grup muhafız tarafından yakalandı. Andronic ise zor da olsa kaçmayı başarabilenlerdendi.

Eudemon büyük bir kinle yakaladığı herkesi şehrin meydanında asmaya başladı. Costos da bu kurbanlardan biriydi. Ancak dostu Andronic boğazındaki ilmeği keserek onu kurtarmayı başarmıştı. "Gidelim" diye bağırdı Andronic. Sesinde gittikçe büyüyen bir endişe vardı. Tüm halk meydanda toplanmıştı. Eudemon'dan tutukluları serbest bırakmasını ve hepsinden özür dilemesini istiyorlardı. Eudemon ise hiçbir yumuşama göstermiyordu. Sonunda cellatlarına asileri asmaları için emir verdi. O anda halk cellatlara saldırmaya başladı. Meydanda ellerine geçen her şeyi yakıp yıkıyorlardı. Kurulan tüm darağaçlarını yerle bir ettiler ve son olarak da Eudemon'u linç ettiler. O gece imparator ve taraftarları için son derece zor bir gece oldu. Ertesi gün halk hipodromda toplandı. İmparatordan aldığı adaletsiz kararlar için bütün Bizans halkından özür dilemesini

istediler. Tabii bu imparator cephesinden bakılınca son derece onur kırıcı ve haksız bir talepti. İmparator halkından özür dilemedi. Hipodromdaki tüm insanlar yeşil veya mavi taraftarı olduklarını unutup, imparatora karşı birleştiler. Durmadan "Nike!.. Biz Kazanacağız!.. " diye bağırıyorlardı. Sonuçta halkla Justinian arasında çıkacak çatışma önlenemez bir hale geldi. Halk hapishanelerde bulunanları serbest bıraktı. Konstantinopol şehrini ateşe verdiler ve saraya doğru yürüyüşe geçtiler. Sarayın önünde toplanıp, savaş çığlıkları atmaya başladılar:

"Dışarı çık kan emici Justinian, her şeyimizi aldın." "Bizans halkını mahvettin." "İmparator dışarı" gibi sloganların ardı arkası kesilmez olmuştu. Bağırtılar, uğultular adeta sarayın duvarlarını döven dev okyanus dalgaları gibiydi.

Justinian içinde bulunduğu durumdan kurtulabilmek için başkente destek kuvvetler istedi. Got askerleri çağrıya uyup, şehre girdiler. Ancak şehri hiç tanımıyor, bu yüzden de saldınlann nereden geleceğini bilemiyorlardı. Yabancı oldukları, sokaklarını bile doğru dürüst bilemedikleri bu şehrin halkına karşı yeterli direnişi gösteremediler. Asiler durdurulamıyorlardı. Aralıksız devam eden isyanın üçüncü gecesinin sonunda saray artık tamamen ablukaya alınmıştı. Justinian hayatının en korkulu iki gecesini işte bu isyan zamanlarında yaşadı. Halk kan ister gibiydi. Bu arada hipodromda eski imparator Anastasiusen yeğeni İpatius halk tarafından imparator ilan edilmişti. Aslında İpatius bu isyanı haklı bulmuyordu ama bu sayede tahta çıkacağı için asilerin yanında görünüyordu. Justinian olanları duyunca öfkeden ne yapacağını bilemez hale gelmişti. Danışmanları ona artık ordusuna güvenemeyeceğini bu yüzden de vakit varken gizlice şehirden kaçmasını öneriyorlardı. Korku ve öfke içinde doğru dürüst düşünemeyen Justinian ne yapması gerektiğini bilemiyor, sarayda bir o yana bir bu yana yürüyüp duruyordu. Ancak İmparatoriçe Theodora bu kaçma fikrinden hiç hoşlanmıyordu. Kararlı bir tavrı vardı.

"Dilediğinizi yapmakta özgürsünüz saygı değer efendim" diye söze başladı Theodora. Sonra kuvvetli bakışlarını Justinian'a çevirdi. "Ancak unutmayın ki siz bir imparatorsunuz. Kaçmak sadece korkaklara yakışır. Bana göre imparatorlar hiçbir şeyden korkmazlar, gerekirse şerefleriyle ölürler."

Bu sözler Justinian'ın fikrini değiştirmesine yetti. Derhal komutanlarını topladı ve saldırı emri verdi. Bu sırada komutanlarından Belisarius ve Mundus'la bir araya gelip, planlar hazırladılar. Bazı insanlara taraf değiştirmeleri için gizlice rüşvetler dağıttılar. Amaçları asileri içten yıkmaktı. Sinsi bir plan yaparak insanların hipodromda toplanmasını sağladıkları bir gece saldırıya başladılar. Saldırıdan önce plan gereği Belisarius ve Mundus hipodromun kapılarını tuttular. Belisarius ve askerleri silahsız asileri kılıçtan geçirirken, kaçmaya çalışanları da Mundus'un askerleri kapılarda öldürdüler. Hipodrom bir anda kan gölüne döndü. İnsanlar korku ve gözyaşları içindeydi. Ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Korkunç bir katliam gerçekleşiyordu. Andronic ve Costos o cehennemden kaçmayı başaran çok az insandan ikisiydi. Kapılara doğru koşarken birbirini ezen kalabalığın iteklemesi ile büyük bir şans eseri ölmeden, öldürülmeden kapılardan fırlamışlardı. Korkunç kâbus gece yarısı son buldu. Cansız otuz beş bin insan bedeni hipodromda yatıyordu. Büyük Nike isyanı binlerce Bizanslının bir gecede ortadan kaldırılmasıyla son bulmuştu. Takip eden birkaç hafta içinde diğer şehirlerde bulunan asiler de bulunup, tek tek öldürüldüler. Bir sebeple öldürülmeyenler de hapsedildi. Asilerin tüm mal varlıklarına saray el koydu. Bizans artık kan ağlıyordu. İsyan yüzünden harabeye dönen Bizans şehirleri yeniden inşa edildi. Öncelikle başkent Konstantinopol daha sonra da başta gelen yüz elli büyük şehir yeniden kuruldu. Saraylar, tiyatrolar, kiliseler, köprüler ve hatta yollar bile yenilendi. Çöllerde büyük kuyular açıldı. Kemerlerle şehre su taşındı.

Ayasofya da bu isyandan sonra mimar Anthenius ve mühendis İsidorus tarafından yapılmıştır. Bu kilise için Roma'dan, Atina'dan ve diğer şehirlerden somaki ve yeşime benzer taşlardan yapılmış sütunlar getirtildi. Kilisenin içi rengârenk mermerler, abanoz ve mineyle bezendi. Sunak ve kutsal eşyaların yerleştirildiği özel daireler som altından inşa edildi ve değerli taşlarla süslendi. Duvarlarda mor bir fon kullanıldı. Bu fonun üzerine çok büyük mozaikler yapıldı. Kilise kırk pencereden sızan ışıkla aydınlatıldı. Günümüzde hâlâ ayakta duran Ayasofya'nın muhteşem altın kaplama kubbesi Bizans mimari sanatının bir mucizesidir. Bu büyüleyici yapı gök kubbeye adeta altın zincirlerle asılmış gibidir. Ancak bu olağanüstü eserin bedelini Justinian zavallı halkına ödetmiş, onları altından kalkamayacaklan yeni vergilerle ezmesi yetmemiş, bir de maaşlarını yarıya indirmişti.

BULGAR TARİHİNDEN SAYFALAR

Bulgaristan hakkında biraz bilgi edinmek istiyorsak, el yazması eski kitaplara, binalara bir göz atmak yeterli olur. Bu muhteşem el yazması kitaplann içindeki minyatürler, Bulgar halklarının aynası gibidir.

Okuduğunuz satırlar, 14. yüzyılda yaşamış olan bir Bizans tarihçisinin yıllıklarından alınmıştır. 9. yılda bağımsız ve çok genç olan Bulgar Krallığı, Bizans İmparatorluğu için tehlikeli olmaya başlamıştı. Adımları minik de olsa onların ayağa kalkması Bizans'ı tedirgin etmeye yetti. Bizans'ın siyasi entrikalarıyla tarihten silindiler.

Bizans İmparatorluğu'nun sol tarafında bulunan Kırım Bulgaristan'a aitti. Tehlikeli ve sinsi düşmanları Bizans'a karşı kazandıkları zafer için kutlamalar yapıyorlardı. Eski Kırım âdetlerine göre kutlamalar yapılırken kral gümüşler takar, düşmanının kafatasından içki içerdi. Onlar kutlamalarını yapadursunlar, biz kazanılan zafere bir göz atalım.

Kırımlılar Bizans İmparatorluğu'na savaş ilan ettiler. İşe küçük bir şehir olan Serdiga'yı almakla başladılar. Bu minik başarıdan aldıkları güçle, Konstantinopol'u işgale hazırlandılar. Bu cürete sinirlenen Bizans İmparatoru Nikephorus derhal sefer düzenleyip, Bulgarların başkenti Pliska'yı aldı. Şehirde bulunan tahıla, buğdaya, gümüş ve altınlara, hatta inek sürülerine bile el koydu. Yağmaladıkları şehri harabeye çevirdiler, ganimetleri de yanlarına alarak, diğer Bulgar şehirlerine doğru yola çıktılar.

Bulgar ordusu yenilginin ardından çabucak toparlandı ve Bizanslıların ilerleyişini durdurmayı başardı. Direnişleri sırasında ordularını güçlü-kuvvetli yeni askerlerle destekleyen Bulgarlar, askeri yetenekleriyle ünlü Makedonya Slavlarını da kendi ordularına katılmaya ikna ettiler. Böylece bir hayli güçlenen Bulgarlar bir geçitte Bizans askerlerini pusuya düşürmeyi başardılar. Yaşanan büyük bir bozgundu.

Rivayete göre İmparator Nikephorus askerlerine şöyle seslenmiştir:

"Kazandıklarımızı koruyalım. Zafer sarhoşluğuna kapılmayalım!"

Bunun üzerine Bizans ordusu geri çekilmeye başlamış ve tam bu sırada pusuya düşürülmüşler. Askerler orada bulunan bataklıklara doğru kaçmaya başlamışlar fakat Bulgar oklarına hedef olmuşlardı. İmparator Nikephorus burada öldürülmüş, yerine geçen oğlu kaçarak canını zor kurtarmış.

Bulgarların ana vatanı Azak Denizi'nin etrafındaki bozkırlardı. Krallarına kağan diye seslenirlerdi. 7. yüzyılın sonunda Kağan Asparukh, Azak bozkırlarında yaşayan, Türkçe konuşan, Ogurlar olarak tarihte yer alan bir grup göçebe ile Tuna Nehri'nin etraflarına yerleşti. Bunu yapabilmek için hem Bizanslılar ile hem de pek çoğu köylü olan ve birbirleri ile beraber hareket eden yedi Slav kabilesiyle savaşmak zorunda kaldı. Bulgarlar göçebeydiler ve hayvancılıkla geçinirlerdi. Bu yüzden yeni yerleşecekleri bu topraklara da inek sürüleriyle gelmişlerdi. Ancak kısa süre sonra Slavların yerleşik düzene dayalı yaşamlanndan etkilenip, tarımla ilgilenmeye başladılar. Artık asillerin kendi kendine uydurdukları bambaşka bir dilleri vardı. Toplum kendini sınıflara ayırdı. 681 yılına gelindiğinde artık Bulgarlar çok güçlenmişti. Bu güçten endişe duyan Bizans İmparatoru, Asparukh ile bir anlaşma yaptı. Bulgarlar kuzeyde Tuna Nehri, güneyde Stara Planına Dağı, doğuda Karadeniz'e uzanan bir top-

rak bütünlüğüne sahipti. Tarihçilere göre ilk Bulgar krallığı Asparukh tarafından kurulmuştur. O yıllarda Bulgar krallarına Bar adı verilirdi. Yüzyılın ilk başlarında Tuna Nehri kıyılarında yaşayan Slavlar kendilerini Bulgarlara kabul ettirmeyi başardıklarından artık anlaşmalar bile Slav dili ile yapılıyor, kanunlar yine Slav diliyle yazılıyordu. 9. yüzyıla gelindiğinde Bulgarlar Hıristiyanlığı kabul etmişlerdi.

Bizans kaynakları tarihçilerin yıllıklarını Slav diliyle tuttuklarından bahseder. Tüm bu okuduklarınız Tarihçi Manassius'un yıllıklarından alınmıştır.

SLAV ALFABESİ

S

^^iav alfabesi ne zaman ve kimler tarafından yapılmıştır? Bulgarlar bu alfabeyi nasıl kabul etmişlerdir?

Slavlar çok uzun zaman bir yazı dili oluşturabilmek için uğraştılar. Dikey çizgileri birleştirerek yazı yazmaya çalıştılar. Dokuzuncu yüzyılın ortalarına gelindiğinde henüz Bulgarların da, diğer Slav kabilelerinin de bir alfabesi yoktu.

Bu zor ve karmaşık görev daha sonraları Kyril adıyla anılmaya başlanan filozof Konstantin tarafından gerçekleştirildi. Ona bu işte kardeşi Methodius da yardım etmiştir. Bu alfabe Morovya Dukalığı'nda, yani bu günkü Çekoslovakya'da icat edildi. Morovya prensi Bizans'tan Hıristiyanlığı yayabilmek için din adamları istedi. Bizanslı din adamlan Slav alfabesini oluşturabilmek, böylece dinlerini bu alfabe ile yazıp, yayabilmek için hummalı bir çalışmanın içine girdiler. Oluşturulan Slav alfabesini konuşma diline geçirdiler. İlk olarak Yunan alfabesinden bazı harfleri alıp, şekillerinde birtakım değişiklikler yaptılar. Yaratılan yeni harfler Yunan harflerine oranla daha yuvarlak ve girintili çıkıntılı bir şekilde yazılıyordu. Örneklendirmek gerekirse : ***>K*** (zh), *3* (z), y (ts), q (ch), ZZ/(sh), ***m*** (shch), ***K)*** (yu), #(ya)?

Bu yeni harflere ne Latin, ne Yunan, ne de Bizans alfabelerinde daha önce rastlanmamıştı. Bu harfleri Kyril oluşturmuştur.

Aşağıdaki tabloya iyice bakarsanız, Slav alfabesinde bulu-

nan, Fenike alfabesinden alınmış harflerle diğer harfler arasındaki benzerlikleri görebilirsiniz.

Modtm alphabet	If	Iri	u;		«	1	iHI	S		I	t	D	1	Ii	[]	M	ti	1:		III	CIN
GLagoütiC aLphabtt	:fil	m	IIa	bit	181	IH		>3	1 b	I-!	I f	»0	VI	«Ia				f	CI	«	· Î
Cyrillic. « au)hahé)	iti	;r			iH	l	\u	10	iD	ET	ft	Cd)	|]l	r*ffl		53	ıtl	IN	EII	»y	'»V

Glogolithic'in kelime anlamı "konuşmadır." Slav alfabesine baktığımız zaman *m* harfi Fenike alfabesindeki (w) harfine benzer. Kyril Glagolithic alfabe üzerinde çalışırken, Slavlar için bilinen diğer bütün alfabelerden farklı bir alfabe yaratmak istiyordu. Ancak yeni alfabeyi inceleyen Kyril ve Methodiusen öğrencileri alfabenin antik çağda Bizans'ta kullanılan Yunan alfabesine olan benzerliğini fark ettiler. Önceleri şüpheyle yaklaşılsa da, alfabe ilk olarak Morovya Prensliği'nde daha sonra da Bulgaristan Krallığında kabul gördü.

Kyril'in ölümünden sonra, Methodius ve öğrencileri Slav alfabesini kullanarak kitaplar yazdılar. Ancak kilise yazılanları reddetti ve kitapları yazan aydınları teker teker yakalatıp öldürtmeye başladı. Methodius ve yandaşları kilisenin emriyle yakalanıp, hapsedildiler. Suçlan dinden sapmaktı, kısa bir süre sonra da sürgüne gönderildiler.

Morovya, Cermenler ve Hunlar tarafından işgal edildikten sonra, Slav alfabesi de yok oldu.

Bulgarlar ülke politikaları gereği kaçaklara kucak açtıkça, kilisenin baskısından kaçan pek çok âlim de bu ülkeye geldi. Aralarına yeni katılan bilginleri Bulgar halkı büyük bir içtenlikle kabul etti. Bilginler tüm ülkede tanınan ve sayılan değerli insanlar oldular. Klement, Naum, Angelarius tanınanların başlıcalarıydı. Ohrid'li Klement, Bulgaristan'ın başkenti Preslav'da üç

bin beş yüz öğrencinin mezun edildiği birçok okulun kurucusudur. Bu yüzden Sofya'daki en önemli üniversiteye de bu bilginin adı verilmiştir.

Bulgarlar yazı dilinde Slav alfabesini kullandılar ancak konuşma dili olarak daima kendi ana dillerini tercih ettiler. Slav alfabesi dokuzuncu yüzyılın sonlarında Rusya'da da kullanılmaya başlandı.

DOMESDAY

ingiltere'de 11. yüzyılın ortalarına kadar hükümranlık süren Kral Edward'in hiç çocuğu olmamıştı. Bu yüzden ülkenin çeşitli yörelerinde yaşayan pek çok soylu taht üzerinde hak iddia etmeye başlamıştı. Normandiya Dükü William bunlardan sadece biriydi.

Dar bir geçit olan Manş geçidi ile İngiltere'den ayrılmış olan Normandiya Şarlman tarafından yönetiliyordu. Ölümünden hemen sonra Avrupalıların İskandinav dediği kuzeyden gelen denizciler Normandiya'yı işgal edip, burada bir dukalık kurdular.

Aslına bakılırsa İskandinav kökenli William'in taç için hiç umudu yoktu. Bu yüzden bereketli toprakları ve otlakları olan İngiltere'ye bir sefer düzenlemeye karar verdi. Gemiler yaptırdı, silah ve yiyecek toplattı, iyi şövalye ve okçulardan oluşan donanımlı bir ordu kurdu. Hazırlıklarını tamamlayan William, Manş'ı geçip, 1066 Eylülünde İngiltere'ye ulaştı. İki hafta sonra Hastings Limanı'nda İngilizlere karşı bir zafer kazandı. Böylelikle İngiltere'yi fetheden William, Fatih William şanıyla anılmaya başlandı. Artık Fatih William adıyla İngiltere kralıydı. William başa geçer geçmez yerli halka toprak dağıttı. Kendisini kabul etmeyen tüm köylüleri de öldürttü. Ülkenin en verimli arazilerine el koydu. Ülkenin soylularını etrafına topladı. Böylece iktidarını sağlamlaştırmış oldu.

Krallıkta yaşayan herkes düzenli olarak vergi ödemekle yü-

kümlü olacaktı. İnsanlar, ne kadar çok araziye sahipseler o kadar çok vergi ödemekle mükelleftiler. Ödenecek vergileri düzenleyebilmek için derhal işe başladılar. Öncelikle el koyduğu hazinenin ne kadar olduğunu ve kimlerden ne kadar vergi alacağını bilmek istiyordu.

Tarihçilerin yazdığına göre, William bu isteğini gerçekleştirebilmek için 1085 yılında soylular meclisini toplayıp, danışmanlarıyla birlikte meclisteki insanlarla bir görüşme yapmış. Yapılan görüşme neticesinde Kral, baronlarını ve yardımcılarını görevlendirerek, ülkede yaşayan herkesin mal varlığını saydırtmış. Bu yapılana benzer mal mülk sayımlarına daha önce Avrupa'da da rastlıyoruz. Bu sayımın asıl amacı Kral William'in ne kadar vergi toplayacağını bulmaktı.

Tam bir hesap çıkartılabilmesi için, baronlar var güçleriyle çalışmaya başladılar. Tarlaları, otlakları ve ormanları tek tek ölçüp kaydettiler. Sonra kimlerden ve hangi ürünlerden ne kadar vergi toplatılacağına karar verdiler. Bu iş için krallıktaki her kasabada, her köy ve malikanede tek tek incelemeler yaptılar. Arazinin ne kadar olduğuna, arazi sahiplerinin kimler olduğuna ve bu insanların emirlerinde kaç köylü çalıştırdıklarına baktılar. Değirmenler, otlaklar, nehirler, ormanlar tek tek tespit edildi. Tüm bunlardan mevcut kanunlara göre ne kadar kira alındığını öğrendiler. Kralın adamları işlerini bitirdiğinde koca İngiltere'de sayılmayan hiçbir şey kalmamıştı. Tüm kayıtlar her yörede toparlanarak, krala gönderildi. Sıra kâtiplerin işlerine gelmişti. Ülkenin dört bir yanından gelen kayıtlar, uzman kâtipler tarafından incelenerek bir kitap haline getirildi. Böylece tarihte o zamana kadar görülmemiş büyüklükte, son derece detaylı bir sayım yapılmış oldu. 19. yüzyıl tarihçileri tarafından incelemeye alınan bu kitaplar sayesinde, 11. yüzyılın insanlık için, gelişen yaşam stilleri için ne kadar değerli bir süreç olduğu anlaşıldı. Kitaplar dönemlerine ait pek çok bilgiyi inanılmaz bir

açıklıkla anlatıyordu. Köylülerin hangi ürünleri nerelerde, nasıl yetiştirdiklerini, demir veya tuz yataklarında kimlerin çalıştığını ve bu işi hangi yöntemlerle yaptıklarını, kimlerin balıkçılıkla geçim sağladığını tüm çıplaklığıyla öğrenmiş oldular.

Tüm Ortaçağ boyunca köylü halkın pek çoğu köleydi Bu sayımdan anlaşıldığına göre krallıkta yaşayan herkesin bir statüsü vardı. Eğer bir derebeyine ait olan toprakları eken köylülerdenseniz, siz de toprakla birlikte kiralanabiliniyor hatta satılabiliyordunuz.

Bu mükemmel sayıma rağmen, belgelerin çözümlenmesine birtakım sorunlar yaşandı. Geçen sekiz yüz yıl içinde şehirlerin, kasabaların, köylerin isimleri çok fazla değişmişti. Ayrıca William'ın adamlan belgeleri kaleme alırken, her şeyi farklı bir üslupla yazdıkları için, bu günkü araştırmacılar belgeleri gereğince açıklamakta zorlanıyorlar.

1086 yılında gerçekleştirilen bu büyük sayımla, Domesday yasaları da oluşturulmuş oldu. Kral, yapacağı sayımdan insanların kaçmasını engelleyebilmek için kanunlar koydu. Bu kanunlan içine alan yasa kitabının adı, her sorunun doğru olarak cevaplandırılacağı "hüküm gününden" alınmıştır.

Yapılan sayım krallıktaki herkesi çok korkutmuştu. Buna rağmen hiç kimse sayıma karşı çıkma cesaretini gösterememişti. Tüm bunların sonunda İngiliz halkı ağır vergilerle boğuşmak zorunda kalmıştı. Sayımdan sonra çıkartılan kitaplarda feodal lordların, vasalların (tebaa) ve köylülerin nasıl yaşayacakları da birtakım kurallarla açıklandı. Bu kurallara karşı çıkan bir tek insan bile olmadı.

ÇİZGİLİ YELKENLİ GEMİ

7

M 93 Haziranında puslu bir gün başlıyordu. Burası İngiltere'nin kuzey doğusunda yer alan Lindisfarne adında küçük bir kıyı kentiydi. Manastırın keşişleri büyük bir merakla kıyıya yaklaşmakta olan gemileri izliyorlardı. Yüzden fazla irili ufaklı gemi görünüyordu. Gemilerin yünden yapılmış, çizgili yelkenleri ilk göze çarpan detaylarıydı. Kıyıya iyice yaklaştıklarında, içlerinde bulunan yüzlerce asker kılıçlarını çekip, savaş çığlıklan atarak karaya çıktılar. Önlerine çıkan ilk şey ise savunmasız keşişlerdi. Askerler bu zavallı adamları bir hamlede kılıçtan geçirdiler. Ortalık bir anda kana boyandı. Gökyüzü inleyen insan sesleriyle çınladı. Yabancılar doğruca manastıra gidip, her şeyi yakıp yıkarak, orada bulunan ve işlerine yarayacak olan eşyaları aldılar.

Birkaç saat sonra ada eski sessizliğine büründü. Duyulan tek ses, sönmeye yüz tutmuş alevlerin hışırtısıydı. Birçok köylü ve keşiş öldürülmüş, manastır yağmalanmış, elbiseler ve kitaplar bile çalınmıştı. O kadar ileri gitmişlerdi ki komşu köylerden hayvanlarını otlatmaya gelen çobanlar dahi katledilmişti. Bu yapılanlar, Rusya'da Varangians, Avrupa'da Vikingler ya da Kuzeyliler olarak bilinen İskandinavyalıların ne kadar zalim olduklarının açık kanıtıydı. Üç yüz yıl boyunca tüm Avrupa'yı yağmalayan Danimarkalılar, Norveçliler ve İsveçliler Avrupalı halklar tarafından bu katliamdan sonra tanındılar. O zamandan beridir İskandinavya, Viking ülkesi olarak tanınır. Cevap aranması

gereken soruysa, niçin bu insanların yüzyıllar boyunca sağa sola saldırıp, yağmaladıklarıdır. Ortaçağın başlarında tıpkı Alman kavimlerinde olduğu gibi, İskandinav yarımadasında da sosyal değişimler başladı. Ancak onların değişimleri Avrupa'dan çok daha sonra tamamlandı.

Kuzeydeki kısır topraklar sadece taşlarla doluydu. Ne yazık ki bu topraklar gittikçe büyüyen İskandinav halkını doyurmaya yetmiyordu. Elde edilen ürünün azlığı yüzünden lordlar, özgür köylülerin ürünlerine bile el koyuyorlardı. Aç kalan halk 8. yüzyılın sonlarından 9. yüzyılın ortalarına kadar Avrupa kıyılarına seferler düzenledi. Tam iki kez Paris'i kuşattılar, hatta bir dönem Roma'ya kadar ulaştılar. Bu barbar kuzeyliler fethettikleri yerlere ülkeler kurdular. İngiltere'de Normandiya Dükalıgı'nı, İtalya ve Sicilya yarımadasında Sicilya Krallığı'nı kurdular. İrlanda'da ve İngiltere'de onların kurduğu küçük devletlere rastlanır. Hatta Kuzey Atlantik kıyılarına geçip, Grönland kıyılanna bile yerleşmişlerdir.

Avrupa'da yaşayan insanlar bu barbar kavimlerden korkuyordu. Ancak hiçbir zaman onlarla ticari alış veriş yapmaktan geri durmadılar. 9. ve 10. yüzyıl boyunca Avrupa halkları şöyle dua ettiler:

"Tanrım bizi vebadan, şeytandan ve kuzeylilerden koru."

O yıllarda Avrupa'daki en iyi denizciler Vikinglerdi. Gemilerinin pruvalarında ejderha heykelleri olurdu. Açık denizlerde de, dar geçitlerde de kolaylıkla hareket edebilen hızlı gemilere sahiptiler. Bu gemilerin her iki yanında kırk iki kürekçi otururdu. Güvertelerinde iki savaşçı kabini bulunurdu. Sefere çıkarken, seyahatleri boyunca yemek için gemilerine altı adet keçi, inek ve koyun alırlardı. Çok yetenekli demir ustaları yetiştirirlerdi. Bunlar kılıç, balta, mızrak, miğfer, zırh gibi savaş aletleri yapmakta son derece marifetli kişilerdi. Askerleri üzerlerinde metalden hazırlanmış hayvan figürleriyle süslü tahta kalkanlar

kullanırlardı. Fethettikleri yerlere kaleler kurarlar, buraları diğer seferleri için üs haline getirirlerdi. Vikingler Avrupa kıyısı boyunca pek çok önemli noktayı ele geçirmeyi başarmışlardı.

Tarihleri boyunca sık sık Britanya adalarına saldırılar düzenlediler. Avuçlarının içi kadar iyi bildikleri Atlantik Okyanusu'nun kıyılarında saldırmadıkları yer yok gibiydi. Bu zalim korsanlar, İngilizler, İrlandalılar ve İskoçlar arasındaki rekabeti fırsat bilip, İngiltere'yi kolayca işgal ettiler. Buradaki zengin şehirleri ve manastırları yağmaladılar. Tam on yıl boyunca İngiltere krallığının tüm şehirleri talan edildi ve hiç kimse hızlı ejderha gemileri olan kuzeylilere karşı koyamadı. Pek çok kral, Viking saldırılarından korunabilmek için vergi ödüyordu.

Ancak kralların Vikingleri yatıştırmak için uyguladıkları bu yöntemler insanların canını sıkmaya başlamıştı. 9. yüzyılın ikinci yarısında muhteşem Kral Alfred, kuzeyli saldırılarını geri püskürtmeye başladı. Bu yetenekli, cesur ve akıllı kral aynı zamanda iyi bir yazar, başarılı bir çevirmendi. Vikinglere karşı koyabilmek için donanma hazırlatan ilk lider Alfred'di. İngiltere'de yaşayan herkes onu destekliyordu. Ancak Vikingler hâlâ ciddi bir tehlike olmaya devam ediyorlardı. İskandinavya'lı insanlardan bazıları İngiltere'ye yerleşip, buralarda kendi şehir ve köylerini inşa etmişlerdi. Yerleşen insanlar yöre halkıyla uyum içinde yaşamaya başladı. Bu bereketli topraklarda hem tarım yapabiliyorlar hem de hayvanlarını besleyebiliyorlardı. Anglo-Saksonlar ile dilleri birbirlerine çok benzediğinden kaynaşmaları zor olmadı. Sonuçta İngiltere kıyılarındaki savaşçı Vikingler yerleşik hayata geçmişler, yörenin onlara sunduğu zenginliği ve bereketi çok sevmişlerdi.

Doğu Avrupa kıyıları hem çok bereketli topraklara sahip olduğundan, hem de nehirlerin gittiği zengin Arap ve Bizans ülkelerinin yolları üzerinde bulunduğundan kuzeylilerin ilgisini çekiyordu. Doğu Avrupa kıyılarında Slavlar, Ogur-Finler, Baltlar

ve Vikingler yaşıyorlardı. Ancak hepsinin tek amacı Batı Avrupa'yı ele geçirmekti. Nehir yolunu kullanarak batıya ulaşmaları olanaksızdı. Tüm köy ve şehirler kalın tahtadan inşa edilmiş surlarla çevriliydi. Burada yaşayan halklar, surların yardımıyla kendilerine yönelen saldırıları kolaylıkla püskürtüyorlardı. Bu şehirlerde yaşamak kuzeyliler için çok daha rahat olacaktı. Üstelik Batı Avrupa'ya sahip olmak buradaki ticaret yollarına da sahip olmalarını sağlayacaktı. Bu yollar, Akdeniz üzerinden kuzeye, oradan da Baltık Denizi'ni geçerek Doğu Avrupa'ya ulaşıyorlardı. 10. yüzyılda da Viking ülkesinden Yunanistan'a giden tek bir yol vardı. Bu yol İskandinavya'dan Bizans'a, oradan da Batı Dvina ve Dinyeper'e ulaşabiliyordu.

İskandinavyalılar doğu halklarıyla ticaret yapıyorlardı. Araplardan ve Bizanslılardan gümüş, ipek ve aromatik yağlar alıyorlar, bunları kuzey ve batı Avrupa halklarına satıyorlardı. Rus prensleri ordularını güçlendirebilmek için onlardan samur, sincap ve zerdava derileri, bal mumu hatta köle satın alıyorlardı. Ancak yine de Rusya'da da Vikingler sadece tüccar olarak tanınmıyorlardı. Onların askeri tecrübelerini de bilen Rus prensleri, kuzeyden gelen bu savaşçı insanları asker ve askeri danışman olarak da kullanırlardı. Bir tarihçi, Vikinglerin Bizans imparatorları ve Rus çarları arasında ara buluculuk yaptıklarına da değinmiştir.

10. yy. başlarında Ejmund isimli bir Norveç askeri Rusya'ya geldi. Sonraki üç yıl boyunca Ejmund ve askerleri Kiev Dükü Bilge Yaroslav'a güçlenerek krallığını ilan edebilmesi için yardım ettiler. Bu sırada pek çok İskandinavya'lı evlenerek, Rusya'ya yerleşti ve burada Ruslaştı.

10. yy.'da gelecekte Norveç Kralı olacak olan Harald Hardra Rus ordusunu güçlendirmeyi başardı. Harald Yaroslav'ın kızı Elizabeth'e âşık oldu ancak aşkı gururlu prenses tarafından reddedildi. Harald daha önce Bizans İmparatoru'nun baş muhanz-

lığını yapmış, yetenekli bir askerdi. Sicilya ve Filistin seferlerinde komutanlık yapmış, büyük başarılar kazanmıştı. Ancak daha sonraları sarayda çıkan bir isyanı desteklemiş, neticede de Bizans'tan ayrılmıştır.

Elizabeth'i etkileyebilmek için, hiç ara vermeden saraya hediyeler yolluyordu. Ayrıca onun için bir de şarkı yazmıştı. Bütün bunlara dayanamayan Prenses, Harald ile evlenmeyi kabul etti. Böylelikle gelecekte Norveç Kraliçesi olmaya ilk adımını atmış oldu.

Vikingler tarihleri boyunca yaşadıkları kültürlerden etkilenip, çok zaman onları benimseyip, kendi kültürlerinden vazgeçmişlerdir.

İskandinavya'lı bu insanlar ilk dönemlerinde yıllık tutmazlardı. Soy ağacı, tarih, kanun, folklor ve hekimlik bilgilerini içlerinden seçilen bilge kişiler akılda tutar, sonraki nesillere aktanrlardı.

Viking halkları hakkındaki bilgileri komşuları olan İngiliz, Fransız ve Alman kaynaklarından öğrenebiliyoruz. 3. yüzyılda İzlanda'da yazılmış destanlarda da Viking kültürüne rastlıyoruz. Yazılı kaynaklarda bulduğumuz bilgileri, arkeolojik kazıların sonuçlarıyla karşılaştırdığımız zaman tutarlılığı görebiliyoruz. Kazılarla ortaya çıkartılan mezarlar sayesinde, İskandinav halkının yaşamları hakkında da bilgilere ulaşabiliyoruz. Bir Viking öldüğü zaman, diğer dünya için hazırlanarak gömülürdü: Mızrağı ve kılıcı eline verilirdi. Gerdanlığı, bilezikleri boyun ve kollarını süslerdi. Kemeri ve pelerini takılır, pelerinine sahip olduğu broş iliştirilirdi. Bazı Vikingler gömülürken yanlarına atları da konulurdu. Her Viking'in mezar taşı gemiye benzer, ancak ölen kişi çok soyluysa veya kralsa o zaman bu gemi motifi pekiştirilirdi. Bu tip insanlar tahtadan yapılmış, üzerine birbiriyle dövüşen hayvan figürleri veya insan yüzleri iliştirilmiş gemilerle gömülürlerdi. Mezarlarındaki bu çeşitlilik onların da oluşturdukları statü (arkını rahatça görmemize olanak sağlar.

İskandinav mitlerine göre, Vikingler üç temel gruba ayrılıyor: Birinci gruba; Jarl (Dük) adını veriyorlar, bunlar yakışıklı ve cesur askerlerden oluşuyor ve kanunları koruyorlardı. İkinci grup ise özgür çiftçilerden oluşmaktaydı. Bu gruptaki insanlar, toprağı eker biçer, inek beslerlerdi. Zengin ve asil değillerdi, fakat silah taşıma hakları vardı. Son grup, thrallar yani kölelerdi. Vikinglerde kanunlara uymayan insanlar ceza olarak köleleştirilirlerdi. Bir kısım köleler savaş esirlerinden oluşurdu. Kölelerin toplum içinde hiçbir hakları ve saygınlıkları yoktu. Parayla alınıp satılabilirlerdi. Yaptıkları hiçbir iş için ücret talep edemezlerdi.

Ortaçağ boyunca, Batı Avrupa'da yaşayan ve tarımla uğraşan hemen hemen tüm köylüler köle statüsündeydiler. Öte yanda kuzey Avrupa köylüleri ise özgür bireylerdi. İskandinavyalılar çok uzun zaman, bireyleri birbirleriyle eşit kabul eden sistemleriyle yaşadılar. Ancak daha sonraları gittikleri yerlerde gördükleri feodal yapıyı benimsediler.

Viking âdetleriyle yaşamak son derece zor bir işti. Hâlâ tanrılarına insan kurban ediyorlardı. Kıtlık yıllarında bereketle ödüllendirilebilmek için, yeni doğmuş bebeklerini bile tanrılarına kurban etmek zorunda kalıyorlardı. 13. yy. başlarına gelene kadar aileler arasında kan davaları vardı. Vikingler için kan davası sıradan bir olaydı. Kanunlarında bile yeri olan bu kötü âdetler yaşamlarını zorluyordu. Kana kan fikrini o denli benimsemişlerdi ki birinin ölümüne kazara sebep olsan bile ölenin ailesi kan isterdi ve bu onların en doğal haklarıydı. Kan davalarının İskandinav halkları arasındaki yerini İzlanda destanlarında da görebiliyoruz. Vikingler intikamları için herkesi, hatta aralarında kan davası bulunan ailenin kadın ve çocukları dahil tamamını gözlerini kırpmadan öldürebilirlerdi. Bu vahşi gelenek Vikinglerde kuşaklar boyu devam eden bir kısır döngü halini almıştı.

Efsanelerden anladığımıza göre İskandinavların Baş Tanrısı Odin'dir. Odin sahip olunan her şeyi yaratmıştır. Viking savaşçılarını daima o korur. Vikingler öldükten sonraki yaşamlarını Odin'in sarayı olan Valhala'da mutluluk içinde sürdüreceklerine inanırlardı.

Vikingler, bölgesel küçük krallıklarla yönetilirlerdi. Ülkelerinde tek bir kralın hüküm sürmesini doğru bulmazlardı. Eğer böyle bir durumla karşılaşırlarsa derhal bir ayaklanma çıkartır, krallarını da öldürürlerdi. Ya da kral bir parça şanslıysa ülkeden kovularak, ölümden kurtulabilirdi.

10. yüzyıla gelene kadar İzlanda'da ve Kuzey Atlantik'deki Foeroe ve Orkney adalarında çok fazla insan bulunmazdı. Buralara sadece kazazedeler ya da münzeviler yerleşirlerdi. 10. yüzyılda özgür kuzeyliler bir krallık kurup, bu boş topraklara yerleştiler. Bu küçük krallıkta yaşayan tüm Vikingler, ülkelerini büyütmek ve zengin olmak istiyorlardı. Bu tutkularını gerçekleştirebilmek için daima planlar yaptılar. En büyük arzuları Norveç'i almaktı. Sonunda toplanıp, ant içtiler, bu yemine göre hiçbir kuzeyli Norveç alınana dek saçlarını kesmeyecekti. Büyük bir hırsla ardı arkası kesilmeyen akınlar düzenlemeye başladılar. Bu akınlarla Norveç'i almayı başardılar. Sarı Harald da Norveç Kralı oldu. Fetihten sonra pek çok Viking İzlanda'ya yerleşti. 10. yüzyılın sonuna gelindiğinde o eski ölü ada yaşama kavuşmuştu. Cesur Viking denizcileri İzlanda'nın batı sahillerine dek uzanmayı başardılar. Bu seyahatlar sayesinde Grönland keşfedildi. Göçmenler soğuk güney kıyılarını kendilerine vatan yaptılar. İlerleyen zamanda Vikingler, kuzey Amerika'ya ayak basan ilk Avrupalılar olma unvanını aldılar. Bazıları bu yeni kıtaya yerleşip, Viking âdetleriyle buralarda yaşamaya başladılar.

11. yüzyıla gelindiğinde Vikingler altın çağlarını yaşıyorlardı. Ancak gittikleri yerlerde Avrupalılar tarafından asimile edilmeye başlanmaları onların sonunu getirdi.

HAÇLI SEFERLERİ

M*<ö Kasım 1095'de Clermont Vadisi büyük bir topluluğa ev sahipliği yaptı. Bir Fransız kasabası olan Clermont'da pırıl pırıl bir hava vardı. Kasabanın biraz ilerisinde büyük bir kalabalık birikmişti. Her yer asillerden oluşmuş insan kümeleriyle doluydu. Hizmetçiler efendilerinin etrafında telaşla koşturuyordu.

Soylular kalabalığın içinden ayrılmışlardı. Simli elbiseleri deri zırhları, pahalı çizmeleri olan bu soylu adamlar büyük bir kibirle kalabalığı seyrediyorlardı. Kimileri iki ağızlı büyük kılıçlarını sımsıkı tutuyor, kimileri de demir uçlu tahta mızraklarına dayanıyorlardı.

Şövalyeler çok daha basit kıyafetler giymişlerdi. Ne atları ne de kalın demirden gösterişli zırhları vardı. Ancak yine de pek çoğunda ince metal örgüden göğüslükler vardı. Hepsinin bacaklarında deri dizlikler, bellerinde kılıçlar vardı.

İçlerinden birkaçı savaş kıyafetleri giymişti. Savaşçılar miğferlerini takmış, üzerlerinde demir çizgiler olan deri kalkanlarını sımsıkı kavramışlardı. Kalabalığın içinde siyah cüppe ve kukuletalarıyla rahipler pek çabuk belli oluyorlardı. Geriye kalan insanlar ise uzak yakın tüm köylerden toplantıya gelmiş köylülerden oluşuyordu. Bu cılız adamlar üzerlerine, saf yün veya ketenden yapılmış gömlekler, deri pantolonlar giymişlerdi. Bazılarının ayakları çıplaktı. Daha şanslı olanların da altı tahta üstü deri ayakkabıları vardı. Başlarındaysa keçeden yapılmış eski

püskü şapkaları duruyordu. Bu zavallı adamlar umutsuz gözlerle etraflarını süzerken, uzakta duran soyluların kibirli bakışlarına hedef oluyorlardı.

Burada niçin toplanıldığı konusunda bilgi sahibi olanların sayısı çok azdı. Kulaktan kulağa yayılan söylentilere bakılırsa Papa bir savaş başlatacaktı. Ama savaşın kiminle ve neden olduğunu bu fakir insanlar bilmiyordu. Söylentiye göre Papa II. Urban, Hıristiyanların geleceğini ve doğudaki kutsal toprakları Müslümanların elinden kurtarabilmek için, böyle bir savaş başlatıyordu. Savaş çok büyük olacaktı ve bu kadar büyük bir savaşı şövalyelerle, baronlarla kazanabilmek olanaksızdı. Bu yüzden fakir köylülerde kullanılacaktı.

Avrupa şehirleri büyüdükçe, lordların istekleri de artıyordu. Güzel kılıçlar, iyi şaraplar ve değerli kumaşlara sahip olabilmekten başka bir şey düşünemez olmuşlardı.

Şövalyeler lordların bu isteklerine cevap verebilmek için, köylere, malikânelere hatta manastırlara saldırıp yağmalıyorlardı. Kiliseler bu saldırılardan çok fazla zarar görüyordu.

Papa'nın Clermont'a gelişi, yıllardan beri kuraklıktan, şarbondan ve aç gözlü lordların birmez tükenmez isteklerinden perişan olan köylülerin acılarının bir parça da olsa dindirilmesi anlamına geliyordu.

Duyulan bu dedikodular, evlerde, malikânelerde, kalelerde tartışıldı. Herkes merak içindeydi. Papa'nın söyleyecekleri onların yaşamlarını ne hale getirecekti? Bu bir kurtuluş olabilir miydi?

Bu büyük toplantıdan bir gece önce, Clermont'daki katedralde yüksek düzeyli din adamları kendi aralarında toplanmışlardı. Katedrale astıkları bayrakta, kırk başpiskoposu, iki yüz piskoposu, dört yüz rahip ile Fransız ruhban sınıfını simgeleyen bir arma vardı.

On binlerce şövalye, rahip ve köylünün burada toplanması

yapılacak şeyin ne kadar büyük olduğunu gösteriyordu. Üstelik tanrının yeryüzündeki temsilciliğini yapan papayı görmek herkese nasip olacak bir şey değildi. Papa II. Urban Alpleri geçmiş, bu şehre gelmişti. Bu büyük doğu seferi dedikodusu yalnızca bölge halkının değil, tüm Hıristiyanlık dünyasının da başını döndürmüştü.

Dakikalar ilerledikçe, kalabalığın sabrı tükeniyordu. Birden herkes dizlerinin üzerine çöktü, şövalyeler miğferlerini çıkartıp, kollarının altlarına aldılar, köylüler keçe şapkalarını ellerine aldılar. Herkes büyülü âna hazırdı. Büyük bir gürültüyle şehir kapıları açıldı. Kortej kapıda belirdi. Papa kalabalık kortejin en önünde duruyordu. Tüm bedenini beyaz brokar elbisesi sarmıştı. Elbise yaldızlı haçlarla bezeliydi. Başında ters bir yamuğa benzeyen üç katlı bir başlık vardı. Arkasından da mor cübbeleri içinde başpiskoposlar, onlara göre daha sade kahverengi elbiseleri içinde piskoposlar ve sonunda da siyahlar içinde rahipler görünüyordu. Papa bir gün öncesinden kendisi için hazırlanan platformun üzerindeki tahtına oturdu. Herkesin susması için elini kaldırdı. Bu el tüm uğultuyu bir bıçak gibi kesti. Beklenen dakikalar gelmişti. Papa konuşmaya başladı. Ancak kalabalık öylesine büyük bir alana yayılmıştı ki papanın çıplak sesini hiç kimse duyamadı. Bu olaya şahit olan birkaç tarihçi, papanın konuşmalarını farklı farklı kaleme aldı.

Genel kanıya göre, Papa Hiristiyan dünyası için kutsal olan Kudüs'ü Müslümanlardan kurtarmak için bir sefer yapılacağını ve bu kutsal savaşa herkesin katılmasını istediğini açıkladı. İncil'de de söylenildiği gibi, İsa Peygamber çarmıha gerildikten sonra, kayalıklar üzerinde bir yarığa gömülmüştü. Sonraları bu kutsal mezarın üzerine bir kilise inşa edilmiştir. Kudüs bu kutsal kilisenin bulunduğu şehirdir.

Papanın dediğine göre Müslümanlar Hıristiyanların bu kutsal şehrini kirletiyorlardı. Kudüs'ün onlardan arındırılması şarttı.

Bu savaş tanrının isteğiydi. Bu onurlu görevi üstlenen herkes sonsuz mutluluğu bulacakları cennetle ödüllendirilecekti.

"Kutsal topraklarımızı kâfirlerden kurtaralım Kafirler bizlere boyun eğmediler. Kudüs dünyadaki cennettir. Her yerinden bal ve süt fışkırır. Dünyadaki cennet bizim olacaktır" sözleri papanın söylevinin son parçasıydı.

Bu konuşma kalabalığı heyecanlandırdı. Herkes duyduklarından çok fazla etkilenmişti.

"Deus lo volt" (Tanrının isteği olacaktır) çığlıkları her yanı kapladı. İlk kez ortak bir konuları vardı. Şövalyeler, lordlar, kontlar ve köylüler bu ortak fikri tartışıyorlardı. Roma Kilisesi yaşayan herkesi savaşa, ganimete ve cennete davet ediyordu. Hiçbir kıymeti olmayan köylüler bile toprağa kavuşacak, bundan böyle tok ve mutlu yaşayacaklardı. Üstelik günahlarının hepsi de bağışlanacaktı. Zaten bu kuraklık olsa olsa tanrının onlara bir cezası olmalıydı. Bu savaşla tanrı onları bağışlayacaktı. Halk bu yeni savaşın coşkusu içinde derhal hazırlıklara başladı. Toplantıdan sadece dört ay sonra, 1096 baharında Kudüs'e sefer başladı. Öncüler Fransız ve Alman köylülerden oluşuyordu. Aynı yılın yaz aylarına gelindiğinde, Batı Avrupalı köylülerin oluşturduğu Haçlı ordusu Konstantinopol'ü geçip, Anadolu'ya ulaştılar. Tarihçiler sekiz adet Haçlı Seferi'nden bahsederler.

İlk sefer az önce bahsedildiği gibi 1096 yılından 1099 yılına kadar sürdü. Sonuncu Haçlı Seferi ise IX. Louis tarafından 1270 yılında yapıldı. Yani anlaşılacağı gibi tarihin bu büyük din savaşı iki yüz yıl kadar sürdü. Askerlerin üniformalarının göğüs ve omuz kısımlarındaki haç işaretleri yüzünden seferlere Haçlı Seferleri adı verilmiştir. Bu işaret, seferlerin dini amacını yansıtmak için kullanılmıştır.

Din adına haç ve kılıçlarıyla yola çıkan bu insanlar, 1096 yılından itibaren, dünya üzerinde pek çok yerde, pek çok kan döktüler.

Bir tarihçinin yazdığına göre, Haçlılar her şeyi ve geçmiş fakirliklerini bırakıp, zengin doğuya doğru yola çıkmışlardı. İlk gruptakiler Hıristiyanlığın geleceği için savaştıklarına gönülden inanıyorlardı. Bu insanların tümü -lordlar, köylüler- dindardı.

Papa II. Urban 11. yy.'da Anadolu'da hüküm süren Anadolu Selçuklu Devleti'nin gücünü çok fazla küçümsemişti. Gerçekte Müslümanlar ne Hıristiyanlara zülüm ediyor, ne de onların Kudüs'teki kutsal mezarlarına zarar veriyorlardı. Sefere başlarken hiçbir Hıristiyan papanın sözlerinden şüphe duymamıştı. Bu onları cennete ulaştıracak bir görevdi. Ancak Ermenistan'a girdiklerinde amaçlarından sapmaya başladılar.

Bouillon'lu Kont Baldwin, normal bir şövalye olan Tanared'aTar şehrini yağmalayıp, paylaşmayı teklif etti.

"Güçlerimizi birleştirip, şehre girelim. Bize kimse karşı koyamaz. Her şey ikimizin olur" diyordu KontTanared'e.

Artık servet hırsı din duygularının önüne geçmişti. Grupların birleşip, şehirleri yağmalamaları her geçen gün artarak çoğalıyordu. Zenginlik hırsı yüzünden yola neden çıktıklarını bile çoktan unutmuş bir kalabalık halini almışlardı.

Tarihçilerin yazdıklarına göre, bu aç gözlü insanlar Suriye ve Filistin'deki tüm şehirleri hatta kasaba ve köyleri bile yakıp, yağmalamışlardı. 1099 yazında yani Suriye ve Filistin'den geçtikten iki yıl sonra altın şehir Kudüs'e ulaştılar. Temmuz 1099'da sadece Hıristiyanlann değil Yahudi ve Müslümanların da kutsal saydığı Kudüs'ü aldılar. Haçlılar buradaki her şeyi yakıp yıktılar ve şehrin topraklarını kılıçtan geçirdikleri binlerce insanın kanıyla suladılar. Kudüs sokaklarında atılan her adımdan sonra, geriye vahşetin ve aç gözlülüğün ayak izleri kaldı. Bu hırsız, duygusuz, katil insanlar kısa bir sürede barış içinde yaşayan şehri yok etmeyi başardı. Şehri yağmalamayı bitiren şövalyeler, korkuyla camilere sığınan Müslüman halkı yakarak yok ettiler. Bu garip kılıklı askerler öylesine zalim insanlardı ki

minicik çocukları bile kafalarını duvarlara çarpa çarpa öldürüyorlardı. Bu vahşet için, kâfirlerin kanı akıtılmış, tanrının emirleri yerine getirilmişti diyor bir Ortaçağ tarihçisi. Kudüs'te yaklaşık on bin insan katledildi. Asla böyle şeyler görmemişsinizdir demiştir bir başka tarihçi. Diğer biri ise şanslı olan Müslümanların kafaları parçalanıyordu, kalanlar oklarla vurulup, kalelerden fırlatılıyor ya da canlı canlı yakılıyordu diye anlatıyor satırlarında.

Kudüs'te bulunan altın, gümüş, at, katır ve değerli buldukları her şeyi aldılar. Yağmaladıkları evlerin zengin veya fakir olması onları ilgilendirmiyordu. Evin önünde duruyor, kalkanlarını asıyorlardı. Sonra vahşet başlıyordu. En çok değerli taşları bulmak istiyorlardı. Fransız bir din adamı olan Chartres'li Fulcher, Müslümanları çok kurnaz buldukları için, altınları yutmuş olabileceklerini düşündüklerinden, cesetleri parçalamış olduklannı gururla yazmayı unutmamıştır. Birkaç gün sonra şehirde oluşturdukları ceset tepeciğini, yutmuş olabilecekleri altınlara daha kolay ulaşabilmek için tutuşturmuşlar.

Haçlıların ilk seferine katılan bu insanlar her şeyi kilise için yaptıklarına gönülden inanmışlardı. Aslına bakılırsa rahipler bile, seferin sonunda sadece ganimetle ilgilenmişlerdir. Ganimetin onda birinin papalığa ait olduğunu duyurdular. Bu ganimetlerle güçlenen papalık Kudüs'le yetinmedi ve seferi diğer tüm Müslüman ülkelere yönlendirdi.

Birinci Haçlı Seferi sonunda on binlerce batılı feodal lord, Suriye ve Filistin kıyılarına yerleşti. Buralarda Kudüs krallığını kurdular. Ancak krallık sadece doksan sene hüküm sürebildi. 1187 yılında Mısır Sultanı Salahattin Eyyubi Haçlıları yendi ve Kudüs'ü onlardan geri aldı. Dağılan krallıktan geriye kalan küçük şehirler bir asırdan fazla zaman buralarda hüküm sürdü.

ALEVLER İÇİNDEKİ KONSTANTİNOPOLE

7

Arfaman geçtikçe haçlılar seferlerinin amacını iyice unuttular. Dördüncü Haçlı Seferi Papa III. innocent yine aynı dinsel bahanelerle (1202-1204) gerçekleştirmeye karar verdi. Aslında tek istedikleri Müslüman dünyasının merkezi olan Mısır'ı almaktı. Fakat ordu papayla veya dinle çok da fazla ilgilenmiyordu. Mısır'ı fethetmek yerine, o yıllarda çok zengin bir ülke haline gelmiş olan, Hıristiyan ülkesi Bizans'ı almayı tercih etti. Üstelik Bizans'ın ordusu da pek kuvvetli değildi. Venedik tüccarları bu gözü dönmüş insanlann oluşturdukları orduya gemi ve yiyecek temin ederek destek verdiler. Venedikliler bu yolla, Bizans'ın doğu ile ticaret yapmasını engellemiş olacaklarına inanıyorlardı. Olayların yön değiştirdiğini gören papa da gücünü yok etmek istemediğinden seferi desteklediğini söyledi. Gerekçesi de Ortodoks kilisesini yola getirmekti. Nisan 1204'de sayıları on binleri aşan Batı Avrupalı şövalyelerden oluşan haçlı ordusu Konstantinopol'u yerle bir etti. Katolik rahipler yağmalanan bu Hıristiyan şehri için "Tanrı böyle istedi" diye vaazlar verdiler. Haçlı ordusu şehre girer girmez, şehir halkına tövbe edip, itirafta bulunmaları için bir süre verdiklerini açıkladı. "Biliyorum ki her şey yeni başlamıştı" diye yazmış Yunanlı tarihçi Necetos bu anlar için.

Süre bitiminde ordu, koca şehrin tepesine acımasız bir çekirge sürüsü gibi kapandı. Önlerine gelen her şey yok oluyor-

du. Bu vicdansız talan üç gün üç gece sürdü. Geçen üç gün boyunca şehirden acı dolu çığlıklar yükseldi Haçlılar kimseye acımıyordu. Korkan ve yaralanan insanların iniltileri tüm şehri kaplamıştı. Kentte ölüm kol geziyordu. Binlerce insan bu gözü dönmüş yağmacılar tarafından kılıçtan geçirildi. Şanslı olan on binlercesinin de mallarına el kondu. Bazı Yunanlılar kiliselere sığındı ama askerler değerli taşlar için kiliseleri bile talan edip, oralara saklanan insanları öldürdüler. Şövalyeler sarayları, tapınakları, ambarlan ve evleri içlerinde bir şey kalmadığına inanana kadar yağmaladılar. Son olarak da Ayasofya Kilisesi'ne girdiler. Kapıyı kırınca gördükleri manzara karşısında çok etkilendiler. Altın çerçeveler üzerine kondurulmuş ikonlar, gümüş, altın ve değerli pek çok taştan yapılmış, kilise araç gereçleri bu insanları şok etmeye yetti. Kilisede nereye dönseler oradan değerli pırıltılar yansıyordu. Bu manzara karşısında mutluluktan sarhoş olan şövalyeler buldukları her şeyi aldılar. Tüm sanat eserleri zarar gördü. Kilisenin her yanı tahrip edildi. Anlayacağınız şahane Ayasofya da haçlı katliamından nasibini almıştı.

O günlerde askerler arasındaki yaygın kanıya göre, kilise ve manastırlara girebilmek için rahip cüppeleri giymek gerekiyordu. Böylece saklanan değerli eşyalara da ulaşabilmeleri mümkün oluyordu. Hatta bazen gerçek din adamları bile bu haydutların arasına karışıp, kendi kiliselerini yağmalamaktan çekinmiyorlardı. Bunlardan biri de, Alman kasabası Linz'den gelen rahip Martin'di. Rahip çıkan kargaşa ve panikten faydalanarak, manastırdaki Hıristiyanlığa ait kutsal eşyaları alıp, kaçmayı başarmıştı.

Konstantinopol'deki bu talan gün geçtikçe vahşileşiyordu.

"Çok iyi ganimetti" diyor bu yağmalamaya katılan Champagne'li Marshal Villehardouin ve devam ediyor yazdıklarına; sayılamayacak kadar çok değerli eşya var bu şehirde.

Bir asker olan Clary'lı Robert Kent'te tutuğu günlüğüne şun-

lan not etmiş; "Aman Tanrı'm tüm dünyanın üç katı daha zengin bir yer burası."

Bizans İmparatorluğu'na yapılan bu zulmü, olaylara tanık olan Yunan, Rus, İtalyan tarihçileri tüm detaylarıyla yazdılar. Hatta bu yazmalarda Papa III. innocent vahşetin sorumlusu olarak tarihe aktarıldı.

Kapua Kardinal'ı Peter bir mektubunda şöyle yazıyordu: Haçlılar Hıristiyanlık dünyasına hizmet ediyorlar. Bu askerler kılıçlarıyla Katolik olmayan herkesi yaş ve cinsiyet farkı gözetmeksizin öldüreceklerdir. Ortodoks kilisesinin tüm mallarına katolikler el koyacaktır.

Sonuç olarak şehirdeki tüm binalar yıkıldı. Abonoz ağacından yapılmış tüm eserler bir daha onarılamaz bir şekilde tahrip edildi. Hipodromdaki heykeller tuzla buz edildi. Zarif sütunlar sundurmalar tek tek söküldü, kırıldı. Antik çağdan kalmış olan Hera ve Herkül'ün bronz heykelleri de bu talan sırasında yok edildi. Bu tip değerlerle ilgilenen yoktu. Onların tek derdi paraya çevirebilecekleri değerli mallardı. Eşsiz sanat eserleri birer külçe haline getirilmişti. Şehrin ünlü kütüphaneleri tek tek ateşe verildi. Bu cani insanlar, canım el yazmalarını da yakarak, geçmişi bir toz bulutunun içine gömdüler.

Her zaman olduğu gibi IV. Haçlı Seferi de amacından sapmıştı. Bu seferin sonunda tek mutlu olan kesim fakir Batı Avrupalılardı. Artık hayal ettikleri zenginlik onların olmuştu.

Kilise, şövalyelerin deniz aşırı ülkelerde bile yaptıklan katliamları onaylamaya devam etti. Bu katil ruhlu insanlara, taşıdıklan haç, kan dökmeyi ve hırsızlığı meşru kılıyordu. Haçlılar sefere başlarken tek amaçları, kutsal yerleri putperest Müslümanlardan kurtarmak, oralarda Hıristiyanlann hüküm sürmelerini sağlamaktı. Ancak 12. ve 13. yüzyıllar boyunca şövalyeler din hizmeti kisvesi altında, Baltık yarımadasını hatta doğu Slavların yaşadıkları yerleri bile kana boyadılar. Papa bu uzak ülkelere

düzenlenen akınları da Baltık ve Slav ırklarının putperestlik inancıyla ruhlarına eziyet ettikleri, onların Hiristiyanlıkla ışığa ulaşacakları düşüncesiyle onayladı. "Her şeyi yakıp yıktık, erkekleri öldürdük, kadınları ve çocukları esir aldık, atlarına ve ineklerine el koyduk."

Prusyalılar, Litvanyalılar, Estonyalılar ve Slavlar bu dünyada zenginliğe, diğer dünyada cennete kavuşmak için vaftiz olmayı kabul ettiler. Sonuçta Alman lordları Baltık yarımadasında yaşayan Slavların topraklarına el koyup, onları köle haline getirmişlerdir.

Dini kıyafetlerinin içindeki kasaplar, ellerindeki kılıçlarla Katolik kilisesine ve derebeylerine karşı gelen herkesin öldürülmesini savunuyorlardı. Kilise daima onları destekleyen birkaç sözcük söylemeye hazırdı. Kiliseye göre Güney Fransa'da Languedoc'in bir parçası olan Albigenses de bir kâfir vatanıydı. Papanın emriyle Languedoc'da ele geçirildi. Buralardaki tüm zenginliklere de el konuldu. Bu seferde diğerleri kadar büyük bir vahşete sahne oldu. Adet olduğu üzere kazanılan her zaferden sonra rahipler, şehre giriyorlardı. Haçlılar Beziers şehrini ele geçirdiklerinde, rahipler şehir halkının öldürülmesini emrettiler. Papanın elçisi şehrin ölüm fermanı olan mektubunda, "Hepsi öldürülsün. Tanrı sizin yanınızda olacaktır" diye yazmıştı. Bu mektupla her yere yaptıklarını bu şehre de yapmış oldular. Geriye sadece nefret tohumları serpiştirilmiş kanlı tarlalar kaldı. Milyonlarca insan kiliseye ve derebeylerine kurban edilmişti.

GRÜNWALD SAVAŞI

12\. yüzyılda Haçlılar, Hıristiyanlığı yaymak amacıyla Konstantinopol de dahil olmak üzere tüm Doğu Avrupa ve Baltık Yarımadası'na saldırdılar. Buralarda bulunan tüm şehir ve köyleri yakıp yıktılar. Özellikle Toton şövalyeleri gıptayla baktıklan bereketli Baltık Yarımadası'nı ve Slav halklarının yaşadığı toprakları işgal ettiler. Bu sayede uzaktaki kuzey ülkeleriyle deniz yolunu kullanarak ticaret yapmaya da başladılar.

Baltık Denizi kıyılarında yaşayan özgürlüklerine düşkün olan Prusya halkını da düzenledikleri seferler sonucunda yenilgiye uğratıp, buraları da işgal ettiler. Bundan sonra Doğu Pomeranya ve Batı Litvanya'yı da kolaylıkla alabileceklerdi. Ancak buralarda yaşayan halk Toton şövalyelerine büyük bir direniş gösterdi. Gördükleri direniş karşısında şaşıran şövalyeler, bölge halkına kendilerinin Hıristiyanlık adına seferler düzenleyen ve böylelikle Hıristiyan dünyasına hizmet eden cesur yürekli din savaşçılan olduklarını söyleyerek direnişi kırmaya çalıştılarsa da, başarılı olamadılar. Batı Litvanyalı bir köylü, Avrupalı derebeylerine mektuplar yazarak onlardan yardım istedi. Mektuplarında:

"... Tanrının buyruklarını yerine getirdiklerini söyleyen bu şövalyeler niçin evlerimizi yakıp, yıkıp insanlarımızı canice öldürüyorlar?" diye soruyordu. Bu mektuplarla Litvanya halkı için savaşın biteceğini, barışın geleceğini umuyordu. Ancak hiçbir derebeyi mektuplarına cevap vermiyordu.

Litvanyalılar, Töton şövalyelerini yenip, onları geri püskürtmeyi başardılar. Zayıf Polonya Krallığı ve Litvanya Dukalığı'nın askeri gücü artık çok büyümüştü ve Haçlılar için artık ciddi bir tehlike oluşturuyorlardı. Bu iki küçük krallığın deniz ticaretini çökertebilmek için, stratejik açıdan önemli gördükleri tüm kaleleri almaya başladılar. Polonya ve Litvanya Dukalığı da şövalyelere karşı güçlerini birleştirme kararı alarak askeri alanda birleştiler. İlk olarak da Litvanya Dükü jagiello ile Polonya Kraliçesi Jodwiga 1385de Polonya'nın başkenti Krakov'da evlenmeyi planladılar. Jagiello'da Hıristiyan olup, Wladyslav II adıyla Polonya tahtına geçecekti ancak Töton şövalyelerinin baskını yüzünden düğün yarım kaldı. Hiddete kapılan Jagiello iki küçük krallığın güçlerini derhal birleştirdi.

1409 kışına kadar Polonya Krallığı ile şövalyeler arasındaki çarpışmalar sürdü. Kış başladığı için bahar gelene kadar iki ordu arasında bir ateşkes imzalandı. 1410 yazının başlarında Töton şövalyelerine yardım etmek için Almanya ve Avrupa'dan şövalyeler geldi. Buna rağmen Birleşik Polonya ve Litvanya ordusunun şövalyeleri yenmesi üzerine şövalyeler Malbork'a çekilip, burada bir toplantı yaptılar. Bu yenilgiden sonra cesur ve iyi yetişmiş şövalyelerle ordularını geliştirdiler. Bu sırada Litvanya ve Polonya ordusu da Beyaz Rus ve Ukranya'lı şövalyelerin katılımıyla gelişiyordu.

Bu ağır yenilgiden sonra, ellerinde çift başlı kılıçlar taşıyan, üzerlerine metalden yapılmış zırhlar giyen ve başlarına demir miğferler takan yenilmez Töton şövalyelerinin de yenilebileceği ortaya çıkmış oldu. Zaten on ikinci yüzyılın başlarından itibaren şövalyelerin kurdukları orduda bozulmalar baş göstermeye başlamıştı. Giderek başı bozuk bir ordu halini alan şövalyelerde emir komuta zinciri ciddi bir şekilde yara almıştı. Şövalyeler hiç durmadan birbirleriyle savaşıyor, olur olmaz her konuda büyük fikir ayrılıklarına düşüyorlardı.

15 Temmuz 1410'da Polonya ve Litvanyalıları ordusu ile Toton şövalyelerinin oluşturduğu Haçlı ordusu Frignowa'da karşı karşıya geldiler. Düşman kuvvetlerini gören şövalyelerin lideri Ulrich Von Jungingen daha savaş başlamadan yenileceklerini anlamıştı. Artık onlar için, katlettikleri binlerce Slav, Polonyalı ve Litvanyalının hesabını verme vakti gelmişti.

Polonya ve Litvanya ordusu sayıca şövalyelerden üstündü. Doksan birlikten oluşan ordunun önünde üzerlerinde azizlerin resimleri olan bayrakları taşıyan askerler yürüyordu. Ordunun yarısı Polonyalılardan, yedi birlik Beyaz Ruslardan geriye kalanı ise Ukranya ve Rusya'daki küçük krallıklardan gelen askerler tarafından oluşturulmuştu. Ayrıca Kral Jagiello, Moravya ve Çekoslavakya'dan şövalyeler getirtip, iki birlik kurdurmuştu. Bunların biri Bohemya'da Hussite savaşında önemli rol oynayan Jan Zizka'nın birliğiydi. Böylelikle kısa bir süre içinde Toton şövalyeleri Polonya ve Litvanya'dan çekilmeye başladılar. Dağılan ordu yüzünden Haçlılar, hiç durmadan gönüllü şövalyeler toplanmaya başladı.

Jagiello bu zaferden sonra Litvanya Dükalığı'na kuzeni Witold Dükü Vitov'u getirdi. Karışık Polonya ve Litvanya ordusu bu zaferin etkisi ile daha sonraları savaşı ciddiye almayarak yenilgiye uğradılar. Aldıkları yenilgi sonrasında kendilerine gelen Polonyalı ve Litvanyalı askerler şövalyeleri topraklarından atmak için ant içtiler. Polonyalı bir tarihçiye göre Polonya ve Litvanya ordusu Toton şövalyelerini yenilgiye uğratmak için var güçleriyle toparlanmaya çalışırken, Şövalyelerin komutanı Ulrich Von Jungingen, Kral Jagiello'ya elçileri ile iki kılıç ve kibir dolu bir mektup gönderdi:

"Bir ordu ordu olacaksa kılıca ihtiyacı vardır diye düşündüm..." Bu mektup ve kılıçlarla hem Jagiello'yu küçük görüyor hem de meydan okuyordu. Öfkeye kapılan Jagiello savaşmak için ordusunu topladı ve Ulrich Von Jungingen'e elçileri aracılığı ile yanıt gönderdi:

"Benim bana yetecek kadar askerim ve kılıcım olsa da bu kılıçlar için size teşekkür ederim. Bunlarla düşmanlarımın kanını dökeceğim."

Gerçekten de Polonya ve Litvanyalıların oluşturduğu karma ordunun askeri teçhizatı çok iyiydi. Soylular silahlannı kuşanmışlardı. Üzerlerinde armalarının işlenmiş olduğu bayraklar rüzgârda dalgalanıyordu. Armalarda kırmızı beyaz renklerden yapılmış aslanlar, siyah beyaz boyanmış kartallar, oklar, balıklar, geyikler, kırmızı fon üzerine işlemiş haçlar ya da beyaz fon üzerine kırmızılarla yapılmış kale figürleri göze çarpıyordu. Büyük savaş öğleye doğru başladı. Polonya-Litvanya ordusu ağır kayıplar vermelerine rağmen var güçleriyle savaşıyorlardı. Litvanyalı hafif piyadeler pek çok şövalyeyi öldürmeyi başarmışlardı. Bunun üzerine Ulrich Von Jungingen, Jagiello'nun ordusunun en sağlam birliği olarak düşündüğü Litvanya Dukalığı'nın ordusunu yok etmek için en iyi şövalyelerini görevlendirdi.

İki ordu savaşırken mızrakların gürültüsü, âdeta kaleler çöküyormuşçasına göklere yükseliyordu. Kılıçların şakırtıları çok uzaklardan bile duyulabiliyordu. Eğer kılıçları kırılırsa mızrak veya baltalarla savaşa devam ediyorlardı. Her iki ordunun piyadeleri de atlı askerleri mızrakla öldürüyor veya atlarından düşürmek için büyük bir mücadele veriyorlardı. Bir saat boyunca Dük Vitov ordusuyla beraber şövalyelerin saldınsına karşı koydu. Şövalyeler ard arda düzenledikleri birkaç baskınla Litvanya ordusunu Lubie Gölü'ne kadar püskürttüler. "Şövalyeler o sırada savaşı kesinlikle kendilerinin kazandığına inanıyorlardı" diyor sıradan bir tarihçi. Ancak Smolenks'ten gelen üç Rus birliği savaşın kaderini değiştirdi. Toton şövalyelerinin üç birliğini ağır kayıplara uğrattılar. İlk grup arkadan yaklaşıp üç Toton birliğini kuşattı. Diğer ikisi ise önden saldırıp şövalyelerin hepsini kılıçtan geçirdiler.

Unlu tarihçi Jan Dulugosz şöyle yazacaktır:

"Bu savaşta Smolenks'ten gelen Rus askerleri cesaretleri ve inançlarıyla savaşın kaderini değiştirdiler. Bunu gören Polonyalı askerler Rusların yardımına geldiler. Bir süre savaştıktan sonra Polonyalı birlikler geri çekildi. Şövalyeler onları izleyerek, kral Jagiello'nun birliklerinin olduğu bir tepeciğe geldiler. Bu sırada doru atlı bir şövalye krala saldırdı. Bunu fark eden kralın yardımcısı olan genç Zbigniew Olesnicki şövalyeye saldırıp, onu öldürdü."

Şövalyelerin lideri olan Ulrich Von Jungingen'in etrafındaki askerler hâlâ direniyorlardı. Dük Vitov komutasındaki askerler durmaksızın Litvanyalıların intikamı alınacaktır diye bağlıyorlardı. Lider Jungingen Litvanyalı bir piyade tarafından atından çekilerek öldürüldü. Savaşın yapıldığı meydanda on sekiz bin ölü şövalye yatıyordu. Sağ kalanlar ise çoktan prangalara vurulup, arabalara bindirilmişti. Litvanyalılar, Polonyalılar ve Slavlar hem intikamlarını almışlar hem de çok yüklü bir ganimete sahip olmuşlardı.

1411 'de Grünwald yenilgisinden sonra Toton şövalyeleri ile Polonya ve Litvanya birlikleri arasında Torun şehrinde bir antlaşma yapıldı. Buna göre şövalyeler Baltık Yarımadası'ndan ve Slavların yaşadığı topraklardan çekileceklerdi. Böylece on beşinci yüzyılın ortasında şövalyelerin Baltık Yarımadası'ndaki ve Slav topraklarındaki egemenlikleri sona erdi.

SADECE BİR GÜN

T

M atlı bir nisan sabahı bir delikanlıyla birkaç köylü yağ ve peynir satmak için Laon'daki pazara gelmişlerdi. Delikanlı köylülerin aksine pazar yeriyle hiç ilgilenmiyordu. Elinde sımsıkı tuttuğu çuvaldan gözlerini hiç ayırmıyordu. Birkaç dakika sonra kalabalıktan uzaklaşıp, şehrin dar sokaklannda dolaşmaya başlamıştı.

Laon kuzeydoğu Fransa'daki zengin ve kalabalık bir şehirdi. Dini tatillerde ve Pazar günleri caddeler, Laon'un en ünlü kişisi olan piskoposu görmek için her yandan buraya gelen insanlarla dolar taşardı. Ortaçağdaki tüm diğer şehirler gibi Laon'un da bir kısmı derebeylere, kalan kısmı da kiliseye aitti. Zalim derebeyleri halktan çok çeşitli vergiler toplarlardı. Şehir kapısından geçme vergisi, pazarda mal satma vergisi, ev yapma vergisi vs. Onuncu ve on üçüncü yüzyıllar arasında Fransa'da köylerde yaşayan insanların hiçbir hakları yoktu. Ancak şehirlerde başlayan özgürlük hareketleri köyleri de etkisi altına almaya başlamıştı. Ortaçağda zanaatkarlar kendi mallannı yapıp, satabilirlerdi. Ancak her ne kadar zengin olurlarsa olsunlar asla soylularla aynı haklara sahip olamazlardı. Bu yüzden Fransa'daki zanaatkarlar krala karşı ayaklandılar. Köylüler ise şehirde yaşayan zanaatkarlar kadar şanslı değillerdi. Onlar toprakla alınıp satılabilen kölelerdi. Hatta kiminle evleneceklerine bile derebeyleri karar verirlerdi

Onuncu ve on üçüncü yüzyıllarda kasabalar derebeyleri ile sık sık özgürlük savaşları yaptılar. Ancak özgürlüklerine kavuşabilmek için bir süre daha beklemek zorundaydılar, çünkü derebeyleri onlardan çok daha fazla güce sahiplerdi.

1106'da Gaudrin'in Piskopos olmasıyla beraber zulüm, baskı ve acı dolu yıllar başladı. Zalim adam insanları şehir meydanlarında sudan sebeplerle zalimce öldürtüyor veya dövdürtüyordu.

Köylü genç dalgın bir şekilde yürüyor ve üzerinden geçmekte olduğu köprünün altından akan suya bakıyordu. Bir an duraksadıktan sonra âni bir hareketle köprünün diğer ucunda duran yaşlı adamla konuşmak için onun yanına doğru yürüdü. Genç adam henüz birkaç adım atmıştı ki yaşlı adam konuşmaya başladı.

. "Dur! Hiç kimse bu köprüden böyle geçemez."

"Anlamadım" diye karşılık verdi köylü.

"Buralarda yabancısın galiba" dedi gülerek yaşlı adam.

"Ne demek istediniz?"

"Aziz Vincent Kilisesi için bu köprüden geçerken vergi ödemek zorundasın. Ben de bu vergiyi toplamakla görevlendirilen kişiyim. Adım Tiego. Kilise için çalışıyorum. Eskiden serftim."

"Benim adım da Etienne. Köyümden ayrılıp, buralara kadar geldim."

"Laon'u nasıl buldun?"

"Güzel, efendine karşı çıkabilir misin?"

"Hayır, hiç kimse efendimin koyduğu kurallara karşı koyamaz. Ben de karşı koyamam. Bizler onların malıyız. Alınır satılırız. Tarlalardan elde ettiğimiz buğdayı, meyveyi, sebzeyi onlara veririz. Ayrıca hepimiz canımız için vergi öderiz" dedi acı olu bir sesle Tiego.

"Herkes vergisini ödüyor mu?"

"Elbette."

"Peki bu vergileri ne sıklıkta ödüyorsunuz? Benim efendim

vergi toplamak için sudan sebepler yaratırdı. Mesela evlilik, askeri bir keşif veya kale inşa etmek için durmadan vergi topluyordu."

"Çok heyecanlanma genç dostum" dedi sakinliğini bozarak Tiego. "Köylüler için hayat hiçbir yerde kolay değil" diye de ekledi.

"Evet ama buna boyun eğerek yaşamak zorunda değiliz" dedi Etienne öfkeyle... "Demirci ve silah ustasıyım. Toprağa ihtiyacım yok. Hiç kimse benim efendim olamaz. Benim efendim yine benim."

"Laon'da en çok neyi beğendin?" diye sordu Tiego.

"Hemen her şeyi."

Etienne Tiego ile konuşurken her şeyi unutmuştu. Aklına gelen tüm cümleleri düşünmeden söylüyordu.

"Burada caddeler, pazar yerleri, sokaklar çok dar. Evlerse birbirlerine çok yakın."

"Evet öyledirler ve ayrıca çok da sağlamdırlar."

"Tiego burada niçin taş duvarların ve meşe kirişlerin üzerlerinde çiçek figürleri var? Bu bana son derece ilginç geldi. Buna neden ihtiyaç duydunuz anlayamadım."

"Ahmak! Bahse girerim sen şehir hayatına da alışamazsın" dedi Tiego neşe içinde. "Bir köyde herkes birbirini tanır ve nerede oturduğunu da gözü kapalı bir halde bulur. Ancak burada insanlar ve bir sürü ev var ve bunların hepsi birbirine benzer. Evleri bulabilmek ve kime ait olduklarını anlamak için bu figürler kullanılıyor."

"Peki birbirinizle nasıl haberleşiyorsunuz?"

"Mektupla."

"Mektupla mı?" dedi Etienne gülerek.

"Okuma yazma bilmiyorsun değil mi? Okuma yazma öğrenmek ister misin?"

Tiego'nun kendisinin eksik tarafını keşfetmesine öfkelendi Etienne.

"Madem hepiniz okuma yazma bilen insanlarsınız o halde niçin bütün şehir domuzlarla dolu?"

"Neden olmasın, insanlar hayvanlarını pazarda satabilmek için Laon'a getirirler. Konuyu değiştirdiğimi sanma ama sen galiba köyünden kaçtın."

"Seni ilgilendirmez" dedi Etienne "Siz Laonlu insanlar özgür değil misiniz?" diye devam etti.

"Evet Etienne, fakat biz Laon'da yılda bir kez özgür olabiliriz."

Genç adamın gözleri ışıldadı. Dünya onun için çok güzel bir yerdi artık. Sonunda o da özgür olabilecekti.

"Bu kadar sevinme Etienne, paran varsa özgür olabilirsin sadece. Piskopos Gaudri için çalışan serserilerden olursan da özgür olabilirsin tabii."

"Ne diyorsun Tiego?" diye irkildi Etienne endişeyle. "Piskopos hakkında böyle şeyler söylemen ne büyük günah, bilmiyor musun?"

Tiego, Etienne'ye doğru eğilerek fısıltıyla Piskopos hakkında birtakım şeyler anlatmaya başladı. Anlattığına göre Tanrı'nın elçisi olan bu adam dövüşten ve avdan zevk alıyordu. Atlan, köpekleri ve silahları seviyordu. Eğer herhangi biri onu bu yüzden eleştirmeye kalkarsa onu hemen öldürtüyor veya evlerinden birinde ona işkence yaptırıyordu.

Etienne duyduklanna inanamadı. Korkuyla irkildi kulaklarını elleri ile kapattı.

"Ne diyorsun sen, yüce piskopos bir şeytan mı? Ona iftira etmeye utanmıyor musun?"

"İftira mı sence?" diye sordu Tiego. Yüzünde nefret dolu bir ifade vardı. "Sen onun Laon şehrindeki insanlara neler yaptığını biliyor musun? Dinle!.. Sakın sözümü kesme."

Tiego Etienne'ye Piskopos Gaudrin'in Laon halkını nasıl aldattığını anlatmaya başladı:

"Uzun zaman önce Laon halkıyla çok iyi anlaşıyordu. Hatta

yeniden Laon'u inşa ettirmek için para topladı. İnsanlara piskoposluğa ait arazilerde yaşayabileceklerini söyledi. Ancak çok geçmeden piskopos açgözlü lordlarla beraber işbirliği yaptı. Halka yeni vergiler koydular. Malların alım satımı, şehre girişi çıkışı, kaldırımların, hatta taşlı ve topraklı yolların bile kullanımı vergiye bağlanmıştı. Piskopos Gaudri tüm lordlardan daha zalimdi. Şehir halkı bu vergileri ödemek istemiyordu. Üç yıl önce uzun yalvarmalar sonucunda Gaudri Laon halkına her yıl verecekleri bir miktar para karşılığı haklarını geri vereceğini söyledi. Aynca şehir kendi ordusuna mahkemesine ve yasalarına sahip olabilecekti. Böylece özgürlüğünü kazanan Laon büyüdü ve gelişti. Halkın ortak kullanımı için binalar yapıldı. Tüm Fransa'nın ticaret merkezi haline geldi. Laon'un kendi parası ve tatil günlerinde şehir meydanında göndere çektikleri bir bayrakları oldu. Üç yıl boyunca Gaudri, şehri kalkındırmak adı altında insanlardan para topladı ve birgün, Laon halkına verilen tüm hakların geri alınacağını açıkladı."

"Krala gitmeliydiniz" dedi Etienne. "Duyduğuma göre Kral Louis âdil bir insanmış."

"Piskopos kralı da etkiliyor" dedi Tiego. "Yedi yüz kilo gümüş verirsek özgür olabileceğimizi söyledi kral. Ama Laon halkının sadece dört yüz kilo gümüşü vardı."

"Laon bu yüzden özgür değil öyle mi? Ben bu şehirde özgürce yaşayamam" dedi Etienne.

"Şehir piskoposun kontrolünden çıkarsa belki. Yaklaşık bir yıldır Laon'dayım. Anladığım kadarıyla hiçbir zaman özgür olamayacağız. Sen de bu sevdadan vazgeç."

"Hayır" diye tısladı Etienne.

"Senede bir gün özgür olmak Laon halkına yetiyor" dedi Tiego.

"Bu yeterli mi?" diye sordu Etienne.

"Çok aç gözlüsün. Gerçekçi ol, elimizdeki ile yetinmek zorundayız. Zaten hiç kimse bizi önemsemiyor. Laon'un saygıde-

ger kişileri piskoposla anlaştı. Biz ise yine o bildik kaderi yaşıyoruz" dedi Tiego kederle.

"Peki şimdi ne olacak? Ben ne yapacağım? Hiçbir zaman özgür olamayacak mıyım?" diye sordu Etienne merakla.

"Sen bir demirci değil misin? İşini yap ve bunları çok fazla düşünme" dedi Tiego.

Bu konuşmanın üzerinden bir yıl geçmişti. Laon'da her şey daha da kötüye gidiyordu. Piskopos Gaudri ise danışmanı Anselme'yi manastırda kabul ediyordu. Saygıyla önünde eğilen adam konuşmaya başladı:

"Bu notu okumama izin verin saygıdeğer efendim. Laon'un önde gelen kişilerine karşı fazla sert davranmayın, aksi halde ayaklanacaklannı işittim. Bunu üzülerek bildirmek istedim size."

"Kim ayaklanacakmış? Laon'un önde gelen kişileri de kim? Ahmaklar benim yönetimimi sona erdirebileceklerini mi sanıyorlar?"

"Niçin böyle söylüyorsunuz, saygıdeğer efendim?"

"Onlar daima ahmak olarak kalacaklar. Babaları ve büyükbabaları bu toprakları daima ekip biçmişler ama zalim soyluların koyduğu kanunlara karşı çıkamamışlar. Ancak anlayamıyorum şimdi bu cesareti nereden buluyorlar? Bir avuç budala! Saygıdeğer kişilermiş. Hah! Köylülerden hiç farkları yok. Onların tüm günahlarını affettim bana bu şekilde mi teşekkür ediyorlar? Adamlarına söyle yarından itibaren şehirdeki herkesten kilise adına vergi toplamaya başlasınlar."

Yeni vergiler gerçekten de çok ağırdı. Laon halkından toplanacak paralar Gaudri'nin hazinesine girecekti.

Anselme içten bir sesle fısıldadı:

"Bana göre saygıdeğer efendim, bu yeni vergileri uygulamak için bir müddet beklemeliyiz."

"Bana akıl mı vermeye kalkıyorsun? Bu senin ne haddine Anselme!" diye kükredi ansızın piskopos.

"Hayır saygıdeğer efendim. Ben haddimi bilirim, bağışlayın.

Duyduğum kadarıyla şehirde bir isyan hazırlığı başlatılmış, sizi şehirden kovmaya yemin etmiş, bu ahmak sürüsü. Eğer haklarını alamazlarsa sizi öldüreceklerini söylüyorlar pervasızca."

"Bu delirmiş insanların benim yönetimime son verebileceklerini mi düşünüyorsun? En cesuru bile buna cüret edemez. Asla haklarını geri alamayacaklar."

Piskopos bu denli kendine güvenmesine rağmen, Laon'daki en güvendiği adamlarını yanına çağırttırdı ve onlara silah verdi. O günden sonra manastır bir kale gibi korunuyordu.

Henüz dört gün geçmişti konuşmanın üzerinden. Piskopos, Anselme'nin bahsettiği isyanı düşünüp, endişeler içinde kıvranmaya başladı. O sabah dışardan gelen gürültülerle yatağından fırladı. Gözleri korkuyla açılmış, seslerin manasını anlamaya çalışıyordu. Yatak odasının penceresinden bakar bakmaz korktuğunun başına geldiğini ve silahlı bir kalabalığın manastıra saldırdığını dehşetle fark etti. İsyancıların lideri Tiego'ydu. Piskoposun adamları öfkeli kalabalığa hiç ara vermeden ok yağdırıyorlardı ancak onları geri püskürtmeye güçleri yetmiyordu. "Haklarımızı geri ver zalim Gaudri, yoksa sonun ölüm olacak" diye manastırın duvarlarını titretiyorlardı. Sonunda piskoposun adamlarını etkisiz hale getirmeyi başarıp, manastıra giren kalabalık buranın her yerini iyice aramalarına rağmen piskoposu bulmayı başaramamıştı.

"Etienne hayatta olmandan dolayı çok mutluyum bunu bilmeni istiyorum" dedi Tiego gülümsemeye çalışarak. "Şehri şimdi nasıl buluyorsun?"

"İyi. Ancak hâlâ aşağılık piskoposu bulamadık. Herhalde kaçtı korkak sülük."

"Zannetmiyorum" dedi Tiego düşünceli bir sesle. "Onun adamlarını sorguladığımız zaman sanki mahzeni gösteriyorlarmış gibi kafalarını sallıyorlardı. Sanıyorum bir de oraya baksak iyi olacak."

Etienne ve Tiego birlikte mahzene indiler. Burası bir mezar-

lığı andırıyordu. Her yan karanlıkların içine boğulmuştu. Kemerlerin altı son derece nemliydi ve insanın burnunu kıracak gibi küf kokuyordu.

"Burada olamaz Tiego" diye fısıldadı Etienne.

"Piskoposumuz son derece renkli bir kişiliğe sahiptir. Bana kalırsa fıçılara bakmalıyız. Ne de olsa kendisinin ilginç bir espri anlayışı vardır."

İki adam büyük bir sessizlik içinde tek tek tüm fıçıları kontrol etmeye başladı. Tam bu sırada fıçıların birinden son derece garip bir ses geldiğini fark ettiler. Yavaşça yaklaşıp, ellerindeki sopayı fıçıya vurdular, fıçıdan yükselen ses onun ne şarapla tıka basa dolu olduğunu ne de bomboş bir fıçı olduğunu gösteriyordu. İki adam merakla birbirlerinin yüzlerine baktılar.

"Sanırım bulduk" diye bağırdı Etienne.

"Hey oradaki kimsin?" diye sordu Tiego fıçıya iyice sokularak.

"Fakir bir esirim" diye tıslayan cılız bir ses zorlukla işitildi fıçının içinden.

İki adamın da bakışlan ansızın değişiverdi. Tiego bir yıldırım hızıyla atılıp, fıçının kapağını havaya kaldırdı. Yakalanan piskopos şaşkınlık içinde adamların suratlarına bakmaya başladı. Gözlerinin korkuyla büyüdüğünü karanlık bile saklayamıyordu.

"Yüce efendim, sizin gibi yüce bir varlık bu fıçının içinde ne yapıyor?" diye sordu alaycı sesiyle Tiego.

"Tannm bu yüce piskoposumuz değil mi? Fakat asil efendimiz niçin böyle sıradan bir hizmetçi gibi giyinmiş?" diye sordu gülerek Etienne.

"Efendim yoksa tanrıya daha rahat hizmet edebilmek için mi bu fıçının içine girdiniz? Buraya gelin saygıdeğer efendim. Laon halkı sizi büyük bir sabırsızlık içinde meydanda bekliyor, onları bekletmemiz pek de doğru olmaz böyle bir günde" dedi Tiego.

"Bana acıyın efendiler, hayatımı bağışlayın" diye yalvarıyor-

du koca Gaudri. Tıpkı vergilerini ödeyemedikleri zaman dizlerinin üzerine çökerek ona yalvaran zavallı insanlar gibi.

"O soysuz adamların nerede? Hadi bakalım gelip seni kurtarmayı şimdi de denesinler" diye bağırıyordu Etienne, dudaklarından köpükler saçarak.

"Bizi kandırdın ve özgürlüğümüzü çaldın ama Laon halkı artık özgür olacak" dedi Tiego büyük bir gururla.

Tiego ve Etienne manastırın merdivenlerine oturup, köprüde karşılaştıkları günü düşündüler. "Düşün Tiego sadece bir yıl önce özgürlük bizim için yalnızca bir düştü. Ama şimdi bizler de özgür insanlarız. Özgür!"

"Artık özgürüz ve zalim Gaudrin'in yönetimi sona erdi. Bir ün tüm dünyadaki insanlar özgür olacak ve eşitlik içinde yaşayacaklar."

EL CİD

11. yüzyılda İspanya'da üç yüz yıldan fazladır süren Arap egemenliği hâlâ devam etmekteydi. İber Yarımadası Arap halifesi tarafından yönetiliyordu. 11. yüzyıllın sonunda İspanyollar Araplardan topraklarını geri almak için ayaklanmaya başladılar. 15. yy.'ın sonunda İspanya'daki Arap egemenliği sona erdi. Araplardan sonra İspanya'da birçok bağımsız krallık kuruldu. Kastiya, Aragon, Katalonya Krallıklan gibi. Sonraları bu küçük krallıklar birleşip, İspanya Krallığı'nı kurdular.

11. yy. İspanyasını incelediğimiz zaman, İspanyolların bağımsız olma isteklerinin doruk noktasına ulaştığını görüyoruz. O yıllarda İspanya'da El-Cid adlı bir lider ortaya çıktı. Asıl ismi bilinmemesine rağmen çok zengin olmayan Rodrigo Diaz de Viar olduğu düşünülmektedir. Kimsenin nerede ve ne zaman doğduğunu bilmemesine rağmen 1099 yılında öldüğü kesin olarak bilinmektedir.

Halk arasında anlatılanlara göre, Rodrigo korkusuz, cesur ve nazik bir insandı. Aynı zamanda o iyi de bir hatipti. Hikâyesi yıllar boyunca anlatıldı. Hayatı şarkılara ve filmlere konu oldu. 12. yüzyıla gelindiğinde hakkında anlatılan tüm hikâyeler toplanıp, destan haline getirildi.

El Cid İspanya'daki en cesur şövalyeydi. Tüm hayatı boyunca İspanyadaki Arap egemenliğini sona erdirmek için savaştı. Düşmanları olan Araplar onun cesaretinden çok etkilendi ve ona Arapça efendi anlamına gelen El Cid adını taktılar. İspan-

yollar ise savaş alanlarındaki cesaretinden dolayı ona cesur savaşçı anlamına gelen "Campeador" ismini verdiler. Kendisi gençlik yıllarında Kral Sancho'nun baş muhafızlığını yapmıştı. Ancak Sancho'dan sonra tahta geçen Alfonso onun gururlu halinden çok rahatsız oldu. Bu yüzden onu sudan sebeplerle suçlayıp, Kastilya'dan sürdürdü. Karısı ve kızıyla San Pedro Manastırı'na gönderildi. Campeador yüzyıllardan beridir ailesine ait olan malikâneden silah zoruyla çıkartılmıştı. Sürgüne mızraklannda flamaları olan altmış adet süvari piyadeyle gönderildi.

Sürgüne gönderildiği Burgos'a gelince, halk evlerinin pencerelerinden gizli gizli bu cesur savaşçıyı izlemekten kendilerini alamamıştı. Aslına bakılırsa o bir kahramandı ve herkes ona hayrandı ancak hiç kimse onu evine davet etme cesaretini gösteremiyordu. Campeador ve Ailesi'nin şehre gelmelerinden bir gün önce, kralın resmi emirleri şehir sokaklarından halka duyurulmuştu. "Şehrimize gelen Rodrigo Diaz de Viar krala karşı geldiği için ülkesinden sürülmüştür. Kimse onu ne evine davet edecek, ne de ona ve ailesine yiyecek verecektir. Kralın emrine uymayanlar kesinlikle cezalandırılacaklardır."

El Cid şehirden ayrılıp, Arlanzon Nehri'nin diğer tarafına, şehrin girişinin tam da karşısına kampını kurdu. Ancak çok yorgun ve açtılar, hiç yiyecekleri yoktu. Günlerden beridir bir dilim ekmek bile yememişlerdi. Herkes ümitsizlik içinde birbirine bakarken kampa Burgoslu Martin Antolinez geldi. Onlara şarap, ekmek ve yiyecek bir şeyler getirmişti.

"Bana izin verin yüce Cid. Burada kalıp, size hizmet etmek istiyorum. Aksi halde kralın emirlerine karşı geldiğim için idam edilebilirim. Lütfen efendim izin verin. Asla pişman olmazsınız."

"Yaptıkların için bir ödülü hak ettin" dedi Campeador Antolinez'e.

Sabahın ilk saatlerinde, horozlar öterek yeni günü ve sabahını selamlamadan önce yola çıktı Cid ve adamları. Burgos'lu

pek çok insan da evlerini ve yurtlarını terk ederek Cid'in birliğine katıldılar. Ayrıca Arlanzon Nehri'nin diğer tarafında bulunan yüz on beş şövalye de elini öperek Cid'e olan bağlılıklarını gösterdiler. Bunun üzerine Cid bir konuşma yaptı. Konuşmasında yeni birliğine şöyle seslendi:

"Sevgili dostlarım her şeyi geride bırakıyoruz. Eğer tüm zorluklara göğüs gerebileceğinize inanıyorsanız bana katılın. Aksi halde pişmanlık duyabilirsiniz." Ve Cid yeni ordusuyla beraber Kastilya'ya geldi. Kastilya'dan ayrıldığında ise beraberinde üç yüz süvari ve sayılamayacak çok piyadesi olmuştu. Böylece yol almaya devam eden Cid ve askerleri Arapların egemenliği altında olan bir yere geldiler. Karşılarında duran Kastejon Kalesi bu bölgenin en stratejik noktasıydı. Eğer kaleyi almayı başarabilirlerse Arapların bölge yönetimindeki gücü bir hayli zayıflayacaktı. Bu yüzden gece yansına kadar bekleyip, kaleye yaklaştılar. Burada birtakım tuzaklar kurdular. Henüz hiçbir şeyin farkında olmayan Araplar, kalenin kapısını açıp, Arap kılığına girmiş olan, Cid'in adamlarının sürdüğü ve içindeki yağ küplerinde askerlerin bulunduğu at arabalarının kaleye girmelerine izin verdiler. Adamlar kaleye girer girmez içlerinde saklandıkları küplerden dışarı fırladılar, Araplar kendilerini savunmak için zaman bile bulamadan kaleyi teslim etmek zorunda kaldılar. Bu kale artık İspanyollanndı. Şimdi sıra Hariz ve Galip yönetimindeki Alcocer'deydi. Cid aklı ve cesareti sayesinde bu kaleyi de hemen almayı başardı.

Askeri zekası ve liderlik yeteneği sayesinde kısa zamanda büyük başarılar kazanan Cid, Arapları dize getirip, İspanya'da efsane haline gelmişti. Ünü artık Barcelona'lı Kont Ramon Berenguer'a kadar ulaşmıştı. Kont onun büyük şöhretini çok kıskanmıştı. Bu yüzden onu yenmek ve şöhretini yok edebilmek için bir ordu hazırlattı. Ancak planları umduğu gibi gitmeyen Kont Berenguer savaşta Cid'e yenilip, ona esir düştü. Kontlu-

ğunu simgeleyen Colado kılıcı da artık Cid'in olmuştu. Savaştan sonra Cid esir aldığı Kont Ramon'un çadırına gidip, onu yemeğe davet etti. Ancak bu yenilgiden dolayı onuru kırılan kont onun bu teklifini reddetti ve hatta takip eden üç gün boyunca ağzına bir lokma bir şey koymadı. Bunun üzerine Cid Kont Ramon'un çadırına giderek onunla konuştu.

"Biraz elemek ve şarap istemediğinize emin misiniz?.. Unutmayın ki bu savaşı siz başlattınız. Eğer isteklerimi yerine getirirseniz sizi ve iki adamınızı serbest bırakacağımdan hiç kuşkunuz olmasın."

"Peki benden ne istiyorsunuz? Sözünüzde duracağınızdan nasıl emin olabilirim?"

"Size söz veriyorum. Ancak tüm hazineniz benim olacak ve siz topraklarınızı terk edeceksiniz."

Kont ellerini yıkadı. Büyük bir iştahla yemeğini yedi. Daha sonra güvenliğinin sağlanması için birkaç şövalye istedi. Ayağa kalktı ve süslü pelerinini giydi. Cid ona doğru baktı.

"Sanırım hazırsınız, şimdi gidebilirsiniz. Ancak intikam almaya kalkarsanız, unutmayın ki sizi bir daha asla bağışlamam."

Kont cevap vermeden hızlı adımlarla orayı terk etti.

Cid Compeador, Arapların yönetimi altındaki pek çok kaleyi ele geçirmeyi başarmıştı. Deniz kenarına kurulmuş olan güzel şehir Valencia yakınlarına kadar gelmeyi başarmıştı. Burada durdu ve diğer tüm İspanyol krallarından bu şehrin kuşatması için yardım istedi. Krallıklardan gelen pek çok askerle Cid'in ordusu iyice büyümüştü. Böylece deniz kenarındaki bu güzel kenti de işgal etmeyi başarmıştı. Artık Valenica'da Arap bayrakları yerine üzerinde Cid'in armasının bulunduğu bayraklar sallanıyordu.

Cid birgün, adamı Alvar Fanez'i doğduğu topraklar olan Kastilya'ya yolladı. Fanez Kastilya'ya gider gitmez kralın huzuruna çıkıp, ona Cid'in isteklerini iletti:

"Saygıdeğer efendim, efendim Cid sizden yüz adet at istiyor. Ayrıca San Pedro Manastın'nda bulunan karısı ve kızlarını da oradan çıkarmanızı diliyor."

"Tabii, cesur Cid'in karısı ve kızları artık özgürdür. Size iyi cins yüz tane de at vereceğim. Efendinin içi artık rahat olsun" dedi Kral Alfanzo.

Uzun ve yorucu bir yolculuktan sonra Cid'in karısı; Dona Jimena ve kızları; Dona Elvira ile Dona Sol, Kral Alfanzo'nun kendilerine verdiği atlarla Valencia'ya vardılar. Cid onları şehir meydanında karşıladı. Savaş sırasında Araplardan aldığı asil atının üzerinden inip, karısının elini öptü, kızlarını ise sevgiyle ve hasretle kucakladı. Bu muhteşem manzara karşısında herkes çok duygulanmıştı. Askerler sevinçten ağlıyorlardı.

Cid ve adamları, Arapların kralı olan Yusufun büyük bir ordu toplayıp, kendilerine saldırmayı planladığını öğrenene kadar Valencia'da mutlu bir hayat sürdüler. Cid bu haberi alır almaz ordusunu bu savaş için hazırlamaya başladı. Karısını ve kızlarını en güvenilir adamları ile beraber şehrin en iyi korunan kalesine yerleştirdi. Artık hazırlıklarını tamamlamıştı.

Arapların elli bin kişilik ordusu karşısında İspanyolların sadece dört bin askeri vardı. Her şeye rağmen cesur Cid Arapları yenmeyi başarmıştı. Kral Yusuf kaçmıştı ancak geride Cid için bir çadır dolusu altın ve nadide Arap atları bırakmıştı. Araplardan kalan hazineyi Kral Alfanso'ya sözünde durduğu için hediye etti. Cid'in kendisine gönderdiği hediyelerden çok hoşlanan Alfanso altın bilezilderi kollarına taktı. "Bu nazik davranışı için efendine teşekkür ediyorum. Ayrıca onun zaferleri sayesinde Kastilya Krallığı da güçlendi. Efendin Cid'e bunun için de bir teşekkür borçluyum" diye bir mesaj gönderdi, Cid'in elçisi aracılığıyla.

Cid'in hediyelerini gören, asil bir ailenin mensupları olan iki kardeş Don Diego ve Don Fernando çok büyük bir heyecana kapıldılar.

"Cid demek ki çok zengin bir kral. Eskiden onun kızlarıyla evlenmeyi aklımdan bile geçirmezdim. Ama şimdi paraya ihtiyacımız var. Ancak biliyorsun ki biz doğuştan asiliz. Bu evliliklerle son derece zengin iki insan olabiliriz sevgili kardeşim" dedi Don Diego.

İki kardeş vakit geçirmeden isteklerini Kral Alfanzo'ya ilettiler. Kral da elçilerini Valencia'ya gönderip, Carrion Kontlarının kızlarıyla evlenmek istediklerini Cid'e bildirdi. Kralın elçilerinin teklifini Cid uzun zaman düşündü. Bu riyakar delikanlıları hiçbir zaman sevmemişti. Ancak kralın bu isteğini nasıl geri çevirebilirdi?

Üç hafta sonra Kral Alfanso ve Cid, Tajo Irmağı'nın kıyılarında buluşacaklardı. Kralın yanında pek çok soylu ve Carrion kardeşler vardı. Herkes heyecan içinde Cid'in gelmesini bekliyordu. Birkaç dakika sonra Cid üzerinde bir kürk ve çok şatafatlı bir pelerin giymiş olarak atının üzerinde belirdi. Kalabalığa yaklaştı. Atından indi ve kralı selamladı.

"Kalk ayağa Cid. Sen İspanya'nın kahramanısın. Kastilya krallığı senin yaptıklarını hiçbir zaman unutmayacak" dedi kral Alfanzo. O gece kral çadırında Cid onuruna muhteşem bir ziyafet verdi. Takip eden gecede Cid onlar için bir ziyafet hazırlattı.

"Dinleyin şövalyeler, beyler, kontlar! Diaz de Viar yani Cid Campeador'dan kızlarının Carrion kontlarıyla evlenmelerine izin vermesini istiyorum."

"Efendim, kızlarım isteğinize uyacaktır" diye karşılık verdi Cid.

"Dona Elvira ve Dona Sol, Don Diego de Carrion ve Don Femandao de Carrion'un eşleri olacaktır" dedi kral neşeyle.

Carrion kardeşlerle Cid'in kızlarının muhteşem düğünlerinin üzerinden iki huzurlu yıl geçmişti. Valencia yenilgisini bir türlü unutamayan Araplar elli bin kişilik bir orduyla Bucar liderliğinde şehri kuşattılar. Quarto vadisi Arap çadırlarıyla dolmuştu. Carrion kardeşler ise savaştan kaçmak için bahaneler arıyorlardı.

"Eğer bu savaşa katılırsak belki de öleceğiz. Valancia'da olmak yerine Carrion'da olmalıydık" dedi Don Diego.

Cid ve adamları içinse savaş zafer ve ganimet demekti. Sayıca Cid'in ordularından fazla olmalarına rağmen Araplar yenildi. Cid savaş alanından kaçan komutan Bucar'ı yakalamaya çalışıyordu.

"Bucar!" diye bağırdı, atını mahmuzlayarak Cid. "Denizin karşı kıyısından benimle savaşmak için geldin. O halde şimdi niçin kaçıyorsun? Geri dön Bucar!"

Cid Bucar'ı yakalayıp, Colada kılıcıyla ona vurdu ve atından düşürdü. Bucar ünlü kılıcı Tizon'a rağmen Cid'e yenilmekten kurtulamadı.

İspanyollar bu zaferi coşkuyla kutlarken, Carrion kardeşler ganimetten pay alabilmek için sıra bekliyorlardı. Cid de damatları için ganimetteki pek çok değerli parçayı verdi. Ancak onların plânları çok daha başkaydı.

"Carrion'a dönelim. Şimdi zenginiz. Cid'in kızlarıyla evli olmamıza gerek yok. Kibirli Cid'e de haddini bildirelim."

Birkaç gün sonra Carrion kardeşler eşlerine doğup büyüdükleri toprakları göstermek için Cid'den izin istediler.

"Kızlanm sizlerle evlenince benim oğullarım oldunuz. Size birçok değerli eşya veriyorum. Asıl hediyem ise Colada ve Tizon kılıçları. Şunu hiç unutmayın ki nerede olursanız olun kalbim daima sizlerle beraber olacak" dedi ve onları öptü.

Cid kuzeni Felez Munoz'dan Carrion'a kadar onlara eşlik etmesini istedi. Felez de bu isteğe uydu.

Carrion kardeşler ve eşleri uzun bir yolculuktan sonra meşelerle dolu bir ormana geldiler. Meşe ağaçlarının dalları gökyüzüne ulaşıyordu ve vahşi hayvanlar durmadan uluyordu. Carrion kardeşler hizmetkârlarına ve muhafızlarına gitmelerini söylediler. Yalnız başlarına kalınca Don Diego konuşmaya başladı:

"Dona Elvira ve Dona Sol, sizi burada bırakmaya karar ver-

dik. Vahşi hayvanlara yem olacaksınız. Böylece gururlu babanızın bizi küçümsemesini ona ödeteceğiz."

Daha sonra Cid'in kızlarını meşe ağaçlarına bağlayarak kırbaçladılar. İyi yürekli Dona Elvira şaşkınlık ve hüzün dolu cılız bir sesle:

"Don Diego ve Don Fernando yaptıklarınız cezasız kalmayacaktır. Tüm Hristiyanlar hatta Araplar bile sizin bu âdi planınızı ayıplayacaktır."

Ancak Carrion kardeşler bu sözleri pek ciddiye almadılar. Kırbaç darbeleriyle kendilerinden geçen kızları ormanda tek başlanna ve savunmasızca bırakarak yollarına devam ettiler.

Felez Munoz ise şans eseri Carrion kardeşlerin ellerinden kaçarak, ormandaki bir ağacın arkasına gizlenmeyi başarmıştı. Carrion kardeşler gözden kaybolunca hemen kızların yardımına koştu. Kızlara bakınca onların ölmek üzere olduklannı anladı. Yardım etmeliydi. Fakat onları süratle yakın bir yerlere yetiştirebileceği bir atı bile yoktu. Hemen ormanın yakınında bulunan bir köye gidip, bir at arabası satın aldı. Kızları böylelikle köye getirmeyi başardı. Köyde bulunan yaşlı bir kadın onları tedavi etmeye başladı. Ferez Munoz kızları köyde bırakarak Valencia'ya gitti. Her şeyi Cide anlattı. Cid de Kral Alfonsa'ya bir elçi gönderip, İspanya meclisinin toplanmasını talep etti. Carrion kardeşlerin yargılanmalarını istiyordu. Kral, Cid'in isteği doğrultusunda yargıçları çağırıp, meclisi topladı.

"Bu aşağılık Carrion kardeşler kızlarımı neredeyse öldürüyorlardı. Cezalandırılmalarını istiyorum. Ayrıca Colada ve Tizon kılıçlarını geri almak istiyorum. Onları hiç hak etmiyorlar bu kalleş adamlar" diye sözlerini sonlandırdı Cid.

Yargıçlar Cid'in arzusunu yerinde bulup, kardeşleri kılıçları Cid'e iade etmeye zorladılar.

"Carrion kardeşler Valencia'dan ayrılırken onlara üç bin gümüş verdim. Bu parayı da geri istiyorum" dedi Cid öfkeli bir sesiyle.

Bu sözler üzerine Carrion kardeşlerin yüzleri asıldı. Çünkü üç bin gümüşü harcamışlardı. Geriye ödemek içinse hiç paraları yoktu. Bu yüzden atlarından, katırlarından, zırhlarından ve silahlarından vazgeçeceklerdi.

Don Fernando ayağa kalktı ve son derece kibirli bir sesle konuşmaya başladı:

"Bize göre bu konu kapandı. Biz topraklarımıza geri döndük Cid. Kızların sayesinde bizi küçük görmeni sana ödettik. Pişmanlık duymamızı bekleme."

Cid bu sözleri işitince öfkeden çılgına döndü, ancak hiçbir şekilde onlara karşılık vermedi.

Meclis Carrion kardeşlerin her şeyine el koydu. Cid de Valencia'ya geri döndü. Martin Antolines, Pedro Bermudes ve Muno Gustioz adlı çok güvendiği üç adamını Carrion kardeşlerle düello yapmaya yolladı. Önce Pedro Bermudes ile Don Fernando dövüştü. Pedro'nun kalkanı Don Fernando'nun kılıç darbesiyle parçalanınca, mızrağını Fernando'nun zırhına batırdı. Bunun üzerine:

"Teslim oluyorum. Lütfen bana merhamet edin" diye bağırmaya başladı Don Fernando.

Sıra Martin Antolines ve Don Diego arasındaki dövüşe gelmişti. Önce mızraklarla savaştılar ama yenişemediler. Sonra Antolines, kılıcını çekti ve Don Diego'nun miğferine vurdu. Kılıç darbesiyle saçlarının bir kısmı kopan Don Diego atına atlayarak oradan kaçtı.

Üçüncü dövüş ise Muno Gustioz ve Don Asur de Carrion arasındaydı. Aslında o Cid'in kızlarını öldürmeye kalkmamıştı ancak o da mahkemede Cid'e hakaret etmişti. Suçu bağışlanamazdı. Bu kibirli kontun zırhı Muno Gustioz'un kılıcıyla parçalanınca aman diledi.

Cid'in adamları da kazanmış oldukları zaferlerinin verdiği onurla Valencia'ya geri döndüler. Bu sırada Navarro Krallığı'nın

veliahtı ile Aragon Krallığı'nın veliahtı Cid'in kızlarıyla evlenmek için elçiler gönderdiler. Bu teklif karşısında son derece memnun olan Cid veliahtları iyice tanıdıktan sonra kızlarıyla evlenmelerine izin verdi. Artık İspanya'yı Cid'in torunları yönetecekti.

ROBIN HOOD

Yüzyıllardır Robin Hood ve adamlarının hayatı, ingiltere'de öykülere, şiirlere ve şarkılara konu olmuştur. Ancak tam olarak ne zaman yaşadığı bilinmemektedir. Bazı tarihçilere göre 12. yüzyılda yaşamış ve Haçlı Seferlerine katılmış bir soylu, bazılarına göre 13. yüzyılın sonu ile 14. yüzyılın başlarında yaşamış bir köylüdür. Şarkılar ve hikâyeler 15. yüzyılda yazıldığı için bu kaynaklar çok güvenilir değildir. Her zaman dürüstlüğün ve adaletin simgesi olan Robin Hood efsaneden öteye gidememiştir. Ortaçağ İngiltere'sinde hatta Avrupa'da bile zalim derebeyleri tarafından zulüm edilmiş ve köle haline getirilmiş köylüler için özgürlük anlamına geliyordu.

Tüm Avrupa'da olduğu gibi Ortaçağ İngiltere'sinde de derebeylik hüküm sürmekteydi. 11. yüzyılın sonuna doğru, İngiltere kralı olan Fatih William, tüm ülkedeki arazileri, gölleri, nehirleri, şehirleri, kasabaları, köyleri ve nüfusu saydırttı. Bu sayımdan elde edilen bilgilerle kimin neye sahip olduğunu anlamıştı. Vergileri de bu bilgilerin ışığı altında belirlemişti. Fatih William'in koyduğu vergileri ödeyemeyen birçok köylü ise köle oldu. 12. yüzyılda artık alınıp, satılan bir eşyadan hiçbir farkları kalmamıştı İngiliz köylülerinin. Hiçbir hakları yoktu. Efendisinin tüm işkencelerine katlanmak zorundaydı. Eğer bir köylü soylu bir insanı dava ederse, haklı bile olsa cezalandırılırdı.

Kiliselerde efendileriyle beraber dini törenlere katılamazlar-

dı. Ormanlara ne avlanmak, ne de gezmek amacıyla girebilirlerdi. Eğer sıradan bir köylü ormana girmeye cesaret ederse hemen asılırdı.

Bu baskılar halktaki özgürlük düşüncesini bastırmak yerine daha da alevlendirmişti. Herkes özgür olmaktan başka bir şey düşünemiyordu. Din adamları ve rahipler halkın isyan edip, çıkarlannın uyuştuğu kral ve lordlara karşı ayaklanmalarını engelleyebilmek için hiç ara vermeden insanların beyinlerini yıkıyorlardı. Efendilerinin isteklerine karşı koymamalarını aksi halde tanrıyı kızdıracaklarını söylüyorlardı. Zaten mahkeme, muhafız, silah, hapishane ve darağacı kelimeleri insanları çok korkutuyordu. İnsanlar bir gün birinin gelip, kendilerini bu zulümden kurtaracağını düşünerek yaşıyorlardı. Sonunda bekledikleri kahraman ortaya çıktı. Ezilmiş ve hakları ellerinden zorla alınmış insanların savunucusu olan Robin Hood İngiliz köylülerinin umut kaynağı olmuştu. Durmadan hakkında şarkılar söylenen bir halk kahramanı olmuştu.

Nottinghamshire'deki mutlu
Locksly kasabasında bir yiğit doğdu.
Adı Robin Hood olan, cesur savaşçı
Tüm adilerin yüreğine korku saldı.

İngiltere'nin bazı kesimlerinde kralın kanunlarına boyun eğilse de, yine pek çok kesimde bu kanunlar kabul görmemiştir. İngiliz mahkemelerince suçlu bulunan birçok insan hayatlarının geri kalanını ormanlarda zengin insanların yollarını keserek elde ettikleri kazançla geçirmeye mecbur olmuştu. Bu insanlardan birisi de Robin Hood'du. Yıllarca sürdürülen Haçlı Seferi'nden geri dönen Robin'in babası öldürülmüş ve topraklarına hile yolu ile el konulmuştu. Çareyi mahkemeye baş vurmakta arayan Robin, yanıldığını anladığı zaman mahkeme tara-

findan suçlu bulunmuş ve tutuklanmıştı. İçinde bulunduğu durumun tek bir kurtuluşu vardı: Kaçmak... Robin de öyle yaptı. Artık o da ormanlarda yaşıyor, zengin insanlardan yol keserek aldığı parayı fakir halka paylaştırıyordu.

Bir Mayıs sabahıydı. Ormandaki tüm kuşlar hep bir ağızdan dev bir senfoniyi seslendirir gibiydiler. İnsan gözünün ulaşabildiği her yerde öbek öbek açmış rengârenk çiçekler vardı. Ormanın o kendine has muhteşem kokusuyla uyanan Robin Hood atına atladı. Çaldığı altınları bir an önce Nottingham'daki fakir halka dağıtmak için içinde büyük istek duyuyordu. Yapmayı planladığı işin yüreğinde yarattığı büyük heyecanla dört nala at sürüyordu. Tam o anda karşısında yaşlı bir kadın belirdi. Kadın durmaksızın ağlıyor, feryat ediyordu. Kadına seslendi ancak yanıt alamadı. Zavallı kadın ağlamaya devam ediyordu. Çareyi atından inip, yanına yaklaşmakta buldu. İhtiyar kadının karşısına geçti, elini omuzuna koydu;

"Sorun nedir hanımefendi?" diye sordu.

"İsa aşkına bana yardım et... Sen Robin Hood'sun. Nottingham şefi yarın şafakta üç oğlumu da asacak. Onları tanıyor olmalısın. Lütfen bana yardım et."

"Suçları nedir?"

"Kiliseyi soymakla suçlanıyorlar."

"Hiç kimse onların kiliseyi soyduğuna beni inandıramaz!" dedi Robin Hood öfkeyle.

"Tanrı seni korusun oğlum. Peki ne yapmayı düşünüyorsun?" dedi burnunu çekerek yaşlı kadın.

Robin kadınla konuşmasını bitirir bitirmez Sherwood ormanına geri döndü. Adamlarını topladı ve onlara olanları anlattı. Adaleti dağıtan yayı ve okunu omuzuna astı ve yola koyuldu. Nottingham'a ulaştı. Yapacağı işin coşkusu içinde neşeli ezgiler mınldanıyordu. Birden yaşlı bir dilenci ile karşı karşıya geldi.

"Burada ne arıyorsun?" diye sordu Robin.

"Dileniyorum. Ayrıca yarın şafakta üç adam asılacakmış, doğrusu bu manzarayı kaçırmak istemiyorum" diye cevap verdi dilenci sonra derin bir soluk aldı ve devam etti:

"Ancak duyduğum kadarıyla Nottingham celladı ortalardan kaybolmuş ve şerif idamı gerçekleştirecek yeni bir cellat arıyormuş."

Bunları duyan Robin heyecanını bastırmaya çalışarak:

"Dinle! Şimdi sana bir teklifte bulunacağım. Üzerindeki paçavralara karşılık sana elbiselerimi ve şapkamı vereceğim." Yavaşça ayakkabılarına baktı onları bir süre süzdükten sonra devam etti:

"Hatta ayakkabılarımı ve içinde altınlar olan cüzdanımı da."

Adam şaşkınlıktan ne yapacağını bilemez bir halde bir çığlık attı:

"Ne! Dostum, sen delirmiş olmalısın. Ne istiyorsun benden? Sen soylu birisin diye benimle alay etmek zorunda mısın? Niçin elbiselerini ve paranı alayım? Seni hiç tanımıyorum ayrıca sen de beni tanımıyorsun."

"Bu elbiselerden çok sıkıldım, ayrıca senin şu yırtık pırtık pelerinin benim çok işime yarayacak Korkmana gerek yok, bu yüzden başına bir şey gelmeyecek. Bana değil bu elbiseleri diken terziye teşekkür et. Bu kötü dikişli elbiseler zaten bana hiç yakışmıyor, sonra ayakkabılara gelince de ayağımı sıkıyorlar. Onlardan kurtulmak işime geliyor, hepsi bu."

"Bu pelerin mi işine yarayacak?" dedi gülerek ve pelerini bir çırpıda üzerinden sıyırıp, Robin'e uzattı.

Robin elbiselerinin hepsini ve altınları adama verdi. Yeni pelerinini üzerine geçirdi, yüzünü iyice sakladı ve şehre girdi. Şehir girişinin biraz ilerisinde atına binmiş Nothingham şerifi ile karşılaştı.

"Tanrı sizi korusun efendim" dedi Robin yüzünü iyice kapatıp, şerifin atı önünde yerlere kadar eğilerek. "Ben bir celladım

ve işe ihtiyacım var, saygıdeğer efendim" diye eklemeyi de ihmal etmemişti.

"Tam aradığım insansın, hiç kimse böyle bir işi yapmak istemiyor, beni takip et" dedi şerif. "Bana bak, eğer dediklerimi yaparsan seni ödüllendiririm" diye sürdürdü sözlerini.

"Teşekkür ederim, teşekkür ederim yüce efendim."

Şerif çok memnun olmuştu.

"Evet yaşlı adam, sen benim aradığım adamsın. Sana avuç dolusu altın vereceğim. Şimdi beni izle bakalım" dedi.

Şerif atıyla önde, Robin Hood arkasında yürüyerek yollara düştüler. Birden Robin önlerine çıkan bir kayanın üzerinden atlayınca şerif çok şaşırdı.

"Hımm çok çeviksin, bu çok güzel. İyi bir cellat olacağından hiç şüphem kalmadı."

"Bu halimi daha Öa çok seveceksin" dedi Robin pelerinini fırlatarak.

"Sen, Robin Hood! Ölümüne gelmiş olmalısın."

"Ha Ha! Sen Nothingham şerifi. İnsanların kanlarını emdin. Unutma ki paranla dürüst olan hiç kimseyi satın alamazsın! Ancak senin gibi adiler ruhlarını satar."

"Yüzümdeki yara izinin intikamını alacağım. Locksylli Robin."

"Sen kendi canını kurtar. Masum insanları iftiralarınla suçlayıp, asamazsın. Bu halkı soydunuz, aç bıraktınız, haksız yere öldürdünüz. Ama artık sen de cezanı bulacaksın."

"Askerler! Yakalayın, yetişin. Haydut Robin Hood burada" diye durmadan bağırıyordu Nothingham'ın şerifi, atını sağa sola sürerek.

O anda Robin Hood kılıcını çekti. Şerifi atından indirdi. Kendisi onun atına bindi ve hızla oradan uzaklaştı.

Borazanların sesi her yanı çınlatıyordu. Nothingham şehri askerlerle dolmuştu. Çok geçmeden yeşil kıyafetler giymiş olan Robin'in adamları da şehre geldi. Nothingham

şerifi kalesinden olup biteni izliyordu. Robin ve adamları kaleye yaklaşmak üzereydiler. Kaçmalıydı, ancak bu imkânsız görünüyordu. Bu yüzden mahzene saklanmaya karar verdi. Yardımcısını çağırdı:

"Robin ve adamları kaç kişi?" diye sordu.

"Sayılamayacak kadar çoklar efendim. Adamlarımızın çoğu öldü. Artık kaçmalısınız."

"Bu imkânsız. Bu yüzden mahzene saklanacağım. Öleceğini bilsen de bunu hiç kimseye söyleme ve yaptıklarını da ödüllendireceğimi unutma."

Robin Hood ve adamlarıysa şehirdeki hapishanelerin kapılarını kınp, mahkûmları serbest bıraktılar. Yaşlı kadının oğullarını da evlerine yolladılar. Adamlardan biri şarkı söylemeye başladı:

"Yaşlı kadının üç oğlunu,
Robin asılmaktan kurtardı.
Şimdi sıra kibirli ve zalim şerife geldi. "

Kaleye girip, şerif ve yardımcılarını öldürdüler. Halktan zorla alınan vergilerin oluşturduğu hazineyi halka dağıtıp, Sherwood'a geri döndüler.

Robin Hood İngiltere'nin kuzey tarafında halkın aç gözlü ve zalim korsanlardan dolayı acı çektiğini öğrendi. Bu adi adamlar köyleri yağmalıyor ve herkesi öldürüyorlardı. Yollarına çıkan zavallı balıkçılar da katledilmekten kurtulamıyorlardı.

Robin bu insanlara yardım etmeye karar verdi. Bir balıkçı kıyafeti giydi ve tüm İngiltere'de aranıyor olmasına rağmen ok ve yayını yanına alarak, Scarborough Limanı'na gitti. Simon adıyla bir balıkçı gemisinde çalışmaya başladı. Kaptan yakışıklı olan bu genci bir balıkçıya benzetememişti. Sırtındaki ok ve yayı da neden taşıdığını anlayamamıştı ama bu ilginç gençle çok fazla ilgilenmedi. Gemideki ağlar ve zıpkınlar kaybolmuş-

tu. Herkes çok sinirliydi. Balık tutamıyorlardı. Gemideki balıkçılar bu duruma bağırıp çağırırken Robin direğe tırmanıp, etrafını inceliyordu.

"Ne yapıyorsun?"

"Kaptan bak! Bir korsan gemisi" dedi Robin

"Biz bittik, bu zalim adamlardan asla kaçamayız" diye bağırdı kaptan.

"Asla evlerimize dönemeyeceğiz" diye dövünmeye başladı balıkçılardan biri.

"Bu deniz mezarımız olacak."

"Kesin ağlayıp, zırlamayı. Yelkenleri indirin ve ambara saklanın. Korsanları da bana bırakın" dedi Robin kendinden emin bir sesle.

"Emirleri ben veririm. O koca çeneni kapat" diye kükredi kaptan.

"Eğer hayatınızı ve geminizi kurtarmak istiyorsanız beni dinlemek zorundasınız" dedi Robin Hood.

Korsan gemisi iyice yaklaşmıştı. Silahlı korsanlardan korkan balıkçılar ambara saklandılar. Robin ise güverteye saklandı. Korsanlar geminin boş olduğunu görünce kolay elde edilen zaferlerinin sarhoşluğuna kapıldılar. Ortaya bırakılan altınlarla dolu minik sandığı yağmalamaya başladılar. Korsanların lideri adamlarına diğer gemiye dönmelerini emretti. Adamlar gemiden ayrılınca Robin saklandığı yerden çıkıp, liderlerinin boğazına hançerini dayadı ve diğer korsanlara seslendi.

"Bu gemiyi derhal terk etmezseniz lideriniz ölür."

"O ölürse, siz de ölürsünüz" diye bağırdı bir korsan.

Korsanların liderini güvertede bir direğe bağladılar. Daha sonra korsan gemisine seslendi Robin.

"Teslim oluyoruz. Tamam."

Korsanlar gemiye çıkacakları sırada, yelken direğinin üzerine saklanmış bir balıkçı kızgın yağla dolu kazanı korsanların

üzerine boca etti. Sonra gemideki herkes elindeki zıpkınlarla adamları öldürmeye başladı. Tabii Robin yayı ve okuyla onlara destek oluyordu.

"Kimsin sen?" diye sordu kaptan.

"Adım Robin Hood. Sherwood Ormanı'nda yaşarım."

"Sağol Robin. Hem bizi hem de Scarborough'u korsanlardan kurtardın. Söylendiği gibi İngiltere kralıyla tanıştın mı?"

"Evet. Haçlı Seferleri sırasında da yan yana savaştık. Kardeşi kötü kalpli John'a hiç benzemez. Köylü ve fakir insanların haklarını daima korumuştur. Haçlı Seferi'nden döndü ve yine İngiltere kralı oldu. Artık tüm İngiltere'de mutluluk ve adalet hüküm sürecek."

SİLAHLARA SARIL ve HAKLARINI KORU

F

M loransa'da gökyüzüne uzanan çan kuleleri tüm şehri çınlatıyordu. Güneş batmıştı. Pazar yerinde, caddelerde ve şehir meydanında sessizlik hakimdi. Hatta Palazzo Vechio'da bulunan kafesteki aslanlar bile uykuya hazırlanıyordu. Floransalılar aslanlara çok iyi bakıyorlardı. Çünkü bir aslanın ölümü iyi veya kötü bir şeylerin olacağının habercisiydi. Sadece şehri koruyan muhafızlar uyanıktı.

Karanlık iyice bastırmıştı. Soyluların malikânelerindeki gaz lambalarından süzülen zayıf ışıklar sokakları aydınlatıyordu. Halkın popoloni adını verdikleri soylular da geceye hazırdı. Şehrin arka tarafında çok zayıf insanlann yaşadığı Santa Croce'da her yer karanlığa gömülmüştü. Uzun ve yorucu geçen iş gününden sonra işçiler sadece dinlenmek istiyorlardı. Sokak yorgun işçilerin inleme sesleriyle çınlıyordu.

Eski şehir meydanına giden yolu dar bir pencereden yayılan solgun ışık aydınlatıyordu. Genç ve iri yapılı bir adam mektup yazıyordu. Adı, Domenico del Bruco olan adam Floransalı bir noterdi. Zengin komşuları onu dürüst, kibar, cömert ve saygılı buluyorlardı. Güzellikleri tüm Floransa tarafından bilinen iki kızı, bir de oğlu vardı.

Domenico doğduğu zaman ailesi zengin değildi. Beş yaşına geldiği zaman babası Floransa'nın en zengin tüccarı olmuştu. Babasının parası sayesinde iyi bir eğitim alarak noter oldu. De-

vamlı kütüphanesine çekilip, kitap okurdu. O gece Siena'daki arkadaşına mektup yazıyordu:

Sevgili Giovanni,

Sana iki haftadan beridir yazmıyorum. Dün kitap okurken seni düşünmeye başladım ve yazmaya karar verdim.

Şehir çok sakin. Fırtınadan önceki sessizlik gibi. Halk çok mutsuz. Çünkü gün geçtikçe her şeyin fiyatı artıyor. En ucuz şey beş altın. Tabii bu durum zengin insanlan hiç etkilemiyor.

Sana Stinche Hapishanesinin yakınlannda San Filippo caddesinde oturan Bay Nofri ve Silvestro da en iyi dileklerini sunuyor. Yakın zamanda yeniden yazacağım. Merakla cevaplarını bekliyorum, inşallah iyisindir sevgili dostum. 15 Haziran 1378.

Mektubun üzerinden bir ay geçmesine rağmen Giovanni'den cevap gelmemişti. Bunun üzerine Domenico yeni bir mektup daha yazdı:

Sevgili Giovanni,

Sana anlatacağım olaylar çok canımı sıktı. Kimin haklı kimin haksız ya da kimin Floransa 'nın çıkarlarını düşünüp kimin düşünmediğine karar vermekte çok zorlandım.

Sana yolladığım mektuptan hemen sonra orta ve alt tabakanın yani zanaatkârlann, tüccarların ve çırakların liderlerinin haklannm, asiller ve yüksek rütbeli memurlar tarafından çiğnendiğini duyurdular. İnsanlar Palazzo Vecchio 'daki meydanda toplanmış durmadan bağırıyorlardi:

"Yaşasın Floransa halkı! Yaşasın esnaf ve zanaatkarlar, kahrolsun zenginler!"

Şehrin üst tabakasına mensup asiller onların isteklerini reddettiler. Hatta bu duruma son derece sinirlendiler. 22 Haziran günü loncadaki milisler Palazzo Vecchio'daki çanları çalıp, zen-

ginlerin ve yüksek rütbeli memurların evlerini ateşe verdiler. Olayları gören pek çok soylu kendilerini evlerine kapamış oldukları için diri diri yandılar. İki gün sonra şehrin yöneticileri ölmekten korktuktan için asilerin isteklerine boyun eğdiler. Artık loncadaki üyeler zengin ve soylularla aynı haklara sahip olacaklardı. Ancak aradan çok geçmemişti ki zengin ve asiller, zanaatkar ve *köylülerle aynı haklara sahip olmayı ve şehri birlikte yönetmeyi reddettiler. Onlardan kurtulmak için planlar yapmaya başladılar.*

Bu sırada hiçbir şeyden haberi olmayan sepet, ayakkabı ve zırh yapan zanaatkarlar iş başı yaptıklarını göstermek için Palazo Vecchio'daki canlan çaldılar. Hepsinin kendi dükkânı vardı. Bütün bu insanlann aksine keçe imal eden zanaatkarlar ise çalışmak için zenginlerin dükkânlannı kiralıyorlardı. Tek istedikleri haklarını koruyabilecekleri bir lonca kurabilmekti. Dükkânları ıslak yün ve yemek kokuyordu, evleri karanlık ve pisti. Çok az bir ücret almalanna rağmen haddinden fazla çalışıyorlardı. Hatta ailelerini bile göremiyorlardı. Sabah, öğle ve akşam soğan, ekmek ve zeytin yağı yiyorlardı. Bir parça peynir bu insanlann tüm hayalleriydi, ancak bunun için gereken paraya asla sahip olamıyorlardı.

Zenginler zanaatkarların aralanna ajanlar sokarak, onların isyan plânlannı ortaya çıkarttılar. Köpek Kulübesi lakaplı Simoncino tutuklandı ve işkence görmeye başladı. Bu sırada Signoria Kulesindeki saati tamir eden bir saatçi Simoncino'nun başına gelenleri gördü. İşini bırakıp, her şeyi diğer zanaatkarlara anlattı. Sonra eve gidip, bir bıçak aldı ve sokaklarda bağırmaya başladı: "Eğer yaşamak ve bir daha zulüm görmek istemiyorsan, silahına sarıl ve haklarını koru. " Bir anda meydan ellerinde bıçak ve sopalarla bağrışan zanaatkarlarla doldu. Çok geçmeden kılıçlarını kuşanmış askerler de meydana geldi. Ancak askerler asilere destek vermeye başladılar. Sözlerinde durmayan şehrin

ileri gelenlerini tek tek yakalayarak hapsettiler. Valinin de evini basıp, onu hapisteki arkadaşlarını serbest bırakmaya zorladılar. Vali direnince önce onun daha sonra da çevresindekilerin evlerini yaktılar. Fakat bu fakir insanlar böyle evlere ve elbiselere sahip olmamalarına rağmen hiçbir şeyi yağmalamadılar. Tek istedikleri haklarını geri alıp, insanca yaşayabilmekti.

Ertesi gün en zengin lonca olan Laon Loncası hariç, diğer loncalann armalı flamalarını şehir meydanına asarak, hapisteki arkadaşlarını serbest bıraktılar. Ayrıca şehirde istemedikleri insanların adlarının ve onların hak ettikleri cezalan içeren listeyi de Palazzo Vecchio'daki aslanlann bulunduğu kafesin üzerine astılar. Sonra da zengin ve soyluların silahlı adamlarını kazıklara geçirdiler.

Artık Floransa her gün yeni olaylara gebe. 22 Haziran gecesi keçe imal eden işçiler, şehirdeki yüksek rütbeli memurları evlerinden çıkmaya zorladılar. Fransa tarihinde ilk kez tüm yüksek rütbeli memurlar batan gemiden kaçan fareler gibi şehri terk ettiler. Bir hafta sonra hem zengin hem de fakir vatandaşlardan oluşan bir yönetim başa geçti.

Günler geçtikçe tüm zanaatkarlar kendi loncalarını kurmaya başladılar. Loncaların başına sürpriz bir isim geldi: Michèle di Lando. Giovanni onu hatırladın mı? Hani komşusundan borç alıp, aylar sonra vermişti. Bence o güvenilmez biri ve bu insanlan kullanıyor. Dedikodulara göre, keçe imal eden işçilere kiraladığı bir dükkânı varmış ve onlara çok kötü davranıyormuş.

Sevgili arkadaşım, yarınlann ne getireceğini artık kestiremiyorum. Şimdilik bu kadar. Değerli kanna sevgiler. İnşallah bir dahaki mektubuma kadar her şey normale dönmüş olur.

Sadık Dostun Domenico del Bruco, 30 Temmuz 1378

Sevgili dostum Giovanni,

Uzun zamandan beridir senden haber alamıyorum. Bu sana yazdığım üçüncü mektup. Neler yapıyorsun? Roma nasıl? Floransa ise hâlâ karmaşa içinde.

Haziran ayında Floransa'da olanları hatırlıyorsun değil mi? Barış ve huzurun Floransa'ya gelmesi fikrimden korkanm ki vazgeçmiş bulunuyorum. Ağustos ayının başında Floransa'da bir seçim yapıldı. Bütün zanaatkarlar kendi loncalannı kurup, yönetimde yer almaya başladılar. Fakat keçe yapan işçileri ne diğer loncalar tanıdı, ne de onlar yönetime katılabildiler. Bu yüzden keçe yapan işçiler gizli bir toplantı yaptı. Toplantıda haklarını koruyacak sekiz kişi seçildi ve onlara Santa Maria Novella sekizlisi adı verildi Yirmi sekiz Ağustos Cumartesi günü beş bin silahlı zanaatkar şehir yöneticisinin evine gidip, isteklerini bildirdiler: Öncelikle fakir insanların tefecilere olan borçlan silinecekti. Aynca keçe yapan işçiler de lonca kurup, yönetimde söz sahibi olacaklardı.

O sabah sokaklardan gelen gürültülerle uyandım: "Çok yaşasın fakirler" diye bağırıyorlardı zanaatkarlar meydanda. Santa Maria Novella sekizlisi ve bir sürü silahlı adam isteklerinin yapılmaması üzerine şehir yönetimindeki insanları astılar. Ertesi gün yeni bir yönetim iş başı yaptı. Ama her şeyi yöneten Santa Maria Novella sekizlisiydi ve herkes onlann isteklerine boyun eğiyordu. Bundan rahatsız olan insanlar Santa Maria Novella sekizlisinin zengin ve soylularla iş birliği yapıp, artık onlann çıkarlannı koruyacaktan dedikodusunu tüm şehre yaydılar. Hatta bir kâtip de bunu doğruladı. Bunun üzerine fakir halk yeniden ayaklandı. Şehir kan gölüne döndü. Floransa'da artık can güvenliği yok. Evler soyuluyor, insanlar öldürülüyor. Bu mektubu sana çatı katından yazıyorum. Çünkü evdeki tek güvenli yer burası. Ailece burada yaşıyoruz. Hizmetçilerimizin pek çoğu kaçtı. Bir tek uşağımız Alfredo bizimle.

31 Ağustos günü yeni bir yönetim iş başı yaptı. İlk olarak tüm asileri yakalayarak, meydanda astılar. Keçe yapan işçilerin bir lonca kurmalanna izin verdiler. Ancak bir hafta sonra tüm şehir Michèle di Lando'nun kontrolüne geçti. Hemen tüm loncaları kapattırdı. Kendisi için bir tehlike olarak gördüğü keçe işçilerinin çoğunu öldürttü. Uğruna kan döktükleri melek armalı flamaları artık ayaklar altındaydı.

Bu ayaklanmalarla adaletsiz bir sistem içinde çalışan, hor görülen ve haklan çiğnenen insanlar tüm Avrupa'ya seslerini duyurmuş oldular.

Lütfen bana yaz. Görüşmek dileğiyle, sevgili dostum Giovanni. 11 Eylül 1378

WAT TYLER İSYANI

1381 Haziranında İngiltere'de köylüler ve zanaatkarlar isyan etti. Bu isyan Essex gibi İngiltere'nin yirmi beş şehrine yayıldı. Fransa ile İngiltere arasında süren savaş ve ağır vergiler yüzünden İngiliz halkı hakkını aramaya karar verdi.

Ortaçağ tarihçileri bu isyanın 14. yy. Avrupa'sını derinden etkilediğini yazmışlardır. En önemli kaynaklardan biri de bir rahibin tuttuğu günlüktür.

... Günlerim Londra'dan çok uzak olmayan St. Albans'daki bir manastırda geçiyordu. Hayatım sadece kâğıt ve mürekkepten ibaretti. Fakat bu sakin hayatım değişmeye başlamıştı.

Manastırda bile sadece İngiltere ile Fransa arasındaki savaş konuşuluyordu. Fransa ile yarım yüzyıldır savaşıyorduk. Daha önce tutulan manastır yıllıklannda İngiltere Kralı Edward ve oğlunun Suis Geray ve Poitiers'deki zaferlerinden bahsediliyordu. Ancak şimdi İngiliz birlikleri Fransız ordusunun karşısında yenilgiye uğramıştı. Ordusunu güçlendirmek için yeni askerlere ihtiyacı vardı. Bu yüzden halktan ağır vergiler toplattı.

1380 yılının kışında Fransız birlikleri İngiliz kıyılarına saldırdı. Büyük asker yüce kral III. Edward ne yapacaktı? Artık çok hastaydı. Yeni kral kim olacaktı? Oğlu Kara Prens kral olabilecek vasıflara sahip değildi. Bu yüzden tahtına torunu II. Richard'ı oturttu. Yeni kral insanların kalbine umut ekti. Ancak hiç

halkı düşünmüyor ve müsrifçe para harcıyordu. Durmadan şaşaalı ziyafetler veriyordu. Bütün bunların sonucunda hazine boşalmıştı. Genç kral da İngiliz Parlamento'sunun izniyle yeni vergiler koydu. Halk savaşa, yeni konulan bu ağır vergilere ve bu adaletsiz düzene sadece 1381 Mayısına kadar sabredebildi.

O gece Londra'daki başpiskopos ile görüşmek için yollara düştüm. Dinlenmek için yol kenarındaki meşe ağacının altına oturdum. Hava kararmak üzereyken iki köylü gelip yanıma oturdu ve benimle konuşmaya başladılar:

"Kutsal babamız sizi daha evvel buralarda hiç görmedik. Nereye gidiyorsunuz? Yolda gönüllü vaizlerle karşılaştınız mı?" dedi içlerinden genç olanı.

"Başpiskopos ile görüşmek için Londra'ya gidiyorum. Yolda John Ball adında bir vaiz ile karşılaştım ama bunu niçin soruyorsun?"

"O muhteşem insanla karşılaştınız demek. On beş yıldır kralın ve başpiskoposun adamları onu yakalamaya çalıştılar ama beceremediler. Her zamanda her koşulda doğruyu söylüyor. Ayrıca İngiliz halkının refah ve huzur içinde yaşaması için elinden geleni yapıyor."

Birden birkaç ay evvel açlık ve soğuktan ölmek üzereyken manastının bahçesinde bulduğum köylüyü hatırladım. Kralın koyduğu vergiler o kadar ağırdı ki hiç kimse bunları ödeyemiyordu. Vergi memurlan da fakir halkın her şeyine el koyuyordu. O köylü de zavallı halktan sadece biriydi. Vergisini ödeyememiş ve bu yüzden vergi memurları ile arasında çıkan kavgada istemeyerek de olsa onlara saldırmak zorunda kalmıştı. Sonrasında adamların ellerinden kurtulabilmek için kaçıp, manastıra sığınmıştı. Duasını hatırlıyorum da öfke ve günah dolu düşüncelerden oluşuyordu. Ölmekten kurtardığım bu adamın adı John Wycliffe'di. Birkaç ay sonra binlerce köylü ile beraber kilisenin yönetimindeki arazilere el koymaya başladılar. Hangi

cesaretle bu basit köylüler tanrının evine saldırıyorlardı? Hatta daha da ileri giderek kilisenin insanları soyduğunu söylüyorlardı. Ayrıca Adem ile Havva'dan geliyorsak niçin tanrı katında eşit değiliz diye durmadan vaazlar veriyorlardı.

"Demek her zaman doğruyu söylüyor. Kilise ve din adamları sizlere doğruyu söylemiyorlar mı?" diye sordum alaycı bir sesle.

"Hayır. Kilise sadece soylulann isteklerini yerine getiriyor. Bizler onlar için önemsiz yaratıklarız. Ama John Ball ve John Wycliffe gibi insanlar bizleri düşünüyorlar. Pazarda, yollarda hatta mezarlıklarda bile insan hakları olduğuna dair vaazlar veriyorlar. Yakalanma korkusuyla gelemedikleri zamanlarda da mektuplar yolluyorlar. Kuraklık dolayısıyla tarlasından mahsul alamayan çiftçi Peter bile onların vaazlarıyla hayat buldu. Sorarım size bunu hangi rahip yapabilir?"

"Demek artık sizler kiliseye inanmıyorsunuz? Yani Tanrı ya da Kutsal İncil yerine bu mektuplara mı inanmaya başladınız?"

Köylü genç kendini kaybedip, saygısızca konuşmaya başladı:

"Sizin gibi aptallar tabii ki köylülerin neler yaşadığını anlayamaz. Biz Tanrıya inanıyoruz ama sanırım artık sizler inanmıyorsunuz. Tann herkesin eşit olduğunu söylemiştir. Kutsal Kitabımız İncil'de de böyle yazmıyor mu?"

"Sen çok akıllısın genç adam. John Ball'ınfikirlerisenin kafanı karıştırmış olmalı. Adın nedir senin delikanlı?"

"John Sherley. Bir köylüyüm."

"Sherley Keltçe'de saban demiri anlamına geliyor değil mi?"

"Evet."

Konuşma birden dostane bir hal almıştı. Köylü genç yeniden John Ball'ı anlatmaya başladı:

"John Ball sorunları olan herkese mektuplar gönderiyor. Bana da bir tane yolladı."

"Sen okuma yazma biliyor musun?"

"Evet. O bana ve pek çok köylüye okuma yazma öğretti. John Ball'ın bana yazdığı mektuptan aklımda kalan şu sözler çok hoşuma gitti: Yaşarken sadece kendinizi düşünmeyin. Birbirimize yardım etmeliyiz. Birlik olmalıyız ki yıkılmayalım. Haksızlığa uğrayanlann haklarını koruyalım."

"Bu sözler senin için ne anlam ifade eder?"

"Artık haksızlığa uğrayanlar hep beraber omuz omuza aynı dava için çalışacağız!" dedi heyecanla Sherley.

"Haklarınızı kim elinizden almış?"

"Asiller ve kilise."

"Hangi hakkınızı? Niçin bize bir canavar gibi davranıyorsunuz? Size ev ve yiyecek veriyorlar. Kilise de size doğru yolu yani Tanrı'nın yolunu gösteriyor."

"Hah! Biz onların esiriyiz. Onların her istediğini yapıyoruz. Her şeyimiz onlara ait değil mi?"

Bir köylü olmadığım için söylenenlerden hiçbir şey anlayamamıştım. Köylü genç beynimdeki şüpheleri silmek için konuşmasını sürdürdü:

"Biz eski püskü elbiseler giyerken onlar kadifeler, kürkler ve ipekler giyiyorlar. Sadece çavdar ve arpadan yapılan ekmeklerle besleniyoruz ama onlar undan yapılan beyaz ekmeği ve domuz eti yiyorlar. Tarlalarda yağmurların altında ağır koşullarda çalışırken, onlar malikânelerinde vakit öldürüyorlar. Düşün! Hepimiz aynı Tanrıya inanıyorsak, neden böyle bir düzende yaşıyoruz? John Ball sadece adalet ve eşitlik istiyor."

Sonunda ona düşüncelerimi anlatmaya çalışmanın boş bir çabadan ileri gitmeyeceğini anladım. Birkaç saat sonra meşe ağacının altında birçok köylü toplandı. Ama çok geçmeden başpiskoposun silahlı adamları tarafından yakalandılar.

"Bir çakal gibi uludunuz sadece. Buraya kadar" diye bağırdı başpiskoposun adamlarından biri. "Yıllarca bir zindanda kalacaksınız. O zaman belki aklınız başınıza gelir."

"Bir gün sen de benim yerimde olabilirsin" dedi John Sherley.

"Sizin burada ne işiniz var?" diye sordu başpiskoposun adamlarından biri bana.

"Ben başpiskopos ile görüşmeye gidiyorum. Burada sadece dinleniyordum."

Birden gür bir sesle irkildi:

"Bir aya kalmadan başpiskoposunuz ve diğerleri cezalarını bulacaklar hepimiz özgür olacağız."

"Bu sözlere söylemeye cesaret eden kim?" diye sordu başpiskoposun adamlarından biri.

"John Ball..."

John Ballın dedikleri doğru çıkmıştı. Bir aydan daha az bir vakitte yüzlerce köylü krala, soylulara, şerirlere ve vergi memurlarına karşı ayaklandılar. Köylülerin borçları ile ilgili belgeleri yaktılar. Daha sonra Essex'li Wat Tyler liderliğinde Londra'ya yürüdüler. 11 Haziran Salı günü köylüler Canterburry başpiskoposunun hapishanesinin önündeki Maidstone Meydanı'nda toplandılar. Hapishaneye saldırıp, herkesi serbest bıraktılar. 12 Haziran Çarşamba günü köylüler Londra'dan üç mil uzakta bir toplantı yapıyorlardı.

"Kardeşler! Maidstone'dan sonra İngiltere'deki tüm hapishanelerde bulunan kardeşlerimizi serbest bırakacağız" dedi John Ball.

Artık İngiltere'de her şey değişmişti. Adalet ve eşitlik istekleri tüm İngiltere'yi etkilemişti. Asiler her yerde toplantılar yapıyorlar, meydanlara düşüncelerini açıklayan parşömenler asıyorlardı:

"Tanrı herkesi eşit yaratmıştır. Kimse kimseden üstün değildir. Eğer Tanrı'nın isteği bu olsaydı kimin köle, kimin asil olacağını bize bildirirdi. Artık boynumuzdaki bu kölelik boyunduruğundan kurtulalım. Topraklarımızı kendimiz için ekip, biçelim. Vergi memurları ve asiller olmadan mutlu yaşayalım. Bu bizim hakkımız!"

Bu sözleri duyunca düşünmeye başladım. John Ball bir tek konuda yanılmıştı. Hapishaneden çıkan savaştan anlamayan bu insanlarla hiçbir şey yapamazdı. Ellerindeki paslı kılıçlarla ve kazıklarla kralın ordusunu nasıl yenebilirlerdi?

Genç kralımız II. Richard bu olaylar karşısında herkesi bağışlayacağına söz verdi. Ancak birkaç gün sonra papadan gelen mektup her şeyi değiştirdi. Papa köylülerin isteklerine boyun eğilmemesi gerektiğini yazmıştı. Kararından vazgeçen kral Londra'nın kan ve göz yaşıyla yıkanmasına sebep olmuştu. Öfkeli köylüler soyluların evlerini yaktılar ve pek çok asil insanı da meydanlarda astılar. Hatta kralın hizmetkârlarını, sarayın başkâtibini ve Sudburry Başpiskoposu'nu bile astılar.

Londra Kalesi'ni koruyan 1200 asker bu öfkeli kalabalıktan korkmuştu. Cesur askerler ölmüş bir balık gibi bakıyordu. Ölmekten o kadar çok korkuyorlardı ki köylülerin tüm isteklerine boyun eğmeye karar verdiler. Asilerle işbirliği yapmayacaklannı söyleyen askerleri de öldürdüler. Köylüler kolayca kaleyi ele geçirdiler. Her şeyi yakıp yıktıktan sonra değerli mobilyaları Thames Nehri'ne attılar. Kendilerinin yağma peşinde olmadıklarını göstermek için kaledeki hiçbir şeye dokunmadılar. Daha sonra köylüden zorla alınarak elde edilmiş bir servete sahip olan Lancaster Dükü'nü işkence yapmadan öldürdüler.

14 Haziran Cuma günü Kral II. Richard asiler tarafından Londra'nın dış mahallelerinden biri olan Mile End'de bir görüşmeye zorlandı. Kral bu görüşme sonunda tüm İngiltere'de köylülerin toprakla alınıp satılamayacağını, ticaretin serbest olacağını, tarladan alınan mahsulün dönümü başına dört peni verileceğini ve tüm köylülerden özür dileyeceğini söyledi. Ancak bu sözler asilerin liderleri olan ne Wat Tyler ne de John Ball için inandırıcı değildi. Kralın verdiği sözlere sadık olacağına inanmıyorlardı.

Bu sırada asiler arasında da bölünmeler olmuştu. John

Wydiffe ve bir grup serseri vaiz asiler arasına ayrılık tohumlarını elemişlerdi bile.

15 Haziran Cumartesi günü kral ve köylüler Smithfield'da buluştular. İsteklerini tekrar dile getirdiler. Kralın danışmanları bu insanların çıldırmış olduklarını düşünüyorlardı. Dünyada eşitlik diye bir şey olamazdı. Çünkü her zaman zenginler ve yoksullar, güçlüler ve zayıflar olacaktı.

Kral ile yapılan bu ikinci görüşmede kralın şövalyelerinden biri, gizlice arkasından yaklaşarak Wat Tyler'in başına bir taşla vurdu. Bayılarak yere düşen Tyler, askerler tarafından bağlandı. Sonra St Bartholome hapishanesine götürüldü. Bunu gören köylüler kral ve maiyetindekilere saldırdılar. Birden kral atını köylülerin üzerine sürdü:

"Ben sizin kralınızım. Beni dinleyin! İstediklerinize sahip olacaksınız" diye bağırdı.

Kralın sözlerine inanmak zordu. Fakat yapacak başka bir şey de yoktu. Bu sırada kral elçilerini yollayıp, Londra'daki bu isyanı bastırmak için yaşlı hırsız denilen ve Fransa ile yapılan savaşlardaki zalimlikleriyle ünlenen adaşı Sir Richard Krolles'ten yardım istedi.

Wat Tyler'in hapsedilmesinden sonra en önemli liderlerini kaybeden köylüler Sir Richard'ın şövalyelerini karşılarında görünce çok korktular. Hemen kraliyet mührü taşıyan ve diledikleri gibi ticaret yapabileceklerine ve istedikleri gibi topraklarını ekip biçeceklerine dair izin belgelerini alarak Londra'dan ayrıldılar. Ancak bu belgeler sadece onları Londra'dan çıkartmak için hazırlanmış bir oyundu. Çok geçmeden kral isyan eden tüm asileri astırmaya başladı. John Ball da doğduğu şehir olan St. Albans'da asılarak idam edildi.

Bu infazlardan sonra sıcak bir Temmuz günü bir şeyler yemek için manastırın köşesindeki hana uğramıştım. İçeri girer girmez tek başına oturan, meşe ağacının altında benimle soh-

bet eden, John Sherley adındaki köylü gencini hemen tanıdım ve yanına gittim.

"Kutsal babamız St Albans'dan kurtulan var mı?" diye sordu.

"Yok. İsyancıların tamamı meydanlarda asıldılar."

"John Ball'ı hatırlıyor musunuz? Onu da mı astılar?"

"Bu adı unutsan senin için iyi olur. Bu handa kralın pek çok muhafızı olabilir ve seni duyabilirler."

"Kimse unutmasın Ball'ı. O, gerçek bir insandı. Kraldan merhamet dilenmemiş, hatta krala sözünde durmadığını hatırlatma cesaretini bile göstermiş."

"Evet" dedim.

"Bunu siz nereden biliyorsunuz kutsal babamız?" diye şaşkınlığını gizlemeden sordu köylü genç.

"John Ball'ın mahkemesi boyunca her şeyi not aldım" diye karşılık verdim. "Çok cesur ve gururlu bir adamdı. Cezasının ölüm olduğunu öğrenince dahi sakinliğini korumayı başardı."

"Bu mu adalet? Dinleyin! John Ball gibi birçok insana yapılanları hiç unutmayın. O adaletten yanaydı. İngiliz halkının hakları için savaştı. Bir gün kral ve tüm soylular bu yaptıklarının cezasını bulacaklar" diye kükredi.

Bu sözler onun sonu oldu. Aniden beliren kralın iki muhafızı köylü genci kıskıvrak yakalayarak, ellerini bağladılar.

"Beni öldürseniz bile unutmayın ki mutlaka cezanızı bulacaksınız" diye bağırıyordu.

Mahkemede ölüm cezasına çarptırılarak asıldı. Bu olayın üzerinden çok uzun yıllar geçmesine rağmen, ben o meşe ağacını ve o cesur köylü gencini hiç unutmadım. Biliyorum ki onu İngiliz halkı da unutmadı ve unutmayacak.

TABORLAR

15. yy. Bohemya'sını anlatan, Güney Bohemya'daki Rozmbersk'li asillerin toplattığı ve çok şaşırtıcı bir kitap olan "İnfaz Hükümleri" ile birçok belge gün ışığına çıktı. Rozmberskler Pribenice'de kimlerin nasıl öldürüldüğüne dair bütün kanıtları toplamışlardı. Bu kitap o dönemde yaşamış birçok insanın yaşamını gözler önüne seriyordu. 1420 yılında hapse atılanların çoğu radikal düşünceli insanlardı. Mesela Tabor'lu bir vaiz olan Vaclav Koranda ve hırsızlık suçundan tutuklanan Zabovresk'li Pribik.

... Yağışla geçen o kış hırsız Pribik için çok kazançlı geçmemişti. Yıllarca birçok ülkeyi dolaştıktan sonra, Almanya'ya yerleşip, orada küçük bir çete kurdu. Bu insanlar ormana saklanıp, orman yolunu kullanan zengin ve asilleri soyarak geçimlerini sağladılar. 1420 yılına geldiklerinde Pribik çetesinden ayrılıp, Bohemya'ya yerleşti. Burada doğduğu köyün şefi oldu. Birkaç yıl kendi köyünde yaşadıktan sonra, ormandaki patika yolları geçerek Pribenice Kalesi'ne vardı. Ancak burada tuzağa düşürülüp hapsedildi. Zindanda garip bir adam arkasından yaklaşıp, kibar bir edayla sordu.

"Kendini nasıl hissediyorsun kardeşim?"

"Kimsin sen?" diye sordu Pribik heyecanla. "Niçin bana kardeşim dedin?"

"Adım Vaclav Koranda. Plezenii bir rahibim. Bu kalenin sa-

hibi olan Rozmbersk, ikimizin de ortak düşmanı olduğu için sana kardeşim diye sesleniyorum."

"Zabovreskli Pribik'im. Niçin hapsedildiğimi ben bile bilmiyorum."

"Muhafızlar konuşurken duymuştum. Senin bu kaleyi soymaya çalışırken yakalandığından bahsediyorlardı."

"Bu kaleyi mi? Yalan!"

"Emindim bundan. O halde sen de Tabor'sun."

"Tabor mu? Bu bir şehir ismi değil mi? Ben Bohemya'lıyım. Yıllarca çetemle beraber asil ve zengin insanları soyarak yaşadım. Daha sonra onlardan aynlıp, köyüme döndüm. Orada yerleşip halkıma liderlik ettim."

"Peki niçin köyünden ayrıldın?"

"Karımı kaybedince, anılarla dolu olan o köye katlanamadım ve yollara düştüm."

"Hayatını boşa harcamışsın. Karına da çok üzüldüm. Ben senin bir Tabor olduğunu düşünmüştüm."

"Tabor mu? Tanrı aşkına söyle bana nedir bu Tabor?"

"Tabor, tüm insanların âdil ve eşit bir şekilde yaşamalan için çalışan insanların oluşturduğu topluluktur."

"Adil ve eşit bir dünya mı? Bu bir saçmalık dostum!"

"Saçmalık değil. Kral, lord ya da köylü yok. Tüm insanlar omuz omuza çalışıp tüm kazançlannı eşit bir şekilde paylaşıyorlar."

"İyi bir rüya. Bir peri masalı!"

"Zavallı Pribik. Taborlar için kimsenin kimsenden farkı yoktur. Kazandıklarını paylaşırlar. Onlann dünyasında ne cellat, ne de tefeci vardır. Kumar yasaktır. Hırsızlık çok sert cezalandırılır. Savaşta kadınlar ve erkekler düşmanlarına karşı birlikte omuz omuza vererek savaşırlar."

"Rahip Vaclav, gerçekten kralı ve kiliseyi yenebileceğimizi mi düşünüyorsun?" diye sordu Pribik. Ve bunların gerçek olduğunu düşünerek derin bir nefes aldı.

"Daha önce hiçbir ulusun tek bir yürek olup, savaştığını gördün mü? Düşün! Tüm ülke askeri bir kamp, her insan bir savaşçı, her ev bir kale. Jan Zizka ismini duydun mu?"

"Tracnovlu Jan Zizka mı? Tabii küçük bir çocukken, yaşlı Rozmberk köyde durmadan onunla ilgili hikâyeler anlatırdı. Bohemya Kralı'ndan daha cesurmuş. Ayrıca çok da gururluymuş."

"Evet doğru. Gençken Bohemya Kralı Wenceslaus'un başmuhahzıydı. Daha sonra doğduğu Trocnov'a dönüp, bir kale yaptırdı. Ancak arazisini ekip, biçecek çok az sayıda adama sahipti. Ondan ölesiye nefret eden Rozmberkler de onun arazisini satın almak istediler ama Zizka bu teklifi reddetti. Bunun üzerine Rozmberkler yalancı tanıklar ve sahte belgelerde arazinin kendilerine ait olduğunu belgelediler. Zizka bunu savaş sebebi saydı. Elçileri aracılığıyla onlara ağır hakaretler içeren bir mektup gönderdi. 1405 yılının bir bahar sabahında Rozmberksleri ağır bir yenilgiye uğrattı."

"Demek güçlü Rozmberskleri ağır bir yenilgiye uğratmayı başardı" dedi Pribik sabırsızlıkla Koranda'nm sözünü de keserek.

"Evet daha sonra Çeklerin haklarını korumak için Jan Huss ile beraber bir ayaklanma çıkardı."

"Bundan iki yıl evvel Almanya'da Konstanz kasabasındayken duymuştum. Jan Huss dinden sapma suçuyla idam edilmemiş miydi?" dedi Pribik.

"Bu koca bir yalan, Jan Huss dinden sapmamıştır. O sadece âdil ve eşit bir dünya için çalıştı. Fakir insanların da haklarının olduğunu savundu. Kilise ondan kurtulmaya karar verdi ve onu din düşmanlığı ile suçladı. Sonuç olarak da onu astılar."

"Böyle konuşma. Eğer kiliseye karşı geldiyse bunu hak etmiştir" dedi Pribik.

"Hıristiyanlık adı altında kilise bizleri küçük gördü. Buna karşılık asillerin her yaptıklarını sorgusuz sualsiz desteklediler.

Şimdi haklarımızı geri alma zamanıdır. Sadece doğruluk ve dürüstlük için savaşıyoruz. Trocnov'lu Jan Zizka bizlerin liderıdir."

Koranda'nın anlattıkları karşısında Pribik bir hayli heyecanlandı.

"Dinle! İki yıl önce Zizka Pilse'de iki bin atlıdan oluşan bir orduyu üç yüz yaya askerle yendi. Nasıl mı? Sadece aklı ve cesaretiyle, iki yüz asker iki bin atlıyla savaşırken on kişiden oluşan birliğiyle düşman askerlerinin arkalarından yaklaşıp, yanan oklarını fırlattılar. Bu iki ateş arasında kalan düşman ordusu neye uğradığını şaşırmıştı. Daha sonra harman dövenlerine benzer silahlan olan köylülerin de yardımıyla düşmanı geri püskürtmeyi başardılar. Başka bir savaşta da cesur ve akıllı Zizka ağaç dallan yardımıyla bataklığın üzerini kapatarak bir tuzak hazırlamıştı. Hazırladığı tuzağa savaşırken düşmanını çekmek suretiyle muhteşem bir zafere daha imzasını atmış oldu."

Vadov Koranda ile Zaborevsk'li Pribik aylardan beridir zindandaydılar. Soğuk ve zifiri karanlık olan bu zindanda geceler geçmek bilmiyordu.

"Rahip Vadov, ne zaman özgür olacağız?"

"Bu gece kardeşim. İki aydan beridir bu geceyi bekliyorum."

"Kaçacak mıyız? Her tarafımız muhafızlarla dolu. Bu imkânsız."

"Aslında öyle ama bak sana ne göstereceğim. Şu taşı kaldırınca kazdığım tüneli görebilirsin."

Pribik inanmaz bir eda ile yere doğru eğildi ve büyük taşı bir hamlede havaya kaldırdı. Gördüğü manzara karşısında hayrete düşmüştü.

"Tanrım! Ne zamandır kazıyorsunuz burayı?"

"Beş yıldan beridir bıkıp usanmadan kazdım. Sonunda bundan bir ay önce bitti. Ama ben kaçmak için on üç Kasım'ı yani bu geceyi bekledim. Artık tüm Taborların haklarını geri alma günü gelmiştir."

"Ben de size yardım etmek istiyorum."

"Buna mecbur değilsin.,"

"Evet ben bir Tabor değilim ama ben de bir Çek'im ve ülkemin özgür olduğunu görmek istiyorum."

Pribik ve Koranda zor da olsa zindandan çıkmayı başardılar. Oradan hızla uzaklaşıp, Tabor kampına ulaştılar. Aradan iki gün geçti. Zbvnêk'li Buchov liderliğinde Prebinece Kalesi'ni kuşattılar. Kalenin alınmasında Pribik'in cesareti de çok önemli bir yer tutuyordu. Zalim Rozmbersklerin en önemli kalelerinden biri olan Prebinece Kalesi artık Taborlarındı.

Aradan geçen bir yılın sonunda artık Pribik de bir Tabor'du. Cesur Tabor'lu askerlerle Kutna Hora şehrini fethetmek üzere yola çıktı. Bu sırada Jan Zizka İmparator Sigismund komutasındaki Alman, Çek, Macar, İngiliz ve Aragorn'lu şövalyelerden oluşmuş olan Haçlı ordusuyla savaşıyordu. Haçlılar sayıca fazla olmalarına rağmen bu savaşı kaybettiler. Ayrıca stratejik açıdan önemli olan bir kale daha Zizka tarafından alınmış oldu.

Pribik'in komutası altında olan genç bir asker hayranlık dolu bakışlarıyla Pribik'i inceliyordu. Belli ki onun kahramanlıklarıyla ilgili olarak anlatılan hikâyelerden son derece etkilenmişti. Bir anlık kısa bir tereddütten sonra tüm cesaretini toplayıp, sordu:

"Efendim. Liderimiz Jan Zizka'nın kör olduğu doğru mu?"

"Evet" diye karşılık verdi Pribik. "Yıllar önce 1410'da Trocnov'lu Zizka Grünwald'da Toton şövalyelerine karşı savaşırken sağ gözü kör oldu. Birkaç ay önceki Rabi Kalesi kuşatmasında da kardeş Zizka'nın sol gözü çıktı."

"Cüretimi bağışlayın efendim ama kör bir lider nasıl olur da bir orduya liderlik edebilir?" diye sordu genç asker fısıltıyla. "Daha önce hiç böyle bir olay oldu mu?"

"Emin ol ki Jan Zizka bu haliyle her türlü orduyu, her zaman her şartta yönetebilir" diye karşılık verdi Piribik.

9 Aralık 1421 günü, daha önce binlerce Taborlu'nun öldü-

rüldüğü Kutna Hora alındı. Bu olaydan sonra Piribik askerleriyle beraber Jan Zizka'nın fethettiği kaleye gitti. Bu sırada İmparator Sigismund intikam alabilmek için daha büyük bir orduyla kaleyi kuşatıp, burayı kısa zamanda geri almayı başardı. Zaferinden sonra da binlerce Taborlu'yu acımasızca öldürdü. Jan Zizka, Pribik ve birkaç Taborlu kaçarak canlarını kurtarmayı başardılar. Bir ay sonra güçlü bir orduyla kaleyi tekrar kuşatmak için geri döndüler. 7 Ocak 1422'de Zizka, Nemeck Brod'da Haçlı ordusunu bozguna uğrattı. Taborlu'ların yaptığı bu savaşlar Avrupa ve Bohemya'da önemli izler bıraktı. Doğu Avrupa'da artık herkes derebeylik sistemine karşı çıkar olmuştu. İnsanlar dini ve sosyal reformlar istiyorlardı ama bunun için on altıncı yüz yıla kadar beklemeleri gerekecekti.

İBN-İ BATUTA'NIN YOLCULUKLARI

14. yy.'da yaşayan ünlü Arap gezgini İbn-i Batuta hakkındaki bilgilerimiz yine onun tarafından yazılmış olan kaynaklara dayanır. İbn-i Batuta ortaçağın en önemli şehirlerinden biri olan, Cebelitarık'ın yakınlarında kurulan, İber arımadasfndan on beş kilometre uzaklıktaki Fas'ın Tanca şehrinde doğdu. Şehir göçebe Berberi akınlanna ve çölden esen sert rüzgâra karşı büyük bir duvarla çevrelenmişti.

O dönemde Tanca Arapların en gözde şehirlerinden biriydi. İnsanlar bu şehre iş bulmak ya da ticaret yapabilmek gibi amaçlarla gelirdi. Şehirde tüccarlar ve şeyhler beyaz renkli elbiseler giyerken, köylüler ve köleler yırtık pırtık paçavralarla dolaşmak zorunda kalırlardı. Çıplak ayaklı genç insanlar şehre gelen tüccarların eşyalarını taşırlar, onların at veya eşeklerini ahırlara götürürler ve onlar için kalabilecekleri uygun hanlar bulurlardı.

Şehirde, evlerin veya dükkânların kapılarının kilitlenmesine hiç gerek duyulmazdı. Çünkü Müslümanların kutsal kitabı Kuran'a göre hırsızlığın cezası, hırsızlık yapan kişinin elinin kesilmesi olduğu için hiç kimse buna cesaret edemezdi. Tüccarlara yardımcı olan bu delikanlıların paraya çok ihtiyaçları olmasına rağmen, asla hırsızlık yapmazlardı.

Bu sırada İbn-i Batuta henüz küçük bir çocuktu. Tek bir hayali vardı. O da köpük köpük denizin üzerinde yüzen beyaz

yelkenli gemilerden birine binerek diyar diyar gezebilmekti. Ancak bunun için dört sene daha beklemesi gerekecekti.

İbn-i Batuta yedi yaşındayken Tanca'daki okula başladı. Bu arada bir sürü öğrenciyle beraber, bir molladan Arapça dersleri almaya başlamıştı. Molla normalde son derece sakin bir insan olmasına rağmen, tembel ve haylaz öğrencilerini elinden düşürmediği bir sopayla döverdi. İbn-i Batuta kısa sürede sınıfının en iyi öğrencisi olmayı başarmıştı. Parlak zekâsı sayesinde her şeyi çabucak öğreniyor ve asla unutmuyordu. Edebiyatla ilgilenmeye başlamıştı. Birbirinden güzel hikâyeler yazıyordu ama yine de denizin onu bir mıknatıs gibi kendisine çekmesine engel olamıyordu. Bu sevdadan vazgeçip, iyi bir âlim olabilmek için hiç durmadan sınıfta öğrendiği ata sözlerini tekrar edip duruyordu. "Allah, bilim ile ilgilenenleri her zaman korur" ve "Bir âlimin mürekkebi, bir evliyanın kanı kadar değerlidir." İbn-i Batuta daima bilimle uğraştı. Daima bilginin peşinden koştu. Mollanın da yardımlarıyla Tanca'daki medreseye kabul edildi.

Medrese dikdörtgen plânlı bir yapıda kurulmuştu. Birçok oda ve bir avludan oluşuyordu. Pek çoğu loş ve kasvetli olan sınıfların yanı sıra, sayısı birkaç taneyi geçmeyen aydınlık ve yüksek tavanlı sınıfları da vardı. Hem hocalar hem de öğrenciler bağdaş kurarak, yere otururlardı. Tek fark hocalar her zaman bir kilimin üzerine, öğrencileri ise taşın üzerine otururlardı. Üzerine Kuran veya bir başka kitabı koydukları rahlenin önünde öne ve arkaya doğru sallanarak, o gün öğrendiklerini tekrar ederlerdi. Medreselerde farklı yaş ve ırklarda öğrenciler bulunurdu. Genellikle yaşları on ile on beş arasında değişirdi. Granadalı, Mısırlı, Berberi ve Sudanlı pek çok öğrencileri olurdu.

İbn-i Batuta'nın sınıfındaki öğrenciler çok farklı ilgi alanlarına sahiptiler. Bazıları şiirle, bazıları teolojiyle, bazıları felsefeyle ilgilenirlerdi. Sınıflarda öğrenciler çoğunlukla Arapça şiirler ve kitaplar okurlardı. Ancak eğitimleri için yeterli el yazması kitap veya parşömen yoktu.

Öğrenciler medresede kalırlardı. Derslerden önce toplanarak, o günkü konularıyla ilgili olarak hazırlık yaparlardı. Ders esnasında da hazırlandıkları şeyler hakkında tartışırlardı. Gece olunca hem öğrenciler hem de hocalar medresedeki odalarına çekilirlerdi. Hava bir parça serinlediği zaman yemek yenirdi. Yatsı namazına kadar öğrenciler kütüphanede çalışır, namazın hemen arkasından da yatarlardı. Böyle bir hayat İbn-i Batuta için çok sıkıcıydı. Hem bu ağır kurallar, hem de dersler yüzünden hayatı gün geçtikçe çekilmez bir hal alıyordu. Allah'tan, üç yıl sonra eğitimini tamamladı. Sonrada dinine bağlı olan her Müslüman gibi hacı olabilmek amacıyla Mekke'ye doğru yola çıktı. Bu onun yirmi dört senelik ve maceralarla dolu yolculuklarının başlangıcıydı. Henüz yirmi bir yaşındaydı. "1325 yılında evden ayrıldım" diye başlıyor seyahatnamesi.

İbn-i Batuta bir kervanla beraber Mısır'a doğru yola çıktı. Ancak Kuzey Afrika'nın neredeyse tamamını kaplayan ve Arapça'da çöl anlamına gelen Sahrayı geçmek gerçekten de çok zordu. Bir kılavuz ve develer olmadan çölü geçmeye çalışmak intihar gibi bir şeydi. Çölde geceleri kum fırtınaları ve soğuk hava yüzünden çok kalın giysiler giyilirdi. Karanlıkla beraber aç çakalların ulumaları, rüzgârların uğultusuna karışırdı. İbn-i Batuta ve beraber yolculuk ettiği insanlar bütün bunlar karşısında ümitsizliğe düştükleri sırada karşılarına muhteşem bir vaha çıktı. Burada iyice dinlenip, mataralarını suyla doldurdular.

Kuzey Sayra'yı geçtikten sonra, Mısır'a ulaştılar. İskenderiye, Kahire ve Nil Nehri'nin kenarına kurulmuş olan Asvan'ı ziyaret ettiler. Ancak o günlerde Aşağı Mısır'da yaşayan pek çok kabile ayaklanmıştı. Bu ayaklanma Mekke'ye gidilen yolun kapanmasına sebep olmuştu. Bu yüzden de geleneksel hac güzergâhı yerine, Şam üzerinden Mekke'ye gitmeye karar verdi. Samarra ve Musul'u dolaştıktan sonra, son Büyük İlhanlı Hü-

kûmdan olan Ebu Sail İbrahim ile görüştü. Burada gördüklerini yazmaya başladı.

Büyük İlhanlı Hükümdarı'yla görüşmelerini bitirdikten sonra Mekke'ye doğru yola çıktı ve oraya ulaştı. Öncelikle Mekke'nin kuzey doğu köşesine inşa edilmiş olan, on beş metre uzunluğundaki, dikdörtgen plânlı, üst tarafı volkanik bir taş olan bazalttan, alt tarafı ise mermerden yapılmış olan Kabe'yi ziyaret etti.

Burası, on bir ay boyunca Mısır'dan getirilen, özel, siyah kabartmalı bir kumaş ile örtülürdü. Sadece hac zamanı gelince, bu örtü kaldırılır yerine beyaz kabartmalı bir başka kumaş örtülürdü Kabe'nin üzerine. Hac mevsimi sona erince de bu beyaz kumaş parçalara ayrılır ve ziyarete gelen hacılara parçalar halinde satılırdı.

İbn-i Batuta âdet gereği Kabe'nin etrafında tam yedi kez döndü. Daha sonra Hz. Muhammed'in mezarının bulunduğu Medine'ye gitti. Mekke ve Medine'de üç yılını ibadetle geçirdi.

1330 yılında, İbn-i Batuta'nın gezisinin ikinci bölümü başladı. Önce Kızıl Deniz kıyılarına, sonra da zenginlikleriyle ünlü Yemen'e gitti. Ancak o yıllarda çölde yaşamakta olan göçebe kabileler, Yemen'in sulama kanallarına saldırılar düzenliyorlardı. Sadece Sana ve Zabid'deki su kanalları ve kuyular bu saldırılardan zarar görmeden kurtulabilmişlerdi. İbn-i Batuta günlüğünde Yemen'den hayranlıkla bahseder. "Bu şehirdeki bahçe ve tarlalar devamlı sulanmaktadır. Dünyanın bütün nimetleri sanki buradadır." Ayrıca Sana ve Zabid'li tüccarların mallarını satmak için Hint Okyanusu'nu geçip, Hindistan ve Çin'e gittiklerinden de.

Yemen'den sonra Güney Doğu Afrika kıyılarına, daha sonra Ummana uğrar. Basra Körfezi'nden karaya çıkarak, Mısır'a, oradan da Suriye'nin Lazkiye Limanı'na gelir. Buradan deniz yoluyla Anadolu'ya ulaşır. Alaiye'de (Alanya) karaya çıkan gez-

gin, Tekeoğlu Hızır Bey'i hasta yatağında ziyaret eder. Muğla ve Midas'ı gezdikten sonra, Karamanoğlu Beyliğinin lideri olan Bedrettin Mahmut tarafından ağırlanır. Buradan Tire-Efes yolunu takip ederek, İzmir'e gider. Aydınoğlu Beyliği'nin kurucusu olan Gazi Mehmet'in konuğu olan İbn-i Batuta, buradan da kuzeye yönelerek Manisa, Bergama, Balıkesir yoluyla Osmanoğlu Beyliği'nin önemli şehirlerinden biri olan Bursa'ya varır. Oradan Osmanoğlu Beyliği'nin başkenti olan İznik'e giden gezgin, Orhan Bey ile de burada görüşür. Ahilerden ve Osmanoğlu Beyliği'nin Anadolu'daki en güçlü beylik olduğundan çok bahsetmiştir seyahatnamesinde İbn-i Batuta.

Sakarya lrmağı'nı geçerek Taraklıya, oradan da Safranbolu üzerinden Kastamonu ve Sinop'a ulaşır. Sinop'tan Kırım'a geçmek için bir gemi kiralar. Kınm'a Kerç Limanı'ndan girer. Altınordu Hükümdarı Gıyaseddin Mehmet Özbek Han'ın karargâhını ziyaret ettikten sonra Bulgar Türklerinin yaşadığı Volga kıyılarına ulaşır.

Altınordu Hükümdan Gıyaseddin Mehmet Özbek Han'ın Bizans Prensesi olan eşini hükümdarın izniyle, Konstantinopol'e götürür. Bizans İmparatoru III. Andronikos Palaiologos ile görüşür. O dönemin İstanbul'unu günlüğünde anlatır. Hükümdarın eşiyle birlikte Altınordu Hanlığı'na döndükten sonra, Volga kıyılanna geri döner. Volga Nehri'nin kıyısındaki mezarlıklar hakkında seyahatnamesine şunları yazmıştır: "Her halde üç asırdır burada olmalılar." Burada Özbek, Kalmık ve Türkmen tüccarlarla tanışır. Uzun bir süre sonra masallarda anlatılan Hindistan ve Çin'i görebilmek için yola çıkar. Seyahatnamesinin ikinci bölümü burada sona erer ve eserin son bölümü burada başlar.

Masallann şehri Hindistan'a vardıktan sonra ilk olarak Pencab Emiri ile görüşür ve çok uzun süre sarayında kalır. "Buraya geldiğim zaman emir beni yanına oturttu ve bana bir köle, at,

değerli hediyeler ve daha önce hiç yemediğim birbirinden lezzetli meyveler verdi" diye yazmıştır. Daha sonra Delhi Sultanı II. Gıyasettin Muhammed Şah'ın sarayına gider ve onun danışmanı olur. Sultan onu hep görmek istediği Çin'e gönderir. Gemilerle Malabar'a ulaşır, ancak gemilerin yanması sonucu bir süre buradan aynlamaz. Bir gemi bulur bulmaz Maldiv adalanna gider ve aldığı eğitimin sayesinde orada kadılık yapar. Bir yıl sonra Sumatra adasına gider. Adanın Müslüman olan emiri ona bir gemi verir. Böylelikle tekrar Çin'e doğru yollara düşer ama Sri-Lanka ile savaşan Çin'e gitmekten vazgeçer. Tekrar Malabar'a geri döner. Dofar, Umman, Güney İran'ı geçip, 14. yüzyılın en büyük veba salgınlarından birinin yaşandığı Suriye'ye varır. Buradan Mısır'a geri döner. Bir gemi kiralayarak, Tunus'u, Sardinya'yf ve Cezayir'i gezer. Daha sonra Cebelitank Boğazı'nı geçerek, Granada'yı ve zencilerin kurduğu Müslüman Mandigo Krallığı'nı ziyaret eder.

Sahrayı geçip, önce Batı Sudan'a sonra da Mali'ye ulaşır. Bir yıl Mali'de kaldıktan sonra 1349 yılında göçebe Berberilerin ülkesi Tuareg'i geçip, doğup büyüdüğü şehir olan Tanca'ya vanr.

İbn-i Batuta yirmi dört yıl boyunca tüm dünyayı gezdi. Doğuda Pasifik Okyanusu'na, güneyde şimdiki Mozambik'e, kuzeydeyse Bulgaristan'a kadar gitti. Tanca'ya döndükten sonra, Fas Emiri Ebu İnan'ın isteği üzerine gezileri süresince tutuğu notlan Muhammed bin Cuzey el Kelbi'nin yardımıyla bir seyahatname haline getirdi.

JEAN D'ARC

Omuzunda bir bayrak taşıyan yaşlı bir köylü ve yamalı elbiseler giymiş olan on yedi yaşında bir genç kız Vancoleurs Kalesi'ne gidiyorlardı. Ancak bu kaleye ulaşmak çok zordu.

Çünkü zalim İngilizler ve yandaşlan olan Burgundiyalılar Fransa'nın büyük bir bölümünü işgal etmişti. Yol boyunca ellerinde mızrakları olan sarhoş Burgundiyalılar ile karşılaştılar.

"Durand amca, Fransa ne zaman bu zalimlerden kurtulacak acaba?" diye sordu genç kız acı dolu bir sesle.

"Bilemiyorum, ama İngilizler ve yandaşları olan Burgundiyalılar Paris'i bile işgal etmişler. Orleans da kuşatma altında. Şehir her an teslim olabilir" dedi yaşlı adam.

"Asla Fransa'nın bir karış toprağını bile onlara yar etmeyeceğim! Orleans da onların mezan olacak" dedi genç kız.

"Haklısın Normadiyalı, birçok köylü ayaklanmış ve İngiliz birlikleri ve garnizonlarına saldırmışlar."

"Ancak kraliçemiz İngiltere ile anlaşmış ve Fransa'ya ihanet etmiştir. Kurtuluşumuz Charles VII. Krallığına bağlı" dedi genç kız heyecanla. "Fakat Charles VII. şimdi Chinon Kalesi'nde ve oraya ulaşmak çok zor, çünkü bu kaleye giden yola Burgundiyalılar hakim. Tanrı, onun Fransa Kralı olmasını istiyor. Tanrı sesi, duyduğum ilahi ses, Fransa'nın kurtuluşunun, Charles VH'in ellerinde olduğunu söylüyor" dedi genç kız.

"Peki ne yapmayı düşünüyorsun?" diye sordu yaşlı adam meraklı bir sesle.

"Duranda amca Vaucoleurs Kalesi'nin komutanından Chinon'a gidip kral Charles VII. getirmek için asker isteyeceğim" dedi Jean.

"Bu imkânsız Jean..." dedi yaşlı adam

"İnsanların sana güveneceğini zannediyorsun. Kraliçemiz ülkeyi İngilizlere satmışken Fransızlar sana, Lorranlı bir genç kıza mı güvenecek?"

"Evet bana güvenmek zorundasınız. Tann beni bunun için seçti. Ben ülkeme ve kralıma hizmet etmek istiyorum. Duyduğum ses de bunu istiyor" dedi Jean.

"Bu ilahi sesleri ilk ne zaman duydun?"

"Bildiğin gibi bir asırdır İngilizlerle savaşıyoruz. Doğduğum günden beri ülkede savaş var. On üç yaşımdayken bir grup Burgundiyalı serseri Lorrainne ve Champagne'nin köşesindeki köyüme saldırıp, yakıp, yıktılar. Köylüler kazma ve küreklerle onlara karşı koymaya çalışsalar da başaramadılar. Her yer kan ve gözyaşına bulandı. Ben korkup köyün dışında bulunan yıkık bir kaleye saklandım. Çok korkuyordum ve titriyordum. O anda bir ses duydum. Etrafıma baktım köyün dışında bulunan yıkık bir kaleye saklandım. Çok korkuyordum ve o sesi duydum. "Jean sen Fransa'nın kaderisin" demişti ama o zaman bu sözlerin ne anlama geldiğini anlayamadım. Askerler köyü yağmaladıktan sonra sağ kalanlar köyü yeniden inşa etti. Tann'nın inayetiyle ailem zalimlerin elinden kurtulmuştu. O kış annemin azizlerle ilgili anlattığı hikâyeleri dinleyip durdum. Sık sık koyunları otlatmaya götürüyordum ve o sesi duyuyordum. Durmadan, düşman İngilizleri Fransa'dan at! Charles VII. Fransa kralı yap. Bunu yapabilirsin, diyordu. Bunun üzerine Tann'nın isteğini yerine getirmek için ailemden ayrılıp Paris'e doğru yola çıktım. Önceleri bana kimse inanmadı. Hatta bana deli muamelesi yaptılar."

"Ben de inanmamıştım. Çok gençsin ve bir kızsın."

"Peki şimdi bana inanıyor musun?"

"Evet."

"Bana inan kale komutanını ikna edeceğim."

Uzun ve yorucu bir yolculuktan sonra Vaucoleurs Kalesi'ne ulaştıktan sonra cesur komutan Robert de Baudricourt ile görüştü.

"Yüce efendim sizden yardım istiyorum. Ülkemizi kurtaralım VII. Charles'i Chinon Kalesi'nden getirmek için bir birlik istiyorum."

Baudricourt hâlâ karar vermemişti. Bu köylü kız kimdi? Onun dediklerine inanmamıştı. Ancak içinden bir ses ona kıza yardım etmesini söylüyordu.

"Peki sana yardım edeceğim. Ne zaman Chinon Kalesi'ne gidiyoruz?"

"Bir hafta içinde yola çıkmamız lazım."

Baudricourt kısa zamanda askerlerini hazırladı. Bu sırada Jean da bir at ve zırh satın aldı. Ona inanan köylüler ekmek ve peynir verdiler.

Şubat 1429 sabahı yedi kişiden oluşan birliğiyle beraber Robert de Baudricourt ve Jean Chinon'a doğru yola çıktılar. Bir kız olmasına rağmen çok iyi ata biniyordu. Saçlarını bir erkek gibi kestirmiş, uzun çizmeler ve zırh giymişti. Belinde kısa bir kılıç elinde de bir mızrak tutuyordu. Genç bir askere benzeyen Jean gülümseyerek kale komutanı Robert de Baudricourt'a bakıp, konuştu:

"Tanrı sizinle beraber olsun! Tann sizi korusun! Bol şans!"

Şafakla beraber uzun ve tehlikeli bir yolculuk başlamıştı. Loire geçince kaçaklardan oluşan tehlikeli bir çetenin saldırısına uğradılar. Kısa süreli bir çarpışmadan sonra tüm çete üyelerini öldürüp yollarına devam ettiler. Ancak gece olmuştu, bu yüzden önlerine çıkan bataklığı göremediler ve atları bataklığa saplandı. Zorlukla atlan bataklıktan çıkardıktan sonra yollarına

devam ettiler. On birinci gün sonra uzakta Chinon Kalesi'ni gördüler.

Jean veliaht ile görüşmek için kaleye gittiği zaman son derece kendinden emindi. Hiçbir şeyden korkmuyordu ama binlerce meşale ışığı gözlerini kamaştırmıştı. Daha önce hiç veliahtı görmemiş olan Jean binlerce insan içinde bile onu tanıyabilirdi. Fakat veliaht VII. Charles ise önce bu yabancıyla görüşmek istememişti. Hatta bu durumdan çok rahatsız olmuştu. Jean'ın gaipten haber veren biri olup olmadığını görmek için bir maskeli balo düzenlemişti. Fransa'da birçok insanın bir aziz olarak gördüğü bu kızı gözlemleyebilecek fırsatta bulunacaktı.

Maskeli baloda bu zayıf, çelimsiz, pejmürde kılıklı kız veliahtı hemen tanıdı. Hemen yanına gidip önünde eğildi:

"Sevgili veliahtım, Tanrı size yardım etmek için beni gönderdi. Bana bir ordu verin size söz veriyorum Orleans'a gidip şehri kurtaracağım. Tanrı, İngilizlerin evlerine dönüp güzel Fransa'yı rahat bırakmalannı istiyor. Ancak bana yardım etmeniz lazım" dedi Jean.

Daha sonra veliahtın yanına gidip kulağına bir şeyler fısıldadı:

"Yüce efendim, siz tahtın varisiniz. Tanrı da böyle istiyor!"

"O benim tahtın yasal varisi olduğuma inanıyor" diye düşündü heyecanla veliaht. "İnsanlar bana durmadan bir piç olduğumu söylüyorlar. Tüm Fransa artık benim tahtın gerçek varisi olduğumu görecek!"

Charles Jean'ın anlattıklarının doğru olup olmadığını anlamak için kilise yetkililerine onu sorguya çekmelerini söyledi. Bu sorgu için bir araya gelmiş olan din adamları ve avukatlar soru sormaya başlamadan önce, görüntüsünün bir şeytan dölü olmadığına ikna oldular.

"Jean söylediklerine göre, Tanrı Fransa halkına yardım ediyor ve bizi düşmanlardan kurtaracak, O halde niçin bir orduya ihtiyaç duyuyorsun?"

"Ordu savaşacak ve biz Tann'nın inayetiyle düşmanı yeneceğiz" diye tekrar etti.

"Bize bir mucize gösterebilir misin?"

"Ben buraya mucize göstermek için gelmedim. Lütfen Orleans'a gitmeme izin verin."

Bu genç kızın açık ve samimi cevapları bu kurulu çok etkilemişti.

"Tamam sana yardım edeceğiz" dedi içlerinden biri.

Tours şehrine geldikleri zaman, askerlerine zırh, miğfer ve silah satın aldı. Savaşmak için kullanabileceği bir kılıç bulması uzun zamanını aldı. Birgün eski çan kulesinde muhteşem bir kılıç buldu.

Veliahtın ordusunun ikâmet ettiği Tour şehrinden ayrıldıktın sonra, Orleans'a doğru yola çıktı. Her gün binlerce gönüllü Jean'ın ordusuna katılıyor, inek, yiyecek, silah ve barut getiriyorlardı. Bu katılımlarla ordu yedi bin kişiye ulaştı. Jean ve küçük bir birlik ise Loire Nehri'ne doğru ilerliyorlardı. Diğerleriyse Orleans'a doğru gidiyorlardı.

Orleans'ın kurtuluşu: İngiliz kuşatması altındaki Orleans'da on beş bin kişi açlık ve hastalıkla boğuşuyordu. Orleans hem Fransızlar hem de İngilizler için askeri önem taşıyordu. Eğer İngilizler bu şehri de alırlarsa, kuzey Fransa'yı ele geçirdikleri gibi güney Fransa'yı da ele geçireceklerdi. Ancak on metre yüksekliğinde ve üç metre kalınlığında sur duvarları olan Orleans'ı almak çok zordu. Şehri çevreleyen en önemli sur duvan Tourelles'e bakan ve nehir kenarından gelebilecek saldırıları önlemek için yapılanıyordu.

Orleans İngiliz birlikleri tarafından kuşatılmıştı. Şehri alabilmek için on iki tane yel değirmeni bile yok edebileceğini iddia ettikleri topları durmadan ateşliyorlardı. Şehirde bir dilim bile ekmek yoktu. İngilizler Tourelles'i on iki günlük bir kuşatmadan sonra almışlardı ama Orleans halkı bir aydan fazla bir za-

mandır tüm güçleriyle direniyorlardı. Kadınlar hatta çocuklar bile savaşıyordu. Silahları yoktu ama kızgın yağları ve yanan kömürlerle dolu kazanları kaleye yaklaşmaya çalışan İngilizlerin üzerine döküyorlardı. Bu sırada, Orleans'daki garnizonun komutanı şehri savunmakla ilgilenmiyordu. Tüccarlar caddelerde telaşla yürüyorlardı. Savaşı fırsat bilen hırsızlar şehri yağmalıyorlardı.

Ancak güçlü İngiliz ordusu, komutanları olan Salisbury Kontu'nun öldürülmesiyle dağılmaya başlamıştı. Usta İngiliz okçu birliği soğuktan korunmak için yeraltındaki mağaralara sığınmışlardı. Fransızlar güçlü İngiliz birliklerini yenebilme fırsatını yakalamışlardı ama hiçbir Fransız bu durumu değerlendirememedi. "İngilizleri asla yenemeyiz. Elimizdeki kürek ve baltalarla yenemeyiz" diyordu köylüler.

Mart 1429'da dağılan İngiliz ordusu John Talbot liderliğinde Orleans'ı kuşattılar. Sur duvarlarının etrafını yarım daire şeklinde sardılar. Ancak Orleans halkı var güçleriyle direniyordu.

29 Nisan 1429 gecesi Jean d'Arc tüm güçlükleri yenerek Orleans'ın karşısındaki tepeye ulaştı. Gizlice şehre girdi. Üzerindeki zırh meşalelerin ışığıyla parlıyordu. Elinde beyaz bir bayrak tutuyordu.

"Bizimle birlikte savaş!" diye bağırdı şehir halkı hep bir ağızdan. Açlık ve yorgunluktan bitap düşmüş olan kadınların gözleri umutla parlıyordu. Meşale taşıyan yaşlı bir adam Jean'ın tuttuğu bayrağı yakınca hemen atından inip bayrağı söndürdü.

Bir gün sonra, İngilizlere karşı ayaklanan fakir halk garnizon komutanının isteklerine uymayı reddettiler. Herkes Jean'dan savaşmak için işaret bekliyordu. Jean ise İngilizlerin komutanı Talbot'a bir mektup yollamıştı, Mektupta:

"Burası Fransız toprağıdır ve daima öyle kalacaktır. İşgal ettiğiniz Fransız topraklarını terk edip İngiltere'ye dönün. Bu benim değil, Tanrı'nın isteğidir" diyordu.

Bu mektubu okuyan Talbot, bu Fransız kızının cüreti karşısında çok sinirlendi ve Fransız elçilerini kazıklara bağlayıp yaktırttı.

4 Mayıs 1429da Blois'den gelen Fransız kuvvetleri Orleans'a yakın bir tepeye kamp kurdular. Liderleri olan Jean Dunois veliahtın kardeşiydi. Bunu duyan Jean kilisenin çanlarını çalıp, halkı şehir meydanına topladı. Üzerine zırhını giymiş olan Jean, Jean Dunois ve Fransız birliğinden bahsetti. Konuşmasıyla Orleans halkını cesaretlendirmişti.

Jean köylülerin lideri olunca galeyana gelen halk ellerindeki mızraklan düşman İngiliz birliklerinin olduğu tarafa çevirdiler. İngilizler de dalga dalga şehre saldıyorlardı ama bu inanmış ve cesur insanlann direnişini bir türlü kıramıyorlardı.

Bu sırada veliahtın kardeşi Jean Dunois ve birliği stratejik açıdan büyük bir önem taşıyan Orleans yakınlarındaki Saint Louis Kalesi'ni almıştı. Uzun zaman sonra Fransızların kazandığı bu zafer Orleans halkını daha da cesaretlendirdi.

Jean ise köylülerden oluşan birliği eğitmeye başladı. Şehrin cephaneliğini inceledi. Yetmişten fazla topun olması savaşı kazanmak konusunda ümitlerini artırdı. Ayrıca şehirde yetenekli top ustalan da vardı. En yeteneklisi de genç Jean'dı. İngilizler yeteneğinin farkına vannca usta okçulannın yardımıyla onu öldürdüler. Ama bu ölüm Orleans halkının direnişini kıramadı. Aksine halk şehri daha büyük bir inançla savunmaya başladı.

Orleans'ın kurtuluşu için halka yardım eden Jean'ın ünü tüm Fransa'ya yayılmıştı. Acı çeken fakir halkın kahramanı olmuştu ama soylular ondan nefret ediyorlardı. Çünkü köylü halk ile onların eşit olduğunu söylüyordu bu basit köylü kız.

5 Mayıs 1429 gecesi iki önemli Fransız askeri olan La Hire ve d'Harcourt, Jean Dunois ile Orleans'ı kurtarmak için bir görüşme yaptılar. Fakat Jean'ı davet etmediler.

Görüşme sonunda yirmi köylüyü kullanarak düşmanı şaşırt-

maya karar verdiler. Böylece düşman birlikleri oradan uzaklaşacaktı ve Loire Nehri'nin sağ tarafındaki Fransız şövalyeler rahatça Tourelles'a saldırabilecekti.

Olup biteni sadık bir uşak sayesinde öğrenen Jean, Jean Dunois'ın yanına gitti:

"Savaş planınız nedir efendim" diye sordu. Başka bir çaresi olmadığını anlayan Jean Dunois savaş planını anlattı.

Jean duydukları karşısında tatmin olmamıştı. Orleans nasıl korunacaktı?

6 Mayıs sabahı silahlı zanaatkarlar şehir meydanında toplanmıştı d'Harcourt kalabalığı uyarmaya çalışıyordu.

"Emirlerime uyun."

"Ne zamandan beridir bizim işlerimize karışma hakkını kendinizde buluyorsunuz?" diye sordu öfkeyle elinde çekiç tutan sakallı demirci.

"Gün Fransa'yı İngilizlerden kurtarma günüdür. Birbirimizle kavga etmeyelim ve birlik olalım" dedi Jean d'Arc.

Bu konuşmadan cesaret alan fakir halk, Domremy'den gelen bu köylü kızı Jean J'Arc önderliğinde savaşmak için hazırdı artık. 7 Mayıs günü Jean Dunois'in emirlerine karşı çıkan fakir halk Jean'ın önderliğinde Tourelles'a saldırdı. Jean'ın en iyi dostu olan Jean d'Aulon, elindeki Fransız bayrağını usta bir İngiliz okçu tarafından vurulmasına rağmen burçlara asmayı başardı. Bunu gören Jean ve diğerleri var güçleriyle savaşmaya başladılar

Güçlü İngilizler ise kaleden, sülfür, katran ve kızgın yağ dökmeye başladılar ama bu inançlı kalabalığı durduramadılar. 8 Mayıs günü Tourelles artık Fransızlarındı. Güçlü İngiliz ordusu darmadağın olmuştu. 9 Mayıs günü Orleans iki yüz dokuz gündür süren İngiliz tehdidinden kurtulmuştu. Jean'ın Orleans'a gelmesinden dokuz gün sonra şehir kurtulmuştur. Bu ilk bakışta bir mucizeye benzese de, bu tüm insanları tek bir dava altında toplayıp onlara cesaret veren Jean'ın eseridir.

Orleans savaşı tarihi açıdan da büyük önem taşır, çünkü yüzyıl savaşlarının dönüm noktası olmuştur. Fransızlar özgür olmanın sadece kendi ellerinde olduğunu anlamışlardır bu zaferle.

9 Mayıs günü Jean'ı onurlandırmak için ona Orleans bakiresi adı verildi.

Bu zaferden hemen sonra Jean veliaht Charles ile görüşmek için Chinon Kalesi'ne gitti. Artık yüce Tann'nın isteğine uyarak Charles'i kral yapması gerekiyordu. Veliahtın Reims'de taç giymesini istiyordu. Bu eski Fransız geleneğiyle Charles Fransa'nın kralı olacaktı. Ancak bu taç giyme töreni aslında İngilizlerle yapılmış Troyes anlaşmasını da hiçe saymak anlamına geliyordu.

Ama Reims'e gitmek çok tehlikeliydi, çünkü Reimse giden yol İngilizler tarafından tutulmuştu. Bu yüzden kralın danışmanları bu fikre karşı çıktılar. Jean bütün olup biten üzerine izin almadan Charles'ın odasını girdi:

"Sevgili efendim Reims'de taç giyin" dedi.

"Ama tehlikeli olabilir."

"Tanrı sizin yanınızda ve Reims'de taç giymeniz Tann'nın isteği, lütfen efendim Reims'e gidin."

"Peki."

Jean, Charles'in sözü üzerine bin kişilik bir halk gücüyle, Reims yolundaki tüm İngilizleri ve Burgundiyalıları öldürdü.

Bu durum Fransa'daki soyluların hiç hoşuna gitmemişti, çünkü bu köylü kız isterse köylüleri ve halkı onlara karşıda ayakiandırabilirdi.

Haziran ayında, kralın danışmanları taç giyme töreninin Reims yerine Champagne'de olmasını teklif ettiler. Ama kral bu teklifi kabul etmedi.

Sonunda Charles taç giyme töreninin Reims'de yapılmasını emretti. Charles, Jean ve kralın adamları Reims'e doğru yola çıktılar. Önce Troyes'e vardılar. Halk Charles'e muzaffer bir ko-

mutanmış gibi davranınca Charles kendine daha çok güvenmeye başladı.

17 Haziran 1429da Reims'de Charles için bir taç giyme töreni yapıldı. Omuzunda beyaz kürkten yapılmış pelerinle azametle duruyordu. Karşısında duran başpiskopos veliahtı kutsadı. Sonra Charles dizlerinin üzerine çöktü. Başpiskopos ise değerli taşlardan yapılmış bir tacı başına taktı. Kral törenden sonra Jean'ı ödüllendirmeye karar verdi.

"isteğin nedir Jean? Senin sayende düşmanımızı yendik."

"Para istiyorum. Domremy köyündeki insanların vergi borçları şilinsin ve onlardan vergi alınmasın" diye karşılık verdi.

"İsteklerin olacak."

Taç giyme töreninden hemen sonra, Jean İngilizlerin yanında yer alan Burgundiya Dükü'ne bir mektup yazıp barış önerince, Dük VII. Charles ile bir banş antlaşması yaptı.

İhanet: Kralın danışmanları Jean'ın hem kralın üzerindeki etkisini hem de gün geçtikçe artan ününü kıskandıkları için onu öldürmek için planlar yapıyorlardı. Kralın en iyi dostu La Tremoille ve başpiskopos Regnault de Chartres'da onu ortadan kaldırmak için sık sık buluşuyorlardı.

"Bu kız çok inatçı. Niçin köyüne geri dönmüyor? Herkes onun gücünden bahsediyor ve kraldan bile daha soylu olduğunu söylüyorlar yüce efendim" dedi La Tremoille."

Bu buluşmadan sonra La Tremoille ve başpiskopos Jean ile kralın arsındaki ilişki zedelenmeye başlamıştı. Kral sudan sebepler ileri sürerek Jean ile görüşmüyordu. Jean Bretagne'ya saldırınca Charles ona yardım etmedi. Ama Jean yılmadı. Bretagne'yi aldıktan sonra Paris'in serbest kalması için görüşemedi. Çünkü kral Burgundiya Dükü ile anlaşmıştı.

Çaresiz kalan Jean 8 Eylül günü küçük bir birlikle Paris'e saldırdı. Güçlü İngiliz ordusu karşısında Jean ve adamları bozguna uğradı. Jean ciddi bir şekilde yaralandı. Tekrar kraldan yardım

istedi. VII. Charles Paris'ten yedi lan uzakta olmasına rağmen Jean'a yardım etmedi. Yaralı Jean Paris yakınlarındaki Saint Dennis'den ayrıldı. Dokuz ay boyunca Paris'in dış mahallerindeki evinde hapsedildi.

1430 bahannda Jean Paris'in kuzeyindeki düşman tarafından zapt edilmiş Campiegne Kalesi'ne doğru yola çıktı. 23 Mayıs 1430'da, erkek kardeşinin de içinde bulunduğu sadık taraftarlarıyla beraber Burgundiyalılara saldırdı ama Jean birlikleri geri püskürtüldü. Bunun üzerine kaleye girmeye çalıştı fakat kale tırmanmak için çok yüksekti ve çok iyi korunuyordu. Ama Jean kararlıydı. Ne pahasına olursa olsun bu kaleye girecekti. İçi su dolu hendeği yüzerek geçti ama kaleye ulaşamadan Burgundiyalı askerler tarafından kıskıvrak yakalandı.

Campiegne Kalesi'nin komutanı olan Burgundiyalı yüzbaşı Guillame de Flavy, krala karşı gelmekten Jean'ı hapsetti.

Zindandaki günleri, mahkeme ve infaz: Jean'in hapsedilmesi Fransa'da ışık hızıyla yayıldı. Kralın İngilizlere kurban ettiği Orleans bakiresine duyulan hayranlık bu olayla daha da artmıştı.

Campiegne Kalesi'nde hapsedilmesinin üzerinden altı ay geçmişti. Bu sırada kral onu kurtarmak için hiçbir şey yapmıyordu. Başpiskopos Regnault de Chartres da Jean'ı karalamaya başlamıştı. Durmadan Tann'ya karşı geldiği için Tann'nın Jean'ı cezalandırdığını söylüyordu.

Bir sabah muhafızın kaba sesiyle uyandı:

"Kalk pis cadı."

Jean yatağından kalktı. Muhafız ellerini ve ayaklarını zincirledi ve zindanın kapısını açtı muhafız önde Jean arkada şehrin kapısına kadar yürüdüler. Karşısında duran İngilizleri görünce kaçmaya çalıştı ama başaramadı. İngilizler ile işbirliği yapan Beavouis Piskoposu Pierre Cauchon ,kırk bin lira karşılığında onu satın almıştı.

Jean arabaya bindirilip Beavouis Kalesi'ne giderken Tan-

rı'dan ölüm istedi. Günlerce hiçbir şey yemedi ve hiç uyumadı. Bir gece zindandan kaçmayı başardı ama kaleden çıkmadan yakalandı. Öfke ve umutsuzluk içinde bağırıyordu:

"Beni öldürün."

Bu olaydan sonra Jean Ren Nehri'nin yakınındaki bir kaleye götürüldü. Şimdi elleri ve ayaklan zincirlenmişti. Hatta geceleri de belinden ve ayaklarından yatağa bağlanıyordu. İngiliz askerleri durmadan ona hakaretler yağdırıyordu. Hatta yüzüne tükürüp küçümsüyorlardı.

Mahkeme günü yaklaşıyordu. İngilizler Jean'ın bir cadı olduğunu ispat etmeye uğraşıyorlardı. Bu yüzden onun ruhunu şeytana sattığını tüm Fransa'ya yaydılar. Piskopos Cauchon liderliğindeki Paris Üniversitesi'nden gelen altı din adamı, mahkemeden önce Jean'ı sorguya çektiler.

20 Şubat 1431'de elleri ve kolları zincirlenmiş bir şekilde mahkemeye gkarıldı. Mahkemenin başından sonuna kadar yargıçlar tarafından durmadan aşağılandı.

"Soylu efendiler" dedi sakin bir şekilde Jean, "Bana soru sormadan önce anlatacaklarımı dinleyin."

Altı din adamı ve yargıç karşısında Jean, her şeyi açıkça anlattı. Bu hali din adamlannın hoşuna gitmişti ama Piskopos Cauchon'un tavrı hiç değişmemişti. İngilizlerden aldığı parayı hak etmeye çalışıyordu. Piskopos Cauchon Jean'ı sorguya çekmeye başladı:

"Sence Tann İngilizlerden nefret mi ediyor?"

"Hayır ama İngilizler Fransızlardan nefret ediyor ve onlar bu ülkeden gitmeliler. Bu ülke Fransızlann."

Cauchan, Jean'i sapkınlıkla suçlayabilmek için, Nicolos Loiselur adlı bir rahibi Jean'ın yanına yollamıştı. Jean'a dostane bir tavırla yaklaştığından, bu adama her şeyi anlatmakta bir sakınca görmemişti. Bu adam, mahkemede onun şeytanla işbirliği yaptığını, hatta buna şahit olduğunu söyledi.

Bu tanık piskoposu amacına ulaştırdı.

"Kabul et sen bir cadısın. Rahibe iftira etmişsin. Biliyorsun din adamları yalan söylemez. Mahkemeye de söyle" diye bağırdı piskopos ama Jean cevap vermedi.

Çok geçmeden karar açıklandı. Jean dinden sapmaktan suçlu bulunmuştu.

Karardan sonraki sabah Jean elleri kolları zincirlenmiş halde bir at arabasının içinde tüm şehri dolaştı. Mezarlığı gören Jean korktu ve suçu kabul etti. Mahkemenin istediği gibi kadın elbiseleri giyindi. Artık ölmeyecekti. Ömür boyunca bu zindanda kalacaktı. Birkaç gün sonra onunla konuşmak için gelen yargıçları erkek elbiseleriyle karşıladı ve bir cadı olmadığını söyledi. Bu sözleriyle ölüm kararını imzalamıştı.

30 Mayıs 1431 sabahı Jean son duasını etti. Muhafız ellerini ayaklarını zincire vurdu. Bir at arabasına bindirildi. Tüm şehri gezdikten sonra meydana dikilen tahta direğin önünde oturdu. Piskopos Cauchon:

"Sapkınlıktan vazgeç. Bu elbiseleri çıkar" dedi.

"Hayır."

"Son isteğin nedir?"

"Fransa'nın özgür olması."

Bu sözlerden sonra, kısa saçlı bu cesur genç kız cellada doğru yürümeye başladı. Yüzünde korku yoktu. Birden arkasına döndü ve çok sevdiği Fransa'ya son bir kez baktı. Meydanda toplanmış halk hayranlıkla ona bakıyordu. İngiliz askerlerse bu cesur Fransız kızını görmeye çalışıyorlardı.

Jean direğin önüne gelince mahkeme kararı tekrar okundu. Sonra cellad Jean'ı direğe bağlayıp yaktı. Hiç bağırmadı. Gözlerinde gurur vardı. Belki de ateşlediği Fransız direnişinin süreceğini biliyordu.

Tarihin kararı 1453 yılında Fransızlar, İngilizleri yendiler ve Fransa'dan kovdular. 1456 yılında d'Arc ailesinin isteği üzerine

mahkeme yeniden başladı. Köyünden onu tanıyanlar ve onunla savaşanlar teker teker sorgulandı ve karar açıklandı: "Jean bir cadı değildir." Bu kararın altında hem kral VII. Charles'ın, hem de Papa III. Calixtus'un imzası vardı. 16 Mayıs 1920de katolik kilisesi tarafından aziz ilan edildi. 24 Haziran günü de Fransa Parlementosu tarafından, Jean d'Arc anısına ulusal bayram ilan edildi.

XI. LOUİS

A

M Âtlarına binmiş şövalyeler, Reims'e doğru atlarını dörtnala sürüyorlardı. Bağırtılar ve kahkahalar ile atlann nal ve kişneme sesleri birbirine kanşıyordu. Güneş şövalyelerin zırhlannı aydınlatıyordu.

1461 yazında Burgundiya Dükü İyi Philipp ve maiyeti Reims'de taç giyecek XI. Louis'e eşlik ediyorlardı. Kral çok gençti. Henüz on yedi yaşındaydı. Bu yüzden dayısı Burgundiya Dükü İyi Philipp onu hiç yalnız bırakmıyordu. Zaten Philipp, resmi törenler, ziyaretler ve şövalyelerin katıldıkları yarışmalarla ilgileniyordu. Bazı tarihçilerin "Cesur Charles" bazı tarihçilerinde "Yorgun Charles" adını verdikleri oğlu ise asla bu tip organizasyonlara katılmıyordu. Tek ilgilendiği Burgundiya Dükalığı'nın Fransa Krallığı ile birleşmesiydi. Böylece tüm Fransa'nın kralı olabilecekti.

XI. Louis Reims'e doğru ilerlerken cesur Charles kralın düşmanlanyla beraber onu bekliyordu. Taç giymeden onu öldürmek istiyorlardı. Ama başaramadılar.

Birkaç ay sonra beş, atlı asker Reims'e giden yoldaki bir köprünün üzerinde durup yorgun atlarını dinlendirdiler. Tozlu elbiselerini değiştirdiler. İçlerinden biri eskimiş keçe şapkasını çıkardı:

"Benimle gel kuzen. Şehre gidelim."

Gri ceketli adam ve keçe şapkalı kuzeni gruptan aynlıp şeh-

re gittiler. Dikkatlerini sakallı bir tüccar çekti. Kadife kürklü pelerini dizlerine kadar iniyordu. Belinde değerli taşlarla süslenmiş bir kese vardı. Yanına gidip onunla konuşmaya başladılar:

"Siz yeni kralı gördünüz mü?"

"Hayır" diye karşılık verdi tüccar. "Duyduğuma göre birkaç kişiyle Fransa'nın her şehrine gidip koyduğu kuralları açıklıyormuş. Eski danışmanları kovmuş. Yerlerine genç ve bilgili kişiler almış. Ama bu yeni danışmanların çoğu asil bile değilmiş."

"Paris halkına silah taşıma hakkı verdiği doğru mu?"

"Evet. Aynca lonca üyeleri de silah taşıyabilecek. Soylular bu durumdan hoşlanmadılar."

İki genç başka bir şey söylemeden oradan uzaklaştılar. Hızla Amboise Kalesi'ne gittiler. Gri ceketli olan genç gizli bir geçitten girip kıyafetlerini değiştirdi. Artık Milan Dükü'nü kabul edebilirdi. Bu İtalyan politikacı, düşmanlarını akıl yoluyla yok edebileceğinden bahsediyordu.

Kralın geniş bir ordusu ve ajanları vardı. XI. Louis bu ajanlar sayesinde Fransa'yı tek bir krallık haline getirmesini önleyebilecek küçük krallıklardan rüşvet, yağcılık ve entrikalarla kurtuldu.

Cesur Charles ise kralın düşmanı olan lordlarla halk yaranna bir gurup kurdu. Bu grup üyeleri kralın bir despot olduğunu ve Fransa'daki herkesin özgürlüğüne el koyduğunu açıkladılar bildirilerle.

Louis bu grubu yok etmek için Milan Dükü'ne bir mektup yazıp, ondan yardım istedi. Mektubun sonuna doğru eğer Fransız halkının çoğu desteklemezse ne entrikayla ne de parayla zaferi elde edemeyeceğini yazmıştı.

Kral Louis odasında dinlenirken, dışarıdan gelen gürültüler dikkatini çekti. Kısa boylu, uzun burunlu, ince dudaklı ve siyah bir elbise giyinmiş adam saygıyla perdeyi açtı. Adamın küçük gözlerinden zekâ fışkırıyordu. Elindeki ustura ile kralı traş etmeye başladı. Şeytan lakaplı bu adam kralın berberiydi. Kral

daima ona danışırdı. Adamın bakışlarından Louis bir sorun olduğunu anlamıştı.

"Bir sorun mu var Oliver?"

"Cesur Charles siz öldürmek istiyormuş majesteleri. Biliyorsunuz ki o bir Burgundiyalı. Kim bir Burgundiyalı'ya güvenebilir ki?" dedi Oliver ve kralı traş etmeye devam etti.

Louis bu sözlerden sonra düşünmeye başladı. Berberi onun bu sözlerden rahatsız olduğunu anlamıştı. İşini bitirdikten sonra kapıya yönelen berbere, kral seslendi:

"Hemen Tristan ve Kardinal Balue yi çağır."

Berber Oliver hemen Kardinal Balue'ye ve Tristan'a gidip kralın emrini onlara iletti. Kral güvendiği bu üç adamla beraberdi. Hararetli bir şekilde konuşmaya başladılar:

"Cesur Charles, benim yerime soyluların elinde oyuncak olmuş üvey kardeşim Charles de France'ın kral olması için her şeyi yapar. Bana ne yapmamı önerirsiniz?"

"Cesur Charles'i yakalayıp hemen öidürtelim. Ya da onu hapsedelim" dedi Tristan.

"Fakat bu imkânsız" diye karşılık verdi Louis.

"Siz ne düşünüyorsunuz yüce efendim?" diye sordu uzun boylu, beyaz saçlı ve cüppe giymiş olan Balue.

"Charles ile görüşmenizi tavsiye ederim" dedi Tristan.

"Charles'ın görüşmek için buraya geleceğini mi sanıyorsunuz?" diye sordu Louis.

"Charles sizin mesajınızı alınca çok şaşıracaktır. Ama gelecektir" dedi. Balue.

"Fakat kralın güvenliğini nasıl sağlayacağız?" diye sordu Oliver.

"Eğer cesur Charles şerefi üzerine yemin ederse kralı öldürmez. Çünkü onun için şeref çok önemlidir."

Cesur Charles babası İyi Philipp'in ölümünden sonra Louis'in baş düşmanı olmuştu. Burgundiya Dukalığı Fransa Krallığı ile Almanya krallığı arasında çok stratejik bir noktaydı.

Louis, Charles ile görüşmek için ona elçiler yolladı. Çok geçmeden Charles'ın cevabını aldı. Peronne'da görüşmek istiyordu. Charles krala bir şey olmayacağına dair söz verdi. Kral Louis, içlerinde Oliver, Tristan, Kardinal Balue, haznedarı de Bon ve danışmanı Philipp Lomonyes'in de olduğu bir heyetle Peronne gitti. Kralın haznedarı de Bon, cesur Charles'in maiyetini rüşvetle satın alabilmek için yanına on bin livre almıştı.

XI. Louis, Cesur Charles ile görüşünce ondan çok etkilendi. Büyük bir kafası ve kalın bir boynu vardı. Gözlerindeki ışık herkesi etkiliyordu. Kare alnı sanki inatçılığını simgeliyordu.

Louis küçük ama iyi korunan bir kalede adamlarıyla beraber kalırken, Charles da şehrin girişindeki av köşkünde kalıyordu. Ertesi gece, Charles kralın orununa muhteşem bir ziyafet verdi. Kral ve maiyeti ziyafetten çok etkilenmişlerdi.

"Etrafımız düşmanlarla çevrilmiş durumda" dedi Louis fısıltıyla Tristan'ın kulağına.

Bu muhteşem ziyafetten sonra, herkes odasına çekilmişti. Kral uyumak üzereyken aniden Oliver içeri girdi:

"Efendim kaybettik, Liege isyan etti. Şimdi ne yapacağız?" dedi ağlamaklı bir sesle.

"Neler olmuş? Ne zaman olmuş?" diye sordu. Louis'in yüzü korkudan bembeyaz olmuştu.

Liege, Maas vadisindeki büyük bir kentti. Ticaret yapılıyordu. Diğer Flanders şehir ve kasabaları gibi Liege de Burgundiya Dükalığı'na aitti. Birçok asil, Cesur Charles'a ayaklanmaya hazırlanıyordu. Ancak ne orduları ne de silahları vardı. Ayrıca paraları da yoktu. Bunu duyan XI. Louis gizlice onları destekledi. Hem para hem de silah yardımıyla ayaklandılar. Tüccarlar, rahipler ve serseri çingeneler bile Charles'a karşı ayaklanmışlardı. Bunu duyan Charles çok öfkelenmişti. Peronne'da bulunan kral ise çok kokuyordu. Charles, kralı hapsetmeye karar verdi ama onu bir zindana kapatamazdı. Bu yüzden kralın kaldığı ka-

leyi kuşattı. Kaledeki kral ve maiyeti hem çok korkmuşlar hem de şaşırmışlardı. Şaşkınlıktan ilk sıyrılan Philip Lommunyes oldu.

"Majesteleri ne yapacağımı bilemiyorum. Charles ile anlaşmaya çalışın" dedi.

Kral başını öne eğdi ve uzun bir zaman sessiz kaldı.

"Ona verdiği sözü hatırlatın" dedi.

Dizlerinin üzerine çöküp dua etti.

"Korkmayın bu fare kapanından kurtulacağız. Charles'a söyleyin kral ve maiyetini böyle hapsetmek savaş sebebidir."

"Fakat majesteleri Liege'ye ne olacak?" diye sordu Oliver. "Sizin yardımınızı bekliyorlar. Bayraklarına çok yaşa Fransa kralı yazmışlar."

"Ah Liege... Şimdi onlara yardım edemeyiz" dedi kral Oliver'e bakarak. Kralın kaşlarının altına gizlenen gözlerinde öfke vardı. "Charles'ı anlaşmaya zorlayın kurtulmak için her şeyi yapın. Bu Liegi'nin akıbetinden daha önemli."

"Yani sevgili dostum, kral olmazsa Liege'de olmaz" dedi Lommunyes Oliver'a..

Louis eliyle hepsinin dışarı çıkmasını emretti.

"Oliver sen kal. Tristan yapmanı istediğim birisi var. Eğer buradan kurtulursak Kardinal Balue'yi yakalayıp hapset."

"Niçin?"

"Çünkü o bir hain. Bana karşı Charles ile işbirliği yapmış."

Charles, Louis'in Liege'ye yardım etmesinden dolayı öfkeden çılgına döndü ve Liege'yi kana boyadı. Çoluk çocuk, kadın erkek demeden herkesi öldürttü.

Charles Paris'e döndüğü zaman, Tourlu soylular kralı serbest bırakmasını istediler. Charles da kralı serbest bıraktı.

Peronne'daki bu buluşmanın üzerinden yaklaşık on yıl geçmişti. O tarihten itibaren Fransa'da birçok şey değişmişti. Ancak cesur Charles halen kralın baş düşmanıydı. Charles'ın tek amacı Almanya ile birleşerek bağımsız Burgundiya krallığını

kurmaktı. Topraklarını genişletmek için birkaç kez İsveç ordusuyla savaştı ve bozguna uğradı. Bu yenilgilerden sonra, Charles'ın müttefikleri Fransa Kralı XI. Louis'i desteklemeye başladılar. Fransa kralı bağımsızlık dukalık ve kontluklarla birleşerek gün ve gün büyüyordu. Louis güçlü Fransa Krallığı karşısındaki tek engelin kardeşi Charles de France olduğunu biliyordu. Bu yüzden kardeşini öldürttü. Kardeşi ölünce, Gienue ve Poitu bölgeleri Fransa Krallığı'na geçti. Dedikodulara göre kardeşini, yolladığı zehirli armutlarla öldürtmüştü.

Louis kızlarını Fransa'nın büyümesi için evlendirdi. Büyük kızı Anne Fransa'nın kalbi olan Burbonya Dükalığı'nın varisiyle evlendi. Artık Burbonya toprakları da Fransa Kralığı'nın olmuştu. Küçük kızı Jean ise sadece dokuz yaşında olmasına rağmen Orleans Prensi ile evlendirildi.

Bir kış sabahı XI. Louis kaledeki dar ve karanlık bir geçitten avluya çıktı. Büyük bir köpek kulübesi dikkatini çekti. Kral avdan çok hoşlanırdı. Bu kulübe en çok sevdiği dişi Rus kurt köpeğine aitti ama birkaç gece önce ölmüştü. Çok üzgündü.

O sırada Oliver yanına geldi. "Majesteleri matbaadan yeni kitaplar geldi. Mavi salonda sizi bekliyorlar" dedi.

"Geliyorum."

Bir hizmetkâr kitapları masaya bırakmıştı. Hepsi kutsal İncil'di. Fransa'da ilk kitap XI. Louis emriyle basılmıştı. Daha sonra içeriye bir tüccar girdi ve kralın önünde saygıyla eğilip elini öptü.

"Jean, Lyon'da üretilen ipek kumaşlar nerede?"

Tüccar tekrar eğildi ve gökkuşağı rengindeki bir deste ipeği krala verdi. Kral iyice inceleyebilmek için kumaşları ışığa tuttu.

Aniden bir ayak sesi duyuldu. Bu bir elçi miydi? Kral hemen Oliver'in yüzüne baktı. Oliver elinde tuttuğu kâğıdı krala uzattı. Louis merakla kâğıdı okudu. Birden çok neşelendi.

"Yüce Meryem Ana adına, sevgili dostum Oliver bu mek-

tupta neler yazdığını biliyor musun? Cesur Charles'ın boynu kırılmış. İsviçre yakınlarındaki Nancy'de savaşırken ölmüş."

"Şimdi Burgundiya'ya saldırmanın tam zamanı. Komutan Campobassa'ya haber verin."

Campobassa aslında Charles'ın komutanlarından biriydi. Louis rüşvetle onu satın almıştı.

"Oliver artık son düşmanım da öldü. Krallık parçalanmayacak. Bu mutlu haberi veren elçiyi ödüllendirin."

1477 yılında Cesur Charles'ın topraklarına el konuldu. Artık Fransa birleşik bir krallıktı. XI. Louis'ın gücü sınırsızdı. Kimseyle savaşmıyordu. Düşmanlarını diplomatik yollarla veya entrikalarla yok ediyordu. On beşinci yüzyılın son yirmi yılında Fransa Avrupa'nın en güçlü devleti haline gelmişti.

Mahkemeleri yeniden düzenledi. Beyaz saçlı ve eski moda kıyafetler giymiş yargıçlarla beraber mahkemeleri yönetiyordu. Artık yaşlanmıştı. Sakalı olmadığı için büyük sivri burnu ve yüzündeki kırışıklıklar daha çok göze batıyordu. Ancak hâlâ gözlerinde o etkileyici bakış vardı.

Bütün Fransa'yı dolaştı. Hacı oldu. Avlandı. Bütün zamanını Loire vadisinin kenarında, Tours'tan çok uzakta olmayan kalesinde geçiriyordu. Üç tane yuvarlak kulesi vardı. Sivri uçlu kuleler mavi gökyüzüne uzanıyordu. Kalenin etrafında içi suyla dolu büyük bir hendek ve atlı askerlere karşı kullanılan ve ortasında sivri kazıklar çakılmış konik çukurlar vardı. Ağaçlara krala karşı gelmiş olan insanların başsız cesetleri asılmıştı.

XI. Louis'ın en mutsuz zamanları, Oliver ve Tristan'la beraber karanlık ve küf kokan üç adım boyunda iki adım genişliğindeki zindanlara gittiği anlardı. Krala ihanet eden Kardinal Balue de hapisteki ilk on yılını geçirmişti. Artık kör ve yaşlı bir adamdı. Louis onu görünce, geçmişi hatırladı.

Son yıllarında kütüphaneye kapanıp, saatlerce yeni kanunlar oluşturmak için çalıştı. Ama bunları bitiremeden öldü.

SOYLU ULAK

Q

Haziran 1467'de siyah pelerinli bir adam Fransa'nın en önemli şehirlerinden biri olan Liege'den Paris'e doğru atını dörtnala sürüyordu. Rüzgâr pelerinini parçalamıştı ve at çamura saplanmıştı.

Yol büyük kızılağaç ormanının etrafından geçiyordu. Birden çalılıkların arasından çıkan serseriler atlının yolunu kesip bağırdılar: "Dur!" Sonra atının gemini tutmaya çalıştılar.

Atlı silahlıydı. Büyük bir kılıcı ve belinde bir hançeri vardı. Üzerine bir zırh giymişti ve sol elinde yuvarlak bir kalkan tutuyordu. Birden adamlardan biri şapkasını çıkarıp eğildi.

"Soylu lordum, biz hırsız değiliz. Sadece Baron de Meilland'ın adamlarıyız. Bu topraklar ona aittir. Emrine göre her yolcudan vergi almak zorundayız. Lütfen ödeyin." Atlı parayı ödedi ama hâlâ iki adam atın gemini tutuyorlardı.

"Şimdi ne var?" diye sordu öfkeyle atlı.

"Lütfen soylu efendim, izin verin size Altın Güneş Hanı'na kadar eşlik edelim. Sabahleyin gelecek nalbant atınızın nallarını tamir edecektir."

"Nazik teklifinize teşekkür ederim. Ama yolculuğuma devam etmek zorundayım."

"Soylu lordum, size yalvarıyoruz. Lütfen dediklerimizi yapın. Bunlar efendimizin kuralları."

"Hayır" dedi ve atını adamların üzerine doğru sürdü.

Adamların hançerleri, baltaları ve ucu sivri kısa kalın sopaları vardı. Sivri uçlu sopalarla atlıyı atından indirdiler. İki serseri adamı yerde sürüklemeye başladı. Atlıysa, sol eline hançerini, sağ eline kılıcını alıp savaş narası atıp, ayağa kalktı. Ama etrafını çeviren bu kadar adamı yenmesi imkânsızdı. Adamlardan biri elindeki hançeri kamına soktu.

Ölümü bekleyen atlı, duyduğu nal sesine kulak kabarttı. Çok geçmeden bayıldı. O sırada oradan geçen üç atlı yaralı adamı Baron de Meilland'ın adamlarının elinden kurtardılar. Sonra şifalı otlar topladılar. Onları ezip merhem haline getirdiler ve adamın yarasının üzerine koydular.

Birkaç gün sonra yaralı adam kendine geldi. Karşısında iyi giyimli ve neşeli bir genç vardı.

"Efendim, iyi misiniz?"

"Evet. Yaram artık iyileşti. Kaç gündür uyuyorum? Adınız nedir?"

"İki gündür, adım Gaston de Brienne. Saray ulağıyım. Sizi Baron de Meilland'ın adamlarının elinden kurtardık."

İyileşen atlı saygıyla adamın önünde eğildi ama ayakta zor duruyordu.

"Benim adım Kont de Foix" dedi mınldanarak. "Bir han bulmama yardım eder misiniz?"

"Tabii..."

Karanlık bastırmak üzereydi. Rüzgâr uğu'duyordu ve şimşekler çakıyordu.

"Lanet olsun" diye mınldandı Gaston. "Eğer yağmur yağarsa, atlarımız çamura batar."

Çok geçmeden, yağmur yağmaya başladı ve her yer çamur oldu ama Gaston de Brienne ve Kont de Foix çamurlu yolu geçip, gittiler.

"Sağol Tann'm. Saraya giden yoldayız" diye dua etti Gaston.

"Yolların çoğu iki arabanın yan yana geçebileceği kadar ge-

niş değil. İyi ki bu yoldan gidiyoruz. Bu yoldan yan yana hem bir düğün alayı hem de cenaze töreni yapılabilir."

Bu sırada, genç bir köylü yolu kazıyordu ve iki adam da büyük bir kaya parçasını taşımaya çalışıyorlardı.

"Ne yapıyorsunuz?" diye bağırdı Gaston de Brienne atının dizginlerini çekerek "Sadece Baron de Meilland'ın emirlerine uyuyoruz" dedi genç köylü.

"Size yolu kazıp bırakın mı dedi?"

"Evet efendim."

"Niçin?"

"Yolcuların yolunu kesmek için."

Gaston de Brienne köylüye sert bir ifadeyle baktı.

"Hemen yolu onarın" dedi.

"Bizler köylüyüz ve Baron de Meilland bizim efendimiz, onun emirlerine uymak zorundayız. Her baharda zaten yolları tamir ederiz. Yaz gelince de efendimizin emriyle yolları tekrar kazanz. Bu yıllardır böyle" dedi köylü genç ve işine devam etti.

Gaston çok kızdı ama yapılacak bir şey olmadığını anlayınca, Kont de Foix ve birkaç kişiyle beraber yoluna devam etti. Gaston şehirleri ve ülkeleri birbirine bağlayan bu yolun hemen tamir edilmesi gerektiğini düşünüyordu. Diğer ülkelerde kimse yoldan geçenlerden vergi toplamazdı. Sadece tüccarlardan vergi alınırdı. Bu yolların bozuk olması yüzünden öğrenciler üniversitelere, hacılar kutsal yerlere gidemiyorlardı.

Bunlan düşünürken bir hana vardılar. İki katlı taştan yapılmış bir binaydı. Köşelerinde ufak kuleler vardı. İkinci kattaki balkona dışarıdan tahta bir merdivenle çıkılıyordu.

"Burası Altın Güneş Hanı" dedi Kont de Foix ve zoraki gülümsemeyle ekledi, "Baron de Meilland bizi burada rahatsız edemez."

Gaston de Brienne'nin adamlarından biri, atından inip, aslan başına benzeyen tokmağı vurdu. Şişman beyaz kirli bir önlük

giyinmiş adam kapıyı açtı. Ancak dost canlısı bir adama benzemiyordu.

"Odanız var mı?" diye sordu. Gaston de Brienne "Neden felç olmuş gibi bakıyorsunuz? Sorun nedir?"

Hancı sorulara cevap vermeden, onları içeriye davet etti.

"Hoş geldiniz beyler" dedi ve kapıyı kapadı. "Zaman çok kötü, etraf kötü insanlarla dolu. Dikkatli olmak lazım."

İki mutfak büyüklüğünde ve şömine ışığının aydınlattığı salona girip dinlenmeye başladılar.

"Niçin bu kadar karanlık? Gaz lambanız yok mu?" diye sordu. Gaston de Brienne.

Hancı tek bir söz söylemeden gitti. Birkaç dakika sonra elindeki odunlan şömineye attı. Çıkan alevler odayı aydınlatıyordu. Misafirler, alçak tavanlı siyah ve kırmızı kiremitle kaplanmış zemini incelediler. Odanın köşesinde kalaslar kırmızıya boyanmıştı.

Kont de Foix, alevler yorgun gözlerini rahatsız ettiği için gözlerini kapamıştı. Gaston ise bu yorgun adama nasıl yardım edeceğini düşünüyordu.

"Efendim lütfen siz yatın. Yorgun görünüyorsunuz" dedi hancı Kont de Foix'a.

"Margo" diye seslendi hancı "Yatakları hazırla."

Yaşlı ve zayıf bir kadın içeriye girdi.

"Yataklar hazır. Ama elimde tek bir oda var."

"Peki ama iki adamım nerede kalacak?" diye sordu Gaston de Brienne.

"Efendim ambarda kalabilirler."

Yaşlı kadın önde, Kont ve Gaston arkada tahta merdivenlerden çıkıp yatak odasına gittiler. Kont hemen yattı. Çok geçmeden Gaston da uyudu.

Yarım saat sonra hancı Brienne'nin adamlarını ambara kilitledi.

Geceleyin, Gaston ve Kont şimşek çakmasını andıran bir gürültüyle uyandılar. Çok meraklandılar. Sesin nereden geldiğini bulmaya çalıştılar ama bulamadılar. Pencereyi açıp, bakınca gürültünün yan odadaki pencerelerin birinden gelebileceğini düşündüler. O anda hancının sesini duydular ama yağmur ve rüzgârdan zorlukla duyuluyordu.

"Çabuk olun! Kimseyi uyandırmak istemiyorum."

"Hırsızlar olmalı" dedi Gaston. "Hancıların hırsızlarla işbirliği yaparak yolcuları soyduklarını duymuştum."

"Ancak alabilecekleri hiçbir şeyimiz yok" dedi Kont.

Birden kapı çalındı ve "kapıyı açın, benim hancı."

Ancak kapıyı açmadılar. Bir süre bekledikten sonra yavaşça kapıyı açtılar ve koridora çıktılar. Yan odadan gelen gürültüler dikkatlerini çekmişti.

"Kralın ulağı olduğuna göre zengin olmalı" dedi elinde bir hançer tutan hırsız.

Siyah ceketli yaşlı hırsız da yaşlı bir adamı tahta bir sandalyeye bağlıyordu.

"Tanrı yardımcımız olsun. Dikkatli olmak zorundayız" dedi Kont.

"Burada neler oluyor?" diye kükredi Gaston.

Silahlı iki adam birden Gaston'a saldırınca Kont da masanın yanında duran tahta sandalyeyi adamlardan birinin başına vurdu. Adam başına aldığı darbeyle yer düşünce diğer hırsız hemen oradan kaçtı.

Brienne ve Kont de Foix yaşlı adamın iplerini çözdüler sonra baygın hırsızı sıkıca bağladılar.

"Siz kimsiniz? Sizden ne istiyorlar?" diye sordu Brienne.

"Ben bir saatçiyim. Mekanik bir saat yapmıştım. Bu iki adam Baron de Meilland'ın adamlarıymış. Saati almak istediler vermeyince kırdılar."

Birkaç dakika sessiz kaldıktan sonra konuşmasına devam etti:

"Yıllar önce bir serseriydim. Ne yapmak istediğimi bulmaya çalışıyordum. Yıllarca birçok şehir gezdim. En son Nürnberg'e geldim. Sabah olmasına rağmen, şehir hâlâ uykudaydı, caddeler bomboştu. Şehir meydanındaki katedralin merdivenlerine oturdum, aniden gıcırdama sesiyle irkildim. Başımı kaldırınca, bu sesin ünlü Nürnberg Katedrali'ndeki saatten geldiğini anladım. Kulenin en tepesinde tahtına oturmuş imparator ve danışmanlarının heykelleri vardı. Birden, imparatorun danışmanları dönerek trampet çalmaya başladılar. Sonra saat çaldı ve onlar durdu. Saatlerce saatin çalmasını izledim. Sonra, bir saatçinin çırağı olmaya karar verdim. Şanslıyım ki Nümberg'de usta saatçiler vardı. Saat yapmak kolay bir iş değildi. Bunu öğrenmek insanın yıllarını alıyordu. Birkaç yıl sonra, ustamın kızıyla evlendim ve kendi dükkânımı açtım. Zamanla Nürnberg'deki en iyi saatçi oldum. Artık kum saati yapmak yerine mekanik bir saat yapmaya karar verdim. Yıllarca çalıştım. Ben bir Fransız'ım, yaptığım saati de Fransız kralına vermek istiyordum. Paris'e gitmek için yollara düştüm. Dinlenmek için bu hana geldim. Sonrasını biliyorsunuz."

"Üzülmeyin. Siz usta bir saatçisiniz. Eminim ki bu saati tamir edebilirsiniz" dedi Kont de Foix.

Yaşlı adam üzüntüyle başını salladı ve "nasıl efendim?" diye bağırdı.

Kont de Foix ve Gaston de Brienne, yaşlı adamı yalnız bırakıp odalarına gittiler.

Şafak sökmek üzereydi. Gaston uyanmıştı. Kont ise hâlâ yorgundu. Yarası acıyordu. Kahvaltı etmek için alt kata indiler.

Hancı, eski bir ocağın üzerindeki topraktan bir kâsenin içindeki çorbayı karıştırıyor, diğer taraftan şişe geçirilmiş domuz etini çeviriyordu. Kont ve Gaston'un geldiğini gören hancı saygıyla önlerinde eğildi ve onları selamladı.

"Günaydın" dedi Kont. "Size hırsızlarla niçin işbirliği yaptığınızı sormak istiyorum."

"Efendim. Onlar Baron de Meilland'ın adamları. Eğer onlarla işbirliği yapmasaydım, kaçırdıkları oğlumu öldüreceklerdi. Başka çarem yoktu. Dün gece yakaladığınız hırsızı da çözdüm. Eğer o dönmeseydi, oğluma zarar verebilirlerdi."

"Bu zalime karşı ne yapabilirsiniz Gaston?"

"Krala her şeyi anlatacağım. Cezasını bulacaktır. Üzülme oğluna kavuşacaksın. Adamlanm nerede?"

"Yol için atları hazırlıyorlar."

"Dün gece nasıl uyanmadılar."

"Onları kilitledim" dedi hancı.

"Şimdi bize yemek ver" dedi Kont. "Çok açım."

O sırada içeriye yaşlı saatçi girdi.

"Günaydın, dün gece hiç uyumadım ve saati tamir ettim. Artık ne horozların ötüşüyle ne de kilise canlarıyla zamanı öğrenmek zorundayız. Ayrıca, horoz ve zangoç da ölebilir. Halbuki bu saat sayesinde, her an zamanı öğrenebiliriz. Bu saati krala vermenizi istiyorum."

Sonra üçü beraber kahvaltı etti. Kahvaltıdan sonra Brienne masaya birkaç altın bıraktı.

"Her şey için teşekkür ederim. Merak etme oğlunu da kurtaracağız."

"Sağolun efendim."

Gaston de Brienne ve Kont de Foix atlarına atlayıp Paris'e doğru yola çıktılar. Arkalarından Gaston'un iki adamı geliyordu.

"Paris'e niçin gitmek istiyorsunuz? Tam olarak iyileşmediniz."

"Paris'te küçük erkek kardeşim var. Vikont de Foix. Meydanda bir dükkânı vardı. Öğrendiğim kadarıyla tefecilere borçlanmış ve her şeyini kaybetmiş. Şu anda hapiste. Onu görmek istiyorum."

"Ama bu imkânsız, Paris'e daha çok yolumuz var. Siz bu yola dayanamazsınız. En iyisi siz kardeşinize bir mektup yazın. Söz veriyorum, mektubunuzu ona vereceğim. Siz en yakın handa dinlenin."

"Çok düşüncelisiniz. Ancak mahkemeye çıkmadan önce onu görmeliyim" dedi ve atından düştü.

Gaston ve iki adamı atlarından indiler. Gaston Kont'un başında beklerken, iki adamı bir araba satın aldılar. Kont arabaya konulduktan sonra, yola devam edildi. Çok geçmeden, yeni bir hana vardılar. Gaston, Kont'u ve adamlarını handa bırakıp, yoluna devam etti.

Gaston Paris'e geldiği zaman şehirde bir karmaşa hakimdi. Köylüler yiyeceklerle dolu öküz arabalarını, sağa sola çekiyorlardı. Askerler bir kalenin etrafındaki hendeği balçıkla dolduruyorlardı. Tüccarlar ve hizmetkârları silahlıydı.

Diğer şehirler gibi, Paris'te de dar sokaklar vardı. Atını saraya doğru sürdü. Kapıdaki muhafızlar, kral ile görüşmek için gelen herkesi sorguya çekiyorlardı.

"Kimsin?"

"Kral'ın ulağıyım" diye karşılık verdi de Brienne.

Sarayın kapısı açıldı. De Brienne dar bir koridoru geçip, kralın huzuruna çıktı. Saygıyla önünde eğildi. Kral tahtına oturmuştu. Mum ışığında daha da azametli görünüyordu.

"Efendim bu mektubu size getirdim."

Mektubu okuyunca kralın yüzü aydınlandı. İçinde en büyük düşmanı Cesur Charles'ın öldüğü yazılıydı.

"Söyleyin, sizin için ne yapabilirim."

"Eğer Vikont de Foix'un ağabeyinin yazdığı mektubu okursanız, çok mutlu olacağım."

"Anladım ki Vikont tefecilerin entrikaları yüzünden hapse düşmüş. Hemen serbest bırakılacak, tefeciler ise hapsedilecek."

"Teşekkür ederim. Adil efendim."

"Ayrıca, Baron de Meilland'ın zulmüne son vermelisiniz. Adamları Altın Güneş Hanı'nın sahibinin oğlunu kaçırmışlar. Yoldan geçen yolcuları soyuyorlar."

"Oliver" diye seslendi kral.

"Buyurun efendim."

"Bana Tristan'ı çağır. Yanına on şövalye alsın. Baron de Meilland ve çetesi hemen yok edilmeli." Sonra tekrar Brienne'ye döndü.

"Başka..."

"Efendim bu saati handa rastladığım adam size yolladı."

"Niçin kendi gelmedi?"

"Paris'e gelmek son derece tehlikeli ve kendisi yaşlı bir insan. Bu yola dayanamazdı."

ORTAÇAĞ AVRUPA'SININ HARİTASI

T

M arih incelerken birçok bilim dalından yararlanırız. Mesela eski yazıtlann okunması ve incelenmesi anlamına paleografi, sikke, rozet, madalya ve kâğıt paraları inceleyen nümizmatik ve olay belgeleri tarihi bir düzene koyan kronoloji gibi.

Tarihe yardımcı olan en önemli bilim dallarından biri de geçmişteki insanlann yaşadığı coğrafyaları inceleyen tarihi coğrafyadır. Bu bilim dalı, eski çağlardaki bitkileri, ormanlan insanlann nerede yaşadığını, neden göç ettiklerini ticaret yollarını ve üniversitelerin nerede ve ne zaman kurulduğunu inceler.

Özellikle ortaçağ incelenirken bu bilim dalına başvurulmuştur. Tarihi coğrafya için hem bilgili bir tarihçiye hem de bir coğrafyacıya ihtiyaç vardır. Coğrafya denizleri, dağları, ormanlan, nehirleri bereketli toprakları doğal kaynakları, bitki ve hayvanları, ayrıca iklimi inceler. Hem tarihçi hem de coğrafyacı insanlann değişen doğa koşullarına ayak uydurduklarını anlatmaya çalışırlar.

Ortaçağda köylülerin tarlalarından ürün almaları hava koşullarına bağlıydı. O zamanlar kuraklık, dolu ve çekirge istilaları köylülerin en büyük kâbusuydu. Ürün almamak ya da kuraklık ölüm ve salgın hastalık anlamına geliyordu.

Eğer toprak çoraksa toprağı ekmek imkânsızdı. Bu yüzden insanlar hayvancılık yaparlardı. İneklerini otlatırlar avlanırlar ve balık tutarlardı. Kuzey Avrupa'da ise insanlar denizciydiler. Us-

ta denizciler sağlam gemileriyle kendilerine yaşayacak daha iyi bir ülke bulmak için sürekli gezdiler. Hatta Kolombus'tan önce Atlantik Okyanusu'nu aşıp Amerika'ya ulaştılar.

Zamanla insanlar bataklıkları kurutup, kendilerine yaşayabilecek alanlar yarattılar. İklim koşullarının zararlı etkilerine karşı önlemler aldılar. Mesela Hollanda'da topraklarını sellerden korumak için setler yaptılar. Bu arazilerde birçok ürün yetiştirdiler, hayvanlar için otlaklar yaptılar.

13. yüzyılın sonunda, Avrupa'da göllerin, ırmakların konumu değişmeye başladı. Mesela, Eski Romalıların Zuyder Denizi dedikleri Kuzey Hollanda'daki bir göl, fırtına ve sellerle büyüdü. Bazı nehirlerin nehir yatakları değişti. Mesela, İtalya'nın en büyük nehri olan Po'nun yatağı 1270-1273 yılları arasında, fırtınayla tamamen değişmişti. Orb Nehri'nin ağzı Doğu Pirenelerden Lion Körfezi'ne akmaya başlamıştı. Çünkü nehre akan ana kol kurumuştu ve nehrin ağzı da güney batıya, Serignan kasabasına taşınmıştı.

Ortaçağda ormanlar da değişti. Avrupa'daki ormanlık alanlar neredeyse bir ada büyüklüğündeydi. Kasabalar, köyler ve tarlalar ormanların arasında kaybolmuştu. Batı Avrupa'nın üçte ikisinin ormanlarla kaplı olduğundan bahsederler tarihçiler. Balta girmemiş bu ormanları geçmek çok zordu. Bu yüzden yolculuklar aylarca sürerdi. En yeşil ülke de Almanya'ydı. O dönemde tıpkı nehir ve dağlar gibi ormanların da isimleri olurdu. Franconian ve Thuringian ormanı gibi. Hatta bazen bir ülke bile sahip olduğu ormanın ismiyle anılırdı. Schwarzald (kara orman) ya da Westerwald (batı ormanı). İngiltere'nin yarısından fazlası ormandı. Eminim ki hepiniz Robin Hood'un yaşadığı Sherwood ormanını duymuşsunuzdur.

Ancak 11. ile 13. yüzyıllar arası ormanlık arazi azalmaya başladı. Ağaçlar ya kesildi ya da köy ve tarla yapabilmek için yakıldı. 14. yüzyıla gelindiğinde ormanlık arazinin üçte biri yok olmuştu.

Ormanlar ortaçağda insanların yaşam kaynağıydı. Odun, ev yapmak için araç gereç ve mobilya yapılacak materyal ormandan temin edilirdi. İnekler ormanlarda otlardı. Domesday kitabına göre 11. yüzyılda İngiltere'de ormanlardan binlerce domuz için saman elde edilmiştir. Ayrıca marangozlar fıçı ve kaşık yapanlar tarafından da kullanılırdı. Gemiler de ormanlardaki ağaçlardan yapılırdı.

Ancak zamanla ormanlık arazi azalmaya başladı. Bilinçsizce yapılan kereste ticareti, balık ve tuz elde etmek için ağaçların kesilmesi ve yakılması ormanlık araziyi küçülttü. Mesela Danimarka'da ringa balığı yakalamak ve tuz elde etmek için binlerce dönüm orman yakılmıştı. İspanya ve İtalya'da ormanların yarıya yakını kesilmişti. Tarihçiler ve coğrafyacılar, ortaçağın sonunda Avrupa'da ormanlık arazinin dörtte üçünün yok olduğundan bahsederler.

Ortaçağda ormanlık arazinin yok olmasından hayvanlar da etkilendi. Yabani domuzların, boynuzlu geyiklerin, Ren geyiklerinin, bizonlann, ayılann ve tavşanların sayıları azaldı. Günümüzde Batı Avrupa'da sadece yedi tane vahşi ayı vardır.

Ağaçların kesilmesi yüzünden nehirler kurudu. Balıklar öldü. Kıyılarda yaşayanlar ve balıkçılıkla geçinenler de bu durumdan etkilendiler.

Ortaçağda ormanlar, nehirler, göller ve otlak köylüler için çok önemliydi. Tarlalar kendilerini besleyebilecek kadar büyük değildi. Ayrıca topraklarını kiraladıkları lordlara ağır vergiler öderlerdi. Köylüler ormanlardan odun, çayırlardan inekleri için saman, göl ve nehirlerden balık elde ederlerdi. Ayrıca o zamanlar bir hazine değerinde sayılan bal da ormanın insanlara bir hediyesiydi adeta. Fakat tüm topraklar lordlara aitti. Köylüler bile. Ormanlar bazı ülkelerde krallığa aitti ve soylulardan başka kimse giremezdi.

Ortaçağda bugünkü Avrupa milletleri ve ülkeleri oluştu. Es-

ki Roma ve Yunan döneminde yapılan haritalar ile şimdiki haritalar arsında çok fark vardır. Gerçekte Suevilerin, Galyalıların, Belçikalıların, Lombardiyalıların, Boiiler'in, Marcomanilerin ve diğerlerinin nereden geldiğini kimse bilmemektedir. İsveçliler, Avusturyalılar, Fransızlar, Belçikalılar, Macarlar ve diğerleri kimdir?

Ortaçağın başında, Avrupa'nın nüfusu göçebe kabilelerden oluşmaktaydı. Zamanla güçlü olanlar diğerlerini asimile ettiler. Dilleri, adetleri ve kültürleri değişti. Bazı kabilelerse bugünkü modem Avrupa uluslarının ataları oldular.

Antikçağda Fransa'da Keltik kabileler yaşıyordu: Galyalılar, Belçikalılar, Aguiatanianlar (Galya'nın güneyi) ve diğerleri. Keltler ayrıca İspanya'da (Keltiberyan), İsviçre'de (Hevelti), kuzeybatı Bohemya'da (Boii) ve Britanya adalarına (Britanya İrlanda ve İskoçya) da yerleştiler. Ancak kısa bir süre sonra, Keltik kabilelerinin toprakları, Romalılar tarafından işgal edilince, Roma Devleti'nin egemenliği altına girdiler. Romalılar bütün Kelt kabilelerine Galyalı adını verdikleri için, bu topraklara da Galya dediler.

Roma'nın yüzyıllar boyu süren işgalinden sonra, Galya bu sefer de Cermen kabileleri tarafından işgal edildi. Cermen kabilelerinin en güçlüsü olan Franklar (adlan özgürlükten gelmektedir) Frank krallığını kurup, diğer kabileleri egemenlikleri altına aldılar. Ancak bugünkü Avrupa milleti sadece Franklardan oluşmamaktadır. Mesela Fransızların ataları hem Galyalılardan hem de Batı Roma İmparatorluğu ile Cermen kabileleri arasında yapılan diplomatik evlilikler sayesinde oluştu. Ancak ortaçağda birleşik Fransa krallığı yoktu. Batı Aguiatanya'da, Gaskonyalılar; Flander'da, Flamanlar; Normandiya'da, Normanlar yaşıyorlardı.

Almanlar, İtalyanlar, İngilizler ve İspanyollar da tıpkı Fransa gibi birçok milletin karışması sonucu oluşmuştur.

Ulke ve bölge isimleri de bu göçebe kabilelerden gelmektedir. Mesela Belcikler Belçika'ya; Aguitanyalılar, Aguitaniya'ya; Britler, Britanya'ya; Angolalar İngiltere'ye; İskoçlar, İskoçya'ya-, Lombardlar, Lombardiya'ya; Boiiler Bohemya'ya, Bavyeralılar, Bovyera'ya; Frizionlar, (kuzey Hollanda'da da yaşayan bir kabile) Frizland'a-, Normanlar Normandiya'ya ve Sueviler de İsviçre'ye.

Coğrafi isimlerin nereden geldiğini araştırırken çok şey öğreniriz. Mesela Macaristan'da birçok şehir adı Szasz ile başlar: Szazsvaros Szaszsebes, Szaszked, Szaszkend, Szaszfenes...

Macarca'da Szas Saksonya anlamına gelmektedir. İngilizce'de Macaristan anlamına gelen Hungaria da aç kelimesinden türemiştir. Araştırmalara göre, ortaçağda Macarlar sık sık Cermenleri ülkelerine davet etmişlerdi. Özellikle Saksonyalı zanaatkarlar, maden işçileri ve köylüleri. Buraya gelen Saksonyalılar şehirler kurmuşlardır. Geri dönenlere ise, Macarlan aşağılamak için onlara açlar adını takmışlardır.

Ortaçağda şehir ve kasabalann isimleri sık sık değişmiştir. Sık sık yeni isimler eski isimlerin yerini almışlardır. 9. ve 11. yüzyıllar arası Cermenler, Elbe'nin doğusunu alıp burada hüküm sürdükleri zaman Elbe Nehri'nin kıyı şeridine Pomeranya; Lubech kasabasında, Lübeck; Gdanks'a, Danzig; Szazecin'e, Stetin; Kolebrzey'e, Kolberg; Zverin'e Schwerin isimlerini verdiler. Bulunan birçok tarihi belge daha önce bu topraklarda Slavlann yaşadığını ortaya çıkarmıştır.

Ortaçağ başlannda ne merkezi krallıklar ne de başkentler vardı. 9. yüzyılın ortalarında Frank krallığı Avrupa'da ilk başkenti kurdu.

Ortaçağ ile beraber feodal düzen ortaya çıktı. Merkezi krallıklar yerine birçok küçük krallık vardı. Dükler, kontlar ve baronlan içeren soylu sınıfı oluştu.

Bu sırada İber Yarımadası'nda birçok küçük krallık vardı. Ya-

rimadanin büyük bir kısmı Araplar tarafından işgal edilmişti. 15. yüzyılın sonunda Aragon ve Kastilya krallıkları birleşerek İspanya krallığını kurdular.

Ortaçağın başlarında köyler ve evler nehir kenarlarına ve ormanların yakınlarına kurulurdu. Yerleşim dağınıktı. Ortaçağın ortalarında yerleşim taştan bir kalenin etrafında olurdu. Özellikle, Güney Avrupa'da, İtalya'da, Güney Fransa'da ve İspanya'da.

Ortaçağda ulaşım çok zordu. Yolculuklar aylarca sürerdi. Hem yol yoktu hem de Avrupa'nın yarısından fazlası sık ormanlarla kaplıydı. 13. yüzyıla gelindiğinde ormanlık arazi çok azalmıştı. Yakın bir köye veya kasabaya gitmek en fazla bir gün sürüyordu. Kasabalarda, ticaret, el sanatları, yönetim ve kültürel hayat şekillenmeye başlamıştı. 15. yüzyılın sonunda Avrupa'da on bin kasaba ve şehir vardı. Bu kasabaların çoğu bugün bile mevcuttur.

Ortaçağda en fazla kereste ticareti yapılırdı. Sonraları yün keten, pamuk, ipek ve dokuma ticareti de yapılmaya başlandı. Tüccarlar ve zanaatkarlar mallarını satmak için nehirleri tercih ederlerdi. Ren, Elloe, Tuna ve Sen nehirleri gibi. Bu yüzden şehirler ya iki nehrin birleştiği yerlere ya da nehir kenarlarına kurulurdu. Avrupa dillerinde birçok şehir isminde köprü anlamına gelen bridge, furt gibi kelimeler vardır: Cambridge, Frankfurt, Erfurt...

Şehirler ana yollara yakın yerlere kurulurdu. Talinn, Rigo ve Krakov Almanya'dan Rusya'ya ve Baltık Denizi'nden Doğu Avrupa'ya giden ticaret yolu üzerindedir. İtalya'da Milan üzerinden Cenova ve Venedik'e gidilirdi. Fransa'da 10. ve 12. yüzyıllar arası Orleans Paris yolu arasında birçok şehir kurulmuştur.

Zengin olan birçok tüccar ve zanaatkar kendilerine sur duvarları olan kaleler yaptırmışlardır. Bu şekilde de birçok şehir ve kasaba oluşmuştur. İngiltere'de Oxford, Staffed ve Bedford;

Almanya'da Hamburg, Magdeburg, Augsburg, Strasburg ve Regensburg (Fort ve Burg kelimeleri kale anlamına gelmektedir.) Birçok kasaba ve şehirde manastırların yanına kurulmuştu. Mesela, Fransa'da Montpellier ya da Saint Giles ve Baltık Denizi kıyısında Sword kardeşlerin emriyle 1201 de kurulan Riga.

Ortaçağ Avrupa'sında şehirler kule biçimindeki duvarlarla çevriliydi. Ortada kralın sarayı olurdu. Şehrin dışında sebze ve meyve bahçeleri olurdu. Şehrin kuzeyde, güneyde, doğuda ve batıda olmak üzere dört giriş kapısı olurdu. Kapıların önünde köprüler olurdu. Ayrıca, şehrin etrafında içi suyla dolu hendekler olurdu.

Şehirlerin sokakları genellikle dardı. Şehrin giriş kapısının sağında pazar yerleri olurdu. Şehrin sur duvarlarının azameti, şehrin zenginliğini simgelerdi.

Rönesans ve Reform hareketleri şehirleri de etkilerdi. Merkezi krallıklar kuruldu. Şehirlerde mimarların planlarına göre inşa edilmeye başlandı.

BİR BALTANIN FİYATI

N

A ^ ürnberg caddelerinde, öküzlerin çektiği bir araba yavaşça ilerliyordu. Dondurucu soğuktan korunmak için yünden yapılmış siyah ceket giymiş Johann arabaya oturmuş, alacaklarını düşünüyordu.

Her kış Nürnberg'de panayır kurulurdu. Johann panayırdan üç tane çok değerli eşya satın alacaktı. Evlenip kendi evini yapmak isteyen oğluna bir balta ve alyans, karısına da bir kızartma tavası alacaktı.

Johann'ın köyünde evi fakirlerin evleri arasında değildi. Fakat nadiren parası olurdu. Her şeyini, topraklarını kiraladığı lorda vermek zorundaydı. Kasabada fiyatlar çok yüksekti. Özellikle metal eşyalar. Bu yüzden Johann Nümberg'deki panayıra gitmeyi tercih etmişti. İstediklerini alabilmek için iki çuval dolusu çavdar, tütsülenmiş balık, birkaç koyun derisi ve iyi şans getirdiğine inanılan yazın sonunda tuzak kurularak yakalanmış beş tane kırmızı sincap derisi getirmişti.

Nürnberg, tüm Avrupa'daki en yetenekli zanaatkarların yaşadığı şehir olarak ünlenmişti. Özellikle demirciler. Johann bu şehre daha önce gelmişti. Kentin dar sokaklarındaki demir, bakır, teneke ve gümüş malların satıldığı demircilerin dükkânlarının nerede olduğunu biliyordu.

Savaşçılar için zırhlar, kılıçlar, hançerler ve gerekli olan her şey bu dükkânlarda satılırdı. Kuyumcularda gümüş ve altın ile

halk için demir ve bakırdan yapılmış mücevher satılırdı. Teneke yapan ustaların dükkânlarında tabaklar, vazolar, kupalar, demir ve dökme demirden yapılmış tencereler ve metal olurdu.

Zamanla, metal eşyalara olan talep arttı. Askerler, köylüler, sıradan ev hanımlan, soylular, din adamları ve kasabalılar artık metal eşyaları tercih etmeye başlamışlardı. Bir balta yaşam demekti. Ağaç kesmek, ev ve kale yapmak, mobilya ve ev eşyası yapımında hatta savaşlarda bile kullanılırdı.

Ortaçağda metal eşyalar çok değerliydi. Özenle saklanır ve babadan oğula geçerdi.

Bir metal veya metal bir eşya yapmak için önce bir maden cevheri bulmak gerekirdi. Maden cevherleri çoğunlukla yüzeye yakın bir yerde bulunurdu. Çok eskiden insanlar henüz madenleri nasıl bulacağını bilmiyordu. Zaman geçtikçe insanlar bu konuda ustalaştılar. Madenlerin içinden en kolay bulunanı demirdi. Tüm Avrupa'da demir özleri vardı. Demir, renginden anlaşılırdı. Göllerin dibinde yeşilimsi, sazlarla dolu bataklıklarda ise kırmızımsı olurdu. Maden arayan kimseler sallara binerek, büyük kepçeler kullanırlardı. Odaklardaki maden cevherleri hemen fark edilirdi. Çoğunlukla kahverengi olurdu. Üzerindeki çim alındıktan sonra maden cevheri kürekle parçalanırdı.

Toprak kazıldığı zaman altın, gümüş, bakır, kurşun, çinko ve civa bulmak insanları çok heyecanlandırırdı. Din adamlarıysa maden bulan insanların bir cadı olduğunu söylüyorlardı.

Madenlerin keşfi çoğunlukla şans eseri oluyordu. 8. yüzyılda bir avcı, bir ayının ininde demir özleri bulmuştu. 10. yüzyılda, bir ağaca bağlanmış bir at eşelenerek altın cevherini ortaya çıkarmıştı. 13. yüzyılda Çek bir keşiş dağda gezerken, cübbesinin bir taşa takılması sonucu gümüşü bulmuştu. Gümüş hâlâ Çekçe'de kutna'dır. (Kutna Çekçe'de cübbe anlamına gelmektedir.)

Bir maden cevheri bulunduktan sonra madenin ne kadar

derinde olduğuna karar verilirdi. Eğer birkaç aylık çalışma sonucunda bulunabilecekse, çok derin kazılmazdı. Eğer maden çok derindeyse maden yıllarca kazılırdı.

Madenin sahibi lordlar, topraklarında yaşayan köylüleri maden ocaklarında çalıştırırdı.

Madencilik çok zor bir işti. Madenciler dar, nemli geçitlerde çalışırken çoğunlukla kayaların çökmesi sonucu ölürlerdi.

Madenciler kazma, kürek, burgu dişsiz testere ve çekiç kullanırlardı. Kayaları parçalamak için kayaların dibinde ateş yakılırdı. Yoğun ısıyla kaya genleşip çatlardı. Sonra yarıktan içeri su dökülüp kaya parçalanırdı.

En iyi madenciler Saksonyalıydı. 12. yüzyılda İsveçliler zengin demir ve bakır yatakları buldukları zaman Alman madencileri, İsveç'e davet ettiler.

Ortaçağdaki en derin madenler Almanya ve Bohemya'da bulunmuştur. Beş yüz metreden daha derinlere inmişlerdir.

Çıkartılan madenler sepetlere, çuvallara ve kovalara doldurulduktan sonra at arabalarıyla taşınırdı. Sonra çekiçler ve havan tokmaklarıyla parçalanıp saf alevle kurutulur ve özel bir havuzda, kalbur içinde yıkanırdı.

Daha sonra maden eritilirdi. Eski Romalılar madeni eritmek için üstü kapalı ocaklar kullanırlardı. Roma İmparatorluğu'nun dağılmasından sonra sadece kuzey İspanya'daki Basklar ve güney batı Galya'daki Gaskonyalılar bu ocakları kullanmaya devam ettiler. Avrupa'daki diğer milletlerse kireç taşından yapılmış, elli cm yüksekliğinde ocaklar kullandılar. Ocaklarda kömür yanardı. Ateşin akordeona benzeyen deri körüklerle devamlı yanması sağlanırdı. 11. yüzyılın sonunda, İngilizler madenleri eritmek için kömür ve mangal kömürünü ocaklarda kullanmaya başladılar. 12. yüzyıldan itibaren üç metre yüksekliğinde büyük bir varile benzeyen kiremit ocaklar kullanılmaya başlandı. Madeni eritmek için 1000 derece yeterliydi. Maden eritil-

meşinden sonra, suya sokulup çekiçle dövülerek şekillendirilirdi. Erimiş maden çekiçle parçalara aynldıktan sonra ocaklarda tekrar eritilirdi. Bu metodu 13. yüzyılda Avrupa'ya gelen Kama Bulgarlanndan öğrenmişlerdi...

Johann bütün bunları en iyi arkadaşı olan Kari'dan öğrenmişti. Onu hatırlayınca yüzünde acı bir tebessüm belirdi. Balta almak demirci dükkânlannı gezdi ama Karl'ın gülümseyen yüzü bir türlü gözünün önünden gitmiyordu. Yıllar önce ikisi de madende çalışıyordu. Havasız koridorlar, maden tozları ve saatlerce süren çalışmalar sonucu yorgun düşüyorlardı. Bir Mayıs sabahı yine madende çalışıyorlardı. Kari sırtını duvara yaslamış elindeki kamasıyla kayaya vuruyordu. Birden maden çöktü. Kari Johann'ı kurtarmaya çalışırken göçük altında kaldı. Johann ise o gün bugündür hiçbir madene gitmedi. Nerede bir madenci görse yardım etmeye çalıştı.

Bunlan düşünürken kendini bir demirci dükkânının önünde buldu ve bir balta almak için içeri girdi. Baltanın keskinliğini nasırlı baş parmağına sürerek kontrol etti. Kısa bir pazarlıktan sonra iki kırmızı sincap derisine baltayı aldı. Sonra kuyumcular sokağına gidip, oğlu ve gelini için alyans satın aldı. Kızartma tavasını da satın aldıktan sonra geriye kalan koyun derisi ve bir çuval buğdayı sattı. Çok sevinçliydi. Hem hediyeleri almış hem de birkaç gulden kazanmıştı. Neşe içinde öküzlerin çektiği arabasına atlayıp evinin yolunu tuttu.

JOHN ve MARY NE PİŞİRİYOR?

satırlar bir İngiliz halk baladından alınmıştır. İngiltere'de, John ve Mary; Fransa'da, Marie; İspanya'da Juan ve Maria; Rusya'da İvan ve Maria gibi çok kullanılan bu isimlerdeki insanlar acaba ortaçağda ne pişirirlerdi?

Ortaçağda zenginler lezzetli yemekler yerken fakirler açlıktan ölüyorlardı. Tüm Avrupa'da kıtlık vardı. Hava koşulları da köylülerin hayatını daha da zorlaştınrdı. Kuraklık fırtına ve don tarlaları yok ederdi. Bu yüzden tarlalardan ürün alınamazdı. Çiftçiler farelere, böceklere ve bazı kuşlara karşı çaresizdiler. Köylülerin yaşadığı zorluklar zenginlerin umurunda değildi.

Ortaçağda yaşayan tarihçiler tuttukları yıllıklarında, Avrupa halkının kıtlıktan öldüklerinden bahsetmektedirler. Yiyecek bulamayan halk yabani otları, yaprakları ve yanmış tarlalardaki çalıları yerlerdi. Açlıklarını bastırmak için de ağaç kabukları çiğnerlerdi. Yağlı beyaz kilden kek yaparlardı. Kemirgenleri ve böcekleri kızartırlardı. Hatta bazen insan bile yerlerdi.

Ortaçağın başlannda Asyalı göçebeler akın akın Avrupa'ya gelmeye başladılar. Hazar Denizi'ni ve Ural Dağlan'nı geçip Karadeniz kıyılanna, Tuna Nehri'ne, hatta Atlantik Okyanusu'na ulaştılar. Topraklarını terk ederken yanlanna atlannı, koyunlarını ve develerini aldıkları için yiyecek sıkıntısı çekmiyorlardı. Mayalanmış kısrak sütü olan kımız içerlerdi. Kımızı sadece susuzluklarını gidermek, sağlıklı ve dinç kalabilmek içinde

içerlerdi. Deve sütünü ise çocuklara içirirler veya tereyağı yaparlardı. Koyun sütünden de sert bir peynir olan brynza yapılırdı.

Bu göçebe insanlar ayrıca sık sık çarpışmalarda ve akınlarda ölen atlannın etlerini yerlerdi. Derisi yüzülen atların etleri ya kızartılır ya aromatik atlarla beraber bir güvecin içine konularak hafif ateşte pişirilir ya da tütün yaprağının orta damarı çıkartılıp tencerenin üstü kapatılarak yemekler pişirilirdi. Liderleri bu yemekleri yedikten sonra cesur savaşçılarının ve maiyetinin yemesine izin verirdi. Göçebeler saatlerce dörtnala koşmuş veya tırıs gitmiş atların sırt ve boyunları arasındaki etleri tütsüleyerek yemeyi severlerdi.

Avlanma ve tuzak kurma ortaçağda yiyecek bulmanın en önemli yoluydu. Ormanlarda çeşit çeşit hayvan vardı: Sansarlar, porsuklar, ayılar, kunduzlar, boynuzlu geyikler, ren geyikleri, vahşi eşekler ve atlar, keçiler, domuzlar, bizonlar, su samurları, yabani tavşanlar kara orman tavukları, toy kuşları sülünler, ördekler ve kazlar. Ortaçağ kentlerinde kazılar yapan arkeologlar sık sık bu hayvanlara ve turna, balıkçıl, kaşıkçı balıkçıl, ekin kargası, saksağan ve balaban gibi kuşların etleri daha lezzetli olarak bilinirdi. Karatavuk ve baştankaranın etleri yeşil salataya eklenirdi. Sülünler ve örümcek kuşları ise pişirildikten sonra soğutularak yenilirdi. Sarıasma kuşları da bol yağda kızartılırdı. Kuyruk sallayan ve ipek kuyruk kuşu da hafif ateşte kaynatılarak pişirilirdi. Sinek yiyenler ve serçelerin üzerine hububat kabuğundan ezilerek yapılmış bir sos döküldükten sonra tütsülenirdi. Çitkuşları süslemek için kullanılırdı. Ancak bu kuşları sadece soylular yiyebilirdi.

Ortaçağda insanlar sadece açlıkla mücadele etmiyordu. Salgın hastalıklar ve kıtlık yüzünden Avrupa'da binlerce insan öldü. 1348'deki veba salgınında Avrupa nüfusunun sadece üçte biri hayatta kaldı.

Ortaçağda balıkçılık yiyecek bulmanın en güvenilir yoluydu.

Ancak 12. yüzyılda göllerdeki ve nehirlerdeki balık sayısı azalmıştı. Sebze bulamadıkları zaman özellikle kışları, yarı pişmiş balık yerlerdi. Balığın her türlü yemeği yapılırdı. En sevileniyse balık çorbasıydı. Tuzlanmış balık tütsülenirdi. Balık o kadar değerliydi ki yolculardan vergi alınarak balık alınırdı.

Balık tuzlamak için çok fazla tuza ihtiyaç olurdu. Ancak tuz hem çok az hem de pahalıydı. Tuz elde etmek için kaya tuzu ya parça parça ya da toz haline getirilerek kullanılırdı. Kalın dilimler halinde kesilmiş tuz buharlaştırıldıktan sonra kesilmiş tuz buharlaştırıldıktan sonra kalan tuz köylerde ve kasabalarda yüksek fiyata satılırdı. Ortaçağın başlarında bu kalın tuz dilimleri para demekti. Avrupa'nın her yerinde tuz para yerine geçerdi. Ev kadınları tuzu azar azar kullanırlardı. Hatta çorbalara da tuz yerine dişbudak ağacının yaprakları konulurdu. Böylece balık tuzlamak için ellerinde tuz olurdu.

Tuzun az olması yüzünden yemeklerde ot ve baharat kullanılırdı. Otlar hem yemeklerde hem de ilaç yapımında kullanılırdı. Zencefil ve yumrulu bitkiler reçel yapmak için kullanılırdı. Defne ağacının yapraklanysa çorbalara ve su veya sütten yapılmış lapalara katılırdı.

Ortaçağda en çok kullanılan baharat tarçındı. Kurutulup ince ince doğrandıktan sonra yemekleri süslerdi. Tarçın yağı da soylulann mutfaklannda kullanılırdı. En çok kullanılan baharatlar çiçeklerden ve meyvelerden elde edilirdi. Karanfil tomurcukları güneşte kurutulduktan sonra yemeklere eklenirdi. Hardal tohumları ezilip, suyla sos yapılırdı. Kakule de ezilip yağı çıkanlırdı. Anason yemeklere pişirilirken eklenirdi. Hindistan cevizi ise keklere ve bisküvilere konulurdu. Safran da çoğunlukla lapalarda kullanılırdı.

Mutfaklann değişmez iki baharatı olan karabiber ve tarçın doğudan getiriliyordu. Bu yüzden çok pahalıydı ve fakir halkın bunları almaya gücü yetmezdi.

İnsanlar yemeklerde dereotu, kekik ve her mevsim yetişen soğan ve sarımsağı kullanırlardı. Baharatsız yemeklerin tadı tuzu olmazdı. Çoğu zaman yemekler, lezzet veren baharatlardan dolayı çok acı olurdu. Baharat boğazlarını yakıp, gözlerini yaşartsa da yemeklerde her zaman kullanılırdı.

Üzüm bağlanyla ünlü Güney Fransa'da en çok ekmek ve üzüm suyu tüketilirdi. Üç kişilik bir aile bir litre üzüm suyu ve bir kilo ekmek yerdi. Fakir halk ise sadece su içebilirdi. Soylular yemeklerde bitkilerden elde edilen ve ömrü uzatan lokman ruhu kullanırlardı.

Kuzey Avrupa'da ise üzüm suyu yerine bira içilir ve yassı şekildeki ekmekler yenilirdi. Ortaçağın sonunda somun ekmekler ortaya çıktı.

Pasta ve kekler yerine önce kızarmış baharat taneleri sonra da tatsız tuzsuz sert ve mayasız kekler yenildi. Daha sonra un, akdarı, arpa, kızıl buğday ve çavdar kullanılmaya başlandı.

Akdarının Avrupa'daki geçmişi diğer tahıllardan daha eskidir. Kıtanın her yerinde akdarıdan yapılmış ekmek yenilirdi. Akdan kışın sonunda toplandıktan sonra kek ve lapa yapılırdı.

Kızıl buğday her türlü hava koşulunda yetişebildiği için tüm Avrupa'da yetiştirilirdi. En çok şehriye yapımında kullanılırdı.

Buğdaydan yapılmış ekmekler Güney Avrupa'da, arpadan yapılmış ekmekler Kuzey Avrupa'da, çavdardan yapılmış ekmekler de Doğu Avrupa'da tüketilirdi.

Güney Avrupa'da yaşayanlar çocukluktan itibaren irmik yerlerdi. Arpa lapası kuzeyde, çavdar lapasıyla yapılan kekler Avrupa'da uzun süre sevilerek tüketildi. Özellikle şövalyeler tarafından.

Ortaçağ Avrupa'sında birçok meyve ve sebze bilinmiyordu. Mesela kara buğday, domates, patates, patlıcan ve ayçiçeği... Önce Haçlı Seferleri sonra da Amerika'nın keşfiyle doğuda tüketilen tüm lezzetli meyve ve sebzeler Avrupa'ya getirildi.

Ama kimse bunların ne ismini, ne tadını, ne de nasıl pişirileceğini biliyordu.

Sebze olarak en çok pancar kökü tüketilirdi. Pancar kökleriyle yapılmış salatalar ortaçağ Avrupa'sında her ailenin mutfağında bulunabilirdi. Şalgam da en çok yenilen ikinci sebzeydi. 6.-7. yüzyıllar arasında Avrupa'da turp kaynatılarak acı tadı yok edildikten sonra her yemeğe konulurdu. Kuzey Avrupa'da şalgam ve havuç, Güney Avrupa'da ise bakla tüketilirdi.

Avrupa'nın kıyılarında yaşayanlarsa yosun, ahtapot ve yumuşakçalardan yapılmış yemekler yerlerdi.

Ortaçağda en çok sevilen meyvelerse ayı üzümü ve elmaydı. Elmanın hemen her şeyi yapılırdı. Reçeli ve suyu gibi. İlkçağdan itibaren bilinen portakal ve kayısı ise daha az ekiliyordu. İlaç yapımında kullanılan hastalıklı çavdar taneleri, kişmiş ve nane çiğ olarak yenilirdi. Söğüt yaprakları, süpürge otu, tuna sarı papatya, keçi boynuzu, ardıç ve at kuyruğu çay gibi demlenerek içilirdi. Kadife çiçeği, şerbetçi otu, beş parmak otunun kökleri ve vadiden toplanan zambaklar sütlü pelte yapımında kullanılırdı. Kuzukulağı, ısırgan ve ıspanak çorbalara eklenirdi. Kavun, karpuz, dulavrat otu kökleri ve kızılcıkla beraber kaynatıldıktan sonra, jöle haline getirilir ve dondurulurdu. Sonra dilim dilim kesilerek yenilirdi. Alıç tohumları ezildikten sonra toz haline getirilirdi. Mührü Süleyman, kuşkonmaz, kasık otu ve kaz ayağı salatalarda da kullanılırdı.

Yemeklerde kullanılan yağlarsa, keten ve kenevirlerden elde edilirdi. Domuz yağı hemen her yemeğe koyulurdu. Meşe ya da kayın ağacı ormanlarında yaşayan yaban domuzları yağı ve eti için öldürülürdü. 13. yüzyılın sonunda Avrupa'daki yaban domuzu sayısı çok azdı.

Derebeyleri köylülerin erkek hayvanları beslemelerine izin vermezlerdi. Çoğunlukla ziyafetlerde masaları süslerlerdi. Köylülerin süt ve yumurta için dişi ve genç hayvanları beslemesine

izin verilirdi. Bir dişinin eti için kesilmesi büyük bir günah sayılırdı. Taze inek sütü kaynatılarak içilirdi. Ekşimiş sütten yoğurt yapılırdı. Dağlarda sütten peynir, ovalardaysa süzme peynir yapılırdı. Krema ve tereyağını ise krallar ve soylular yiyebilirdi. Bu yiyecekleri fakir bir insan rüyasında bile göremezdi.

Yemek zamanları ortaçağda çok farklıydı. Şafakla beraber bir köylü ya da zanaatkar saat altıdan önce ilk yemeğini yerdi. Ruslar bu yemeğe Za-uhrak (sabah yemeği), Almanlar Frühstück (ilk sırık), Fransızlar petit dejenuer (önemsiz atıştırma) ve İtalyanlar da prima collazone (temel yemek) derlerdi. Aslında hepsi kahvaltı anlamına geliyordu. İnsanlar bu öğünde çok yerlerdi. Öğlen çorba yenilirdi. O zamanlar güneş en tepeden güneye doğru hareket ettiği zamana öğle denilirdi. Öğle yemeğine, Rusya'da yuzhy (çorba), Fransa'da supper (çorba yemeği) ve Almanya'da Abendessen (öğleden sonra yemeği) denilirdi. Akşamları bir dilim ekmek yenilirdi ve su içilirdi.

Ortaçağdaki halk masallarında da hem şehirlerde hem de ülkelerde şafaktan güneş batana kadar iki kez yemek yenildiğinden bahsedilmiştir. Ancak soylular bu düzenle yemek yemezlerdi. Soylu kesim yemek saatlerini kendi isteklerine göre düzenlemişlerdir. Kahvaltı öğlene doğru yapılırdı. Öğle yemeğinden sonra akşamları da yemek yenilmeye başlanmıştı. Artık öğün sayısı üçe çıkmıştı.

Ortaçağın sonunda pasta ve tatlıcılar ortaya çıktı. Halk açlıkla boğuşurken soylular için yeni tatlılar yapılıyordu. Mesela bugün de çok sevilen ünlü A|man pastası o çağda ortaya çıktı.

Ortaçağ ile şimdiki insanlann beslenmesi gördüğünüz gibi çok farklı. Şimdi bu soruya net bir cevabımızın olmadığını anlanz. "John ve Mary'nin tenceresinde ne pişiyor?" Bunun cevabı kişinin toplum içindeki yerine bağlıydı.

BENEKLİ İNEK GEMİSİ

S

Nisan 1501 Pazar günü, pazar yerine çok yakın olan Patters Caddesi'ndeki üç katlı kiremit binanın kapıcısı delikten bakıp, uykulu bir sesle cevap verdi.

"Herr Plumfeld siz misiniz?"

"Başka kim olabilir" diye homurdandı siyah pelerin giymiş yaşlı adam. Boş sokağa baktı ve bağırdı. "Ben ne zamandır bu şehirde bir yabancı oldum?"

Otto Plumfeld, Wiese ticarethanesi için kırk yıldır çalışıyordu. Hamburg ve Kuzey Almanya'daki tüm zengin tüccarları tanıdı. Wiese bir aile ticarethanesiydi. İşleri zamanla büyümüştü. Artık taştan evlerde oturuyorlardı. Limanda ambarlan, değirmenleri ve Sakson dağlannda madenleri vardı. Gemileri Stockholm'e Riga'ya, Brugge'e, Londra'ya hatta Venedik'e mal taşıyorlardı.

Büyük kardeş Jacob ticarethanenin başkanıydı. Otto işe başladığı zaman on bir yaşında yaramaz bir çocuktu. Zamanla Jacob'un yardımcısı ve en güvenilir adamı oldu.

O sabah ise Jacob ve Otto Plumfeld Hansa Birliği'nin toplantısına çağnlmışlardı.

Hansa Birliği, Almanya'nın kuzeyindeki kentlerin ve yabancı ülkelerde yaşayan Alman ticaret gruplarının karşılıklı çıkarlarını korumak için kurulan örgütlenmeydi. 13. yüzyıldan 15. yüzyıla kadar Avrupa'nın kuzeyinde önemli bir ekonomik ve siyasal

güç olmuştur. Ortaçağ Almanca'sında "lonca ya da birlik anlamına gelen Hanse sözcüğü, Got dilinde "takım ya da bölük" anlamındaki bir sözcükten türemiştir.

Baltık ticareti 12. yüzyıl sonları ile 13. yüzyıl başlarında Kuzey Almanya kentlerinin tekeline girdi. 1158'de III. Heinrich'in (Aslan) zaptettiği Lübeck'in vestfalya ve sakson tüccarlarının doğuya ve kuzeye açılımlarının üssü olmasının hemen ardından Gotland'daki İsveç adası Visby de, Baltık ve Novgorod ticaretinin ana mal aktarım merkezi haline geldi. 1241'de Lübeck ve Hamburg birleşerek bir birlik kurdular. Doğu Baltık'taki Rigo, Revel, Estonya'nın başkenti Talinn, Danzig, Polanyadaki Gdansk, Dorpat gibi önemli kentleri adada üslenen Alman tüccarlarınca kuruldu. Wismar, Rostock Stralsund, Danzig, Riga, Revel ve birçok şehir bu birliğe katılmasını sağladı. Böylece 13. yüzyılın başlarına gelindiğinde, Baltık'daki uzak erimli ticaret neredeyse tümüyle Alman tekeline girmişti. Bu arada Köln ve öteki Ren bölgesi kentleri tüccarlan, Flandre ve İngiltere ticaretinde önemli ayrıcalıklar elde etmişlerdi.

Hansa Birliği'nin kuruluşunun en önemli sebebi deniz aşırı ticaret yapan Alman tüccarlannın korsanlara ve soygunculara karşı ortak önlem alma istekleriydi. 13. yüzyılın ortalarından itibaren bu tür işbirlikleri iyice yaygınlaştı git gide kural halini aldı. 1265'te Lübeck yasalarının kabulüyle tüm Kuzey Almanya kentlerinde, tüccarlara ve mallara aynı hukuk kurallan uygulanmaya başlandı. Hansa Birliği'nin temeli, Flandre ve İngiltere ticaretinde ayncalıkları olan Lübeck ve Hamburg Birliği'nin rakibi olan Ren Birliğiyle 1270'de birleşerek oluşturduğu konfederasyonun, Baltık Birliği 1280'de birleşmesi sonucunda atıldı.

Birlik üyeleri deniz ticaretini güvence altına alabilmek için korsanlara ve haydutlara karşı önlemler aldılar, fener kuleleri inşaa ettirip, kılavuzlar yetiştirdiler. Bu dönemde Bergen Novgorod ve Londra (steel yard) gibi çeşitli yabancı kentlerde

Hansa Birliği'ne bağlı ticaret üsleri kuruldu. Rusya ve Polonya'daki tahıl, kereste, kürk ve Flandre arasındaki ticaret tümüyle birlik denetimindeydi. İsveç'in bakır ve demir filizini batıdaki ülkelere satan, ringa balığını ise Alplerin güneyindeki ülkelere satan da gene birlikti.

Birliğin izlediği saldırgan ve korumacı politikalar bir süre sonra yerel tüccarlar arasında hoşnutsuzlukların doğmasına sebep oldu. Birlik ticari ayrıcalıklarını güvence altına almak için genellikle yabancı siyasi önderlere hediye ve borç verme yolunu izler, sorun çıktığında da onları ticaretini durdurmakla tehdit ederdi. Bu yöntemlerin dışına bir kez çıktı ve silahlı çatışmaya baş vurdu. Danimarka Kralı IV. Valdemar, Baltık Denizi'nin güneybatısına egemen olmaya ve birliğin buradaki hakimiyetine son vermeye karar verdi. 1368-70 yılları arasında birlik geleceğini teminat altına alabilmek için bir ordu kurdu. Bu orduyla Danimarkalıları yendikten sonra Hansa Birliği kısa bir süre Danimarka'ya egemen oldu.

14. yüzyılda çoğunluğu Alman olan yüz kadar kent, birliğe üyeydi. Her ne kadar ticari amaçlı kurulmuş bir örgütlenme olsa da, kentler arasındaki sürtüşmeleri ve yollardaki soygunlan mümkün olduğunca önleyerek iç barış ve düzenin korunmasını sağlıyordu. Birliğin sürekli bir ordusu ve donanması yoktu. Düzenli aralıklarla toplanan meclislerin dışında bir yönetim organına sahip değildi. Bu meclisler, üye kentlerin temsilcileri ortak sorunlan tartışıyorlardı. 15. yüzyılın başından sonra gitgide daha az toplanmaya başladılar.

Hansa Birliği'nin zayıflamasında, merkezi bir yapıdan yoksun olmasının yanı sıra Alman olmayan Baltık devletlerinin giderek güçlenmesi de etkili oldu. Litvanya ile Polonya'nın 1386da birleşmesinin ardından 1400'de de Danimarka, İsveç, Norveç birleşerek bir birlik oluşturdular. Öte yandan Alman tüccarlar 1494'te Büyük Moskova Prensi III. İvan'ın eline geçen

Novgorod'tan çıkarıldılar. Sanayi ve ticaret sahnesinde 15. yüzyılda yeni bir güç olarak bilinen Felemenkli tüccarların 16. yüzyıl ortalarına gelindiğinde Baltık Denizi ticaretinin denetimini ellerine geçirmeleri Lübeck'e ağır bir darbe oldu. Prensliklerin güçlenmesiyle daha da zayıflayan birlik, Amerika'nın keşfi, Baltık ülkeleriyle Akdeniz ve Eski dünya arasında yeni ticaret yollarının kurulması ve ticaret yolarının batıya kayması sonucunda yavaş yavaş dağılmaya başladı. Ayrıca, İngiltere'nin Kuzey Avrupa ticaretinde öne geçmesi ve İsveç'in Baltık Denizi ticaretini ele geçirmesiyle son darbeyi yiyen Hansa Birliği dağıldı.

Toplantının sonunda Benekli inek adlı gemisinin korsanlarca yağmalanması haberi Jocola Wiese ve Otto Plomfeld'i şok etti. İçinde kereste bal ve keten bulunan geminin yağmalanması Wiese firmasını sonunu hazırlamıştı. Bu gemideki mallara çok güvendikleri için şehirdeki tefeciden borç almışlardı. Hansa Birliği de artık onlara yardım edemezdi.

SİR HANLEY'İN HANEDAN ARMASI

ingiliz şövalye Sir Edwin Hanley, yedi yıl doğuda savaştıktan sonra 1340 yazında evine döndü. Cesareti sayesinde birçok ravaşın kazanılmasını sağlamıştı. Ama bu ona ne ün, ne de para kazandırmıştı.

Doğup büyüdüğü topraklara dönerken, gelecek ay Bedford Kalesi'nde büyük bir turnuva düzenleneceğini öğrendi. "Bu hayatta kalan son Hanley'in dönüşünü göstermek için iyi bir fırsat" diye düşündü. "Eğer galip gelirsem ödülü de alırım."

Sir Hanley'in çok az parası kalmıştı. Ama silahlarını, atının koşum takımını ve Hanley hanedan armasının bulunduğu kalkanını tamir etmek zorundaydı. Bütün bunlar için borç para aldı.

Savaş alanlarında, kalkanının boyası dökülmüştü. Bu yüzden Sir Hanley bir boyacıya gidip, kalkanını eski haline getirmesini istedi.

"Üzeri altın kaplamadır. Köşegen olarak üçe bölünmüştür. Bir parçası siyah, diğerleri yeşildir."

Boyacı işinin erbabıydı. Altın kaplamanın üzerine yeşili ve zift siyahı boyamıştı. Sir Edwin kalkanını görünce çok memnun oldu. Hanley ailesinin hanedan arması çok etkileyici gözüküyordu. Bu haliyle çok uzaklardan bile görülebilirdi. Hemen atına atladı ve Bedford'a doğru yola çıktı...

Turnuvaya iki haftadan daha fazla zaman vardı. Ama Bedford Kalesi'nde turnuva için hazırlıklar aralıksız devam ediyor-

du. Dövüşenler için alan belirlenmişti. Turnuvayı izleyecek seyirciler için yan tararlara sandalyeler konulmuştu. Tüccarlar ellerindeki en iyi malları satabilmek için durmadan Bedford'a geliyorlardı. Komşu ülkelerden bile birçok insan bu turnuvayı izlemeye gelmişti.

Turnuvaya katılacak şövalyeler ya kalenin yakınındaki vadiye çadır kurmuşlar ya da bir handa oda kiralamışlardı. Sir Edwin Bedford'ta güçlükle boş bir oda buldu. Odaya yerleştikten sonra, adetlere göre pencereye kalkanını astı ve bu turnuvayı düzenleyen habercileri, borazan çalarak çağırdı.

Çok geçmeden, turnuvayı düzenleyen beş haberci ve yarım düzine asker, Sir Edwin'in kalkanının asılı olduğu pencerenin altındaki avluya geldiler. Üzerlerindeki kıyafetlerle soylulara benziyorlardı. Liderlerinin çok gösterişli kıyafetleri olmasına rağmen, diğerleri sade elbiseler giymişlerdi. Zaten bu dört kişi onun yardımcılarıydı. İçlerinden bazıları gelecekteki habercileri eğitiyordu. Birisi ise kâtipti.

Onlann görevi, şövalyelerin bu turnuva boyunca kurallara uymasını sağlamaktı. Hiç kimse onlarla tartışmaz ve kararlarına karşı çıkamazdı.

Bu tip turnuvalara sadece soylu ailelere mensup şövalyeler katılabilirdi. Bu görevliler öncelikle onların soylu olup olmadığını anlamaya çalışırlardı. Bu yüzden şövalyeler üzerlerinde hanedan armaları olan kalkanlarını göstermek zorundaydılar. Her ailenin kendine ait bir arması vardı ve akraba olmayan iki kişi aynı armayı kullanamazdı.

Bu beş görevli ve askerler avludan penceredeki Sir Hanley'in kalkanına iyice baktılar. Hiç kimse konuşmuyordu. Birkaç dakika süren sessizliği, içlerinden biri bozdu.

"Beşinci kattaki, sağdan ellinci odada kalan kişi bir düzenbaz. Bu arma gerçek değil" diye bağırdı pencereye doğru bakarak.

"Ben Edwin Hanley'im" dedi. "Bu kalkanın üzerindeki arma aileme ait."

"Hayır. Bu arma Hanley ailesine ait değil."

"Dinleyin" diye bağırdı Sir Edwin öfkeyle, ancak kimse onu dinlemedi. İçlerinden biri borazan çaldı.

"Muhafızlar bu adam Bedford'tan ayrılana kadar ona eşlik edin" dedi.

Sir Edwin bu sözler karşısında donup kaldı.

"Ancak ben bir Hanley'im ve bu arma da aileme ait" diyebildi.

"Doğru söylüyor olabilirsin" dedi hancı kulağına eğilerek, "ancak hiç kimse onlarla tartışmaz. Kral bile. Her söyledikleri hemen yapılır. Sen tavsiyeme uy ve hemen atına atla, buradan git. Çabuk ol, senin için geri geleceklerdir."

Bedford'tan ayrıldıktan sonra Edwin Hanley eve dönmeye karar verdi. Atını çok yavaş sürüyordu. Artık acelesi yoktu. Bu yüzden atını otlağa salıp bir meşe ağacının altına uzandı. Çok mutsuzdu.

Yanına gelene kadar genç adamı fark etmedi. Genç adam dikkatle ona baktı:

"Efendim yardıma olabilir miyim?" diye sordu.

Sir Hanley delikanlıya gözlerini dikti.

"Sen kimsin?" diye sordu.

"Bir öğrenci. Adım John Wood" diye karşılık verdi genç adam. "Oxford'dan Cambridge gidiyorum."

"Niçin böyle bir yolculuğu seçtin? Çok tehlikeli."

"Doğru ama daha parlak bir geleceğe sahip olabilmek için bunlara katlanmalıyım."

Sir Edwin gülümsedi ve "Seni anlıyorum. Aynı sebeple dünyayı dolaştım."

"Hiç hoşlanmadığınız bir olay oldu mu?"

"O habercilerin Tanrı belasını versin! Bana düzenbaz dedi-

ler. Bu arma gerçek değilmiş. Yemin ederim ki ben bir Hanley'im."

"Onlarla tartışmanız çok saçma" dedi John. "Senelerce bu tip haberciler üzerine çalıştım. Habercilerin en alt sınıft ulaktır. Liderlerine yardım ederler. Bir yıl bu tip törenlerde görev aldıktan sonra bir kasaba veya bölgenin baş habercisi olma umudu taşmaya başlarlar. Hanedan armaları üzerinde çok iyidirler. Yanlış yapmazlar. Sir Edwin armanızda bir hata olmalı."

"Nasıl bir hata?"

"Şimdilik bilmiyorum ama öğreneceğim. Sir Edwin, Bedford'a gidelim. Eminim ki bir hafta içinde neler olup bittiğini öğreneceğim."

Sir Edwin ve arkadaşı Bedfor'dan yanm mil uzakta bir handa bir oda kiraladılar. John vakit kaybetmeden tüm gerçekleri ortaya çıkarmak için Bedford'a doğru yola çıktı. Akşam üzeri geri döndü.

"Haberciler sizinle ilgili hiçbir şey söylemedi. Sadece bir kâtip sizden bahsetti ama neler olup bittiğini anlatmadı."

John birahaneye gittiği zaman kâtiple karşılaşmıştı. Kâtip tek başına bir masaya oturmuş ve birasını yudumluyor, etraftaki köylülere, hizmetçilere ve zanaatkarlara aldırmaksızın tabağındaki yemeğini yiyordu. Ona bir bira ısmarladı:

"Oturabilir miyim efendim?" dedi.

"Tabii ki" diye karşılık verdi kâtip. "Kitapları sever misiniz?"

"Evet. Oxford'da felsefe öğrencisiyim."

"Ben de Conrad Walking. Kralın kâtibiyim ve gelecek ay yapılacak turnuvayı düzenleyen beş kişiden biriyim."

"Oh" dedi John Wood ve sandalyesinden ayağa kalkarak, kâtibin önünde saygıyla eğildi. "Sizin gibi insanlara hayranım. Siz bilimlerin en yücesiyle uğraşıyorsunuz. Hiç unutamadığınız bir olay oldu mu?"

"Evèt. Ama şimdi gitmeliyim" dedi kâtip.

Aslında kâtipler kimseyle konuşmazlardı ama John Wood onun güvenini kazanmayı başarmıştı.

"Yarın öğle yemeğinde burada buluşalım" dedi kâtip.

Ertesi gün kararlaştırdıkları gibi buluştular.

"Tam olarak ne öğrenmek istiyorsun?" diye sordu kâtip etini ısınrken.

"Turnuva kuralları nedir? Soylu bir kişiyi nasıl tanırsınız? Bu tip turnuvalara kadınlar da katılabiliyor mu? Şövalyelerin hanedan armalarını nasıl tanıyorsunuz?"

"Bir şövalyenin arması tamamen farklıdır. Mesela bir firmanın bir ekmek, bir demircinin çekiç ve çivi, ayakkabıcının ise ayakkabıdır. Ancak hanedan armalannın gerçek olup olmadığını anlayabilecek kurallan vardır."

Kâtibin anlattıklarından John kalkanlarla ilgili her şeyi öğrendi. Dört çeşit kalkan vardı:

"Üçgen Norman kalkanları, oval ve kare İtalyan kalkanlan ve şekilsiz Alman kalkanlan. Kalkanlardan şövalyenin milliyeti hemen anlaşılır.

Kalkanın üzeri renkli, metal ve kürklü olurdu. Kalkanlann üzerinde de beş renk kullanılır: Mavi, kırmızı, siyah, yeşil ve mor. Kırmızı, ateş; mavi, hava; siyah, toprak ve yeşil su anlamına gelirdi. Metalle kaplanan özellikle altın veya gümüş bir kalkan soyluluğu simgelemektedir. Kürklü kalkanlar için kakım ve sincabın kürkleri kullanılır.

Kalkanlann üzerinin süslemesinde kurallar vardır. Ancak yatay, dikey ve köşegen olarak ayrılabilir.

Kalkanların üzerindeki tasvirler dörde ayrılır: İlki geometrik şekiller; ikincisi insan, hayvan ya da bitki; üçüncüsü silahlar; dördüncüsü de mitolojik figürler, kartallar, grifonlar, ejderhalar...

Her figürün özel bir anlamı vardır: bir aslan cesareti ve gücü, bir yılan sonsuzluğu, turna sağduyuyu, bir deniz kabuğu seyahati, zambak güç ve zenginliği simgelemektedir.

Her hanedan arması ayrıca aileyle ilgili bir yazıt içerir."

"Ne kadar çok şey biliyorsunuz!" dedi John. Şimdi asıl soruyu sorabilirdi.

"Acaba hiç kimse sizi kandırmaya çalıştı mı?"

"Tabii" dedi kâtip. "Birkaç gün önce bir düzenbaz Bedford'daki turnuvaya katılmaya çalıştı. Kendini Sir Hanley olarak tanıttı. Kalkanının üzerindeki hanedan arması çok başarılı bir kopyaydı ama biz hemen anladık. Normalde, Sir Hanley'in arması, altın kaplama kalkandır. Üzeri köşegen olarak üçe ayrılmıştır: Bir bölümü siyaha, ikisi de yeşile boyanmıştır. Üzerindeki kıvrımlar sağ üstten, sol alta doğrudur. Ama bu düzenbazınki ise sol üstten, sağ altta doğrudur."

"Gerçekten çok akıllısınız" dedi John ve bir bahane bularak birahaneden ayrılıp hemen hana gitti.

John öğrendiklerini Sir Hanley'e anlattı ve "Bu yeni boyayı kazıyın." Sir Hanley eline bıçak aldı ve Bedford'a doğru yola çıktı. Artık onurunu geri alma vakti gelmişti.

KÂTİP RAUL

D

Mmaul, uzun zaman denizde kaldıktan sonra, karaya çıkmış bir gemici gibi memnundu. Aylardır çalışıyordu. Ellerini ovaladı.

Kitabı kopyalamıştı. Ertesi gün, Raul kitaplara resim yapan arkadaşı Gilbert'in atölyesine uğrayacaktı. Kitabın kopyalanmasını kral istemişti. Raul kitabın içindeki tasvirlerin ve cildinin de güzel olması için uğraşıyordu.

Sivri uçlu tüy kalemi alıp, kitabın son satırının altına dikkatle şöyle yazdı. "Fransa Kralı Akıllı Charles'ın emriyle Nicolas Oresme, Aristotle'nin eserlerini Fransızca'ya çevirmiştir. Orleans'lı Raul da 15 Ekim 1375'de bu kitabı kopyalamıştır."

Kitabın altına imza atmak çok eski bir adetti. Raul birden ilk kopyaladığı kitabı hatırladı. On yıl önceydi. On iki yıl önce, Orleans'tan ayrılıp iş ve servet sahibi olmak için Paris'e gelmişti. Her sabah Notre Dame meydanından geçerken kendinde çalışma azmi bulurdu. Tıpkı Raul gibi, keşişler, öğrenciler ve profesyonel kâtipler bu meydana gelip iş ararlardı. Tüy kalemleri onların hayatıydı. Bellerinde mürekkep kavanozları ve tüy kalemleri vardı. Başlarınaysa ağzı yukarıya dönük şapkalar takarlardı.

Raul bir kâtibe gerekli olan her şeyi omuzuna taktığı çantasında taşıyordu; mürekkep kavanozu ve kolayca kurumasını sağlayacak fındık, kiraz, erik ağaçlarının reçineleri; bir tanesi tüy kaleminin ucunu sivrileştirmek diğeri de yazarken yapılan yanlışları kazıyabilmek için bıçak, tebeşir, yazı yazılabilecek

tahta bir levha, cetvel, sayfalara cetvelle çizgi çizebilmek için kurşun kalem.

O dönemde kitaplar kuzu veya koyun derisinden yapılmış parşömenlerin üzerine yazılırdı. Bu yüzden çok pahalıydı.

Raul Paris'teki ilk müşterilerini hatırladı. Tüccarların hesap defterlerini, noterlerin makbuzlarını ve doktorların reçetelerini yazmıştı.

Zengin bir adam da karısının en sevdiği tabağın üzerine bir şiir yazdırmıştı. Şövalyelerin maceralarını içeren ucuz romanlarını kopyalamış, barış anlaşmalarını kaleme almıştı. Bir üniversite profesörü niçin bir ansiklopediyi bile kopyalamamıştı?

Ara sıra Raul, yeni bir kitabın yazılmadan önce gramerini bile incelerdi. Yazarlar metinlerin altına yazann imzasını atardı. Kitapları kopya ettikten sonra, kitaplar kitapçılara satılırdı. Yazar kopya ettirdiği kitaplardan birini tasvirlerle süsletir ve hamisine hediye ederdi.

Raul işe başlamadan önce, müşterisiyle çalışma koşulları ve ücret üzerine bir anlaşma yapardı. Bir kâtibin işi kolay değildi. Günde en fazla dört veya beş sayfa kopya edebilirdi. Dört yüz sayfayı kopya etmek iki buçuk hafta sürerdi. Eğer bir kâtip işini iyi yapmazsa, müşteri yeni bir kâtip kiralar ve diğer kâtibin her şeyine el koyardı. Hatta işi bitirene kadar zincire bile vurabilirdi. Bazı durumlarda kâtipler el yazmalarının altına kendi isimlerini yazarlardı. Nadiren metnin altına müşterinin ismi de yazılırdı.

Raul kâtipler sokağında güzel evlerde yaşayan kâtipleri çok kıskanmıştı. Evler çoğunlukla iki katlı olurdu ve alt katta kâtibin yardımcıları yaşardı. Orada çok güzel kitaplar yazarlardı. Kitaplar çoğunlukla hediye edilir ve miras olarak bırakılırdı.

Bazı kâtipler mahkemelerde çalışırdı. Mahkemelerde çalışan bu kâtiplere emekli aylığı bağlanırdı.

On iki yıl önce yağmurlu bir günde, Raul umutsuzca Petit Pont'da dolaşıp iş arıyordu. Önünde yürüyen sade giyimli bir

adamla tanışınca hayatı değişti. Kendine onun sayesinde küçük bir oda kiraladı. Adam, Raul'un yazdıklarını inceledikten sonra bir iş teklif etti.

ilk müşterisi de soylu bir kadındı. Kocası öldükten sonra, kötü kalpli komşusu kaleyi zaptetmişti. Kadın hayatını kral sayesinde kurtarmıştı. Bu yüzden soylu kadın, içinde kralın duyduğu minnettarlığı anlatan bir mektup olan kitabı krala hediye etmeye karar verdi. Kral Charles'ın kitaplara olan tutkusu herkes tarafından bilinmekteydi.

Raul aylarca kadının istediği kitabı kopya etmek için uğraştı. İş bittiği zaman soylu kadın kitabın altına kendi isminin yazılmasını istemedi. Bu yüzden Raul şöyle yazmıştı: "Soylu Fransa Kralı Charles'ın hükümdarlığının ikinci yılı şerefine."

Fransa kralı Charles antik Yunan yazarlarının eserlerinin Fransızca'ya çevrilmesinden çok hoşlandı. Çevirmenler kitapları çevirdikten sonra kâtipler kitabı kopyalıyordu. Raul da onlardan biriydi. Bu projeyi tamamladıktan sonra, Raul çok ünlü bir kâtip oldu ve kendi dükkânını açtı. Tabelasında soyluluğu simgeleyen beyaz bir zambak vardı. Kopya ettiği kitaplar, Louvre'deki kulelerden birinde bulunan kralın kütüphanesindeydi.

13. yüzyıla doğru binden fazla kitap kopya edilmişti. Kitapların çoğunu rahipler kopya etmişti. Rahipler manastırdaki hücrelerinde durmadan çalışıp, dini kitaplar kopya ederlerdi. Hiç acele etmezlerdi. Bir rahibin, bir kitabı kopyalaması yıllarca sürerdi. Kitabı bitirdikten sonra çok mutlu olurlardı. Bu mutluluklannı bazen kitabın altına yazarak dile getirirlerdi. "Artık işim bitti. Bir bardak şarap içmeyi hak ettim." Bazen altına okurları uyarmak için notlarda yazarlardı. "Eğer bu kitabı çalarsan belalar peşini bırakmayacaktır."

Raul'un zamanla birçok yardımcısı oldu. Onlar parşömenleri sayfa kesip yapıştırırlardı. Ya da parşömenleri ikiye katlayarak bir kitap sayfası oluştururlardı. Bu tip kitaplar büyük boy kitap-

lardı. Küçük kitaplar ise parşömenin dörde veya sekize bölünmesinden oluşurdu. Büyük kitaplar manastırlarda bulunurdu.

Bir kitap için iki yüz veya üç yüz koyunun derisine ihtiyaç vardı. Parşömen bulunmadığı zamanlar rahiplerin tahta levhaları üzerine yazarlardı ama doğa koşulları yüzünden fazla dayanmazdı. Bazı kitaplar kilise tarafından beğenilmediği zaman tüm kitap silinirdi.

Kitap kopyalandıktan sonra sayfalara numara verilirdi. Daha sonra kitabın içine kitapla ilgili tasvirler yapılırdı. En son olarak da ciltçi, kitabın köşelerini dikkatlice keser ve sonra onları dikerdi. Kitabın kapağı tahtadan yapılırdı. Üzeri deriyle kaplanırdı ve üzerine metal çiviler çakılırdı. Kitabın köşelerine de metal çiviler konularak sağlamlaştırılırdı. Parşömenin yan tarafına konulan metal kopçalar deformosyonu engellerdi.

Kitap haline gelen parşömen manastır kütüphanesi tarafından satın alınırdı. Yeni kitabın üzerine numaralar yazılır ve rafa konulurdu.

Raul kütüphanedeki eski kitapları ve el yazmalarını okumayı çok severdi. Bunlara sahip olan soylular ve din adamlarını çok kıskanırdı.

13. yüzyılda şehirlerin büyümesiyle beraber kitaplara olan talep de arttı. Kitap kopyalamak için artık rahipler tercih edilmiyordu. Kitaplar da değişmeye başladı. Büyük kitaplar yerine daha kolay tutulabilen küçük kitaplar yapılmaya başlandı.

Raul sonunda Gilbert'in dükkânına gitti. Öğrencisi Jeannot kopyaladığı kitabı taşıyordu. Raul bir sandalyeye oturdu. Erimiş balmumunu kokladı. Sonra tahtadan ya da kemikten levhalara baktı tek tek. Bu levhaların arasına erimiş balmumunu koydu ve bir deri parçasıyla bağlayarak bir defter yaptı. Bunun üzerine metal bir çubukla yazılırdı. Bu tip tabletler hem çok ucuzdu hem de uzun süre dayanırdı. Üzeri kazındıktan sonra, tekrar kullanılırdı. Bu tabletler okullarda basit matematik işlemleri ve not almak için kullanılırdı.

"Jeannot biliyor musun?" dedi Raul. "Bu tip tabletler daha ilk çağlardan beridir kullanılıyor. Eski Mısır'da ise Nil Nehri'nin kenarındaki kamışlardan yapılmış papirüslerin üzerine yazılırdı. Tomarlar tahta ya da kemik çubuklarla yuvarlatılirdi. Kütüphanelerde duvarlara asılırdı."

"Peki niçin tomarlara yazmayı bıraktık?" diye sordu Jeonnot.

"Çünkü kitap olmaya uygun değildi."

Bu konuşmadan kısa bir süre sonra Avrupa'da yazmak için yeni bir malzeme bulundu, kâğıt. Aslında kâğıt, Çin'de ve doğuda uzun zamandır kullanılıyordu. Ünlü gezgin Marco Polo'nun Çin'den İtalya'ya kâğıt getirmesi ve kâğıt yapma tekniğini anlatmasıyla 13. yüzyılın ortalarında kâğıt Avrupa'da kullanılmaya başlandı. Kâğıt kaynamış kenevirden yapılırdı. Hamur haline gelmiş kenevir metal bir çerçeve ile sıkıştırılır sayfa haline getirilir ve kurumaya bırakılırdı. Mürekkebi emebilsin diye üzeri zamkla kaplanırdı. Kâğıt zamanla parşömenden daha fazla kullanılmaya başlandı ama profesyonel kâtipler hâlâ parşömen kullanıyorlardı. Çünkü hem daha yumuşak hem de daha beyazdı.

Raul ve Jeannot o gün Gilbert'in evine gittiler. Evinde Fransız, İtalyan ve Holandalılardan oluşan on yardımcısı vardı. Birisi paragraf başındaki renkli harfleri yazıyordu. Diğerleri de sayfa kenanna çiçek motifleri yapıyordu. Bazen sayfa kenarlarına akrobat, hokkabaz, hayvan ve masal kahramanları yapılırdı. Gilbert ise sayfa kenarlarına minyatür resimler yapardı. Resimler boyandıktan sonra, yaldızlı bölümler yaban domuzunun dişiyle parlatılırdı.

Boyalar farklı tekniklerle elde edilirdi: Mavi, peygamber çiçeği ve çivit fidanından ya da lacivert taşından, kırmızı sarmaşıktan, yeşil bakır taşından, sarı safrandan veya demir özlerinden, kahverengi kaynamış kızılağaç yapraklarından veya soğan kabuğundan elde edilirdi. Kimyasal boyalarda kullanılırdı. Yaldız bakır tozu çinko, gümüş ve kurşun elde edilirdi.

Raul Gilbert'in kitabın üzerine yaptığı minyatür resimlere baktı ve "kaleler yıkılsa, şehirler yok olsa, Papa veya kral ölse de kitaplar asla yok olmayacaktır" dedi.

BASILMIŞ İLK KİTAP

^L^ok eskiden, kitaplar elle yazılırdı. Bu yüzden sayıları çok azdı. Kitapları sadece soylular satın alabilirdi. Zaten halk hem çok fakir hem de cahildi.

Büyük kitapların kapakları deriden yapılırdı. Kitabın sayfaları birbirinden ayrılmasın diye altın veya gümüş kopçalarla tutturulurdu.

10. yüzyılda Çinli zanaatkarlar kitapları tahta levhaların üzerine basmaya başladılar. Harfler tahtalann üzerine kazınırdı. Bu harfler tek kesilir ve boyanırdı. Boyanan harfler yumuşak bir fırçayla sürtülerek başka bir levhanın üzerine çıkarılırdı. En son olarak metin kâğıdı üzerine basılırdı. Aslında bu yöntem Avrupa'da bulunmuştu ama Çinli zanaatkarlar tarafından geliştirilip kullanılmıştı. 14. yüzyılın sonunda bu yöntemle oyun kâğıtları, resimler ve birkaç dizelik şiirler basılabiliyordu.

15. yüzyılda blok kitaplar ortaya çıktı. Sayfalarda metni açıklayan resimler bir tahta üzerine dizildikten sonra boyanırdı. Kitaptaki kabartmalar boyanır ve nemli bir kâğıdın üzerine dana veya köpek derisinin içine konulmuş, at kılından dokunmuş, kumaştan yapılmış silindir yardımıyla basılırdı. Bu yöntemle kitap basılmaya başlandı. Ama uzun metinler için uygun değildi. Çünkü her sayfa için tahtadan kalıp kesip elle basım yapmak aylarca hatta yıllarca sürüyordu. Ayrıca tahta kalıplar nem ve

hava koşullarının etkisiyle hemen bozuluyordu. Bu yüzden, bu yöntemle sadece takvim ve duvar resimleri basıldı.

14. yüzyılın sonunda, Avrupa'da eğitim gelişmeye başlamıştı. Sadece Almanya'da elli yıl içinde yedi üniversite açılmıştı. Endüstri, tarım, ticaret, denizcilik ve diplomasi konulannda Avrupa'da ilerlemeler olmuştu. Yeni icatlar yapılmaya başlanmıştı. İnsanlık için en önemlisi de matbaa olmuştu. Matbaayı bulan kişi Johann Gutenberg'di.

1400 yılında Almanya'nın Mainz şehrinde doğdu. 1430 yılında ailesiyle beraber Strasburg'a taşındı ve kuyumculuğu bıraktı. Tek istediği kitaplan kolayca basabileceği bir yöntem bulmaktı. Yıllarca uğraştı. Yılmadı. Hayatını buna adamıştı. Hatta kolayca kitap basabilecek bir yöntem bulmadan evlenmedi.

Gutenberg hareketli harfler yaptı ve bunları eni ve kalınlığı olmayan yivlerin içine dizip bir levha üzerinde satır haline getirdi. Bu sistemle bir sayfalık bastıktan sonra koparıp yeni bir sayfa için kullanılabilirdi. Büyük bir buluştu.

1440 yılında Gutenberg havasız bir odada tahta bir çubuğun ucundan harfleri kesti ve bir ipe dizerek bir satır oluşturup baskı yaptı. Baskı iyiydi ama tahtadan yapılmış bu harfler çok büyüktü ve boyandığı zaman kabarıp bozuluyordu. Bu yüzden baskı bulanıklaşıyordu. Bu yöntemle on altı sayfalık bir kitap basabilmek için kırk bin harf gerekiyordu.

Bu sebeple, Gutenberg metalden harfler yapmaya başladı, ancak metalden harf yapmak hem çok zor hem de pahalıydı. Bu yüzden harfleri kalıplara dökmeye karar verdi. Sert metalden örnek bir harf yaptı ve buna zımba adını verdi. Zımbayı yumuşak bir metalin üzerine basıp hurufat kalıbını oluşturdu. Harfler kelimeleri, kelimeler de özel bir çerçeve içine alınarak blok haline gelmiş cümleleri oluşturuyordu. Hareketli harfler bir çerçeveyle tutturuldu. Bir sayfa basıldıktan sonra dizilmiş hurufat kalıbındaki harfler sökülüp diğer sayfalar için tekrar kul-

lanılırdı. Basılmış sayfalar asılarak kurutulduktan sonra hepsi birleştirilip kitap haline getirilirdi.

Gutenberg bu icadından sonra birkaç yardımcı tutup bir atölye açtı. 1445'de bir dua kitabı ve bir takvim bastı. Bu tarih matbaanın başlangıcıydı.

Birçok mucit gibi Gutenberg icadını kendine sakladı ama bir sistem içinde çalışan bir insan değildi. Zengin olmak amacıyla tüm parasını icadını mümkün olduğunca geliştirmek için kullanınca parasız kaldı. Zengin insanlardan borç almaya çalıştı ama başaramadı. Birçok ret cevabından sonra Gutenberg doğduğu şehre dönüp şehrin en zengin tüccarlarından biri olan Johann Fust'u mali asistanı yaptı.

Tüccarlar o dönemde değerli olan her şeyle ilgilenirlerdi. Kazanç sağlayabilecek icatlarla da. Bu yüzden çoğunlukla mucit yerine onları destekleyen tüccarlar zengin olurdu.

Akıllı ve hırslı bir adam olan Fust, bu yeni icadı görür görmez önemini anladı. Gutenberg'e borç verip matbaa makinesini alıp götürmeye karar verdi. Gutenberg ile 22 Ağustos 1450'de bir anlaşma yaptı. İşlerden pek anlamayan Gutenberg bu anlaşmayla felaketini hazırladı. Fust, Gutenberg'e senelik faizi altı sentten sekiz bin gulden borç verdi. Ayrıca Gutenberg'e icadını geliştirmek için alacağı araç gereç için de üç yüz gulden verdi. Anlaşmaya göre, taraflar arasındaki başarısızlık ya da iflas durumunda matbaa makinesi ve işyeri Fust'un olacaktı.

Gutenberg işlerine öyle dalmıştı ki zamanın nasıl geçtiğini fark edemedi bile. İki yıl içinde sadece matbaa makinesi için alet alınmıştı. 1452 yılında Gutenberg İncil'in ihtişamlı bir kopyasını basmak için çalışmaya başladı. Çalışmaları sonucunda Fust'a çok borçlanmıştı ve para da kazanamıyordu. Fust, Gutenberg'e zanaatkar Peter Schöffer'in yardımcısı olmasını tavsiye etti. Bu adam hurufat kalıbındaki harfleri daha sert bir metalden yaptı. Ayrıca harfler daha da küçüktü.

Ancak Gutenberg bu gelişmeden habersizdi. Fust kızını Schöffer ile evlendirdi. Gutenberg İncil'i bastıktan sonra, 1459 yılında Fust Gutenberg'den borcunu almak için dava açtı. Borcuna karşılık İncil'in kopyalarını ve matbaa makinesini aldı. Bu zeki mucidin elinde sadece birkaç alet kalmıştı.

Gutenberg altmış yaşındayken sağlığı bozulmaya başladı ama hâlâ kendine yeni bir hami bulup, başka bir matbaa makinesi yapmak için uğraştı. Ancak Fust ve Schöffer ile rekabet edemedi. 1468 yılında beş parasız ve yalnız olarak öldü.

Ölümünden otuz yıl sonra icadı ve kendisi tanınmaya başladı. 15. yüzyılın sonunda iki yüz kırk altı şehirdeki matbaalarda bin doksan dokuz baskı yapılmış kırk bin kitap ve yaklaşık on iki bin cilt basılmıştı. Bu kitaplar matbaada basılmış ilk kitaplardı.

Kilise şiddetle bu icadı reddetti. Çok sayıda kitap, okur yazar sayısını da artırmıştı. Dante, Boccaccio, Luther, Münzer, Rabelcu, Thomas More ve Roterdamlı Erasmus'un eserleri tüm Avrupa'da okununca Katolik kilisesinin gücü ve kusursuzluğu konusunda insanlar şüphe duymaya başladılar. Matbaalar kilisenin insanlara yaptığı zulümle ilgili kitaplar bastılar. Bu yüzden dinsizlikle suçlanıp, kazıklara bağlanıp yakıldılar. 1456'da Fransa kralının emriyle bir bilgin hümanist ve Lyonlu bir matbaacı olan Etienne Dolet idam edildi. Tanrıyı inkâr etmekle suçlanıp, kazığa bağlanarak yakıldı. Kitapları da.

Mainz'in ana caddesine Johann Gutenberg için bir anıt dikildi. Lyon'a da Etienne Dolet için.

Moskova'da da eski Rusça yazılmış Havariler adlı kitabını, ilk defa matbaayı kullanarak basan İvan Fyodorov anısına dikilmiş bir anıt vardır.

Bu insanlar sayesinde en iyi öğretmenimiz ve arkadaşımız olan kitap her eve girdi.

GOLYARDLAR

"I

• ohn, evladım! Sıradan olaylan düşünmek yerine Tanrı yı düşün!" bu sözler kulaklarında çınladı ve kafasına sopayı yiyince omuzlarını eğdi.

... Gün ışığı her yeri aydınlatıyordu. John çok aç olmasına rağmen, tek istediği özgürce düşünebileceği bir okulda okumaktı. Bu yüzden manastıra bağlı olmayan bir okula gitmeye karar verdi. Artık dayak ve korku olmayacaktı hayatında. Rahipler en iyi öğrencilerini kaybettiler diye düşündü ve gülmeye başladı. Çok geçmeden yola çıktı. Güney İngiltere'ye ulaşıp, deniz yoluyla Fransa'ya gitmek istiyordu.

John, piskopos ve lordların karışmadığı özgürce düşünülen Avrupa'daki özellikle Fransa'daki üniversiteleri görmek istiyordu.

Yıllarca dilbilgisi, belagat, diyalektik, aritmetik, müzik ve astronomi dersleri almıştı. Ama öğrendikleri artık ona yetmiyordu.

Bunları düşünürken uzun boylu, siyah saçlı ve pelerin giymiş bir genç ile karşılaştı.

"Dur" dedi genç.

John durdu ve ona gülümsedi.

"Nereye gidiyorsun?" diye sordu John.

"Dover'a"

"Ben de. Oradan da Fransa'ya gideceğim."

"Adım John. Ya seninki?"

"Benim adım da John. Sanırım on altı yaşındasın. Ben de on dokuz. Bu yüzden sana Küçük John diyelim. İki yıl Fransa'da kaldım. Dünyayı dolaşıyorum. Ben bir Golyard'ım"

"Golyard mı?" diye sordu Küçük John. Manastırdaki öğretmeninin golyardların şeytana hizmet ettiklerini, içki içtiklerini ve eğlendiklerini söylediklerini hatırladı.

"Evet bir Golyard'ım" dedi John gururla. "Büyük olasılıkla senin bu konuda hiçbir fikrin yok. İngiltere'de hiç golyard görmedin mi?

"Golyardları duydum" dedi küçük John. "Onlar şiir ve bilimle uğraşırlarmış. Ancak kiliseye saygı duymuyorlarmış. Doğru mu?"

"Evet. Kiliseye saygı duymuyoruz ve onların söylediği hiçbir şeye de inanmıyoruz. Çünkü kilise insanlan soyuyor. Adil değil. Acı çeken fakir halka merhamet göstermiyor."

"Haklısın."

"Biz golyardlar gezgin bilginleriz. Neşeliyiz. Kasabadan kasabaya, şehirden şehire gideriz. Özgürce yaşamayı ve düşünmeyi bilen öğretmenler arıyoruz. Her çiçekten bal alırız. Goldyardların arasında sınıf ayrımı yoktur. Hem fakir bir köylünün oğlu hem de bir soylunun oğlu goldyard olabilir. Ama bunun önemi yok. Ailelerimizi ve milliyetlerimizi bıraktık. Hepimizin ana dilleri farklı olsa da Latince konuşmak istiyoruz. Latince çok zor bir dil olsa da Fransa'da, İtalya'da ve Almanya'da konuşuluyor.

İki John Dover'e doğru giderken arkadaş oldular. Sanki yıllardır birbirlerini tanıyan iki iyi dost gibiydiler. Çok ortak noktaları vardı. En başta ikisi de yetimdi. Artık tüm dünya evleri, özgürlük anneleriydi.

Avrupa'da John gibi birçok genç bilginin peşinden gidiyordu. Zamanla şehirde yaşayan insanlar özgür düşünceye inan-

maya başlamışlar, kilisenin ve derebeyliğin acımasız kurallarını reddetmişlerdi. 12. yüzyıldan itibaren Avrupa'da şehirlerde yaşayan insanlar kilise ve derebeylerine karşı çıkmaya başladılar.

Yaklaşık yüzyıl sonra, Paris, Bologna, Oxford ve Salamanca gibi üniversitelerden mezun olmuş meraklı gençler işsiz kaldılar. Açlık ve sefalet çeken bu eğitimli insanlar birbirlerine destek olmaya başladılar. Para ve mevki yerine fazilet ve bilginlik peşinden koştular. Kendilerine golyardlar diyorlardı. Tek istedikleri eşitlikti. İnsanların sınıflandırılmalarına karşı çıkıyorlardı. Soyluların ve aç gözlü din adamlarının zulüm ve baskısından rahatsız oluyorlardı.

Birçok golyard nükteli şiirler yazarak hem kiliseyi hem de derebeylik düzenini eleştirdiler. Bu yüzden papa birçoğunu aforoz ediyor hatta öldürüyordu. Can güvenliğinden dolayı, şiirlerin altlarına adlarını yazmamaya başladılar.

Bütün bu baskılara rağmen golyardlar asla özgürce düşünülebilen, eşit ve âdil bir dünyada yaşama isteklerinden vazgeçmediler. Durmadan fakir halkı bilinçlendirmeye çalışıyorlardı.

İki John, o kış Fransa'nın en ünlü okullarından birinin olduğu Nantes'e vardılar. Artık çok iyi dosttular ve her şeylerini paylaşıyorlardı. Ama hiç paraları kalmamıştı. Bu yüzden üniversitedeki öğretmenler için tarihi kaynakları kopyaladılar. Bu iş karşılığında aldıkları para çok azdı ve onlara yetmemişti. Ama bu zorluklar karşısında ruhları zenginleşiyordu.

Nantes'de ünlü filozof Pierre Abelard ile tanıştılar. Golyardlar bu adama çok saygı duyuyorlardı. Ortaçağın bağnaz zihniyetine karşı çıkıyordu.

Abelard 1079'da doğmuştu. Bir şövalyenin oğluydu. Ama askerlik ve silahlar hiç ilgisini çekmemişti. O daima bilimle uğraşmıştı. On beş yaşındayken ailesini bırakıp, Nantes'e gelmişti. Öğretmenleri onun zekâsından çok etkilenmişlerdi. Öğretmenleri ile yaptığı ateşli tartışmalar sonucunda onları ikna et-

meyi başarmıştı. Çok geçmeden özgür düşünülebilen ve eleştirinin yapılabileceği kendi okulunu kurdu.

"John, Abelard Tanrı'ya inanıyor mu?"

"Hayır. O sadece bilimle doğru yolun bulunabileceğine inanıyor. Her şeyin bir sebebi olduğunu araştırmalar ve gözlemler sonucu bunların bulunabileceğini iddia ediyor. Körü körüne kilisenin her dediğine inanılmamalı diyor. Ona göre kilise sadece kendi çıkarlannı düşünüyor ve insanlann dini inançlarını sömürüyor."

"Kilisenin dediklerine inanmamak Hıristiyanlığa da inanmamak anlamına gelir" dedi Küçük John.

"Etrafina bak, çok gençsin ama beynini kullanabilirsin. Abelard kiliseye karşı çıktığında senden daha gençmiş. Korkma! Korku sadece seni cör eder."

Bu konuşmadan sonra, Küçük John Paris'e gidip, Abelard'ın okulunu görmeye karar verdi.

Yaz gelince iki John birlikte Paris'e gittiler. Küçük John, Abelard'ın okulunu görmek için dayanılmaz bir istek duyuyordu.

Artık küçük John da kiliseye inanmıyordu. Çalışmak yerine aşk ve zevkle uğraşmayı tercih ediyorlardı. Hatta beraber bununla ilgili bir şiir bile yazdılar:

"Günler çok kısa,
Hayat su gibi akıp gidiyor.
Çalışmakla hayatını geçinne.
Gençliğini yasal
Kalıplaşmış düşünceleri bırak,
Sokaklara çık,
Bakirelerle gez
Ve dans et!
Dans et!"

John hayatını eğlenceyle geçirirken, Küçük John Abelard'ın derslerine katılıyordu. Abelard onu insanın dünyaya geliş sebebini düşünmeye itmişti. Ancak dersler fazla sürmedi. Abelard'ın kilise hakkındaki düşünceleri onun sonunu hazırlamıştı. Kilise bu cesur adamdan nefret ediyordu. 1121 yılında dinden sapmakla suçlanıp hapsedildi. Küçük John onun gösterdiği yoldan ve daima bilginin peşinden gidecekti. Abelard olmasa da.

Abelard'ın mahkemesinden sonra iki arkadaş ne yapmak istediklerine karar vermeye çalıştılar.

"Paris'teki entrikalardan bıktım" dedi John. "Bence Tours'a gitmeliyiz. Duyduğuma göre Tours'da çok iyi bir tıp okulu varmış. Eminim ki bir doktor, bir filozoftan daha çok kazanıyordur."

"Felsefeyi nasıl küçümsersin!" diye bağırdı Küçük John. "Ne felsefeye ne de Abelard'ın öğretilerine inanmaktan vazgeçeceğim. Chartres'e gideceğim orada Abelard'ın yetiştirdiği öğretmenler varmış."

Kalplerindeki acıya rağmen ayrılmaya karar verdiler. Birbirlerine son kez sanldılar. Birlikte çok şey paylaşmışlardı ama artık ayn yollara gideceklerdi.

"Güle güle dostum. Artık büyüdün. İyi bir filozof olacağına inanıyorum. Bundan sonra adın Meraklı John olsun. Neler yaptığını bana yaz."

"Bol şans sevgili dostum" dedi Meraklı John gözyaşlarını tutarak. "Beni unutma."

İki John Paris'teki kapılardan birinde ayrılıp ayrı ayrı yollanna devam ettiler.

Meraklı John (12. yüzyılda yaşayan bir filozof) yıllarca Charles'da felsefe eğitimi aldı. Sonunda kâinatın sonsuzluğuna inandı ama dünyayı Tanrı yaratmamıştı. Kâinattaki her şey küçük parçaların yani atomların birleşmesinden oluşmuştu.

Charles'dan sonra Meraklı John Fransa'nın güneyine Provence'ye gitti. Muhteşem kalelerden ve kuzey Fransa'dan çok et-

kilenmişti. Provence, Avrupa'nın en zengin ve kültürlü şehri olma yolunda hızla ilerliyordu. John köylülerin Provence lehçesiyle söylediği şarkıları çok beğenmişti. Şairlere şehir halkı destek veriyordu. Kalelerde soylulara sadakat ve aşkla ilgili şiirler okuyorlardı.

Şiir de felsefe gibi sınır tanımıyor, hızla yayılıyordu. Artık insanların çoğu şiirle ilgilenmeye başlamışlardı. Şairler zengin ve soylu kimseler tarafından korunup gözetiliyordu.

Meraklı John, Provence'den sonra İtalya'ya gitti. Bologna ve Roma Üniversiteleri'nde ders verdi. Ancak papalığın derslerine karışması yüzünden Paris'e döndü ve düşüncelerini öğrencileri ile paylaşmaya devam etti.

John, Abelard'ın öğrencisiyken kuzey İtalya'nın Brecia şehrinden gelen Arnold ile tanışmıştı, tıpkı John gibi, Arnold da Abelard'ın düşüncelerinden çok etkilenmişti. Abelard hapsedildikten sonra bile, onun düşüncelerini yaymaktan bir an olsun vazgeçmedi. Bologna üniversitesinde ders verirken piskoposlar ve diğer din adamlarının halkı soyup soğana çevirdiklerinden bahsetti.

1140 yılında asla hapisten çıkamayacağını anlayan Abelarda yaşamını ve öğretilerini yazıp John'a verdi.

John Fransa'da önce Toulouse'e, sonra Fransa'nın diğer şehirlerine gidip, düşüncelerini halkla paylaştı. Güney Fransa'da düşünceleri daha kolay kabul görüyordu. Ona inanlarla beraber halkı eğitmeye çalışıyordu. Kilisenin şeytanın oyuncağı olduğundan bahsetti. Daha da ileriye giderek halkı soyarak, zengin olmalarının Tann'nın bir emri olmadığını söyledi. Adil ve eşit bir dünya için ruhban sınıfına gerek yoktu.

Zamanla hem derebeylerine hem de kiliseye karşı çıkmaya başladılar. Arkadaşı olan Brescalı Arnold, fakir halkı kilisenin zulmünden korumak için durup dinlenmeden çalıştı. Kilise ve soylular için bir tehlike haline gelen Arnold çok geçmeden hapsedildi. Dinsizlikle suçlanıp kazığa bağlanarak yakıldı.

John Arnold'un ölümünü duyunca Paris'e geri döndü. Paris çok değişmişti. Zanaatkarlar güçlenmişti cadde ve meydanlar kilise ve derebeylerine karşı ayaklanmış insanlarla doluydu. Her yer golyardlarla doluydu.

Sen Nehrinin üstündeki köprüye geldiğinde sekiz dokuz yaşlarındaki yarı çıplak bir çocuk ve omuzundaki maymun dikkatini çekti. Köprüdeki muhafızlar, çocuğa doğru yürüyünce, maymun çocuğun omuzundan zıplayıp kaçtı.

"Tamam geç. Kral sadece hokkabazların para ödemeden geçmesine izin veriyor" dedi muhafızlardan biri.

"Bu çocuk bir hokkabaz olmalı" dedi kendi kendine John. "Bir yetim mi acaba?" diye düşündü ve kendi çocukluğunu hatırlayıp, çok üzüldü.

Parayı ödeyip köprüyü geçtikten sonra çocukla konuştu. Bu küçük hokkabazın adı Jules'di. Birkaç yıl sonra, John kendi okulunu açınca, Jules onun en iyi öğrencisi olacaktı. Jules, John'un fikirlerinden çok etkilenip, kilise ve lordlara karşı çıkacaktı.

Sonra John öğrencisi Jules ile beraber İngiltere'de de kilise ve derebeylik hakkındaki düşüncelerini fakir halka açıkladı. İngiltere'de bir okul kurdu ve okulda özgür düşünmeyi bilen hatta bu adaletsiz düzene karşı çıkacak insanlan destekledi. Öldükten sonra öğrencesi Jules onun düşüncelerini yaymaya devam etti. Sonra Paris'e geri döndü. Ayrılırken Abelard'ın yazdığı Historia Calamitatum (Tarihi Felaketler) adlı kitabı yanına aldı.

Aradan yıllar geçmişti. Giderek golyardların sayısı azalıyordu. Abelard'ın da yazdığı kitap kaybolmuştu. Üç yüzyıl sonra Francois Villion, Abelard'ın düşüncelerini herkese anlatmaya başladı.

Villion 1431'de doğmuştu. Tıpkı Orleans bakiresi Jean d'Arc gibi yakılarak öldürüldü. Gençliğinde Sorbonne Üniversitesi'nde eğitim gördü ve bu üniversitede master yaptı. Şiirle uğraştı. Diğer golyardlar gibi o a çok meraklıydı. Fransızca yazdı-

ğı şiirlerde, ezilen fakir halktan bahsediyor, kilise ve derebeylik sistemini yerden yere vuruyordu.

"Çok yazık arkadaşlar,
Çok yazık
Belki bir gün
Biri sana teşekkür etmiştir.
Fındık ya da alıç ağacının
Altına uzanamadım.
Doğduğum topraklardan sürüldüm
Ölüm korkusuyla titredim
insanlar zevkle şarkı söyler
Zevk ve neşe verir insana
Gül ve hayatını yaşa
Çünkü hayat çok kısa. "

Kısa bir süre sonra tutuklandı ve yakıldı. Ölmeden önce hapiste şiirler yazdı.

"Çeşmelerin yanı başında
Susuzluktan ölüyorum.
Ateşlerde yanıyorum.
Geceler boyu ölümün nefesini hissettim.
Evimden uzakta
Korkudan tir tir titresem bile
Çıplak, elbisesiz kalsam bile.
Asla vazgeçmeyeceğim. "

Villion'un yazdığı üç yüz şiire ne olduğunu kimse bilmiyor. Geriye sadece otuz tane kalmıştır. Beş yüz yıl sonra golyardların insanlık uğruna neler yaptıklan unutulmamıştır.

ORTAÇAĞ ÜNİVERSİTELERİ

L 276 yılında bir Eylül sabahı silahlı bir şövalye Orleans Paris yolunda atını dörtnala sürüyordu. Paris'te üniversiteye başlayacak bir grup öğrenciye eşlik ediyordu.

İçlerinden biri fakir bir şövalyenin oğlu olan Montlhery'li on iki yaşındaki Jean de Villiet'di. Diğerlerinden uzakta bir köşede duruyordu. Ağabeyi Pierre yedi yıldır Paris'te okuyordu.

Jean Latince okuyabiliyordu. Biraz da Latince dilbilgisi biliyordu. Montlhery de okula gitmişti. İlk hocası Psalter'di. Ondan sadece okumayı değil ilahiler söylemeyi de öğrenmişti.

Psalter alfabeyi öğrettikten sonra öğrencilerine önce İncil'i, sonra diğer kitapları okutmuştu. Ancak artık onun öğrencilerine öğretebileceği bir şey kalmamıştı.

Uzun kış gecelerinde Jean ve ailesi ağabeyi Pierre'in yazdığı mektupları okurlardı. Paris ve üniversite hayatı Jean'ın ilgisini çekmişti. Jean katedrale benzemeyen ama çok büyük olan üniversite binalarını cüppeli profesörleri hayal etmeye çalışıyordu. Tek hayali yeni Atina denilen Paris (Sorbonne) Üniversitesi'ne gidebilmekti. Çok geçmeden rüyası gerçekleşti. Paris'e gidiyordu.

Paris'e giden bu öğrenciler arasında, Avrupa'daki birçok üniversitede eğitim görmüş bir dönemlik öğrenciler de vardır.

"Avrupa'daki en iyi üniversite Bologna'dır" dedi bir İtalyan

heyecanla. "11. yüzyılda kuruldu. Krallar ve Papalık bu üniversiteyi destekliyor. Roma kanunlarının krallıktan daha önemli olduğu anlatılıyor üniversitede. Bologna Üniversitesi'nin birçok zenginin yaptığı bağışlarla oluşmuş bir bütçesi var. Birçok öğrenci Bologna'ya geliyor. Üniversitedeki bazı hocalar çok ünlü. En iyi avukatlar bu okuldan çıkıyor."

Bir doktor gibi giyinmiş bir genç ise bu sözlere karşı çıktı:

"Hukuk çok önemli ama eğer bir okul tıp eğitimi vermiyorsa bence okul değildir. Yıllarca İspanya'da ünlü Salamanca Üniversitesi'nde ve Montpellier'de tıp üzerine eğitim gördüm. Tıp eğitimi sekiz yıl sürüyor ve iki yılda pratik yapılıyor."

Genç bir İngiliz de tartışmaya katıldı.

"Bence en iyi üniversite Oxford'ta. Hem matematik, hem astronomi hem de fizik öğrenebilirsiniz."

"Bu tartışma çok saçma" dedi araya giren genç bir Fransız. "Her üniversitenin iyi olduğu bir alan vardır. Mesela Salerno tıp konusunda iyiyken, Paris Üniversitesi Avrupa'daki en iyi teoloji okulu."

"Fakat" dedi aralarındaki en büyük öğrenci. "Paris Üniversitesi sadece teoloji konusunda iyi değil. İtalya'da papalık, Almanya'da imparatorluk ve Fransa'da da üniversite vardır denilir."

Bu sırada öğrenciler Paris'e yaklaşmıştı. Bir tepeyi geçip, ormana vardılar. Hava kararmadan önce Sen Nehri, Notre Dame Kilisesi ve saraya baktılar. Sonra hepsi Paris'teki tanıdıklarının evlerine gitti. Jean da ağabeyinin yaşadığı eve gitti.

Birkaç günlük dinlenmeden sonra, Jean üniversiteye gitti. Üniversiteye giriş ücretini ödedikten sonra adı listeye yazıldı.

"Ne kadar büyük" dedi Jean.

Pierre gülümsedi ve "Paris Üniversitesinde yedi bin öğretmen ve öğrenci vardır. Ayrıca el yazmaları parşömenler, mürekkebi kurutmak için kum ve tüy kalemler vardır. Öğretmen ve öğrenciler soylular ve zenginler tarafından desteklenirler.

Öğretmenler üniversiteyi fakültelere ayırmışlardır: teoloji, tıp, sanat, felsefe... Doktora ve master okul bittikten sonra yapılır. Master iki yıl, doktora dört yıl sürer. Her fakülte yaşlı bir öğretmen tarafından yönetilir. "

"Öğrenciler çok farklı şehirler hatta ülkelerden gejmişler. Bu eğitimi etkilemiyor mu?"

"Hayır. Herkes öğrenmek için buraya gelmiştir. Burada milliyet çok önemli değildir."

"Öğretmenler ve öğrenciler nerede kalırlar?"

"Hem öğretmenler hem de öğrenciler Straw Caddesi nde yaşarlar. Öğretmenler evlerinde ders verirler. Eğer derse katılım çok fazla olursa, öğretmen dersi pencereden anlatır. Öğrenciler de caddelere oturup onu dinlerler."

"Bu üniversite ne zaman ve neden kuruldu?"

"12. yüzyılda Notre Dame'da piskoposluğa ait bir okul vardı" dedi Pierre. "Şehir büyüyordu. Eğitimli insanlara gün geçtikçe ihtiyaç duyulmaya başlandı. Ancak bu okul artık yetersiz kalıyordu. Çok geçmeden birçok öğretmen ve öğrenci din adamlarının karışmadığı bir üniversite kurdular, Paris Üniversitesi'ni. Sonra papalık ve kral bu okulu destekledi ve birçok ayrıcalık tanıdı: Vergi vermeyeceklerdi. Üniversite her an askerler tarafından korunacaktı. 1200 yılında üniversite resmen kuruldu."

"Papalık üniversiteye ne gibi imtiyazlar sağladı?" diye sordu Jean.

"Din adamları üniversiteye kanşmayacaklardı" diye karşılık verdi Pierre.

Birkaç gün sonra, bir Ekim günü Jean derslere başladı. Üniversitede eğitim altı yıldı. Tıp ve hukuk beş ya da altı yıl, teoloji de beş yıl sürerdi. Ancak üniversitede okumak için ödenen ücret çok fazlaydı. Bir de buna sınav için parşömen ve tüy kalem almak eklenince öğrenciler çok zorlanıyordu.

Jean sanatla ilgilendi. Dilbilgisi, diyaletik, belagat, aritmetik, geometri, müzik ve astronomi dersleri alacaktı.

Dilbilgisi en önemli dersti. Eğer bir öğrenci dilbilgisini kavrarsa, diğer dersleri öğrenmesi daha kolay olurdu. Belagat ise herkese gerekliydi. Bu yüzden sınıflarda önceden belirlenmiş konular üzerinde tartışmalar yapılırdı.

Aritmetik ve geometri en önemli bilim dallarından ikisiydi. Geometri coğrafya ile beraber işlenirdi. Gökteki yıldızlardan bahseden astronomi ise saatlerce antik çağdaki bilim adamlarının çizimleri gösterilerek anlatılırdı.

Öğrenim konuşularak yapılırdı. Öğrencilere ev ödevi verilmezdi. Sadece derslere katılmaları gerekirdi. Ders konusu daha önce duyurulurdu. Öğrenciler de bu konu hakkında araştırmalar yaparak hazırlanırlardı.

Jean üniversitedeki ilk gününü hiç unutmayacaktı. İlk dersin öğretmeni, beyaz bir önlük giymiş, bere takmış, üstad Guillaume'ydi. Büyük bir kitabı açıp, sınıfın ortasındaki kürsüye koydu. Zengin ve fakir öğrencilerden oluşmuş sınıf nefeslerini tutmuş, heyecanla ona bakıyordu. Başlannı tıraş ettirmiş din adamları da bir köşede oturmuş onu inceliyorlardı.

"Derse başlamadan önce size uymanız gereken kuralları açıklayacağım. Bunlara uyacağınıza yemin edin."

Jean yemin ederken çok heyecanlandı ama yüksek sesle Guillame'nin dediklerini tekrarlamaya devam etti:

"Bilimle uğraşacağım. Doğru ve dürüst bir insan olacağım. Daima bilginin peşinden koşacağım."

Küçük Jean üstat Guillaume'nin boynuzlu şapkalar giyinmiş asistanlarına baktı durdu ders boyunca. Dersten sonra, herkes şehre dağıldı. Öğrencilerin söylediği şarkılar şehir halkını rahatsız ediyordu. Bu yüzden öğrenciler hakkında üniversiteye bağış yapanlara şehir halkından sık sık şikâyetler geliyordu.

Birgün, Pierre kardeşini bir kitapçıya götürdü. Burada kitaplann ucuz kopyaları satılıyordu. Pierre ve Jean gibi diğer öğrenciler de üniversitedeki bilimsel ve sosyal hayata katılıyordu. Öğrenciler öğretmenlerinin anlattıklarından çok etkileniyorlardı.

Yılbaşı yaklaşıyordu. Sanat bölümü bir toplantı yapmıştı. Bu olaydan birkaç gün sonra, Pierre ve arkadaşları üniversitedeki hakları üzerine tartışıyorlardı.

"Siyahlar üstat Sieger'den nefret ediyorlar" dedi Pierre. "Hatta onu öldürmek istediklerini duydum. Onu korumalıyız."

"Bu söylediğin o kadar kolay değil. Altı yıl önce neler olduğunu hatırlamıyor musun? Efendi Sieger'i üniversitede destekleyen birçok kişi var. Onlann desteğiyle rektör oldu" dedi Pierre'nin bir arkadaşı.

"Ancak onu sevmeyenlerin entrikalarıyla üniversite kapandı. Bu olaydan beridir hayatı çok zor. Her an tetikte. Diken üzerinde yaşıyor."

Bu tartışma uzadıkça uzadı ama bir sonuca ulaşamadı. Pierre'nin arkadaşlan gittikten sonra, Jean ağabeyine sordu:

"Siyahlar kim?"

"Din adamları"

"Üniversitede ne yapıyorlar?"

"Papalık çok uzun zamandır özgür düşünceli insanlarla ilgileniyor. Ünlü filozof Abelard bu yüzden öldürüldü. Bu olaydan sonra din adamları üniversitede olup biten her şeyi kiliseye ve papalığa rapor ediyorlar."

"Peki üstad Sieger'den ne istiyorlar?"

"Kendisi Yunan ve Arap bilim adamlarının öğretilerini inceledikten sonra, kâinat ve evrenin oluşumunun birtakım fiziksel olaylara bağlı olduğunu söyledi, incil'de yazanların da sadece safsata olduğunu açıklama cüreti gösterdi."

Pierre düşüncelerinde haklı çıktı. Çok geçmeden Sieger üniversiteden atıldı. Paris Başpiskoposu'nun emriyle bir kurul kuruldu ve Sieger'in eserlerini inceledi. Sonunda Siger ve buna benzer düşünceler üniversitede yasaklandı. Ancak bu yasağa rağmen, özgür düşünceye inanan insanlar üniversitede hızla arttı.

Bu sırada Pierre ve Jean Paris'te yaşayabilmek için birçok

güçlüğe göğüs geriyorlardı. Tıpkı diğer öğrenciler gibi. Fakir bir öğrencinin hayatı çok zordu. Ev sahibi öğrencilere bir hizmetçi gibi davranırdı. Su taşıtır, ev temizletir, pazara yollardı. Bütün yaptıklarının karşılığı ise bir yatak, soğan ve ekmekti. Bu öğrencilerden daha kötü koşullarda yaşayanlar açlık ve soğuktan ölüyorlardı.

Pierre ve Jean'ın hayatları okul ile ev arasında geçiyordu. Derslerden sonra saatlerce o günkü dersi tekrarlamak onları yoruyordu. Açlıktan bir süre sonra hiçbir şey yapabilecek güçleri kalmıyordu. Yaşadıkları oda hem rutubetli hem de soğuktu. Kat kat giyinip birbirlerine sarılarak uyuyorlardı soğuk kış gecelerinde. Böylece bir yıl geçti. Pierre ailesine bir mektup yazdı:

"Şanslıyız ki kendimize küçük bir ev bulduk. Eski kaldığımız odadan daha iyi. Okulun yanında. Evimizi üniversiteden birkaç kişiyle paylaşacağız. Çok çalıştık ve başardık. Ancak başarımızın devamı paraya bağlı. Sevgili babamız bize, şövalye Charles ile para yollayabilir misin? Bu parayla kendimize tüy kalem, mürekkep, parşömen, tahta levha, yiyecek alıp evin masraflannı karşılamayı düşünüyoruz. "

Sizi çok seven oğullannız
Pierre ve Jean. "

Jean ve Pierre'den sonra binlerce öğrenci üniversiteye gitti. Yıllar geçti. 15. yüzyılın sonunda Avrupa'da yetmiş dokuz tane üniversite açıldı. Artık Avrupa ilim ve irfan yuvası olmuştu ve birçok yeniliğe hazırdı.

ORTAÇAĞ TİYATROLARI

M

1 W M.S. Roma imparatorluğu ikiye ayrıldı: Doğu ve Batı Roma. Çok geçmeden Batı Roma İmparatorluğu'ndaki beyaz mermerden yapılmış tapınaklar ve tiyatrolar, barbar kavimlerin istilalarıyla harabeye dönüştü. Binlerce el yazması trajedi ve komedi yandı. Oyuncularsa öldürüldü.

Antikçağın mirası olan tiyatro ortaçağda uzun süre kimsenin ilgisini çekmedi. Hıristiyanlığın da etkisiyle tiyatro büyük bir suç sayıldı. Din adamları tiyatro ile uğraşanların da büyük bir günaha girdiklerini söyledi.

O zamanlar veba, kolera, açlık ve savaş yüzünden binlerce insan ölüyordu. Tann günahlarınız için sizi cezalandırıyor. Eğer tiyatroyla ilgilenmeye devam ederseniz, binlerce insan ölecek" dedi din adamlan tüm Avrupa'da. İnsanlann çoğu korkuyla tiyatroyla ilgilenmekten vazgeçti. Sayıları bir elin parmaklarını geçmeyen kişiler de gizli saklı uğraştı tiyatroyla.

Peki ortaçağda insanlar nasıl eğlenirdi? Tiyatro ve müzik yasaktı. Tek eğlence sirklerdeki mimik, akrobasi ve hayvan terbiyecilerinin gösterileriydi.

Gerçi sirk de kilise tarafından dine aykırı bulunmuştu. Çıplak ayaklı kel akrobatlann şeytana hizmet ettiklerini bu saçma sapan gösterileri izlemek yerine kiliseye yardım edilmesi gerektiğini söylemişlerdi din adamları. Ama bu gösteriler yine de yapılıyordu.

Zamanla sirklerden başka şehir meydanlarında gösteri yapan hokkabazlar ortaya çıktı.

Kilise yetkilileri, din adamları bu gösterileri izleyenlerin dinsiz olduğunu söyleseler de gösteriler devam ediyordu. Emirlerine uyulmadığını artlayan kilisenin ileri gelenleri hokkabazların gözlerini oydurttular, hatta öldürttüler. Ama bu baskı onları yıldırmadı.

Cesur seyirciler oyuncuları da cesaretlendirdi. Önceleri sadece serserilerden oluşan oyuncular bıçaklar, elmalar ve çemberlerle dans edip şarkı söylüyorlardı. Bazı oyuncular da seyircilere içinde devlerin, cücelerin ve perilerin olduğu kısa hikâyeler anlatıyorlardı.

Hokkabazlar maymun köpek ve kukla kullanıyordu. Tahtadan yapılmış kardeş Petrushka kuklası mutlaka her gösteride olurdu.

813 yılında, Tours'da piskoposluk, akrobasi, tiyatro ve hokkabazlık gösterilerini yasakladı. Ama bu yasak pek ciddiye alınmadı. Ortaçağ hokkabazlar olmadan düşünülemezdi. Gösteriler şehir dışında gizli saklı yapılmaya başlandı. Hatta bazen birçoğu festivallerde ve düğünlerde gösteriler yaparlardı.

Soylulann hizmetinde şiir, şarkı, hikâye bilen insanlar olurdu. Minstrel denilen bu kişiler soylulara şarkı söyler, hikâyeler anlatırlardı.

Haçlı Seferleri'nden sonra soylu kesim bir kral gibi yaşamaya başladı. Doğuştan asil olanlar birçok kural koydu. Bu sözlü kurallar zamanla soylu kesim arasında benimsendi ve bunlara seremoni denildi.

Ortaçağda şairler en az hokkabazlar kadar ilgi görüyordu. Fransa'da troubadours ya da trouvères, Almanya'da Minnesingers olarak biliniyorlardı. Şiirlerinde devamlı aşktan bahsediyorlardı. Ortaçağda soylu kadınlar için yazılmış şiirler hâlâ muhafaza edilmektedir. Mesela lirle söylenen Parlak Zırhlı Şöval-

yenin Aşkı şiiri gibi. 11. ve 13. yüzyıllar arasında şiir zirveye çıktı.

12. yüzyıldan itibaren oyuncular küçük bir ücret karşılığı soyluların evlerinde dans edip, şarkı söylemeye başladılar. Sık sık, Kudüs'te yapılan savaş sahneleri canlandırılıyordu.

O zamanlar, müzisyenlerin sayısı da çok azdı. Çoğunlukla çobanlar şarkı söyledi. 11. yüzyıldan sonra viola, flüt ve gayda çalabilen müzisyenler ortaya çıktı.

Din adamları bu tip gösterileri engelleyemeyince, sadece İncil'den alınmış hikâyeler, peygamberler ve azizlerle ilgili gösteriler yapılmasına izin verdiler.

Oyunlar önceleri meydanlarda yapılırdı. Çoğunlukla tek kişilik gösterilerdi. 12. yüzyılda oyunlar küçük çadırlarda yapılmaya başlandı. Oyuncular cahil ve eğitimsiz erkeklerdi. Kadın karakterler de onlar tarafından oynanırdı.

Oyunların konulan İsa ve azizlerle ilgiliydi. Cennet ve cehennem anlatılır ve şeytanın insanı nasıl kandırdığı canlandırıldı.

12. yüzyıldan sonra tiyatro kiliseden bağımsızlığını geri almaya başladı. Oyunlar hem günlük hayattan hem de dinden bahsediyordu. Aşk da unutulmuyordu. Oyunlar iki ile yirmi beş gün boyunca oynanıyordu. Ayrıca oyun bir yönetmen tarafından sahneye konuluyordu. Oyuncular ve kostümleri seçiyordu.

Gerçek anlamda bir tiyatro oyunu 1264'te İtalya'da Kolezyum'da sahnelendi. Yer yerinden oynadı. Herkes çok beğendi.

13. yüzyılda oyuncular eğitilmeye başlandı. Mimik hitabet dersleri alıyorlardı. Ayrıca basit dekorlar kullanılmaya başladı.

Oyun sahneye konulmadan önce tüm şehre duyurulurdu. Şehrin ortasına içinde sahne olan bir çadır kurulurdu. Sahne beş yüz metre uzunluğunda tahta bir platform olurdu. Oyun sabah yedi ile dokuz arasında başlardı. On birde ara verilirdi. Sonra akşam altıya kadar sürerdi. On iki yaşından küçükler,

hasta ve yaşlı kimseler oyunlara alınmazlardı. Fakir seyirciler varillerin üzerinde, zenginlerse rahat koltuklara oturarak oyunları izlerdi.

Tarihi oyunlarda oyuncular sıradan kıyafetler giyerlerdi. Sadece oyundaki önemli karakterler farklı renklerde kıyafetler giyerlerdi. Mesela İsa'yı öpüp onu ele veren Yahuda ihaneti simgeleyen sarı bir pelerin giyerdi. Ayrıca bazı sahnelerde kralların asaları çobanların da değnekleri olurdu. Seyirciler oyuncuların mimik ve jestlerini göremezlerdi. Çünkü birçoğu yere çökmüş veya elleriyle yüzünü kapatmış olurlardı. En çok oyun boyunca bağırınca katillerden ve şeytandan korkarlardı. Oyunlarda ruhsal çözümlemelere gidilmezdi.

Zamanla tiyatro daha da gelişti. Artık oyunlar şehir meydanına kurulan çadırlar yerine alçak tavanlı binalarda oynanmaya başlandı. Brokar, kadife ve ipekten kostümler, altın taçlar, asalar ve tabaklar kullanılıyordu. Her oyuncu bir kostüm giyerdi. Mesela şeytan rolü için oyuncu kırmızı kuyruklu bir kostüm giyer ve sağ eliyle bir yaba tutardı.

14. yüzyılın başında tiyatro çok gelişti. Artık oyun yazarları, yönetmenler ve aktörler ailelerini geçindirebilecek para kazanmaya başlamışlardı. 16. yüzyıla gelindiğinde Shakespare'nin oyunları Avrupa'yı büyülemişti.

LEİPZİG DE İLMİ KONUŞMALAR

i*eipzig uykuya hazırlanıyordu. Tüm şehir karanlığa bürünmüştü. Yirmi beş yaşlarında kumral bir genç sokaklarda yürüyordu. Ama karanlık yüzünden hiçbir şey göremediği için sendeleyerek, çamurlu gölcüğün içine düştü.

Hava çok soğuktu, Kasım ayıyla beraber kış gelmişti. Gecenin ayazında ıslanınca öfkeyle bağırmaya başladı. "Aptal Roserikraz. Bu karanlıkta şimdi ne yapacaksın?"

Birden o karanlık sokaklar ayak sesleriyle çınlamaya başladı. Rosenkraz dikkatle etrafına baktı. Aniden kapı açıldı ve birkaç adam içeri girdi. Adamlardan birinin tutuğu gaz lambasının ışığı bir an etrafı aydınlatınca, Rosenkraz binaya baktı ve buranın bir birahane olabileceğini düşündü. "Çok şanslıyım. Sağol Tan-n'm" dedi kendi kendine. Hemen temizlenip, birahaneye doğru yürümeye başladı. Kızarmış sosis kokusu âdeta onu büyülemişti. Karanlıkta birahaneyi bulduktan sonra kapıyı çalıp içeri girdi. Sıcak ve temiz bir yerdeydi. Hemen kızarmış sosis, ekmek ve bira istedi. Çamdan yapılmış sandalyesine oturdu, iştahla yemeğini yemeye başladı. Etrafıyla hiç ilgilenmiyordu.

O sırada, şişman, lacivert bir ceket giymiş olan genç adam birahanenin köşesinde oturan Rosenkraz'ın yanına gidip, onunla konuşmaya başladı.

"Adım Christopher Wagner. Sizin adınız nedir? Daha önce sizi hiç görmedim."

"Adım Philipp Rosenkraz" dedi ve Wagner'in başındaki kadife bereye bakarak, "siz de bir bilim adamı olmalısınız?"

"Evet. Ya siz?"

"Ben de bir bilim adamıyım. Ama ben sizin gibi bilimi para için yapan tiplerden değilim."

"Bu ne küstahlık! Buna nasıl cesaret edersiniz? Ben ünlü doktor Faust'un (1480-1540 yılları arasında yaşayan hayatı birçok sanat eserine konu olan bir bilim adamı) öğrencisiyim."

Wagner konuşmasını bitirdikten sonra birahanedeki kalabalığa karıştı ama çok öfkeliydi. Durmadan söyleniyordu. Birahanede bulunan diğer öğrencilerle Roankraz'ın sözlerini tartışmaya başladılar. Her kafadan bir sese çıkıyordu, çok geçmeden gürültüden rahatsız olan şehrin ileri gelenlerinden Auerbach öğrencileri susturdu:

"Sakin olun. Neyi tartışıyorsunuz?" diye sordu.

"Bu yabancı" dedi Wagner parmağıyla köşede oturan Rosenkraz'ı göstererek, "Bilimi sadece para kazanmak için yaptığımızı söyledi."

"Bu sözleri söyleyen kişiyi tanımak isterim" dedi Herr Paulmann.

"Adım Rosenkraz. Könesberg'de doğdum. Birçok üniversitede eğitim gördüm. Latince, Fransızca ve Almanca bilirim. Tüm eski Yunan ve Roma eserleri okudum. Matematik, coğrafya eğitimi aldım. Astronomiyle uğraştım. Şimdilerde astroloji haritaları çıkanyorum."

"Bu mu bilim? Siz bir sahtekârsınız" dedi Wagner.

"Herr Paulmann astrolojik haritanızı çıkartmak istiyorum. Bana sadece doğum gününüzü söyleyin. Mesela ben 1478 yılında kutsal teslis gününde hava kararmak üzereyken doğmuşum. Ya siz?"

"1470 yılında, emin değilim ama Nisanın basında akşamüzeri doğmuşum."

"Tamam. Şimdi iç içe iki kare çizeceğim. Birine adınızı yazacağım. Doğum gününüze göre yıldızların durumunu belirleyeceğim."

"Astroloji bilimsel mi?" diye sordu Herr Paulmann.

"Evet. Birçok ünlü bilim adamı astrolojiye başvurmuş, mesela 13. yüzyılda yaşayan Roger Bacon."

"Benim bu haritaya ihtiyacım yok. Binlerce gulden harcadığım korsanlar gemilerime saldırdı. Astroloji bana nasıl yardım edecek?"

"Sessiz olun Herr Paulmann dikkatimi dağıtıyorsunuz" dedi Rosenkraz.

"Sebep yaratmayın da bize Paulman'dan bahsedin" dedi Wagner alaycı bir sesle.

"Siz bir gemi satın almışsınız."

"Evet. Bu arada dokuzuncu ve onucu evler yolculuk ve işimi simgeliyor?"

"Evet ama konuyu dağıtmayın. Satın aldığınız geminizin hiçbir sorunu yok değil mi?"

"Evet yok. Ama bunları bilmek kolay. Bence atıyorsunuz."

"Geminizi on beş bin guldene satın aldınız değil mi?"

"Evet."

"Evlisiniz. İki çocuğunuz varmış ama kız olan ölmüş"

"Evet" dedi mutsuz bir sesle.

Birahanedeki birçok kişi bu gösteriden sonra, Rosenkraz'dan astrolojik haritalarına bakmalarını istedi ama o yorgun olduğunu söyleyerek reddetti.

"Çok etkilendim. Bizimle bir bira için" dedi Wagner.

Öğrenci arkadaşları Wagner ve Rosenkraz hararetli bir şekilde astrolojiden konuşmaya başladılar. Mutsuz Herr Paulmann'ı ise tamamen unutmuşlardı.

"Arkadaşlar, burada kalabileceğim iyi bir han var mı?"

"Buna gerek yok. Niçin benimle beraber gelmiyorsun? Misafirim olursun."

"Ailenle mi yaşıyorsun?"

" Hayır. Öğretmenim Doktor Faust'un evinde kalıyorum."

"Rahatsız olmaz mı?"

"Hayır. İşlerine öyle dalmış ki seni fark etmez bile. Yalnız sesiz ol."

"Tamam o zaman."

Rosenkraz ve Wagner birahaneden çıkıp, karanlık sokaklarda yürümeye başladılar. Wagner durmadan Rosenkraz'a sorular soruyordu:

"Hangi okulda okudun?"

"On iki yaşıma kadar Könisberg'te sonra Paris ve Kracow üniversitelerinde. "

"Peki ne okudun?"

"Astronomi, tıp konusunda çok iyi bir eğitim aldım. Matematik de bilirim."

"Matematik bana her zaman zor gelmiştir. Ama en önemli bilim dallarından biri. Ayrıca günlük hayatta da kullanılıyor. Öğrenmen lazım."

"Eğer istersen ben sana öğretebilirim. O kadar zor değil. Eskiden insanlar Roma rakamlarını kullanırlarmış ama bunlar işlem yapmak için yeterli değillermiş. Araplar sıfırı bulunca, büyük sayılarla bile işlem yapılabilir hale gelmiş."

"Çok şey biliyorsun. Peki burada ne arıyorsun?"

"Kardeşim geçen ay öldü. Bana binlerce gulden bıraktı. Ben de paramla ne yapacağımı düşünüyordum ve dünyayı gezmeye karar verdim."

Wagner büyük kapının önünde durdu ve yavaşça kapıyı açtı.

"Sessiz ol. Doktor Faust gece gündüz çalışır ve rahatsız edilmekten hiç hoşlanmaz."

Sessizce eve girdiler. Her yer karanlıktı. Wagner Rosenkraz'ın elini tutup onu bir merdivene götürdü.

"Sessiz ol. Hatta nefesini bile tut."

Beraber merdivenleri çıktılar. Bir kapıyı açıp, tavanı kemerli bir odaya girdiler. Oda karanlıktı. Wagner ona beklemesini söyleyip gitti. Birden yan odadan gelen sesler duydu ve el yordamıyla kapıyı bulup yavaşça araladı. Siyahlar giymiş bir adam yıldız gibi parlayan bir haçın önünde duruyordu. Elleri kıpkırmızıydı. Bu görüntü birkaç saniye sonra sona erdi. Yanına gelen Wagner kapıyı kapattı ve Rosenkraz'ı küçük bir odaya aldı. Sonra ona uyuması için bir battaniye verdi ve gitti. Fakat Rosenkraz kahkahalar ve sesler yüzünden uyuyamıyordu. Ama sesin nereden geldiğini de anlayamıyordu. Ayrıca elleri kanlı adamı da merak ediyordu. "Tanrı ruhumu korusun" dedi ve yavaşça odadan çıktı. Parmaklarının ucunda yükselerek biraz önce gördüğü odaya doğru yürümeye başladı..

Rosenkraz, yavaşça kapıyı araladı. Büyükçe odanın dört köşesine konan gaz lambaları odayı aydınlatıyordu. Her yer cam kap ve imbiklerle doluydu. Saçları dökülmüş, yaşlı, gri sakallı bir adam ve siyah saçlı bir adam yan yana duruyorlardı. Hiç konuşmuyorlardı. Siyah saçlı olanın ellerinde kan yok muydu? Ama şimdi elleri tertemizdi. Rosenkraz çok şaşkındı. Neler oluyordu?

Siyah saçlı olan konuşmaya başladı:

"Herr Keller, yaptığım deneyler başarılı oldu."

Yaşlı adam güldü:

"Sevgili Faust, yaptığın deneyler manasız. Simya (ortaçağda kurşun gibi metalleri altına çevirmeye uğraşan kimya dalı) çok mantıksız."

"Mantıksız mı? Siz bir sürü araştırmayı ve bilim adamını ciddiye almıyor musunuz?"

"Evet ciddiye almıyorum. Çünkü kurşun veya başka bir metal altına çevrilemez. Sevgili dostum ve ünlü fizikçi Paracelsus (1493-1541 yılları arasında yaşayan İsveçli bilim adamı) böyle bir şey olmayacağını deneylerle kanıtladı. Sen bir fizikçisin Faust. Bilimsel ol."

"Ben bilimsel değil miyim?"

"Hayır. Mesela Paracelsus hastalıkları inceleyip, sebeplerini buldu: hava, yiyecek ve içecekler, ruhsal etkiler ve tabii ki Tan-n'nın inayeti. Sonra hastalıkları tedavi edebilmek için ilaçlar yaptı. Ya sen ne yaptın?"

"Hah. Bu söylediklerini 10. yüzyılda yaşayan, Arap Avicen-na (İbni-i Sina) biliyordu. Yeni değil. Yazdıkları üniversitelerde okutuluyor. Ancak senin Paracelsus'un Avicenna'nın kitaplannı yakmış. Bence en büyük bilim adamı Basileus'tur. Büyük bir simyacıdır. Doğadaki her şeyin cıva, tuz ve kükürt içerdiğini söylemiştir. Bence doğrudur."

"Yani bütün cisimler cıva, tuz ve kükürt mü içerir?" diye kahkahalar attı Keller.

"Beni yanlış anladınız" dedi Faust öfkeyle.

"Ben sıradan cıva, tuz ve kükürtten bahsetmiyorum. Basile-us'a göre her cisimdeki kükürt tutuşturur, cıva buharlaştırır, tuz da dayanıklılık sağlar. Eğer bu elementler dengeli biçimde bir metalde olursa, çok değerli bir metal elde ederiz. Sağlıklı bir insan vücudunda da bu üç element vardır."

"Saçma. Sen bir bilim adamısın. Bu tip aptalca varsayımlarla uğraşma. Deneylerin metalürji, boya ve cam yapımında yararlı olabilir" dedi Keller ve şapkasını alıp gitti.

Rosenkraz saklandığı için, Keller giderken onu kimse gör-medi. Faust tekrar işine koyuldu ve camdan imbiklerin başına geçti. Birden bir öksürük tüm dikkatini dağıttı.

"Kim var orada?" diye bağırdı.

"Benim" diye karşılık verdi Rosenkraz ve odaya girdi. Çok korkmuştu.

"Sen kimsin? Bu saatte evimde ne arıyorsun?"

Rosenkraz derin bir nefes alıp, her şeyi anlattı.

"Fareyi al ve bu suyun içine at" dedi Faust.

Rosenkrz Faust'un dediğini yaptı ama çok korkuyordu. Korktuğunu anlayan Faust:

'.'Korkma bu sıvı zararsızdır. Deneylerim başarısızlıkla sonuçlandı."

"Ne çeşit deneyler yaptınız Doktor Faust?"

"Kimya okudun mu?"

"Hayır."

" O zaman bunu açıklamak uzun zaman alır."

"Ama öğrenebilirim. Öğrenciniz olmama izin verin. Tıp, astronomi ve matematik konularında eğitim aldım. Size yardım edebilirim."

YURT KİTAP-YAYIN

N. ZAPOROZHETS-A. SVANIDZE **İSYAN**

Ortaçağdaki Özgürlük Mücadelesinin, Bilimin Gelişmesinin, İnsanların Yaşantılarının Öykü Seçkisi

Eudemon, sonunda cellatlarına asileri asmaları için emir verdi. O anda halk cellatlara saldırmaya başladı. Meydanda ellerine geçen her şeyi yakıp yıkıyorlardı. Kurulan tüm darağaçlarını yerle bir ettiler ve son olarak da Eudemon'u linç ettiler. O gece imparator ve taraftarları için son derece zor bir gece oldu. Ertesi gün halk hipodromda toplandı. İmparatordan aldığı adaletsiz kararlar için bütün Bizans halkından özür dilemesini istediler.
İmparator halkından özür dilemedi. Hipodromdaki insanlar durmadan "Nike!.. Biz kazanacağız!.." diye bağırıyorlardı. Halk hapishanelerde bulunanları serbest bıraktı. Konstantinopol şehrini ateşe verdiler ve saraya doğru yürüyüşe geçtiler. Sarayın önünde toplanıp, savaş çığlıkları atmaya başladılar: "Dışarı çık kan emici Justinian, her şeyimizi aldın."

